

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ**

МОВА І ПРАВО

15 листопада 2017 року

Дніпро
2018

УДК: 811.161.2:372.461

ББК: 81.411.1-7я43

М 34

Матеріали науково-практичного семінару «Мова і право» (15 листопада 2017 року, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ). – Дніпро: ДДУВС, 2018. – 205 с.

(в авторській редакції)

Вміщено матеріали науково-практичного семінару, в якому взяв участь професорсько-викладацький склад мовних кафедр Дніпра та інших міст України. Тематика статей охоплює актуальні проблеми системного підходу до термінотворення, перекладу, вивчення та застосування іноземних слів під час навчання рідній та іноземній мовам у спеціалізованих вищих навчальних закладах, погляди про культуру професійного мовлення (українською та англійською мовами), а також правову підтримку української мови в Україні.

Матеріали науково-практичного семінару можуть бути використані викладачами для підготовки до занять із рідної та іноземної мов, а також для розроблення підручників та посібників, які б передбачали достатню мовну підготовку старшокласників, здобувачів вищої освіти, слухачів магістратури та ад'юнктури.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

д-р філол. наук, проф.
А. М. Поповський

професор кафедри українознавства та іноземних мов

канд. філол. наук, доц.
Т. В. Крашеніннікова

завідувач кафедри українознавства та іноземних мов

канд. філол. наук, доц.
Н. О. Побережна

доцент кафедри українознавства та іноземних мов

Клименова О. М.

доцент кафедри українознавства та іноземних мов

Пакулова Т. В.

доцент кафедри українознавства та іноземних мов

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол №5 від 25.01.2018 р.)

© Автори, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
-----------------	---

ПРОБЛЕМАТИКА ОЧИМА НАУКОВЦІВ

Біднова Н.І. Проблема формування професійної культури майбутнього фахівця	8
Бондаренко В.А. Навчання іншомовної лексики майбутніх працівників правоохоронних органів	10
Бутилiна О.В. Нова редакція Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці: термінологічні аспекти.....	12
Гдакович М.С. «Німецько-руський правничий словар» (1893 р.) Костя Левицького як етапне явище в історії формування української термінології.....	16
Годенко-Наконечна О.П. Вербальні означення орнаментальних мотивів-схем як ключ до розуміння їх семантики	18
Декусар Г.Г. Типові помилки, які роблять україномовні студенти в їх англійському мовленні	21
Іванський Р.Д. Категорія персональності в семантичній організації речення і формуванні мовної картини світу українців у II половині XVII століття: лінгвокультурологічне дослідження	24
Клименова О.М. Комунікативний підхід як складова навчання іноземної мови	31
Кондрашева О.В. Морально-етичні аспекти публічної служби: сучасний стан та перспективи	33
Костенко О.Г. Застосування інформаційних технологій та інтерактивних методів навчання на заняттях іноземної мови	34
Крашеніннікова Т.В. Психолінгвістичні здібності людини	36
Кузан Г.С. Основи активізації студентів на занятті з іноземної мови	39
Логінова Г.М. Психолінгвістичні засади підготовки юридичних психологів по роботі з дезадаптованими неповнолітніми	41
Межевська Л.В. Порівняльний аналіз термінологічних відмінностей в трудовому праві	44
Мороз В.Я. Комунікація як багатоаспектний феномен	47
Нагорна Ю.А. Англiцизми та американизми в сучасній українській мові ...	49
Новікова О.О. Сучасні мовні процеси в юридичному дискурсі: явище парцеляції	53
Пакулова Т.В. Прояви універсальної компресії в англійській мові на прикладі абрєвіації	56
Палій В.М. Концепт «душа української нації» у казках Сашка Лірника	58
Підлісний М.М. Використання метафор в соціології	62
Побережна Н.О. Методика навчання юридичних термінів у професійній підготовці майбутніх юристів	65

Подворчан А.З. Шляхи підвищення мовної грамотності курсантів і студентів у нефілологічних вищих навчальних закладах.....	67
Пономаренко К.В. Функціональний статус української мови в сучасній Україні	70
Поповський А.М. Чи перевелися перевертні	73
Почуєва В.В. Дискурс в професійній комунікації	76
Руколянська Н.В. Складені терміни у кримінальній субмові (двокомпонентні номени)	79
Рябовол Г.С. Глобалізація та її вплив на розвиток мов	82
Сковронська І.Ю., Юськів Б.М. Відображення категорій істини і справедливості у лексемі «правда»	84
Сорокіна Н.Г. Проблеми реалізації антикорупційної політики в сучасних умовах державотворення	86
Стояцька Г.М. Філософський дискурс мови права	88
Стрюк Є.В. Мова права та її вивчення здобувачами вищої освіти юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України	90
Тимофіїва К.М. Розвиток вмінь діалогічного мовлення у вишах нефілологічного профілю	93
Тютюнник В.Ю., Дегтярєва Ю.В., Ільєва К.А. Нетрадиційні форми навчання на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах	95
Тягло Л.В. Однокомпонентні ракетно-космічні терміни	100
Хорольська Ю.С. Специфіка професійної термінології під час запобігання злочині щодо неповнолітніх	101
Шинкаренко І.О. Методи запезпечення результативного спілкування	104
Шубенок Т.І. Роль мови у творенні права	107

УКРАЇНСЬКА НАУКА ОЧИМА СТУДЕНТІВ

Байдуж Ю.І. Поняття мовної норми та її види	111
Бакало В.О. Семіотика в правоохоронній діяльності поліції	114
Брагінець В.П. Електронний документ як носій юридичної інформації ...	117
Бурлакова М.О. Теоретичні аспекти дослідження гендерної ідентичності.....	121
Гіренко О.О. Професійна спрямованість іноземної мови у контексті реформування Національної поліції	126
Дембицька Т. П. Проблема української мови в суспільстві XXI століття ..	128
Дегтяр В.А. Юридична термінологія в творах Івана Франка	130
Мармута О.О. Юридична лінгвістика в Україні	133
Матвієнко Є.І. Актуальні проблеми юридичної термінології	135
Міатова Д.П. Громадянське суспільство і держава: до проблеми взаємодії.....	138
Мороз Т.А. Моральна культура юриста	142
Олійник Я.А. Економічна культура юриста	143
Патріман М.В. Реалізація права громадян України на вибір імені	145
Петрова Ю.Є. Синтаксичні особливості поезій шістдесятників	148

Поклонська О. Ю. Психологічна культура юриста	151
Приступа Д.В. Юридична лінгвістика в Україні і світі	153
Рец В.В. Мова юриста як запорука успіху	155
Сальнікова М.А. Семіотика як сучасна наукова проблема	157
Сароян Р.М. Мова в діяльності юриста	160
Сароян Р.М. Роль іноземної мови в професійній підготовці сучасного юриста	163
Сластіна В.Р. Роль Івана Франка в розвитку української термінології	166
Соловей І.Ю. Сквернослів'я	168
Струцька І.Р. Русизми в юридичній термінології України	172
Хитрук Р. О. Наркоманія серед молоді	174
Цісар Б.О. Міліцейсько-поліцейські злочиння	180
Цой А.Е. Сучасна юридична термінологія	183
Чакусова В.В. Англійська мова в житті юриста	184
Чанцева Т.П. Засоби переконуючої комунікації	186
Чеботарьов М.М. Проблема захисту прав споживачів в Україні	190
Шестакова Т.О. Особливості вивчення іноземної мови майбутніми юристами	193
Южека Р.С. Щодо питання білінгвізму: теоретико-прикладний аспект	196
Яворська М.С. Мовні проблеми в праві	199
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	201

ПЕРЕДМОВА

Мова є найбільшим надбанням людства. Вона існує не сама по собі, а в людському суспільстві, у свідомості членів суспільства, реалізується в процесах мовлення, тому її існування залежить від кожного з нас. Щодо початку писемності в українських землях тривають наукові дискусії. Археологічні знахідки засвідчують наявність писемних знаків на глиняному посуді, пряслицях, зброї тощо, ще за трипільської доби. Існують версії, що раніше на території України застосовували кілька видів писемності, деякі з них використовували грецьку абетку або латиницю. Сучасний алфавіт української мови здебільшого складається з аналогів грецьких літер і декількох слов'янських знаків, однак раніше, крім кирилиці, використовувалася так звана глаголиця. Кілька століть нас привчали до думки про нібито «вторинність» української мови, ретельно приховуючи від українців величезний масив української писемності, історії та культури, що сягає глибокої давнини і налічує багато тисячоліть.

Мова права є історичним явищем, яке відображає загальний стан суспільства і в той же час залежить від рівня розвитку даного суспільства та його правової системи. Науково-практичний семінар «Мова і право», який проводить кафедра українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, є між двома знаменними датами, що пов'язані з мовою. Це День української писемності та мови (9 листопада) й Міжнародний день рідної мови (21 лютого).

День української писемності та мови встановлений указом Л. Кучми 1997 року і відзначається на честь українського літописця преподобного Нестора – послідовника творців слов'янської писемності Кирила і Мефодія. Президенти України складають присягу на вірність українському народові на оригіналі рукописного Пересопницького Євангелія, написаного в 1556-1561 роках, з 1991 року. Клятву вірності на цій книзі давали президенти Леонід Кравчук, Леонід Кучма, Віктор Ющенко, Віктор Янукович та Петро Порошенко.

День рідної мови ЮНЕСКО пов'язала з кривавими подіями у Бангладеш 1952 року. Учасники демонстрації вимагали права мати рідну мову. Їх розстріляли за те, що вони хотіли бути самими собою на рідній землі. Україна, як і інші держави світу, офіційно відзначатиме Міжнародний день рідної мови за календарем ЮНЕСКО.

Від організаторів науково-практичного семінару

ПРОБЛЕМАТИКА ОЧИМА НАУКОВЦІВ

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Н. І. Біднова

(Державний професійно-технічний навчальний заклад «Дніпровський центр професійно-технічної освіти туристичного сервісу»)

В умовах розбудови України, утвердження її на міжнародній арені, закріплення української мови як державної, розширення процесів демократизації нашого суспільства постала нагальна потреба впровадження української мови в усі сфери життєдіяльності держави, забезпечення використання її у професійній діяльності кожного. Майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як система світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, самоствердження і самовираження особистості.

Проблема формування професійної культури майбутнього фахівця в науковій парадигмі становить окреслення таких понять культури: мовної, мовленнєвої, термінологічної, етичної, емоційної, моральної, духовно-естетичної, громадянської, національно-патріотичної тощо. **Мовна культура** містить поняття загальнонародної (загальнонаціональної) мови і літературної мови як не тотожні, оскільки українська загальнонародна мова (мова української нації) охоплює і літературну мову, і діалектне мовлення (у широкому розумінні цього терміна, тобто діалекти територіальні, професійні, соціальні та ін.), а також фольклорні елементи. Загальнообов'язковістю для всіх фахівців є оволодіння такими ознаками, як нормованість, полівалентність (здатність обслуговувати всі сфери національного життя), стилістична розрізненість тощо. **Мовленнєва культура** (культура слова) складається з таких компонентів: термінологічної компетентності, мовленнєвої компетенції і мовленнєвої компетентності. **Етична культура** включає компоненти морального права та обов'язків і їх використання у професійній діяльності. **Мораль** – це норми поведінки, які базуються на поняттях про добро і зло, честь і обов'язок, правду і справедливість. **Мораль** – це елементарні правила поведінки, тому етична культура включає два аспекти: визнання існуючих моральних норм як необхідних регуляторів поведінки; дотримання цих норм у професійній діяльності. Крім професійних знань, майбутній спеціаліст повинен володіти високою культурою поведінки та ведення діалогу, мати глибокі навички аналітичного стилю мислення та інші важливі якості. **Емоційна культура** передбачає високий рівень емоційної напруги, переживання, хвилювання людини стають

своєрідною реакцією на реалії навколишнього світу. Позитивні емоції виникають при задоволенні потреб людини, негативні – навпаки.

Вивчення етичних проблем своєї професії, знання та дотримання ними моральних норм і принципів у процесі виконання службових обов'язків стає необхідною умовою формування професіонала ХХІ століття з належним рівнем моральної культури, у структурі якої виділено основні елементи: моральну свідомість (етичне мислення і моральні почуття), моральну поведінку та діяльність, моральні відносини і культуру спілкування. Професійна етика вивчає особливості реалізації моральних принципів і норм поведінки у сфері професійної діяльності, визначає моральний потенціал професії, особисті якості фахівця, його моральні якості і рівень загальної культури. **Духовно-естетичний чинник** є одним із головних елементів у процесі моделювання професійного буття спеціаліста, що виступає способом самотворення особистості й пронизує весь життєвий світ її носія.

У наш час духовний чинник характеризується за допомогою таких понять, як спосіб мислення, ментальність, ідеали й цінності, установки, ціннісні орієнтації. **Естетична культура** виявляє у своїй структурі багатоманітність елементів, які можна розрізнити залежно від аспекту розгляду. За суб'єктом естетична культура поділяється на естетичну культуру суспільства, естетичну культуру соціальних груп (зокрема професійних груп) і культуру індивідів. Основними структурними елементами естетичної культури, як і будь-якого іншого виду культури, є її суб'єкт (людина як активне начало), її діяльність, що здійснюється у певних формах, об'єктивні результати цієї діяльності та об'єкт (людина, на яку спрямована взаємодія). Проблема формування громадянської культури в учнів та студентів як одного з чинників їхньої духовної культури присвячена питанню про вплив на особистість комплексу виховних чинників, які спрямовані на прищеплення їй ціннісних орієнтирів, опанування знаннями, уміннями і навичками, на основі яких відбувається становлення автономної свідомості громадянина, максимально незалежної від впливів соціального оточення, із пріоритетом внутрішніх чинників мотивації поведінки. Саме ці риси створюють підґрунтя для утвердження громадянської позиції особистості, процесу її громадянського виховання та формування основних засад громадянської культури. Чинники **національної культури** фахівця: державна українська мова, мовлення (слово), мовленнєвий режим та етикет. У професійній діяльності майбутній фахівець повинен виробити певний мовний та мовленнєвий етикет, культуру мовлення, етику й культуру письма.

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

В. А. Бондаренко

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Що є важливішим при вивченні мови: фонетика, граматики чи лексика? Це питання неодноразово було предметом суперечок лінгвістів та науковців. Одні стверджують, що найбільш важливим є звукове оформлення мовлення, інші надають особливого значення його граматичній структурі, у той час як решта визнають повний пріоритет лексики. Під час спілкування з іноземцями граматичні помилки не призводять до непорозуміння, частіше за все недостатньо слів, які б відповідали певному ситуативному контексту.

Питання навчання лексики на будь-якому рівні є складними. Це відбір лексичного матеріалу для різних ступенів підготовки, відбір активної і пасивної лексики, розробка найбільш ефективних способів введення лексики, шляхи її закріплення і контролю, система вправ тощо. Ці питання є, безсумнівно, актуальними і для немовних вnz. Лексичний мінімум у таких навчальних закладах найчастіше визначається тими текстами, які студенти/курсанти опрацьовують в аудиторії і поза нею.

Тематично лексика немовних вnz складається з декількох **шарів**: 1) побутова лексика; 2) соціально-політична; 3) загальнонаукова; 4) спеціальна.

Природа активного і пасивного матеріалу залежить від форми його організації та мети. Пасивна лексика охоплює всі шари, особливо спеціальну лексику. Виділяють такі **форми** лексичної організації навчального матеріалу: 1) лексичні вправи до тексту; 2) текст (діалог, монолог для усного висловлювання, монологічні тексти у вигляді уривків з газет, загальнонаукової та спеціальної літератури для читання або аудіювання); 3) лексичні вправи після тексту.

Існують різні **методи** засвоєння лексики:

- *граматико-перекладний метод* (спочатку вивчаються слова до тексту, а потім читається сам текст);

- *текстуально-перекладний метод* (слова вивчаються в тексті; засвоюється лише контекстуальне значення слова);

- *прямий метод* (слова засвоюються за тематичним принципом, без перекладу, за допомогою засобів наочності, мовної здогадки, синонімів та антонімів;

- *свідомо-порівняльний метод* (слова засвоюються як у контексті, так і без нього; переклад використовується як засіб розкриття значення слова, але прийнятні й інші способи – мовна здогадка, словотвір та інше).

Під час використання цих методів застосовуються такі **види контролю**: 1) переклад на рідну мову (перелік слів перед перекладом); 2) контекст; 3) безперекладне розкриття значення слова.

Щодо засобів активізації лексики думки науковців одностайні – це лексичні вправи, які допомагають краще встановити зв'язок між лексикою та ситуацією. Необхідно виробляти навички використання слів у мовленнєвій ситуації, і допомагають в цьому вправи, розроблені Є. Пассовим [1]. Він виділяє в їх організації кілька **етапів**:

1) сприйняття слів у мовленні; 2) усвідомлення значення слова; 3) імітація; 4) позначення – здатність називати предмет у мовленнєвих ситуаціях; 5) комбінування; 6) використання слів на основі самостійного вибору. Під час засвоєння лексичного матеріалу робота триває одночасно над формою, значенням та використанням слова.

У немовних вnz лексичний матеріал засвоюється рецептивно і репродуктивно. Для цієї мети передбачено лексичні вправи після тексту. Лексичні вправи після тексту спрямовані на використання слів і розширення словникового запасу. Проводяться різноманітні роботи з лексичним матеріалом тексту, пов'язані з його змістом, використання слова в новому контексті, синонімів, антонімів, стійких словосполучень і т. д.

Основна робота над лексикою проводиться на основі навчального тексту. Словниковий запас постійно збільшується за рахунок читання та виконання вправ, які забезпечують повторення нової лексики.

У розширенні і зміцненні словникового запасу велике значення відіграє перефразування, тобто можливість студента/курсанта висловити свої думки у різних формах. Для рецептивного володіння мовою важливо: знайти нове слово, визначити його значення; визначати значення слів за допомогою словотворення, не дивлячись у словник; запам'ятовувати деякі граматичні форми, особливо винятки до правил, щоб визначати їх у тексті; вчити найпоширеніші дієслова і бути в змозі ідентифікувати їх; знати всі спеціальні слова, особливо прийменники, займенники та сполучники; орієнтуватися у порядку слів у реченні.

Для репродуктивного володіння важливо: уміти використовувати конкретне значення слова у мовленнєвій ситуації; знати конкретний набір слів і фраз за темами; знати і розуміти граматичні структури; уміти задати питання і відповісти на нього; будувати монологічне мовлення за

прочитаним текстом або переказ теми; швидко зробити зворотній переклад усіх навчальних текстів.

Отже, навчання лексики відіграє важливу роль у процесі вивчення іноземної мови у немовному вз. Лексична правильність мовлення визначається сталістю лексичних вмінь та навичок. Умови навчання, відповідна кількість годин та широкий тематичний спектр викликають необхідність відбору відповідного лексичного мінімуму, що має відповідати цілям і змісту навчання.

Література

1. Пассов Е. И. Основы методики обучения иностранным языкам / Е. И. Пассов. – М. : Русский язык, 1977. – 216 с.
2. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам : Теория и практика : Учебное пособие для преподавателей и студентов / А. Н. Щукин. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Филоматис, 2006. – 480 с.

НОВА РЕДАКЦІЯ ТИПОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАННЯ І ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

О. В. Бутиліна

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Відповідно до вимог статті 18 Закону України «Про охорону праці» [1], працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварії. Чинне Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці [2] затверджено наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15 (далі – Типове положення). Цього року наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017 внесено зміни до цього Типового положення. Зупинимося на тих змінах, які стосуються термінології.

Одна з таких змін пов'язана з реорганізацією Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд України), яку розпочато після прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 100 «Про утворення територіальних органів Державної служби з питань праці та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» [3]. Згідно з цією постановою, утворюються територіальні органи Державної служби з питань праці, які є правонаступниками прав та обов'язків територіальних органів Держгірпромнагляду України і Державної інспекції з питань праці, що

реорганізуються. По суті, Державна служба України з питань праці (Держпраці) поступово бере на себе функції Держгірпромнагляду України і Державної інспекції України з питань праці, які реорганізуються [3 – 6], тому у Типовому положенні слова «спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці» в усіх відмінках замінено словом «Держпраці».

Термінологічною проблемою, на мій погляд, є те, що для позначення Державної інспекції України з питань праці прийнято скорочення «Держпраці України» [5], а для Державної служби України з питань праці – «Держпраці» [6]. Реорганізація ще триває, тому може бути плутанина при скороченому позначенні обох органів. Здається, ця ситуація є необоротною, тому що обидва Положення [5, 6] є чинними, і зазначені терміни вживаються вже не один рік. Плутанини не буде лише тоді, коли реорганізація повністю закінчиться.

Оновлення термінології у нормативно-правових актах з охорони праці триває. Зокрема, триває заміна термінів «перша допомога», «перша медична допомога» терміном «домедична допомога», що й відображено в новій редакції Типового положення.

Також наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017 слова «спеціально вповноваженим органом центральної виконавчої влади в галузі освіти і науки» у Типовому положенні замінено аббревіатурою «МОН», при цьому у новій редакції п. 2.1 Типового положення подано скорочене визначення цього органу, взяте з Положення про Міністерство освіти і науки України [7]. Ця зміна навряд чи суттєво вплинула на організацію навчання і перевірки знань з питань охорони праці.

У попередній редакції Типового положення [2] визначення понять і термінів було дано у п. 1.7, а у новій редакції – у п. 1.4. Ці визначення, по суті, не змінилися, проте у новій редакції додаються ще визначення термінів «галузевий навчальний центр», «навчальний заклад», «навчальний центр» і, що дуже суттєво, зазначено, що інші терміни вживаються у значеннях, наведених в Законі України «Про охорону праці». Вважаю, що слід додати в Типове положення також визначення терміну «домедична допомога», яке подано в Законі України «Про екстрену медичну допомогу» [8].

Крім цього, у новій редакції Типового положення термін *«робота з підвищеною небезпекою»* замінено терміном *«робота підвищеної небезпеки»* в усіх відмінках та числах. У той же час, *Перелік робіт з підвищеною небезпекою*, затверджений тим самим наказом, що й Типове положення, лишився незмінним. Така неоднозначність спостерігається не лише у Типовому положенні. Наприклад, у ст. 5, 21, 33 Закону України «Про

охорону праці» вживається термін «роботи підвищеної небезпеки», а у ст. 18 цього ж Закону – «роботи з підвищеною небезпекою». Необхідність уніфікації є очевидною. Гадаю, цю проблему доцільно вирішити на державному рівні шляхом стандартизації термінів та визначень основних понять.

ДСТУ 2293-99 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять» не містив визначення терміна «роботи з підвищеною небезпекою». Там був лише термін «промислова продукція підвищеної небезпеки». ДСТУ 2293-99 діяв до 01.05.2015, йому на заміну прийшов ДСТУ 2293:2014. У чинному ДСТУ 2293:2014 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять» дано таке визначення терміну *«робота підвищеної небезпеки»*: «Робота в умовах впливу шкідливих і небезпечних виробничих чинників або така, де є потреба в професійному доборі, чи пов'язана з обслуговуванням, керуванням, застосуванням технічних засобів праці або технологічних процесів, що характеризуються підвищеним ризиком виникнення аварій, пожеж, загрози життю та заподіяння шкоди» [9]. Це визначення майже дослівно відтворено у п. 1.4 Типового положення (нова редакція). З цього визначення випливає, що роботи, де є потреба у професійному доборі, є складовою частиною робіт з підвищеною небезпекою. Проте нині чинні окремі Переліки:

- *робіт з підвищеною небезпекою*, затверджений наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15;

- *робіт, де є потреба у професійному доборі*, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України та Держнаглядохоронпраці від 23.09.1994.

Для подолання вказаних суперечностей, на мою думку, Держпраці сумісно з МОЗ України слід замінити два вищезазначені переліки єдиним Переліком робіт підвищеної небезпеки, розуміючи термін *«робота підвищеної небезпеки»* у значенні, наведеному в ДСТУ 2293:2014. І не просто об'єднати існуючі Переліки, а заново переглянути, можливо, і доповнити новими категоріями робіт.

Розглянемо також визначення терміну *«професійний добір»*, подане у ДСТУ 2293:2014 (у Типовому положенні це визначення відсутнє): «Сукупність заходів, призначеність яких – добирати осіб для виконання, без ушкодження їхнього здоров'я, певного виду трудової діяльності за їхніми професійними знаннями, анатоми-фізіологічними, психофізіологічними та психологічними особливостями й віком» [9]. Вважаю, у цьому визначенні слово «призначеність» слід замінити більш правильним «призначення». По суті, співставивши наведені у ДСТУ 2293:2014 визначення термінів *«робота*

підвищеної небезпеки» та «професійний добір», можна дійти висновку: до виконання робіт підвищеної небезпеки не можуть бути допущені працівники, що не пройшли професійного добору. Це підтверджують положення ст. 5 Закону України «Про охорону праці» [1]. Це – ще один вагомий аргумент на користь створення єдиного Переліку робіт підвищеної небезпеки.

Отже, подолання зазначених неточностей і суперечностей в нормативній базі повинно проводитися шляхом стандартизації і уніфікації термінів та визначень основних понять. Чіткість цих визначень – запорука високоякісного навчання з охорони праці, підвищення ефективності організації робіт, які потребують вжиття додаткових заходів безпеки, що в перспективі дозволить досягти більш високого рівня виробничої безпеки.

Література

1. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/page>.
2. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05): Затверджено наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за № 231/10511 – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05>.
3. Про утворення територіальних органів Державної служби з питань праці та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 100 – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/100-2015-п>.
4. Положення про Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України: Затверджено Указом Президента України від 06.04.2011 № 408/2011. – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/408/2011>.
5. Положення про Державну інспекцію України з питань праці: Затверджено Указом Президента України від 06.04.2011 № 386/2011 – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386/2011>.
6. Положення про Державну службу України з питань праці: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96 – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-п>.
7. Положення про Міністерство освіти і науки України: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-п>
8. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 № 5081-VI – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5081-17/page>.
9. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять: ДСТУ 2293:2014. Чинний від 01.05.2015.

«НІМЕЦЬКО-РУСЬКИЙ ПРАВНИЧИЙ СЛОВАР» (1893 р.) КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО ЯК ЕТАПНЕ ЯВИЩЕ В ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

М. С. Гдакович

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Одним із перших наукових видань Наукового Товариства ім. Шевченка був «Німецько-руський словар висловів правничих і адміністраційних» Костя Левицького, який побачив світ в 1893 р. і став знаковою працею в розвитку української правової та філологічної думки. Ініціатором створення нового видання словника юридичних термінів став професор української філології Львівського університету О. Огоновський. Ідея укласти новий словник виникла після виходу у світ 1887 р. подібної чеської лексикографічної праці. Джерелами цього словника стали словник 1851 р. «Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs (deutsch-ruthenische separate Ausgabe)» («Правничо-політична термінологія для слов'янських мов Австрії (німецько-український випуск)»), а також «Малоруско-німецький словар» Є. Желехівського та «Німецько-руський словарь» О. Партацького. Також укладач використав джерела української мови, зокрема пам'ятки «давнього права руского, творів нових нашого руского письменства», опираючись також на юридичну термінологію інших слов'янських мов – польської, чеської, російської, інколи створюючи власні слова. Укладач узяв за основу фонетичний принцип правопису, котрий «найвірніше віддає звуки нашої рускої мови» [1, с. V]. У Передмові до словника дослідник визначав методологію своєї роботи: «З першої рускої термінології правничої з року 1851 задержав укладник всі тоті вислови, котрі відповідають теперішньому розвоєви рускої мови, натомість пропустив всі вислови: несхожі з духом рускої мови, неясні або незрозумілі...» [1, с. IV]. У Передмові віднаходимо й засади національно-культурної праці К. Левицького, яким він буде вірний усе життя: «Повага нашої рускої мови лежить в єї богацтві словеснім, котре дає нам спримогу нею висловлювати всякі поняття, відповідно до змагань новочасної науки. Сила рідної мови і в уживанню тої мови на кождім місці, в кождім часі і в усіх відносинах, – бо лише той нарід має будучність, котрий любить рідну мову» [1, с. IV]. Внесок К. Левицького полягає в тому, що він творчо опрацював і переосмислив терміни, які містяться в словнику 1851 р. «Juridisch-politische Terminologie...», а також суттєво оновив і доповнив лексико-термінологічний склад видання, бо «по впливі сорока літ, видана ними термінологія не може відповісти вимогам якимовим нашої рускої

мови... котра в життю приватнім і публичнім здобуває собі щораз ширшу основу» [1, с. V].

Словник складається з коротких перекладних німецько-українських статей з перекладом відповідних термінів без граматичних характеристик. Частину термінів запозичено безпосередньо з польської та німецької мов: *пересправа, виправувати, орудка, закуп, виємковий суд; одідичити, узасадненє, цло, білянс, шаржа*. Проте більшість термінів утворено на українській народно-розмовній основі, наприклад: *присудженє, присуд; граничний сусід, сумежник, межівник; оборонець, зашитник, речник; вижидач, злодій, крадун; заворушник, бунтівник; діловодець, справничник; вязба, арешт; змерщина, спадщина* тощо. К. Левицький заклав основи для формування української правничої термінології. Тенденція до формування термінології на народній основі, як зазначає О. Каленюк [2], відображена також у побудові словникових статей: так, у разі синонімії він здебільшого на перше місце ставить власне національний термін, а іншомовні запозичення подає після українських відповідників: *управа, заряд, адміністрація; правотар, адвокат, речник; достовірність, автентичність*. У словнику трапляються термінологічні ряди, в яких на першим стоїть слово іншомовного походження, проте така практика запису терміна стосувалася переважно загальноживаних у європейській правовій практиці інтернаціоналізмів. Більше того, і в цьому разі упорядник намагався підібрати національний термін і подати його в синонімічному ряду: *адвокатура, правотарство; апеляція, відкликанє; блянкет, порожна картка; демократія, народовладь, народоправство* та ін. Як зазначає І. Даценко [3], який зробив класифікацію лексики словника, укладач словника намагався якомога ширше залучити лексеми різних груп, що дало б змогу користувачеві застосувати їх у різних сферах діяльності. Дослідник М. Паночко зауважив [4], що важливою рисою німецько-українського словника, укладеного К. Левицьким, є те, що словник містить не лише типові західноукраїнські слова, а й велику кількість термінів, що вживалися у східних областях України. Все це свідчило про духовну і мовну єдність розділених частин української землі.

Таким чином, «Німецько-русский словарь висловів правничих і адміністраційних» (друге видання вийшло у Відні 1920 р. [1]), укладений К. Левицьким, став новим кроком у формуванні української літературної мови в Галичині. Мовні принципи саме цієї праці лягли в основу при виданні офіційного «Вісника законів...», починаючи з 1895 р., коли було відкинута етимологічний правопис і українська ділова мова вступила в новий етап свого розвитку. Незважаючи на те, що галицька правнича термінологія не

стала основою для загальноукраїнської юридичної терміносистеми і більшість західноукраїнських правничих термінів у радянські часи було відкинуто як діалектизми, словник К. Левицького містить у собі корисний матеріал для сучасних редакторів юридичних текстів, законотворців, правників і мовознавців. Як точно зауважив д-р. Я. Рудницький: «А проте залишиться він на все точкою опори для всіх, хто цікавитиметься німецько-українською правничою термінологією, а то і загальною лексикографією. Тому праця д-ра Костя Левицького, що в свій час була останнім словом у цій ділянці, не втратила й посьогодні своєї вартости, як джерельної студії. Коли ж іде про історію української лексикографії, зокрема ж спеціального словництва, то німецько-український словник д-ра Костя Левицького останеться завсіди одним із найцікавіших та найцінніших творів старої галицької генерації, твором, якого появу обумовила велика пошана й любов до рідної мови його автора» [5].

Література

1. Левицький К. Німецько-український правничий словар / К. Левицький. – Відень: Накл. Видавн. Спілки у Відні, 1920. – VII + 497 с.
2. Каленюк О.М. Використання здобутків західноукраїнських правників у подальших працях з формування і унормування національної правничої термінології / О.М. Каленюк // Право: науково-інформаційний вісник. – 2013. – Ч. 7. – С. 96-99.
3. Даценко І.І. Дві пам'ятки української юридичної лексикографії – словник «Juridisch-politische terminologie für die slavischen sprachen oesterreichs. deutsch-ruthenische separat-ausgabe» та «Німецько-руський словар висловів правничих і адміністративних» К. Левицького / І.І. Даценко // Лексикографічний бюлетень: Зб. наукових праць. – Київ. – 2009. – Вип.18. – С. 62-74.
4. Паночко М.М. Кость Левицький як дослідник української правничої термінології (за матеріалами німецько-українських правничих словників) / М.М. Паночко // Українознавчі студії. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. – 2011. – № 11-12. – С. 254-260.
5. Рудницький Я. Правник-лексикограф. // <https://zbruc.eu/node/59192?page=4>.

ВЕРБАЛЬНІ ОЗНАЧЕННЯ ОРНАМЕНТАЛЬНИХ МОТИВІВ-СХЕМ ЯК КЛЮЧ ДО РОЗУМІННЯ ЇХ СЕМАНТИКИ

О. П. Годенко-Наконечна

(Дніпропетровський університет внутрішніх справ)

Одним із напрямків наукових досліджень є розроблення термінології. При вивченні доцивілізаційних культур, із причини відсутності в них писемності, а відповідно самоназв об'єктів, загострюється проблема їх номінації, тобто вербального позначення. Дослідники нерідко пропонують свої варіанти назв стародавніх знаків і символів, застосовують авторську термінологію або запозичують її з царини народної творчості. Багату й стали

систему знакової символіки сформувала, зокрема, трипільська культура, щодо якої термінологічний апарат не має завершеного вигляду й потребує уніфікації. Аналіз літературних джерел свідчить, що для означення орнаментальних мотивів-схем трипільської культури використовуються як застарілі, так і сучасні терміни, неологізми та слова-кальки з російської мови.

Сучасні автори практично відмовилися від деяких термінів початку ХХ ст., вважаючи їх анахронізмами. До таких належать: смужковий орнамент (у російських авторів – «полосчатый»), який нині називають *стрічковий*; гадючкуваті фігури, верчки – нині *S-подібні* (*S-видні*) *спіралі*; сочки з дотичними – нині *тангентний мотив* (від нім. *Tangentenkreisband*); рита кераміка – нині *кераміка з прокресленим орнаментом*.

З'ясування спорідненості трипільських орнаментальних мотивів із деякими мотивами традиційного українського мистецтва та назвами орнаментальних фігур народної творчості, ідентичних стародавнім, може наблизити дослідника до розуміння семантики зображень.

У традиційному народному українському мистецтві й донині використовуються орнаментальні мотиви, споріднені з трипільськими, – в килимарстві, різьбленні, художньому розпису, вишивці та особливо писанкарстві. Не рідкісними є факти використання дослідниками методики порівняння знаків і символів доби неоліту-єнеоліту з орнаментами наступних історичних епох певної території.

Отже, своєрідними «культурними текстами» дописемної епохи є символи і знаки орнаментальних композицій, нанесених на предмети вжитку, зокрема на обрядові посудини. Трипільська культура сформувала сталу систему знакової символіки, яка використовувалась на просто як декор, прикрашання, а для позначення певних смислів магічного характеру. Надаючи назву тому чи іншому мотиву орнаменту, дослідники спираються на різні принципи номінаційного творення: міфологічний (наприклад, «Велика Мати світу»), абстрактно-геометричний (у назвах «спіраль», «безконечник», «тризуб», «свастика», «хрест» та ін.); іконічний («ялинка»; «букраній»; «дощові потоки»), абстраговано-ідеографічний («коловорот», «сторони світу», «рух», «космос-порядок» тощо).

Спостерігаємо, що окремі першоелементи зображень та схеми побудов трипільських орнаментів як певні «матричні» графічні основи протягом тисячоліть залишалися незмінними, мінялася лише стилістика цих зображень. Саме «матриця» візерунку несла найбільше смислове навантаження, яке, на жаль, із часом губилося, тож нині важко піддається реконструкції. У майстрів народної творчості залишалася віра в сакральний характер таких зображень, тому схеми й окремі знаки, зазвичай, ретельно

зберігалися у незмінному вигляді, хоча й фігурували під іншими, новими назвами, які часом і допомагають уявити сутність орнаментальної «мови» давнини.

На підставі виділення більше десятка домінантних мотивів (орнаментальних мотивів-схем) та узагальнення й систематизації їх номінаційного матеріалу складаємо «лексичні ланцюги» кожного з орнаментальних мотивів, назви яких допомагають розшифрувати їх змістове наповнення. Найбільш сталими й показовими для трипільської орнаментики є наступні мотиви-схеми: *змійно-спіральный, тангентний, стрічковий, хрестовий, зірковий, сварговий, мотиви води, землі (ромб), кола, виру, парних овалів, гірляндовий* та деякі інші.

Наведемо окремі приклади номінаційних рядів трипільських орнаментальних мотивів-схем:

1. Змійно-спіральный мотив та його різновиди мають наступні номінації: S-подібна спіраль, меандр, «біжуча» спіраль, волюто-меандр, лабіринт, спіралеподібні змії, ланцюги пар драконів, двійко змії, синусоїдальний фрагмент розвинутого знаку Тай-цзи, безконечник, «гадючка», «гусячі шийки», «кривульки», «чорне море», «бояри», «вужі».
2. Хрестовий мотив та його різновиди: прямий хрест, навскісний хрест, колесо-сонце (хрест у колі), центр-місяць, чотирилисник, «вітряк», «млин», «криж», «крижик», «купчак», «хвігура», «хрестова рожа», «хрищатик».
3. Свастичний мотив: свастика, сварга, «вітряк», «гачки», «крижик» «крутороги», «павуки», «сорокопут» (8-променева свастика), «триніг» (трипроменева свастика), «циганська дорога», «лелека».
4. Мотив зірки: розетка-небо, розетка-сонце, «колесо Юпітера», або «громовий знак» (6-променева зірка в колі), «айстра», «звізда», «зірка», «зоря», «квітка», «рожа», «ружа», «чорнобривець», «штерна».
5. Мотив води, дощу: змія-вода, повзуча змія, зигзаг, дощосні вужі, дощові потоки, фестони-хмари, «бігунець», «вужик», «гадючки», «гірлянда», «дуги», «змійка», «зубчики», «хвиля», «кривульки».

Враховуючи, що знакова система української народної творчості має складний космогонічний та світоглядний зміст, можемо говорити про певний образ світу, закодований у символіці зображень. Ці зображення, власне, стають втіленням у геометричній формі певної інформації. Через співставлення різних вербальних позначень орнаментальних мотивів-схем (запозичених у різних авторів і в народній традиції) торуємо шлях до розкриття складних семантичних структур знакової символіки.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ, ЯКІ РОБЛЯТЬ УКРАЇНОМОВНІ СТУДЕНТИ В ЇХ АНГЛІЙСЬКОМУ МОВЛЕННІ

Г. Г. Декусар

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Аналіз помилок, які роблять україномовні студенти в їх англійському мовленні, ще раз підтверджує, що головною причиною, яка призводить до виникнення помилок в іноземному мовленні (окрім об'єктивно існуючих розбіжностей між мовними системами), є дія закону аналогії, намагання ототожнити нове вже відомому, побудова іншомовних структур за моделями рідної мови чи за моделями, які раніше було засвоєно.

Цієї проблеми торкалися в своїх наукових працях деякі вітчизняні та іноземні дослідники, а саме: Арбекова Т.І. [1], Аполлова М.А. [2], Слепович В.С. [3], Чужакін А.П., Палажченко П.Р. [4] та інші.

Оскільки мова не є раціонально організованою структурою й оскільки в ній діє велика кількість обмежень, безумовне застосування правил та наявних знань може призвести до конструювання (на базі помилкових аналогій) моделей, невірних з точки зору існуючої мовної реальності. Інтерферуючий вплив рідних та іноземних мов може виявлятися як відокремлено, так і одночасно та охоплювати сферу синтаксису, морфології, словотворення та семантики. Наприклад, речення *He was elected as president* очевидно побудовано за аналогією з реченнями *He was regarded /chosen as our leader. He acted as chairman* (після дієслова *elect* прийменник *as* не вживається).

Утворення гіпотетичних слів «gossiper», «revolutioner», «reactioner» є теоретично виправданим. Але в дійсності іменники з цим значенням утворені в англійській мові не за допомогою афіксації, а через конверсію: пліткар – a gossip, революціонер – a revolutionary, реакціонер – a reactionary.

У реченні *The car speeded past the house* форма дієслова є невірною. Дієслово *speed* багатозначне. Різниця в семантиці супроводжується розмежуванням форм: *speed, sped, speeded* – пересуватися швидко, на великій швидкості; *speed, speeded, speeded* – прискорювати, збільшувати. Наприклад: *They speeded up production*. Однак семантичні розбіжності в системі форм дієслівних лексем не обов'язково закріплені зовні. Наприклад, багатозначне дієслово *draw* у всіх своїх значеннях має однакові основні форми. З іншого боку, у багатьох випадках розбіжність форм не вказує на розбіжність у семантиці (Порівняйте: основні форми дієслова *learn*: *learn, learned, learned* та *learn, learnt, learnt*).

Створення нового дієслова при перекладі речення «Адміністрація дезінформувала службовців» – *disinform* (замість використання існуючого в

мові слова *misinform*) покликано намаганням залучити англійське дієслово з цим значенням до ряду словотворчих паралелей: *agree-disagree*, *approve-disapprove*, *believe-disbelieve*, які підкріплено відповідностями «дезорганізація» *disorganization*, «дезорієнтація» *disorientation* тощо.

Різні засоби вираження спрямованості дії на підмет (зворотні дієслова в українській мові та пасивні конструкції в англійській) призводять до помилок типу *Her hopes realized. His suspicions confirmed.* замість *Her hopes were realized. His suspicions were confirmed.*

Неперехідність дієслова в українській мові та перехідність його лексичного еквіваленту в англійській мові призводять до опущення прямого додатку та до помилки типу *Repeat, please* (замість *Repeat it, please*).

Залежність між часовою формою дієслова-присудка та семантико-синтаксичним типом речення відрізняється в українській та англійській мовах. Наприклад, в англійській мові використання майбутнього часу у підрядних реченнях умови та часу вважається надмірним. Достатнім вважається використання майбутнього часу у головному реченні. В українській мові для того, щоб віднести дію до майбутнього необхідна відповідна форма дієслова. Звідси виникає помилка: *When I shall see him, I shall talk to him.*

До помилок призводить неврахування можливої віднесеності багатозначного іменника з різними дієсловами. Наприклад, іменнику *deduction* у двох його значеннях відповідають два різних дієслова: *It will be deducted from your salary* та *I deduced it from what he said.* Їх недискриміноване використання є невірним.

Типовою помилкою є використання інфінітиву як більш звичайної форми замість незвичного для української мови герундія: *He avoided to speak about it. She dreams to become an actress. We are used to get up early.*

В англійській мові відсутні відмінкові та родові закінчення прикметників і, відповідно, нема скорочених форм. Побудова англійського речення за взірцем українського «Я не був згодний з ним» *I wasn't agree with him* – не є правильним. Потрібне значення передається дієсловом: *I didn't agree with him.*

Багато помилок виникає через розбіжність у мовному етикеті. Наприклад, «Будь ласка» у вислові «Будь ласка, тримайте!» (при переданні в руки якоїсь речі) та в емоційному вигуку-підтвердженні «Ось, будь ласка!» не *please*, але *here you are*. «Будь ласка» як відповідь на – *You are welcome*.

Багато особливостей вживання лексичних одиниць виникає через специфіку узусу. Так, *this country /city* для англійців звичайно держава / місто, де знаходиться людина, тому у реченні «Він багато читав про

Норвегію та мріє відвідати цю країну» «ця країна» – *that country* (але не *this country*).

Вплив української мови може бути безпосереднім та призвести до помилок-буквалізмів. Наприклад, *I saw a dream* (Я бачив сон) замість *I had a dream*. *Don't stand in the door* (Не смій у дверях) замість *Don't stand in the doorway*.

Калькується також вживання прийменників у їх вторинних значеннях. Порівняйте: «від вокзалу / дома, саду» – **від = from**, але залежити від когонебудь, лікувати когонебудь від чогонебудь – **від ≠ from**: *depend on smb, treat smb for smth, cure smb of smth*. Викликане помилковою аналогією вживання прийменника **from** в цих словосполученнях було б неправильним.

Загальновідомо, що будь-яка мова має свої «внутрішні» труднощі. Це – виняток із загальних правил, які «посилюються» при «зіткненні» з іншою мовою. Наприклад, при вивченні англійської мови україномовними студентами особливої уваги вимагає група однакових за формою, але різних за змістом слів типу «композитор» та *compositor*, «декада» та *decade*.

Більшість вищевказаних помилок виникає через розбіжність у лексикограматичному устрої двох мов, які, остаточно, можна звести до наступних типів:

1. Кількість та номенклатура частин мови в українській та англійській мовах не співпадають.

2. Одноименні частини мови при збігу основних характеристик мають цілий ряд розбіжних словотворчих, морфологічних та синтаксичних особливостей.

3. Граматична характеристика лексично подібних слів може бути різною.

4. Способи словотворення та структурні типи слів не є однаковими.

5. Багатозначні слова, що збігаються в одному чи в двох значеннях, зазвичай не співпадають у решті значень.

6. Слова, які є ідентичними за словарним значенням, майже завжди відрізняються за своїми контекстними значеннями, вступаючи в семантико-синтаксичні зв'язки з іншими словами речення.

7. Стилійстична характеристика номінативно-тотожних слів може бути різною.

8. Близькі за формою слова можуть не співпадати за значенням.

9. Слова та словосполучення, які мають однакове предметне значення, можуть не співпадати за етимологічним мотивуванням та сучасним асоціативним значенням.

Таку розбіжність лексико-граматичних систем української та англійської мови необхідно постійно мати на увазі, щоб уникати грубих типових помилок, які роблять україномовні студенти в їх англійському мовленні.

Література

1. Англійська мова: як уникнути типових помилок. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1998.
2. Арбекова Т.И. Английский без ошибок. – М.: Высшая школа, 1990.
3. Аполлова М.А. Грамматические трудности перевода. – М.: Высшая школа, 1980.
4. Слепович В.С. Курс перевода: английский-русский. – Минск: НТООО ТетраСистемс, 2002.
5. Чужакин А.П., Палажченко П.Р. Мир перевода или вечный поиск взаимопонимания. – М.: Валент, 1997.

КАТЕГОРІЯ ПЕРСОНАЛЬНОСТІ В СЕМАНТИЧНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕЧЕННЯ І ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНЦІВ У II ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Р. Д. Іванський

(Дніпровський гуманітарний університет)

Мова і право – унікальні феномени людської цивілізації і культури, роль і значення яких у розвитку суспільства, зокрема у регулюванні людських взаємовідносин, формуванні їх соціальних норм, зв'язків і відносин, забезпеченні загальнообов'язковості соціально-правових норм і, відповідно, правопорядку у масштабах усього суспільства, – неможливо переоцінити. Між мовою й правом існує безпосередній взаємозв'язок, взаємодія і взаємовплив, обумовлений онтологічною природою цих фундаментальних явищ загальнолюдської культури.

Мова як знакова система для формування й передачі думок, забезпечення спілкування людей, збереження й успадкування культурно-історичного досвіду народу є найбільш ефективним інструментом, за допомогою якого регулюються людські взаємовідносини. Право як система соціальних загальнообов'язкових правил (норм) поведінки членів суспільства має ключове значення у регулюванні взаємин у соціумі, забезпеченні правопорядку в усіх сферах життєдіяльності людини.

Подібно до того, як загальнонаціональна культура надає цілісність та інтегрованість суспільного життя в цілому, правова культура диктує кожній особистості принципи правової поведінки, а суспільству – систему правових цінностей, ідеали, правові норми, що забезпечують єдність і взаємодію

правових інститутів й організацій. Складовими елементами правової культури слід вважати правові переконання, установки, орієнтують на сприйняття правової системи суспільства.

Елементами правової культури є, зокрема, правові тексти (акти – документи і тексти, що мають юридичний зміст).

Правова культура – практично єдина глобальна форма, через яку відтворюється цінність і своєрідність національних правових феноменів – державності, правопорядку, правової системи. Культура несе в собі «генетичний код» вітчизняних юридичних явищ, служить як засобом їх збагачення в процесі всесвітнього право-культурного обміну, так і особливим бастионом від чужого інокультурного впливу, що руйнує вихідні передумови національної правової ідентичності.

Усі правові поняття й категорії втілюються у мовних формах. Правова думка, ідея, припис, картина світу людей матеріалізуються у мовних конструкціях.

Поняття картини світу, будучи введеним в науку Л. Вітгенштейном, набуло широкого поширення і досить активно розробляється в різних гуманітарних галузях.

Для вивчення історії української мови важливе значення мають ділові писемні пам'ятки з різних територій України, пов'язані з повсякденною діяльністю людей, суспільним та політичним життям народу. Вони найбільшою мірою відображають живомовні явища певного періоду, а тому неодноразово були об'єктом дослідження у працях загальнотеоретичного та історико-лінгвістичного характеру. Оригінальні рукописні пам'ятки, а також упорядковані та опубліковані збірки документів, зокрема: «Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. (Збірник актових документів)», «Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст. (Збірник актових документів)» та ін., мають важливе наукове значення для дослідження актової мови. Ділові документи давньоукраїнської літературної мови були об'єктом численних лінгвістичних студій, присвячених дослідженню фонетичних, лексичних, морфологічних, синтаксичних особливостей пам'яток, проблемам історичної діалектології та ділової стилістики (Л. Деже, Л. Коломієць, В. Німчук, М. Пещак, В. Розов, В. Русанівський, В. Ярошенко, А. Яцимирський та ін.). Загальну характеристику давньоруського акту подано у працях А. Качалкіна, М. Свердлова. Питанням розвитку стилю ділових документів XIV–XVIII ст. присвячені праці В. Горобця, Л. Гумецької, М. Жовтобрюха, У. Єдлінської, В. Передрієнка, М. Пещак, В. Русанівського та ін.

У 1986 році у серії «Пам'ятки української мови» академічного Інституту мовознавства ім. О. Потебні побачила світ «Лохвицька ратушна книга другої половини XVII століття», яку підготували до видання О. Маштабей, В. Самійленко, Б. Шарпило. У досліджуваних О. Маштабей актах знайшли відбиття діалектні риси середньонаддніпрянського говору того періоду, який, імовірно, відбиває особливості пізнього становлення й еволюції його.

Зважаючи на унікальну особливість ділових актів Лохвицької ратушної книги: повнота і точність запису судового процесу (юридичних подій, обставин, фактів, що мають значення у справі, яка розглядалася) і його результатів (постанова), поміщені в пам'ятці тексти становить цінний матеріал для досліджень істориків, правознавців, етнографів, літературознавців і, безумовно, мовознавців.

Двоаспектний – юрислігвістичний і лінгвокоцептологічний – аналіз взаємозв'язку мови і права у судочинстві; етнокультурних правових концептів, котрі реалізуються в текстах пам'ятки у словесних формулюваннях-нормах і формулюваннях-репліках (позивачів, відповідачів), сприятиме розкриттю мовної правової свідомості, особливостей етнічного менталітету, а в цілому прикметної національної правової картини світу. Побічно наукове дослідження текстів Лохвицької ратушної книги, як історико-діалектологічного джерела, що фіксує явища живого мовлення в говірковому регіоні Північно-Західної Полтавщини, висвітлить наявність лексики і фразеології, котрі характерні для місцевої говірки, трансформацію давньоукраїнської «простої» мови в її актово-діловому стилістичному варіанті.

На сьогодні «Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст. (1652-1687 рр.)» зберігається в Центральному державному історичному архіві (м. Київ), ф. 1528, оп. 1, од. зб. 1 6. Тексти книги з цього джерела стали основою нашого юрислігвістичного і лінгвоконцептологічного дослідження.

Козацька революція під проводом Богдана Хмельницького стала наймасштабнішою історично-політичною, а відтак і соціально-економічною подією: протягом буремних подій середини XVII ст. на території Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводств було утворено Українську козацьку державу, однією з ознак якої стало створення власної судової системи.

Друга половина XVII ст. стала для більшості українських міст періодом своєрідного «відродження», поступового виходу з жорсткої кризи, в якій вони опинилися внаслідок воєнних змагань козаків, коронних військ і татарських чамбулів. Цей процес повоєнної відбудови, що тривав

десятиліттями, для більшості урбаністичних центрів завершився успішно, а однією із основних умов налагодження безперешкодного функціонування міст другої половини XVII ст. була чітко структурована судова система. З її допомогою стало можливим урегулювання взаємовідносин між представниками різних соціальних прошарків міського населення, вона впливала і на розвиток виробничих і торгівельних процесів. Прикладом зазначеного може бути функціонування судочинства в містечку Лохвиця, що належало до сотенного центру Миргородського (з 1649 до 1658 рр.), а потім (з 1658 і до кінця XVII ст.) Лубенського полків Війська Запорозького, якому, за «старих часів», не було надано Магдебурзького привілею, а тому в цілому становило собою класичний зразок ратушного урбаністичного осередку. Так, для вирішення певних питань його життєдіяльності у ратуші засідали вїйт, бурмистер, а з ними – присяжні й райці. Після 1648 р. в засіданнях міського уряду брав участь місцевий козацький сотник чи полковник.

Міське судочинство характеризувався своїми особливостями, які з достовірністю відображені в «Лохвицькій ратушній книзі другої половини XVII ст.».

Юрислінгвістичний та лінгвокультурологічний аспект мови судочинства другої половини XVII ст. за матеріалами «Лохвицької ратушної книги другої половини XVII ст. (Збірник актових документів)» передбачає, з одного боку, юридичний вияв мови – «взаємовідносини» мови і судово-процесуального акта, ті закономірності природної мови, які є або повинні стати підставою для тексту судово-процесуального акта, і котрі визначають як його створення, так і застосування в судочинстві. Адже в онтологічному вимірі так само, як стихійні (неписані) моральні норми узаконюються канонічним правом, стихійні норми мови трансформуються в закони, що регулюють взаємини людини і мови чи взаємини людей у зв'язку з використанням мови (**юрислінгвістика**). З іншого – дослідити взаємозв'язок і взаємодію правої культури і мови історичної епохи в процесі їх функціонування; інтерпретація цієї взаємодії в єдиній системній цілісності; національні форми правого буття тогочасного суспільства, що відтворюються в системі мовної комунікації і засновані на його культурно-правових цінностях (**лінгвокультурологія**).

Дослідження концепту «судочинство», зокрема периферії ядерного слова «суд» – «вряд», сприяє розкриттю мовної картини світу, яка вербально фіксується в текстах «Лохвицької ратушної книги XVII ст.» через функціонування слова «ми». Як зазначає філософ С.М. Булгаков: *«займенник ... нічого не означає, не містить жодного забарвлення буття, і однак все може означати в своїй безликій, безбарвній глибині».*

Займенник *ми* виник у праслов'янській мові. Доказом зазначеного є наявність початкового звука [м] в коренях усіх слов'янських мовах (укр. *ми*, рос. *мы*, білор. *мы*, болг. *ми*); в неслов'янських індоєвропейських мовах кореневого *m-* (лит. *mes*, давньопрус. *mes*), *w-* (гот. *wies*), *n-* (лат. *nos*). Крім цих прикладів, фіксуються ще й форми (давньоінд. *vayam*, авест. *vaem*), які пояснюють походження закінчень давального і орудного відмінків: *нам*, *нами*.

Однією із суттєвих ознак сучасного займенника «ми» (за семантичним критерієм) є наявність у нього контекстуально зумовленого змісту. У текстах «Лохвицької ратушної книги XVII ст.» «ми» вказує на мовця-суддю і на групу людей (повнозначний іменник), що мають спільні обов'язки з ним – чинити судочинство:

Теды мы, вря(д), по(с)тупуючи ве(д)лугъ вписа(н)ны(х) а(р)тикуловъ <·>, казали.....

Мы, вря(д), декрето(м)ъ наши(м) наказали, абы Шапра(н) на се(й) де(н), в середу, w(т) того cz w(т)прися(г)нулъ (справа № 15)¹;

Спільність, до якої вважає себе причетним мовець, може бути й не експлікована в реченні окремим словом, а встановлюватися з контексту через сукупність прагматичних чинників:

теди мы за до(з)воленъствомъ Жаданихи и она Ивана Нагу(р)иого Ива(х)ненька, дэвера еи, *ти(х) зра(н)цо(в) w(т) сме(р)ти и го(р)ла уво(л)нили* (справа № 15);

Використання у текстах судових справ «солідарного» «ми» створює передумови реального спілкування, позначає мовця і комунікантів, як співучасників ситуації, події, що склалася:

Розумяючи немошне все(м)посполиты(м) зацьны(м) люде(м) w(т) незъбожьны(х) свово(л)ныхъ крадъливы(х) люде(й) быти шъкоды<·> которые зъ сторонъ зъвыкъли w(т) wколи(ч)ны(х) мэ(ст), крадучи кони, воли и и(н)шую вшелякую ре(ч), ку городу Ло(х)вици на то(р)гъ <·> крадежъ люде(м) зацьиы(м), приходячи и приводячи, продавати<·>. А дъля того ©стерегаючи, забегаючи и варуючи<·> абы таковые зъгромаже(н)я нецьнотъливы(х) люде(й) на то(р)гахъ наши(х) въ дозорэ и въ пре(с)лэдова(н)я добро(м) завъше ©wпа(т)рены зо(с)тавали<·> а скоро бы такие зълые шъкодъливые а не(о)бачъные люде и зъра(й)ци бра(н)я добръ лю(д)ски(х) на(м), въряду, w(з)на(й)мены были (справа № 121).

¹ Тут і далі «справа №...» – уривки текстів, поміщені в джерелі: «Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст.» / Ред. І. П. Чепіга (1986) [djvu],

У текстах «Лохвицької ратушної книги XVII ст.» «ми» має ознаки «корпоративності», коли «мовець», автор декрету, постає виразником думки суддівської колегії:

– «заселого суду»: Мы те(ж), засэлы(и) судъ, угледи(въ)ши в самую слу(ш)но(ст) <·>, wбу(д)вухъ сторо(н) <·> наказали(с)мо Яцисэ си(м) декърето(м) наши(м), абы п(н) Остапа во (въ)се(м) и шкodu его нагородила (справа № 60);

– «заселого цалого суду»: Прето мы, заслы(и) цали(н) су(д), по ви(с)луханю жалобы Ку(з)мино(и), припо(з)вавши wного Пилипа, питали wно(г)[о], упо(м)янувъши страхо(м) бж\ш(м), з якихъ причи(н) жону свою з сего свѣта зглади(л) (справа № 184).

– «зуполного суду»: Що (с)мо мы, зуполны(й) судъ, засэвъши и wбудъвухъ сторонъ такъ поводово(и), яко и по(з)вано(и), вы(с)лухавъши<·>, здали(с)мо, абы тая справа, хто бы з ны(х) поча(т)комъ до того бою пе(р)ши(м) былъ, пре(з) свэ(т)ки обьяснена была (справа № 78);

– «уряду мєского»: Що мы, уря(д) ме(с)ки(й), ве(д)лугъ зо(з)на(н)я свэдкувъ на wную справку наказали(с)мо де(к)рето(м) наши(м) половину выкладу тая(р) Литвину же тому Мироновъ ве(р)нуль<·> и згodu и(м) казали межи собою учини(т) (справа № 82);

– «уряду Лохвицького»: В чо(м) мы, вы(ш) менованы(и) уря(д) Ло(х)вицьки(и), вы(с)лухавъши и(х) справы wного Клима Мысене(н)ка, варуе(м) во все(м) яко поцтивного и нэ в чо(м) не по(й)до(й)зреного чл\вка, абы жаде(н) з ни(х) мижи собою любъ напо(д)пи(т)ку, лю(б) тежъ в яко(й) ко(л)векъ на(м) би будучи нэ в чо(м) не домовля(ли) по(д) зарукою на уря(д) Ло(х)вицьки(и) на(с) противъного копъ два(д)ца(т) ли(ч)бы литовьско(и) (справа № 128).

У текстах «Лохвицької ратушної книги XVII ст.» зрідка, з метою нейтралізації неозначеності, властивої «ми», прямо називаються особи, яких мовець позначає цим словом:

Што мы, вря(д), для бо(л)шого свэдо(ц)тва, поневажъ Лавре(н) вери и зятю Хомину и тому сведо(ц)тву и недо(и)маеть, w(т) боку своего Ивана Хорошька, Данила, со(т)ника ме(й)ского, до Лаврэнова товариства<·> – до Процика Паламаре(н)ка посила[ли] (справа № 32).

Очевидно, що мовець-суддя, відповідно до звичаїв, використовує «ми», щоб уникнути індивідуалізованості «я», не виокремлювати себе із спільноти; підкреслюючи, таки чином, що важливою є не його особиста позиція, а інтереси громади, уникаючи, отже, відповідальності за власні дії, – судить громада:

Што мы, засэлы(й) вѣря(д), стосуючыся с право(м) поспрлти(м) <·> на которы(х) <·> Статутъ и пи(с)мо бж\ие впэвае(т) въ ро(з)дэле чотирина(д)ц[ат]о(м) въ а(р)ти[ку]ле трето(м) <·> таковы(х) явьны(х) изъ лицо(м) зълочи(н)цовъ по(й)маны(х), нъчи(м) и(н)ши(м) право ст\ое карати не по(з)воляе(т), ты(л)ко ве(д)лугъ за(с)луги и(х) якъ заробыли, // горъло(м) карати<·>, Бо гды (ж) тыи два и(х) злочи(н)цэ зо всэ(х) городовъ пов'эдалися быти<·> а име(нъ)но: еди(нъ) зъ Люте(н)ки ме(н)ши(й) (Микита) менивься<·>, а други(й) Ди(м)ко и(з)-за (Д)нэпра<·> — вба(д)ва ли(ч)кованы были<·> за настояние(м) и(нъ)стигатора, а вэ(д)лугъ правъно(г)[о] способу, абы зълый люде межи добрыми лю(д)ми не зна(й)довалися<·>, велэли(с)мо таковы(х) шькодячи(х) зълочи(н)цовъ на зьгибе(л)ницу зогнати (справа № 161).

Дослідження значення, яке реалізує особова форма слова «ми», дає можливість визначити роль категорії персональності в семантичній організації речення і формуванні мовної картини світу українців у другій половині XVII століття.

Функціонування займенника «ми» в судових справах відображає істотні риси системи суспільних відносин. Зокрема, ознаки, на основі яких відбувається поєднання осіб в єдину групу, що репрезентує займенник «ми», були важливими для носіїв мови в другій половині XII століття.

Особова форма слова «ми» є відображенням статусу суду і учасників процесу відповідно до особливих умов спілкування – судового процесу. Модифікація семантики першої особи множини відбувається під впливом прагматичних чинників: без суда судъ буваєть [4, 211-266].

Традиція використання суддею-мовцем слова «ми» та повнозначного іменника, що складають судову колегію, є свідченням того, що соціум не підтримував вираження індивідуальної позиції при вирішенні конфліктних ситуацій, від чого залежало збереження статусу людини «зацної», «людини доброї і віри гідної», а в окремих випадках вирішувалося питання життя і смерті.

Література

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с.
2. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
3. Загнітко А.П. Морфологічні категорії в системі предикатності і предикативності речення. – К.: НМКВО, 1990. – 68 с.
4. Зіновійв Климентій. Вірші. Приповісті посполиті / Підг. тексту І. П. Чепіги. – К.: Наукова думка, 1971. – С.211-266.
5. Ильенко С.Г. Персонализация как важнейшая сторона категории предикативности // Теоретические проблемы синтаксиса современных индоевропейских языков. – Л.: Наука, 1975. – С.154-159.
6. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. – М.: Прогресс, 1978. – 543 с.

7. «Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст.» / Ред. І. П. Чепіга (1986) [djvu].
8. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій. Вид. 2-ге, переробл. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім.Лесі Українки, 2004. – 393 с.
9. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. – М.: Учпедгиз, 1958. – Т.1-2. – 536 с.
10. Сучасна українська літературна мова / за ред. А.П.Грищенка. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. – К.: Вища школа, 1997. – 493 с.
11. Шахматов А.А. Синтаксис русского языка. – 4-е изд. – Л.: Учпедгиз, 1941. – 620 с.
12. Якобсон Р.О. Избранные работы. – М.: Прогресс, 1985. – 456 с.

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК СКЛАДОВА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

О. М. Клименова

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Сучасні вимоги до підготовки кваліфікованого спеціаліста перш за все потребують від нього бути учасником міжкультурної комунікації та мати необхідні комунікативні спроможності в сферах професійного та ситуативного спілкування в усній та письмовій формах, навички практичного володіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, що обумовлена професійними потребами; та бути спроможним оволодіти новітньою фаховою інформацією через іноземні джерела. Все це підвищує попит на кваліфікованих випускників (фахівців), які вільно володіють іноземною мовою, зокрема мовою міжнародного спілкування, та обумовлює необхідність вивчення курсу «Іноземна мова».

Цілі вивчення іноземних мов мають широкі межі – від збереження важливих культурних цінностей до оволодіння технічними комунікаціями. Для того, щоб розуміти і оцінити культуру, її особливості, необхідно добре знати мову. Такий рівень оволодіння мовою припускає, що вона є рідною. Основною метою навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах МВС (ВНЗ МВС) є розвиток у студентської молоді уміння використовувати іноземну мову як спрямований інструмент міжкультурного спілкування в будь-яких сферах життєдіяльності, орієнтація навчання на виконання сучасного замовлення – володіння іноземною мовою як засобом комунікації та забезпечення досягнення цієї мети [2].

Нашими цілями є обґрунтувати доцільність використання комунікативного підходу у навчанні іноземної мови та визначити результат цього навчання. Вивчення мовних дисциплін у ВНЗ МВС ґрунтується на комунікативній спрямованості навчання, тобто досягненні при навчанні рівня комунікативної компетенції, який буде достатній для спілкування в будь-яких комунікативних сферах, таких як: письмо, читання, говоріння,

аудіювання та який має забезпечити здатність студентів самостійно працювати з інформацією, спілкуватися іноземною мовою з представниками інших культур, розвиток здатності розуміти спільне і відмінне між рідною та іншою культурою. Процес навчання іноземної мови та результативність навчального процесу у ВНЗ МВС забезпечується підбором спеціальних навчальних програм, методичних прийомів, нових комунікативно спрямованих підручників, новітніх інформаційно-комунікативних засобів навчання, які використовують залежно від навчальної ситуації, підготовленості студентів, їхніх психологічних особливостей, поглядів, інтересів, етапу навчального процесу, технічних можливостей навчального закладу тощо. Також треба зазначити, що навчання іноземних мов не може здійснюватися на високому рівні, якщо викладач не володіє необхідними комунікативними вміннями. Тому дослідження цих питань дає змогу виявити певні проблеми в системі розвитку базових комунікативних умінь. Виходячи із самої природи цих умінь, їх формування повинне здійснюватися в ході всього навчального і поза навчального процесу [1]. Звернення до проблеми формування комунікативної компетентності студентів у процесі іншомовної підготовки є надзвичайно актуальним та основною тенденцією сучасного динамічного світу, про що свідчать численні дослідження науковців: Г. Борозенець, Р. Гришкова, Т. Матвєєва та ін. Незважаючи на велику кількість публікацій з проблеми іншомовної комунікативної компетентності, існують суттєві розбіжності і у трактуванні поняття, і у визначенні його компонентів [3].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства, формування комунікативної спрямованості при навчанні іноземних мов підвищує у студента значний загальноосвітній потенціал, рівень загальної та професійної культури, сприяє підготовці до міжкультурної комунікації.

Література

1. Десятов Т.М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття): (Монографія) / Т.М. Десятов. – К.: Арт Ек, 2005. – 335 с.
2. Поліна В.С. Нові методичні підходи до викладання іноземної мови в умовах навчального комплексу неперервної освіти / В.С. Поліна // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 4. – С. 36-46.
3. Хоменко О. Іншомовна підготовка як невід’ємний складник вищої освіти в умовах глобалізації та інформатизації суспільства / О. Хоменко // Вища освіта України. – 2012. – № 2. – С. 55-61.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

О. В. Кондрашева

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Криза українського суспільства призвела до низки негативних духовних і моральних наслідків у тому числі і в публічній службі. Низька якість надання державних послуг, недостатня професійність, прояви корупції, хабарництва тощо є свідченням низького рівня культури управління. Негативні процеси, які відбуваються в публічній службі, зачіпають і її етичну складову, що є однією із елементів культури управління публічного службовця, характеризує рівень якості управлінських послуг. Несення публічної служби є вираженням особливої довіри з боку суспільства і держави та висуває високі вимоги до моральності і морально-етичного вигляду публічних службовців. Для того, щоб бути ефективною, публічна служба повинна ґрунтуватися на міцному духовно-моральному фундаменті.

Цілі публічної служби, її провідні принципи, норми, професійні вимоги до її кадрів – все містить моральний аспект, у вирішальній мірі визначає її спрямованість, її основні домінанти. Моральна атмосфера в органах влади, неохайність відповідального чиновника можуть серйозно дискредитувати будь-які благі наміри влади. У суспільній думці авторитет публічних службовців справедливо пов'язують насамперед із їх порядністю, справедливістю.

Етика публічної служби тісно пов'язана із соціальною структурою конкретного суспільства і чітко визначається нею. У цьому, як правило, відображаються традиційні уявлення суб'єктів того або іншого суспільства про статус свого суспільства в цілому, про перевагу своєї цивілізації тощо. Разом із тим, етика публічної служби являє собою об'єднання універсальних правил, що застосовуються в усьому цивілізованому світі. Все це зумовлює необхідність постійного осмислення, дослідження та вдосконалення етичних норм на публічній службі, що в свою чергу сприятиме досягненню стратегічних цілей держави [1].

Ряд країн світу визнали питання етичних норм та формування відповідного кодексу поведінки публічного службовця сферою, яка набуває дедалі більшого значення. Світовий досвід свідчить, що етизація публічної служби дає можливість гуманізувати суспільні відносини та істотно підвищити ефективність діяльності публічних органів, тому етична підготовка публічних службовців є важливим напрямом адміністративних реформ країн Євросоюзу та розвинутих країн світу. Так, за підрахунками

канадських учених, у плані реформи публічної служби Канади 70% відводиться на поліпшення культури взаємовідносин і морально-психологічного клімату в державних установах. В адміністрації США основним етичним інститутом є комітет з урядової етики. Він виконує декілька основних функцій: забезпечує підтримку високих етичних стандартів у середовищі публічних службовців, запобігання конфліктам інтересів і їх вирішення, підвищення суспільної довіри до виконавчої влади, надання етичної освіти службовцям (за даними Комітету таку освіту щороку здобувають понад 600 тис (або 50%) публічних службовців). У Великобританії публічна служба і сьогодні розглядається як «почесний обов'язок шляхетних людей», як знак довіри до них з боку суспільства. Поведінка «слуг суспільства» регламентується етичним Кодексом публічного службовця, якому немає аналога у світовій практиці, тому що він врегульовує поведінку всіх категорій службовців [2, с. 77].

Для України, яка переживає період серйозних суспільних трансформацій важливо вибудовувати публічну службу на засадах справедливості, соціального партнерства, гуманізму, прозорості.

Таким чином, етика, і висока кваліфікація повинні бути покладені в основу професіоналізму сучасного українського публічного службовця, тому центральною ідеєю етизації публічної служби можна вважати актуалізацію її людського потенціалу шляхом забезпечення культурно-гуманістичної основи організації професійної діяльності публічних службовців.

Література

1. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів [Текст] / Т. Е. Василевська ; уклад. О. М. Руденко. – К. : НАДУ, 2013. – 76 с.
2. Рудакевич М. І. Ідейні основи та нормативні стандарти етики публічних службовців країн Європейського союзу / М. І. Рудакевич // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 1. – С. 73-79.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

О. Г. Костенко

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Тенденція до розвитку інформаційних технологій у всьому світі формує середовище, в якому людина та її знання є основою науково-технічного прогресу. Сучасний рівень науки і техніки дає можливість прогнозувати подальший розвиток та вдосконалення системи та структури освіти.

Аналіз комп'ютерних засобів навчання, які використовуються в сучасних інформаційних технологіях у вищих навчальних закладах, свідчить, що вже на цьому етапі багато з них дозволяють враховувати особистісні та соціально-психологічні якості студента, рівень знань, навичок і умінь. Впровадження інформаційних технологій в освіті має як вагомі переваги, так і недоліки. Загальна комп'ютеризація та інформатизація освіти спрямована на вдосконалення методів навчання студентів та заохочена їх до вивчення нового матеріалу у вищому навчальному закладі.

Підбір форм і методів у цьому процесі займає провідне місце і є надзвичайно важливим. Зокрема, в педагогічній практиці відзначається, що однакові форми навчання можуть бути оптимальними для одних і менш сприятливими для розвитку продуктивного мислення інших студентів.

Визначимо, що навчальне середовище – це штучно побудована система, структура і складові якої сприяють досягненню цілей навчально-виховного процесу. Структура цього середовища визначає його внутрішню організацію, взаємозв'язок і взаємозалежність між його елементами. Разом із тим, останні погляди на завдання національної освіти, результати педагогічних досліджень говорять про те, що сучасний навчально-виховний процес повинен передбачити принципові зміни стосунків між його учасниками – студентом і вчителем. Тобто, суттєвих змін набуває діяльність викладача і здобувача вищої освіти, змінюються ролі, які вони виконують у процесі навчання і виховання.

Навички майбутньої професійної діяльності студенти набувають під час імітаційних ігрових вправ на заняттях з іноземної мови, коли умовно враховуються функціональні зв'язки учасників (студентів) між собою. Такі заняття називаються інтерактивними.

Інтерактивні ігрові заняття (interaction – англ. взаємодія, вплив (один на одного) включають: розігрування ролей, ділові ігри, проблемно-орієнтовані ігри, науково-дослідні ділові ігри та рольові ігри.

Розігрування ролей. Це імітаційний ігровий метод активного навчання, який дозволяє відпрацьовувати на заняттях з іноземної мови функціональні обов'язки посадових осіб. Цей метод є дуже ефективним, оскільки він допомагає студентам вирішувати складні завдання навіть на початковому етапі вивчення іноземної мови.

Рольові ігри. Це метод активного навчання, який базується на імітаційних моделях проблемних ситуацій комунікативної діяльності. Рольові ігри потребують менше часу на розробку і впровадження. Цей метод є дуже ефективним для вирішення психолого-методологічних завдань і ситуацій. Головною метою цього методу є розвиток у студентів аналітичних

здібностей, напрацювання умінь приймати рішення в різних психолого-педагогічних і соціально-психологічних ситуаціях.

Отже, застосування інформаційних технологій та інтерактивних методів навчання на заняттях іноземної мови допомагає викликати інтерес до засвоєння матеріалу під час заняття, а також допомагає розкрити творчий потенціал кожного студента, тому процес навчання стає цікавим, а не складним та рутинним.

Література

1. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки. Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Ідеальність. – Луганськ: Навчальна книга, 2004. – 275 с.
2. Корнеева Л.И. Современные интерактивные методы обучения в системе повышения квалификации руководящих кадров в Германии: зарубежный опыт // Университетское управление: практика и анализ. – 2004. – № 4(32). – С. 78-83.
3. Сучасні освітні технології у вищій школі: Матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 1-2 листопада 2007 року): Тези доповідей: У 2 ч. – Ч. 2 / Відп ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 259 с.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗДІБНОСТІ ЛЮДИНИ

Т. В. Крашеніннікова

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мову, як знакову систему, що є важливим констатуючим елементом психіки у процесі мовленнєвої діяльності (здатність планувати та регулювати свою поведінку) вивчає така наука, як психолінгвістика. Термін *психолінгвістика*, вперше використав Н. Пронко, у статті «Мова і психолінгвістика» в США (1946 р.). Проте до наукового вжитку цей термін увійшов лише в 1953 році, на міжуніверситетському дослідницькому семінарі, в м. Блумінгтоні, який був організований психологами Дж. Керроллом, Ч. Осгудом та лінгвістом Т. Сібеоком. Одне з найперших визначень дав в 1954 році засновник американської психолінгвістики Дж. Осгуд, згідно з яким психолінгвістика має справу з процесами кодування і декодування мовних сигналів, співвідносячи їх зі станом учасників комунікації. Відповідно, *говоріння* – це кодування смислу значенням слова, а *слухання* – це декодування того смислу, який вкладає розмовник у повідомлення.

Засновник психолінгвістики на пострадянському просторі О. Леонт'єв також дав визначення **психолінгвістики** – це наука, що вивчає процеси мовотворення, а також сприймання і формування мовлення в їх співвідношенні із системою мови. Враховуючи сказане, психолінгвістика має вивчати: *творення мовлення* (говоріння); *сприймання мовлення*; *формування мовлення* (в онтогенезі).

Предметом психолінгвістики є співвідношення особистості зі структурою і функціями мовленнєвої діяльності, з одного боку, і мовою, як головною складовою образу світу, з іншого.

Сучасна психолінгвістика досліджує мовлення як вид діяльності за допомогою таких методів: спостереження; самоспостереження; експеримент; описові методики; порівняльно-описові методики.

У вітчизняній психолінгвістиці є розділи, пов'язані із *масовою комунікацією* (вивчає сприймання текстів радіо, газет, ефективність телебачення, вплив на свідомість людини політичних гасел, реклами), *фоносемантикою* (вивчає емоційний зміст звуків мови), *психологією граматики* (вивчає сприймання і розуміння висловів залежно від їх граматичної форми), *психологією мовлення* (вивчає механізми артикуляції, виразного промовляння слів, а також описується патологія мовлення при різних ураженнях головного мозку).

Німецький філософ та мовознавець В. Гумбольдт писав, що мова є безперервною діяльністю людського духу, що прагне перетворити звук на думку. Він вказував також на те, що мова це і частина культури, тому вона є головною діяльністю не тільки людського, а й всього національного духу народу. Приблизно в той час, виникла концепція психології народів Х. Штейнтала, в якій він закликав вивчати мову, звичаї, традиції різних народів.

Мова включає *психологічний компонент*. І.О. Бодуен де Куртене писав, що мова абсолютно психічна, її існування обумовлене психічними законами. Х. Штейнталь теж вважав, що мовознавство належить до психічних наук, а мова є частиною психології.

Мова як *умова думки*. А. Шлейхер писав, що мова – це мислення виражене звуками, проте Х. Штейнталь вважав, що слово і мислення не є тотожними. Спираючись на його ідеї О. Потебня зазначав, що мислення може існувати і без мови, хоча розглядав мовлення як акт індивідуальної творчості.

Мова як *умова спілкування*. І.О. Бодуен де Куртене вважав, що мова перш за все необхідна для спілкування. Однак, на думку В. Гумбольдта, особливості спілкування, полягають у тому, що той, хто говорить і той, хто слухає розуміє предмет спілкування по-різному, вкладаючи свій індивідуальний зміст.

Мова регулює *діяльність людини*. Відомий американський лінгвіст Л. Блумфільд застосовує біхевіористський підхід, вважаючи, що люди, які взаємодіють, можуть впливати один на одного за допомогою практичних і

мовленнєвих стимулів. На його думку, мова є засобом вирішення практичних завдань і її основна функція – це регуляція діяльності людини.

Із важливих праць періоду радянської психолінгвістики варто відзначити роботи Л. Щерби, який розглядав три **аспекти мови**: *мовну систему* (словник, граматики); *мовленнєву діяльність* (процес говоріння і слухання); *мовний матеріал* (тексти, література, рукописи). Окремо зазначалося, що мовленнєва діяльність включена в інші види діяльності людини, і сама по собі не є самостійним видом.

На розвиток сучасної психолінгвістики великий вплив мала трансформаційно-генеративна граматики Н. Хомського, який розрізняв *мовну здатність* та *мовну активність*, а також висунув тезу, що здібність людини до засвоєння мови є вродженою.

Однією з головних у психолінгвістиці є проблема структури і функціонування мовної здатності. Вивчення проблеми мовної здатності вимагає усунути протиставлення між мовою і мовленням, лінгвістикою і психологією. Це зумовлено: потребами удосконалення теорії і методики вивчення рідної та іноземної мов; потребами здійснення мовного впливу на людину засобами масової інформації, агітації і пропаганди; потребами створення штучних інформаційно-пошукових і машинних мов тощо. Труднощі виникають у процесі спілкування, коли зустрічаються різні людські досвіди, виявляючи різницю культур реагування на думки і переживання людей.

Спілкування як процес має мету: віднайти спільне та цінне у досвіді сторін. Адже щоразу запереченню піддається не лише певна частка досвіду, але і частка ества його носія: його наміри, уподобання, ідеали тощо. Моральна цінність спілкування у його процесуальності (діалогічності, спрямованості на спільний пошук істини), що є рухом до усвідомлення людиною себе через іншу і завдяки іншій.

Спроби віднайдення шляхів подолання труднощів, що виникають у процесі спілкування, характерні для гуманістичної гілки філософії. Вона виходить з того, що людині достатньо знати шляхи до добра, щоб діяти згідно із законами розумного, а отже, морально доброго (Е. Кант). У сучасній філософії проблема спілкування Я і ТИ набула провідного значення (Ф. Ніцше, М. Бубер).

Л. Колберг визначив три рівні процесу розвитку особи:

Перший (вік до семи років) – дитина не здатна оцінити власні вчинки згідно з поняттям моралі, а оцінює їх залежно від того, вдалося їй уникнути покарання чи заслужити заохочення. Відсутність соціального досвіду є причиною відсутності у дітей культури реагування на власні вчинки, а отже, і

культури спілкування. Однак, дорослі схильні бачити у відсутності самооцінки лише дитячий егоїзм.

Другий (від 13 років – до періоду зрілості) – при виборі вчинку людина керується думкою середовища: схвалить воно вчинок, чи ні, а також тим, як вона буде виглядати в очах інших.

Третій (період зрілості) – на основі виробленої здатності соціальних взаємодій, а також виховання, що налаштовує на знання закономірного в стосунках, особа виробляє оптимальні, з позицій зрілості досвіду, відносини з навколишнім світом.

Сучасна теоретична підготовка фахівців, досліджуючи комплекс чинників, що впливають на якість спілкування, бере до уваги не лише вербальні його форми, але також міміку, жестикуляцію. Ось тут відбувається взаємодія психолінгвістики із соціонікою, предметом вивчення якої є закономірності людського спілкування, що розглядаються як механізм взаємодій різних і цілком конкретних інформаційно-психічних структур.

Література

1. Мова і культура: монографія / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, П.Є. Гриценко та ін. – К.: Наукова думка, 1986. – 184 с. – С.44.

ОСНОВИ АКТИВІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Г. С. Кузан

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

В основі сучасної методики викладання іноземних мов є застосування комунікативного підходу, що передбачає максимальне наближення навчального процесу до реального процесу спілкування. Найбільш вагомий внесок у розвиток цього методу внесли У. Литлвуд, Г. Відовсан, Ю. Пассов, Г. Рогова, Н. Склярєнко, С. Ніколаєнко та інші. Ліва частина публікацій з методики останнього десятиліття присвячена аналізу комунікативного підходу до навчання. Однак, кожен викладач виробляє свою власну методику не лише спираючись на численні публікації в науково-методичних виданнях, а й враховуючи умови, в яких він працює, а саме: вік студентів, тип навчального закладу, мотивація до вивчення мови, індивідуально-вікові особливості, професійна спрямованість майбутнього спеціаліста тощо.

Метою багатьох викладачів є саме пошук найоптимальніших шляхів підвищення ефективності навчального процесу, при цьому не лише опрацювання наукових джерел такого спрямування, а й узагальнення досвіду викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах України,

систематичне проведення різноманітних методичних експериментів та спостереження під час своєї практичної діяльності.

Очевидним є той факт, що одним з найважливіших завдань викладача є навчити студента вчитись. У сучасному світі накопилось стільки інформації, що запам'ятати її неможливо, і більш того, немає такої потреби. Студент повинен вміти здобувати необхідну йому інформацію в разі потреби. «Навчання – це не запам'ятовування, це ріст і розвиток» [3, с. 140].

Англійська мова за останнє півстоліття набула величезної популярності: це мова Інтернету, нею спілкуються та ведуть свої профілі та влоги блогери, нею пишуться наукові статті, проводяться науково-практичні конференції та семінари, нею співають більшість пісень, а основне – нею спілкуються люди всіх країн світу.

Під час занять для студентів юридичного факультету викладачі кафедри іноземних мов застосовують систему профільно-орієнтованих вправ та завдань творчого характеру, що сприяють покращенню активізації навчального процесу та підвищують рівень мотивації здобувачів вищої освіти. На своїх заняттях ми навчаємо студентів передусім спілкування в реальних життєвих ситуаціях, а це вимагає активізації всього навчального процесу, що передбачає відповідність конкретним вимогам.

У сучасній науково-методичній літературі ставляться наступні основні вимоги до заняття з іноземної мови: мовленнєва спрямованість заняття, його комплексність, висока активність розумово-мовленнєвої діяльності студентів, різноманітність форм роботи студентів, мотиваційне забезпечення навчальної діяльності [2].

Мовленнєва спрямованість передбачає розвиток усіх видів діяльності на занятті – аудіювання, говоріння, читання та письмо. Заняття повинно мати практичну спрямованість, де завдання носять комунікативний та умовно-комунікативний характер, оскільки вони пов'язані з конкретними природними або штучно створеними ситуаціями спілкування.

Комплексність передбачає, що всі аспекти мови – фонетичний, лексичний та граматичний вивчаються взаємопов'язано, бо саме так вони функціонують у живому спілкуванні. Відпрацьовуючи нову граматичну структуру, викладач обов'язково включає до неї нові лексичні одиниці та обов'язково відтреновує вимову окремих слів.

Висока активність розумово-мовленнєвої діяльності студентів передбачає залучення студентів до активної праці впродовж цілого заняття. Стимулювання активності має бути пов'язане з розвитком у студентів мовленнєвої ініціативи. Це означає, що домінувати на занятті повинен студент, а викладач лише керувати процесом. Така вимога відповідає

особистісно-діяльнісному підходу, згідно з яким у центрі навчання знаходиться суб'єкт – студент [1].

Різноманітність роботи студента передбачає поєднання індивідуальної форми заняття з колективними. Заняття не може бути одноманітним, бо тоді ні студентам, ні самому викладачеві буде не цікаво і всі будуть відволікатись від завдань. На сьогодні пріоритетного значення надають інтерактивним методам – роботі в парах, групах, командах, бо саме вони сприяють залученню кожного учня до активної діяльності впродовж тривалого часу.

Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності здійснюється завдяки раціональному підбору навчального матеріалу; прийомам, що сприяють інтелектуальному розвитку студентів, адекватному оцінюванню; завданнями підібраними відповідно до рівня студентів та сприятливому психологічному клімату на занятті.

Слід зазначити, що усі сучасні прийоми активізації навчання іноземної мови спрямовані не лише на розвиток мовленнєвих здібностей студентів та розширення їхньої комунікативної компетенції, але й їхня підготовка до реальних життєвих ситуацій і майбутньої професійної діяльності. Засвоєні на заняттях іноземної мови навички спілкування, співпраці, пошуку та організації інформації знадобляться їм у кожній сфері життя.

Література

1. Вишневецький О.І. Методика навчання іноземних мов: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2011. – 206 с.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвін, 1999. – 320 с.
3. Spangenberg-Urbschat K., Pritchard R. Kids Come in All Languages: Reading Instructions for ESL Students. - International Reading Association, 1998. – 232 p.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ПО РОБОТІ З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Г. М. Логінова

(Український вільний університет)

Сьогодні актуальною постає проблема адаптації людини в зовсім новому, порівняно з тим, де вона народилася і виросла, культурному середовищі внаслідок процесів глобалізації і міжнародної міграції. Для вирішення цього завдання психолінгвістичний аналіз – незамінний засіб, тому що він враховує психологічні чинники, що зумовлюють виникнення

соціальної дезадаптації неповнолітніх у сучасному соціокультурному середовищі, проблеми визначення критеріїв та показників їх соціальної дезадаптації, концептуальні засади та дослідницьку модель соціальної адаптації неповнолітніх девіантів.

Запропонована модель включає наступні блоки: теоретичний, навчально-методичний, дослідницький і технологічний. Теоретичний блок представлений знаннями, уявленнями студентів про психологію соціально дезадаптованих неповнолітніх, методи діагностики різних типів девіацій, підходи та засоби надання їм психологічної допомоги. Навчально-методичний блок включає знання та вміння студентів створити модель власної професійної діяльності у відповідності із основними напрямками роботи психологічної служби в різних типах установ, де перебувають соціально дезадаптовані неповнолітні: психопрофілактика, прогнозування, психодіагностика, психокорекція, психологічне консультування та психотерапія. Дослідницький блок готовності є визначальним для спеціаліста цього напрямку діяльності, оскільки дає змогу вивчати як взаємодію різних чинників дезадаптації, так і постійно відстежувати динаміку психологічних механізмів адаптації неповнолітніх та коригувати психологічні особливості.

Результати психолінгвістичного дослідження емоційного інтелекту як важливого особистісного чинника готовності майбутніх психологів до роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми. Особливості емоційного інтелекту як здатності сприймати, виражати і розуміти емоції, регулювати свої емоції та емоції інших, вимірювались за допомогою тесту емоційного інтелекту Н. Холла [2, с. 1]. Соціальний інтелект як інтегральна інтелектуальна здатність, яка визначає успішність спілкування та соціальної адаптації, об'єднує і регулює пізнавальні процеси, пов'язані з відображенням іншого як партнера по спілкуванню або групи людей, діагностувався тестом соціального інтелекту Дж. Гілфорда і М. О'Саллівена [2, с. 1]. «Вербальна експресія» притаманна студентам, що нерозпізнають різноманітність смислів вербального повідомлення, а також помилятися в інтерпретації слів співрозмовника.

Як засвідчив наш досвід спілкування з психологами-практиками, для соціально дезадаптованих неповнолітніх характерним є надінтенсивне застосування механізмів психологічного захисту. У зв'язку з цим для активізації особистісно-рефлексивного компонента готовності майбутніх психологів було застосовано методика для визначення домінуючих механізмів психологічного захисту у студентів. Механізми психологічного захисту, на думку Н. Мак-Вільямса є глобальними, закономірними, здоровими, адаптивними способами переживання світу [1, с. 3]. Вони

з'являються як здорова, творча адаптація і продовжують діяти протягом усього життя. Особливості використання механізмів психологічного захисту майбутніми психологами досліджувалась за допомогою тесту Плутчика-Келлермана-Конте «Індекс життєвого стилю». Середні арифметичні загальновибіркові показники за шкалами цього тесту виражені на середньому і близькому до середнього рівнях. Якщо проранжувати механізми психологічного захисту за мірою їх вираженості («напруженості»), то матимемо наступну картину. На першому місці – «Раціоналізація», на другому – «Заперечення реальності», на третьому – «Проекція», «Компенсація», «Реактивні утворення», «Регресія», на четвертому – «Витіснення» і «Заміщення».

Авторська програма спецкурсу «Психололінгвістичний вимір роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми» та тренінгова програма із зазначеної тематики сприяли розвитку компонентів підготовки психологів до роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми. Застосування пізнавального та операційного компонентів сприяють розвитку навичок використання психологічних технік для роботи з девіантами. В межах тренінгових занять були апробовані завдання із залученням асоціативних метафоричних карт, фототерапії, арттерапії, казкотерапії, психодрами, символдрами тощо. Особливо ефективним виявилась кольоровизначення. Колір символізує результат в-чування і в-дивляння людини в природу. Еллінці вважали, що основними кольорами є білий (молоко), червоний (кров) і чорний (людський сум). Українська ментальна пам'ять пріоритезує саме ці кольори. Білий колір як чиста книжка-рушник, на якому окреслюють життєвий шлях людини два кольори – червоний і чорний, що символізують радість і печаль (у сучасній інтерпретації) або рідну землю, котру треба захищати кров'ю. Важливим відкриттям у дослідженні феномена кольору стало природне коло кольору Й. В. фон Гете. На його думку, основними кольорами є жовтий, синій та червоний, які утворюють рівнобічний трикутник. [4, с. 18]. При змішуванні цих кольорів в певних пропорціях можна отримати різні кольори. У XVIII столітті в Німеччині була поширеною практика застосування кольорів для позначення певних факультетів, тобто для позначення тієї чи іншої галузі науки. Так, символічним кольором теологічного факультету вважали колір schwarz, медичного – rot, філософського факультету – violett [3, с. 12].

Таким чином, використовуючи символіку виборів кольорів була розроблена діагностика дезадаптованості та корекційна програма соціальної адаптації неповнолітніх девіантів. Під час апробації розробленої моделі констатовано, що особистісно-рефлексивний компонент готовності

майбутніх психологів до роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми виступає пусковим механізмом розвитку усіх інших складових моделі, що сприяє трансформації власного досвіду набутих знань. Результативність впровадженої моделі підготовки психологів до роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми доведена динамікою розвитку ключових компетенцій майбутніх юридичних психологів для роботи з девіантами.

Отже, психолінгвістичний вимір символіки кольоропозначень допомагає подолати бар'єри спілкування дезадаптованих підлітків та їх застосування у повсякденних соціальних практиках, окреслюючи шляхи для подальших студій у цьому напрямку.

Література

1. Мак-Вильямс М. Избранные труды по психологии / пер. с англ. – М.: Гнозис, 1994. – 397 с.
2. Никонов А. Ю. // <http://www.portal-slovo.ru/history/35768>
3. Altmann H. Zu methodischen Problemen der semantischen Beschreibung von Farbadjektiva im Deutschen // Words, lexemes, concepts – approaches to the lexicon. Studies in honour of L.Lipka. – Tübingen: Narr, 1999. – 200 s.
4. Goethe J. W. Über Kunst. – Berlin: Aufbau-Verlag, 1993. – 562 s.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ВІДМІННОСТЕЙ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Л. В. Межевська

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Серед прийомів і засобів, які використовуються для формальної визначеності права та підвищення ефективності правового регулювання, юридична термінологія відіграє вирішальну роль у цьому випадку ми хочемо провести короткий аналіз термінологічних відмінностей у трудових відносинах. Терміни, які використовуються в трудовому праві, є тим будівельним матеріалом, за допомогою якого будуються правові норми трудових правовідносин. Саме тим, хто формулює норми права, так і перед тими, хто їх застосовує, постійно виникають різноманітні питання термінологічного та мовностилістичного характеру.

Наприклад, термін «оплата праці» є більш широким та його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, регламентацію її окремих елементів і в системі правових засобів на відміну від терміна «заробітна плата» [3, с. 298].

Оплата праці – це встановлена угодою сторін (не нижче державного мінімуму) та передбачена колективними договорами, угодами систематична винагорода працівника за виконану роботу відповідно до трудового

договору. Оплата праці є одним з елементів трудових правовідносин. Укладаючи трудовий договір, працівник домовляється про конкретний розмір оплати праці. Оплата праці провадиться згідно з його трудовим внеском і в різні періоди може бути неоднаковою, тому «оплата праці» – одна з найважливіших правових категорій у системі трудового права України.

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір зарплати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Науково-теоретичною основою дослідження стали праці І. Лаптії [1], Н.Б. Болотіної [2, с. 3], Г.І. Чанишевої [3], В.І. Прокопенко [4] та багатьох інших дослідників.

Наукові доробки науковців, потрібно відмітити, що вони здебільшого спеціально не зосереджували свою увагу на співвідношенні змісту досліджуваних термінів. Метою постає виявлення правових позицій, сформульованих науковцями у своїх наукових дослідженнях щодо розмежування змісту термінів «заробітна плата» та «оплата праці». На їх думку «оплата праці» залежить не тільки від результатів праці конкретного працівника, але також від результатів праці, прибутковості конкретного підприємства. Терміни «заробітна плата» і «оплата праці» є синонімами. Відмінність між ними полягає лише в тому, що перший термін акцентує увагу на об'єкті правовідносин між роботодавцем та працівником, а другий вказує на дію роботодавця, яку він має здійснити через перебування в трудових правовідносинах. Тобто спочатку ототожнивши досліджувані терміни, далі авторський колектив погодився визнати, що заробітна плата, як іменник, характеризує об'єкт, у той час, як оплата праці характеризує процес. Чи дозволяє їх відмінність говорити про них як про синоніми? До того ж, на нашу думку, авторський колектив коментаря надто звужено розуміє поняття «оплата праці» як процес виключно щодо виплати заробітної плати та те явище, яке воно уособлює. Авторська позиція породжує ще одне запитання: якщо заробітна плата виступає в трудових відносинах як об'єкт, то чи може вона бути об'єктом правового регулювання трудових правовідносин? Звісно, що ні, дія механізму правового регулювання спрямована – на трудові відносини загалом.

В.І. Прокопенко – один із небагатьох вітчизняних дослідників відносин оплати праці, який у своєму підручнику не лише спробував розмежувати зміст досліджуваних термінів, але й сформулював їх визначення. Так, на його

думку, «заробітна плата – це винагорода, обчислена у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу» [4, 528]. Натомість під оплатою праці він розуміє «винагороду, що встановлюється попередньо в державно-нормативному порядку або за угодою сторін трудового договору». Сформулювавши визначення двох термінів, але не пояснивши їх відмінності, дослідник таким чином лише привернув увагу до сутності тих явищ, які приховуються за термінами «оплата праці» та «заробітна плата», але так і не розмежував їх зміст. Адже як перше, так і друге поняття, на його переконання, характеризують не просто предмет, а один і той самий предмет – винагороду за працю. Це дало підстави В.І. Прокопенку не лише стверджувати про те, що «оплата праці повинна залежати від кількості та якості праці» [4], але й оперувати, наприклад, такими термінами, як «системи заробітної плати» і «системи оплати праці».

Досліджуючи зміст окреслених термінів Ю.П. Орловський наголошує, що трудове законодавство застосовує поняття «заробітна плата» і «оплата праці», однак частіше користується другим значенням, що є свідченням того, що автор їх ототожнює, адже, очевидно, він говорить про друге значення одного поняття. Разом з тим, з правової точки зору поняття «заробітна плата» є більш точним, адже саме з ним пов'язана категорія найманої праці. Справа в тому, переконує дослідник, що заробітна плата – це плата за роботу, яку виконує працівник відповідно до трудової функції. Іншими словами, заробітна плата є заробленою платою і цим вона відрізняється від оплати праці.

Проаналізувавши правові позиції науковців, сформульовані ними впродовж досліджень даної теми, щодо розмежування змісту досліджуваних термінів, можемо зробити кілька висновків. По-перше, аналіз засвідчив, що науковці в тій чи іншій мірі не лише використовують зв'язок: оплата праці характеризує певний процес (як систему відносин), наслідком якого є заробітна плата як предмет (винагорода) й прагнуть проаналізувати їх зміст. По-друге, аналіз наукових праць виявив, що існують точки зору на співвідношення змісту окреслених термінів: вони є синонімами, тобто тотожні за змістом; вони співвідносяться як частина та ціле (зміст одного є ширшим від змісту іншого); вони взаємопов'язані причинно-наслідковим.

Література

1. Лаптії І. Оплата праці і заробітна плата: щодо питань термінології / І. Лаптії // Право України. – 2005. – №7. – С. 81- 84.
2. Трудове право України: Підручник / За ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. – К.: Т-во Знання, КОО, 2000. – С. 564.

3. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник. – 5- те вид., перероб. і доп. / Н.Б. Болотіна. – К.: Знання. 2008. – С. 860.
4. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. 3-те вид., перероб. та доп. / Володимир Іванович Прокопенко. – Х.: Консум, 2002. – С. 528.

КОМУНІКАЦІЯ ЯК БАГАТОАСПЕКТНИЙ ФЕНОМЕН

В. Я. Мороз

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Проблема комунікації як багатоаспектного феномена активно розробляється сучасними авторами. Серед них слід назвати Б. Грушина, В. Конєцьку, С. Лещева, І. Мальковську, М. Назарова, А. Соколова та ін. Можна виокремити різні підходи у визначенні цього явища: психологічний підхід представлений роботами Д. Бівіна, П. Вацлавіка, Д. Джексона, Л. Виготського; соціологічний – Т. Адорно, П. Лазарсфельда, Г. Лассауелла, Г. Лебона, Г. Маркузе, А. Менегетті, Р. Мертона, Г. Тарда; математичний – Г. Фреге, Р. Хартлі, К. Шеннона; кібернетичний – А. Арсака, С. Біра, Н. Вінера, А. Колмогорова; біологічний – Ф. Варелі, У. Матурані; культурологічний – М. Бахтіна, Ю. Лотмана, А. Моля; семіотичний – Т. А. ван Дейка, У. Еко, Т. Дрідзе, О. Каменської, О. Реферовської, Ю. Шрейдера. Сучасний конструктивістський підхід найбільш повно поданий у працях Н. Лумана, П. Вірілію, Д. Ваттімо. Серед досліджень у галузі філософії мови й тексту, у яких вирішується завдання структурування соціальної комунікації в структурах тексту, слід назвати праці Р. Барта, Т. А. ван Дейка, У. Еко, О. Каменської та ін. Вивченню смислу соціальної реальності в герменевтичному аспекті присвячені дослідження В. Колчиної, А. Мерзлякова, М. Поліщук, М. Рябова, А. Шадріна. Необхідність у висвітленні тотожності соціальної й комунікативної реальності зумовлюється зверненням до фундаментальних праць Ж. Бодрійяра, Н. Лумана, М. Маклюєна, Ю. Хабермаса, які описують і аналізують комунікативну реальність у межах соціальної дискурсивності.

Наукова парадигма соціальних комунікацій початку ХХІ ст. знаменується тим, що в поглибленні головних положень теорії й історії соціальних комунікацій взяли участь філософи, соціологи, культурологи, історики, лінгвісти, журналісти. З'явилася ціла низка досліджень, присвячених проблемі інформації як соціального феномена, комунікації як філософського, соціокультурного і духовного феноменів: А. І. Ракітова, І. А. Саяпіної, І. І. Докучаєва, Зименкової, О. В. Дводненко, О. І. Чубукової, В. В. Сметани, П. М. Дінця, М. О. Логутової, О. Г. Ніконорової,

Е. Р. Рогозіної, О. А. Хохлової, М. В. Субочева, А. М. Фортунатова, Д. А. Голубовського, О. Л. Висоцької, М. В. Зубової, М. Ю. Кокуш.

Комунікація як багатоаспектний феномен розглядається дослідниками в таких нових напрямках: когнітивно-змістовий, прагматичний, когнітивно-актуалізуючий, когнітивно-генеруючий, соціально-інтерреляціональний, інтеракціоністський, діяльнісний та інші. Традиційною вважається кібернетична дефініція комунікації, яку запропонував Н. Вінер. Великого поширення набув ентропійний підхід, який можна назвати як імовірність / неімовірність сприйняття певного повідомлення. Прихильником інтеракціональної теорії інформації можна вважати Г. Штронера. З когнітивно-генеруючого погляду термін «комунікація» розглядається як виникнення, утворення інформації. У когнітивно-змістовому аспекті це поняття розкриває П. М. Донець. Ф. І. Шарков трактує комунікацію як спілкування, передавання інформації від людини до людини, взаємодію, обмін інформацією в суспільстві. Він стверджує, що зазначене поняття розглядалось у контексті загальнотеоретичних концепцій біхевіоризму, символічного інтеракціонізму, персоналізму, екзистенціалізму. О. А. Хохлова вказує на узагальнений характер цього явища й виділяє три головні напрямки в інтерпретації комунікації: 1) вона є засобом зв'язку між будь-якими об'єктами матеріального й духовного світу, тобто є певною структурою; 2) це повідомлення, під час якого суб'єкти обмінюються інформацією; 3) комунікація – це передача й масовий обмін інформацією з метою впливу на суспільство і його складові компоненти. Таке розуміння комунікації дає можливість авторці зробити висновок, що три групи понять формуються на соціальній, мовній і власне комунікативній основі [3, с. 15]. П. М. Донець уточнює значення цього слова і розглядає його як «зв'язок, за допомогою якого щось переміщується, транспортується чи доставляється». На його думку, слова «трансмисія» і «комунікація» за значенням тотожні, тому він доходить висновку, що термін «трансмисія» доречно використовувати в термінологічній дефініції комунікації в різних галузях наук, у тому числі суспільних. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови трансмісія подається в такому значенні: 1. Механізм, за допомогою якого передають на відстань механічну енергію від двигуна до робочих машин, верстатів і т. ін. [1, с. 1262]. Слово транспортувати означає: 1. Перевозити кого-, що- небудь з одного місця в інше, доставляти, переміщати вантажі тощо з місця на місце або на місце призначення [1, с. 1262]. Серед різних підходів у визначенні природи комунікації техніко-кібернетичний підхід, як зазначає П. М. Донець, не є поширеним в описі людської комунікації, тому що не завжди спрацьовує ключова метафора «трансмисії» чи

«транспортування» інформації. Справа в тому, наголошує він, що в людському спілкуванні адресат повідомлення часто одержує значну або незначну за обсягом інформацію, інколи зовсім протилежну, ніж та, яку передавав адресант [2, с. 27].

Проблема визначення комунікації як обміну інформацією або її передачі й з'ясування самої суті інформації, тобто того, що «транспортується» під час спілкування, сьогодні набуває особливого значення й актуальності.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
2. Донец П.Н. Теория межкультурной коммуникации: специфика культурных смыслов и языковых форм: дис. доктора филологических наук: 10.02.19. – Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина. – Харьков, 2004. – 367 с.
3. Хохлова Е.А. Коммуникационные процессы в современном социокультурном пространстве: дис. ... канд. философских наук: 09.00.11 Елена Анатольевна Хохлова. – Ставрополь, 2006. – 161 с.

АНГЛІЦИЗМИ ТА АМЕРИКАНІЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Ю. А. Нагорна

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Лексична система будь-якої мови постійно змінюється. Одні слова зникають із мови, інші – з'являються, змінюються також і значення слів. Словниковий склад мови віддзеркалює всі зміни, які відбуваються в тому чи іншому суспільстві. Оскільки еволюційні процеси у лексиці відбуваються безперервно й досить інтенсивно, вивчення змін словникового складу залишається одним із найактуальніших напрямів мовознавчих досліджень.

Курс на інтеграцію України в ЄС, процес глобалізації, орієнтація на країни Заходу спричинили тісну культурну, політичну та соціально-економічну взаємодію України з іноземними, зокрема – англійськими країнами, що не могло не відбитися на мовному рівні. Цей процес зумовив посилене надходження в українську мову чужомовної лексики. Особливо зросла кількість запозичених англіцизмів і американізмів.

Процес інтенсивного надходження запозичень, переважно з англійської мови, отримує досить неоднозначні оцінки з боку українців. З одного боку, відзначається певне збагачення мови, можливість за допомогою запозичень взаємодіяти у різних сферах життя держави і суспільства, з іншого – засмічення української мови чужими лексемами незважаючи на наявність українських відповідників.

Відповідно до енциклопедії української мови англiцизм – рiзновид запозичення; слово, його окреме значення, вислiв тощо, якi запозиченi з англiйської мови або перекладенi з неї чи утворенi за її зразком. Англiцизми переважно усвiдомлюються мовцями як чужорiдний елемент i зберiгають ознаки свого походження: фонетичнi (джерем, iмiдж), словотвiрнi (смокiнг, маркетинг), семантичнi (яструби – полiтики, прихильники жорстокого агресивного курсу у рiзних краiнах). Ряд англiцизмiв позначають нацiональнi (англiйськi, американськi) реалiї: *Скотланд-Ярд* (англiйська реалiя), *дiснейленд* (американська реалiя), а також предмети i явища в галузi спорту, технiки, економiки, полiтики. Англiцизм – iдiома чи крилатий вислiв – пов'язується у свiдомостi мовцiв з англiйським джерелом незалежно вiд способiв творення: українське *скелет у шафi (буфетi) (сiмейна таємниця)* – англiйське *skeleton in the cupboard*; англiйське *To be or not to be* – українське *Бути чи не бути* [4, с. 27].

Можна видiлити такi сфери, в яких спостерiгається значна кiлькiсть запозичень з англiйської мови: 1. **технiка:** *блюмiнг, бульдозер, буфер, грейдер, диспечер, екскалатор, каупер, комбайн, конвейер, кренiнг, радар, слябiнг, сейф, телетайп, тендер, трактор, трамвай, тунель, фiльм, форсунка*; 2. **мореплавство та вiйськова справа:** *аврал, браунiнг, бункер, ватерлiнiя, вельбет, докер, дрейф, катер, мiчман, снайпер, танк, танкер, трап, траулер, шквал, илюпка, шрапнель, ихуна, яхта*; 3. **полiтика, економiка та торгiвля:** *банкнот, блеф, блокада, бойкот, бюджет, гангстер, демпiнг, долар, iнтерв'ю, лiдер, локаут, мiтинг, чек*; 4. **спорт:** *аут, бокс, боксер, ватерполо, волейбал, гол, голкiпер, матч, жокей, нокаут, раунд, рекорд, спорт, спростмен, старт, тенiс, трек, тренер, фiнiш, форвард, футбол, хокей*; 5. **одяг й тканини:** *бязь, велвет, джемпер, пiджак, пiжама, плед, плюш, смокiнг, френч*; 6. **їжа та питво:** *бiфштекс, кекс, пудинг, пуни, ром, ростбiф, сандвiч, торт*; 7. **культура:** *гумор, джаз, клоун, клуб, комфорт, памфлет, сквер, тент, фокстрот, фольклор, хол* [3, с. 140].

Як зазначає дослiдник Дьолог О. С. поповнення лексичного складу української мови запозиченнями в сучасний перiод вiдбувається надзвичайно швидко й iнтенсивно, новi реалiї приходять до нашої дiйсностi вже з iснуючими англо-американськими назвами, закрiпленими за ними в англiйськiй мовi, не встигаючи отримати найменування на нацiональнiй українськiй основi.

Таким чином, українська мова за умови вiдсутностi адекватного часу запропонувати власну назву до новiтнiх явищ, процесiв, предметiв вимушена запозичувати, засвоювати та вводити у свою лексичну систему чужомовнi назви з англiйської мови.

Неоднаково запозичені слова включаються в дериваційні процеси. За допомогою українських словотвірних засобів часто формуються деривати – наприклад, *піар* – *піарити*, *пейджер* – *пейджерний*, *зомбі* – *зомбований*, *чартер* – *чартерний*, *ріелтор* – *ріелторний*, *пейнбол* – *пейнбольний*.

Запозичення англійських слів українською мовою є складним та багатогранним процесом, який відбувається внаслідок контактів української та англійської мовних систем, що спричиняє їх взаємодію. Процес запозичання є невід’ємною частиною об’єктивного процесу розвитку мови, зумовленого суспільним поступом.

У зв’язку зі зростанням кількості англійських запозичень у сучасну українську мову виникає питання про можливість регулювання цим процесом. У цьому аспекті слід звернути увагу на досвід європейських країн, які намагаються вести боротьбу з впливом іншомовних слів у різні сфери життя і зберігати оригінальність власних мов. Зокрема, уряд Франції на заклик провідних філологів видав 1972 р. декрет № 72-12 «Про збагачення французької мови», що передбачав створення комісії для розбудови питомої термінології, а 1975 р. – закон № 75 «Про використання французької мови», який забороняв державним і недержавним установам послуговуватися чужими словами (у діловодстві, рекламі, назвах товарів тощо), якщо є відповідні французькі. 1994 р. прийнято новий «Закон про використання французької мови» (закон Тубона), за порушення якого накладався штраф від 5 тис. франків (для фізичних осіб) до 25 тис. франків (для юридичних). Заснований 1984 р. Генеральний комісаріат французької мови стежить за дотриманням згаданих постанов, перевіряє термінологічні системи, стимулює перекладацьку роботу. У Польщі ще у другій половині XIX ст. усталилася традиція заміняти чужі слова на власні. З 1999 р. у країні діє закон, за яким за необґрунтоване вживання англіцизмів стягують штраф. Рішення щодо нормативності запозичень приймає спеціальна лінгвістична комісія. За очищення національної мови від іншомовних слів пальму першості серед європейських держав тримає Ісландія. Рух за очищення ісландської мови від данських і німецьких нашарувань розпочався у XVIII ст. Реформатори закликали повернути в ужиток давні слова, а якщо ті не задовольняли номінативних потреб, пропонували утворювати нові відповідно до законів мови. Від середини XIX ст. і протягом усього XX ст. завдяки діяльності філологів та інших учених на питомих засадах створено десятки тисяч сучасних термінів: *gro* – *спора* (<- *groa* – *рости*), *gerill* – *бактерія* (<- *gera* *робити*), *hreyfill* – *мотор* (<- *hreyfa* – *рухати*), *rota* – *реактивний літак* (<- *rjota* – *вити, нестися*) [2, с. 55]. Наведені вище приклади показують вдале поєднання зусиль мовознавців із

регулюванням питання щодо керованості процесами впливу іншомовних слів на національну мову на законодавчому рівні.

Щодо розгляду проблеми чужомовних, зокрема англійських, запозичень в українській мові, українські мовознавці відзначають численні приклади бездумного та масованого впровадження англійських найменувань навіть у тих випадках, коли для них було б зовсім неважко знайти прості і точні українські відповідники (як яскравий приклад можна навести появу в засобах масової інформації назви *піплометрія* – від англійської основи *people* – люди та грецької *-метрія* від *metro* – вимірюю, замість звичайного питомого слова *опитування*) [1]. Зазначене вище показує, що досить часто відповідні слова в українській мові замінюються словами іншомовного, найчастіше англійського чи американського, походження, що може привести до втрати українською мовою своєї унікальності.

Утім, повністю уникнути у спілкуванні запозичених слів неможливо, бо є і такі, що давно прижились, і люди вважають їх українськими (наприклад, *трамвай, вокзал, спорт, гумор* тощо). Проте регулювання процесом запозичення іншомовних слів мусить здійснюватися виважено, необхідно дуже уважно підходити до оцінки таких запозичень, звертаючи увагу на мовну традицію та стилістичні особливості української мови. В цьому сенсі іншомовні запозичення взагалі та з англійської мови зокрема мають стати поштовхом для породження нових, українських слів, які тільки примножать і без того багатий лексичний склад української мови, нададуть підстави пишати культурною самобутністю і мовною самостійністю та сприятимуть культурі мовлення. Вважаємо, що одним із шляхів досягнення цієї мети має стати об'єднання зусиль мовознавців із політичною волею керівництва країни.

Література

1. Дьолог О. С. Новітні англіцизми – збагачення чи засмічення української мови? // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. – / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ, 2007 р. : [Електронний ресурс] / О. Дьолог — режим доступу: <http://movoznavstvo.com.ua>.
2. Селігей П.О. Пуризм у термінології: український досвід на європейському тлі // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 49-66.
3. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / За ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – 439 с.
4. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.

СУЧАСНІ МОВНІ ПРОЦЕСИ В ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ЯВИЩЕ ПАРЦЕЛЯЦІЇ

О. О. Новікова

(Донецький юридичний інститут МВС України)

Аналіз мовних засобів юридичного дискурсу проводять на різних рівнях мовної структури. Вичерпну картину лінгвістичної природи стилю може надати лише комплексний, усебічний аналіз мовних засобів реалізації стилю в структурі мови, виявлення засобів мовного вираження його головної ознаки – емоційності – на синтаксичному рівні тощо. У зв'язку з цим, метою є дослідження особливостей функціонування експресивних одиниць з опертям на тексти юридичного спрямування.

Дослідження синтаксису сучасного ділового мовлення дозволить встановити, що експресивні конструкції утворюють відкритий ряд, але найбільш популярні конструкції – це парцеляції, приєднання, лексичні повтори, вставлені конструкції. Засоби експресивного синтаксису роблять мову живою, більш зрозумілою, діючою. Реалізація експресивного значення пов'язана з порушенням синтетичності українського синтаксису за рахунок менш поширених аналітичних конструкцій. Розглянемо найбільш поширені засоби експресивного синтаксису, що вживаються в діловому мовленні.

3-поміж одиниць експресивного синтаксису на сьогодні активно досліджують парцеляцію та приєднування. Специфіка таких конструкцій писемного мовлення полягає в синтаксичній членованості, пов'язаній із розривом синтаксичних зв'язків як у межах речення, так і словосполучення [1, с. 87]. У науковому просторі тривають дискусії щодо розмежування понять «парцеляція» та «приєднування», оскільки певний час їх уживали як синоніми. Парцеляцію як явище експресивного синтаксису іноді ототожнюють або розглядають у межах приєднування, але йдеться хоча й про подібні, та далеко не однакові фігури.

До вивчення окресленої проблеми долучилися провідні лінгвісти різних країн, що вивчали питання в національних контекстах. Серед зарубіжних науковців, які долучилися до вивчення зазначеної проблеми, слід назвати таких, як: Ж. Антуан, Ш. Баллі, М. Коен та інші. У науковому просторі пострадянських держав явищу парцеляції приділяли увагу М. Авласевич, Н. Валгіна М. Вінтонів, П. Дудик, А. Загнітко, О. Іванчикова, М. Каранська, та ін.

Одним із перших, хто заявив про доцільність розрізнення парцельованих та приєднувальних конструкцій, був О. Сковородников, який розмежовує зазначені експресивні одиниці як такі, що належать до різних

аспектів реченнєвої організації: приєднування він вважає явищем статичного аспекту, а парцеляцію – динамічного аспекту організації речення [5, с. 72].

На сьогодні більшість лінгвістів розмежовує парцеляцію та приєднування, і дослідження формально-граматичної організації зазначених експресивних конструкцій відбувається доволі активно. У сучасному розумінні парцеляцію тлумачать як спосіб мовленнєвого оформлення єдиної синтаксичної одиниці – речення – кількома комунікативними одиницями – фразами, причому характерною ознакою парцеляції, що відрізняє її від інших фрагментованих конструкцій, є нерівноправність компонентів: парцелят підпорядкований стрижневій конструкції і зберігає відповідну граматичну залежність, властиву непарцельованим реченням.

Парцельовані конструкції можна зустріти в усіх стилях сучасної української літературної мови. Зазначені одиниці експресивного синтаксису простежуються і в офіційно-діловому стилі, наприклад: *Партії, які отримали найбільшу підтримку, створюють фракції у парламенті. Бо формують більшість* (Проект Закону України «про внесення змін до Конституції України»: На всенародне обговорення. – К.: Преса України, 2008. – с. 7) – парцелятом вважаємо підрядне речення, яке виокремилосся за межі синтаксичної структури у зв'язку з певною комунікативною ідеєю, адже автор намагався підкреслити, що саме ці фракції формують більшість, тобто розглянуте речення є членованим, оскільки інформацію подають частинами, порціями, вона може перетворюватися на складнопідрядне із підрядним причини: *Партії, які отримали найбільшу підтримку, створюють фракції у парламенті, бо формують більшість*.

У реченні *Більшість опозиціонерів, хоч і є прихильниками реформи, але розуміють її значною мірою, примітивно. Як суто арифметичний перерозподіл повноважень* (Проект Закону України «про внесення змін до Конституції України»: На всенародне обговорення. – К.: Преса України, 2008. – с. 3) приєднувальна конструкція містить додаткову інформацію уточнювального характеру, причому речення є розчленованим, думку подають частинами, порціями.

Безумовно, таких конструкцій в юридичному дискурсі зустрічається не так багато, як в художньому, проте інколи вони є необхідними для точного та чіткого розуміння поданого матеріалу, наприклад: *Слухалася справа про звалтування. Виступ з обвинувальною промовою був невдалим. В основному короткий виклад обвинувального висновку* [<http://www.eurocourt.in.ua>].

Із семантичного боку парцелят містить інформацію, що впливає з основної, стрижневої частини, наприклад: *У зв'язку з наведеним суб'єкт права на конституційне подання звернувся з клопотанням дати офіційне*

тлумачення статті 10 Конституції України щодо обов'язковості виконання її положень органами державної влади України та їх посадовими особами. А також щодо обов'язковості використання української мови у навчальному процесі в державних навчальних закладах України (Проект Закону України «про внесення змін до Конституції України»: На всенародне обговорення. – К.: Преса України, 2008. – с. 3). У наведених прикладах парцельована частина становить фрагменти, що виконують функцію, спільну із синтаксичною функцією основної частини, мають одне й те саме значення та морфологічну віднесеність.

Характерною особливістю парцельованої конструкції є те, що вона може бути приєднана до попереднього базового речення без усяких структурних і лексичних змін. У процесі трансформації висловлення парцеляти постають обов'язковими компонентами семантичного мінімуму речення, наприклад: *Під час огляду складських приміщень встановлено наявність цукру польського виробництва. Без належних документів. Приблизно 80 тонн. Загальною вартістю понад 200 тис. грн.* [<http://www.eurocourt.in.ua>] → *Під час огляду складських приміщень встановлено наявність цукру польського виробництва без належних документів, приблизно 80 тонн, загальною вартістю понад 200 тис. грн.; У функції ревізорів не входить прийняття рішення про те, чи вживати заходів. І зовсім не вони зрештою визначають такі питання, якщо якісь заходи вживаються* [<http://www.eurocourt.in.ua>] → *У функції ревізорів не входить прийняття рішення про те, чи вживати заходів, і зовсім не вони зрештою визначають такі питання, якщо якісь заходи вживаються.*

Проведений аналіз дозволяє констатувати, що явище парцеляції уже протягом кількох десятиліть залишається актуальним питанням дослідження, оскільки парцельовані висловлення є достатньо вживаними в сучасній літературі і є інтернаціональною тенденцією розвитку синтаксису загалом. Парцельовані конструкції різняться за своєю структурою, частотністю використання, функціями, ступенем експресивності, а отже потребують подальшого ґрунтовного вивчення.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому накопиченні фактичного матеріалу й поглибленні теоретичного вивчення його, зокрема специфіки одиниць експресивного синтаксису в різних текстах юридичного та наукового дискурсів.

Література

1. Акімова Г.Н. Новое в синтаксисе современного русского языка / Г.Н. Акімова – М.: Высшая школа, 1990. – 168 с.

2. Вінтонів М.О. Функціонально-граматичні та комунікативні вияви парцельованих конструкцій / М.О. Вінтонів // Лінгвістичні студії: Вип. 11 – Ч. 1. – Донецьк: ДонДУ, 2003. – С. 124-129.
3. Загнітко А.П. Закономірності і напрями внутрішньо реченнєвої актуалізації: на матеріалі парцельованих і приєднувальних конструкцій / А.П. Загнітко // Семантика і парадигма граматичних структур. – Донецьк: ДонНУ, 1998. – С. 6-14.
4. Красина Е.А. Актуальное членение сложноподчиненных предложений с невыраженной темой в современном русском языке: дис. ... канд. Филол. наук: 10.01.01 / Е.А. Красина. – М., 1980. – 207 с.
5. Енциклопедія / [редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін.] – 2-вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.
6. Плющ Н.П. Парцеляція як засіб експресивного синтаксису / Н.П. Плющ // Українська мова і література в школі. 1981. – № 1. – С. 68-71.

ПРОЯВИ УНІВЕРСАЛЬНОЇ КОМПРЕСІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ НА ПРИКЛАДІ АБРЕВІАЦІЇ

Пакулова Т.В.

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мета публікації – проаналізувати та визначити статус явища абревіації в англійській мові.

Вважається, що в писемній мові неминуче виникають графічні скорочення, які в подальшому підпадають під процес лексикалізації. У більшості дослідницьких робіт абревіація розглядається як спосіб словотворення, який спричиняє лексикалізацію ініціальних скорочень. Не дивлячись на те, що абревіація – це наймолодший вид словотворення, він є достатньо продуктивним та націленим на більшу регламентацію та впорядкованість мови.

Більшість дослідників мають спільну думку щодо дериваційного характеру абревіації, тобто кожна абревіація вважається окремим самостійним словом. Єдиним винятком є думка Селіванової О.О., яка припускає зовсім інші відносини між вихідним словом та абревіатурою.

Тотожність семантики словосполучення та відповідної абревіатури надає нам право припускати, що між словосполученням та відповідною абревіатурою існують не словотворчі відносини, наприклад: *Ask me anything* та *AMA*, *By the way* та *BTW*, *Just kidding* – *JK*, *In case you missed it* – *ICYMI*, *I love you* – *ILY*. Зрозуміло, що зазначене припущення не стосується тих випадків, коли порушується тотожність значення словосполучення та абревіатури. У зв'язку з цим вважаємо за потрібне визначити єдиний термінологічний еквівалент наведеним словотворчим процесам та тим мовним одиницям, які виникають за результатами зазначених процесів. В.І. Теркулов, наприклад, розглядає такі деривати як універбалізований

еквівалент словосполучення, тобто, як слово, яке виникло як результат словесної інтерпретації словосполучення та має абсолютно тотожне лексичне та граматичне значення та синтаксичну функцію, при цьому зазначена інтерпретація виникла завдяки процесу аббревіації [5, с. 134]. У цілому кожна конкретна одиниця, що досліджується, має назву номінатема типу «словосполучення + аббревіатура» і є структурним різновидом номінатемами з домінантой – словосполучення, тобто є семантично тотожною одиницею, яка ототожнюється на рівні словосполучення.

Номінатема – це абстрактна мовна одиниця, що реалізується у вербальних формах (варіантах). У цьому випадку варіантами однієї номінатемами є словосполучення та семантично і граматично тотожне йому слово-аббревіатура, яке стилістично відрізняється від еквівалентного словосполучення частково рисами розмовного стилю, частково – документальності, офіційності, наприклад, *Be right back* та *BRB*, *Good game* та *GG*, *I don't care* та *IDC*, *Федеративна Республіка Німеччини* та *ФРН*, *Best friends forever* та *BFF*.

Виокремлюються такі універсальні причини виникнення аббревіатур: тенденція економити мовні засоби; зближення книжкового та мовленнєвого стилів; виникнення нових явищ, які потребують номінації; виникнення причин для зміни назви вже існуючого явища; екстралінгвістичні обставини, які полягають у різкому прискоренні ритму життя.

Таким чином, аббревіація як різновид більш об'ємного явища конденсації є універсальною не тільки в слов'янських мовах. Англomовний матеріал відкриває нові перспективи дослідження номінатемами зазначеного типу.

Література

1. Дьячок Н. В. К вопросу о синкретизме некоторых отаббревиатурных производных / Н. В. Дьячок, Ю. А. Ермоленко // Лінгвістика. – № 3(21). Ч. II. – Луганськ: ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2010. – С. 251-256.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 688 с.
3. Мацько О. М. Аббревіатури як згорнені мовні формули в дипломатичних текстах // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 31-36.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К, 2010. – 844 с.
5. Теркулов В. И. Еще раз об основной единице языка // Вісник Луганського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. – Луганськ, 2006. – № 11 (106). – С. 127-136.

КОНЦЕПТ «ДУША УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ» В КАЗКАХ САШКА ЛІРНИКА

В. М. Палій

(Комунальний заклад «Ганнівський навчально-виховний комплекс «СЗШ-ДНЗ» Верхньодніпровський район)

У процесі репрезентації традиційної ролі пам'яті особливе значення відіграє художня література, мова нації, здатні трактувати прочитання минулого, орієнтованого і на історичну науку, і на зв'язок з минулим. Нація найяскравіше виявляє себе, засвідчує розквіт через самобутню національну культуру, передовсім літературу. Серед визначальних прикмет української літератури – посилена увага до національної проблематики, боротьба за збереження й утвердження нації, державності. Сьогодні як ніколи є важливим вивчення й усвідомлення культури, історії нашої Вітчизни з метою відродження і становлення світоглядних принципів українського народу, його національної гідності й самодостатності. «Бо саме український народ, – на думку І. Квасниці, автора-упорядника книги «Традиції та звичаї українців», – являє собою духовну й матеріальну основу великої української нації. Ми є спадкоємцями великого культурного народу, продовжувачами його традицій та звичаїв. І щоб виконати своє призначення, повинні ґрунтовно вивчати основи культурної спадщини, передавати їх молоді і пам'ятати, якого роду-племені ми діти» [1, с. 4]. Саме з цією метою **об'єктом** дослідження ми обрали казки патріота рідної землі, талановитого письменника – Олександра Івановича Власюка, за збіркою «Казки Лірника Сашка» [2]. Твори Сашка Лірника є скарбницею мудрості українського народу, його духовних надбань. «Ми – українці, – зазначає письменник. – І ми не гірші від сусідів. Ми – кращі. І земля наша найгарніша... Але головне – дітки наші найкращі у всьому світі. Тому і казок для них треба теж найкращих і найвеселіших... Слухайте, співайте з нами, радійте та мову вчіть (хто ще не вивчив), щоб дітки любили весь рід наш український, гордий, хоробрий і веселий!» [4].

Актуальність обраної теми полягає в тому, що творчий доробок митця до цього часу залишається малодослідженою сторінкою в літературознавстві й потребує, на нашу думку, ретельного осмислення й неупередженого поцінування. Істотно, що для індивідуального мистецького почерку сучасного казкаря Сашка Лірника характерні закоріненість у національну свідомість, легендарні образи та їх народну мотивацію, велика шана до культури й традицій нашої Вітчизни, незламна віра в її силу й процвітання, що яскраво розкриваються засобами концепту.

Предметом дослідження ми обрали концепт, адже саме він естетично наснажує художній текст, виокремлює специфіку авторського стилю Сашка Лірника, є «найяскравішою одиницею ментальності, спрямованою на комплексне вивчення мови, свідомості, культури нації» [5, с. 85].

Мета роботи – з'ясувати особливості концепту «душа української нації» у казках Сашка Лірника та вияву специфіки його художнього мислення. Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**: визначити теоретичну базу дослідження (сутність поняття концепт, його структура та наявні класифікації); розглянути складові концепту «душа української нації» та специфіку їх осмислення у казках Сашка Лірника; з'ясувати роль концепту «душа української нації» як однієї з найвиразніших одиниць української ментальності.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше здійснено дослідження національних особливостей концепту «душа української нації» в казках Сашка Лірника («Казки Лірника Сашка» [2], [3]), проаналізовано складові концепту як найвиразнішої риси ментальності української нації.

Аналізуючи казки Сашка Лірника, ми з'ясували, що концепт «душа української нації» розкривається в текстах за допомогою таких провідних *рис ментальності*: безмежна відданість українського народу рідній Вітчизні; мужність, героїчна звитяга українців; особливе ставлення до праці; звичаї, реалії побуту; гострий розум та дотепний гумор як провідні риси вдачі української нації.

У сучасному мовознавстві поняття концепт активно осмислюється науковцями Л. Міллером, Ю. Степановим, В. Масловою, М. Піменовою, Н. Єсипенком та іншими. За основу роботи ми взяли обґрунтування концепту, запропоноване дослідницею В. Масловою, яка виділяє три його складових: *понятійну, образну* (пояснює предмети, сцени, події, які виникають на основі їх пригадування або фантазування) та *значеннєву*, що тісно взаємопов'язані між собою.

Розглядаючи поняття *відданість українського народу рідній Вітчизні* та уявлення про неї героїв казок Сашка Лірника як складову концепту «душа української нації», ми виділили такі *концепти-уявлення*: *сила і міць України, її воскресіння й становлення, тісний взаємозв'язок між поколіннями, безмежна відданість Вітчизні, духовна сутність українського воїна-захисника, честь і гідність*, що розкривають шанобливе ставлення головних героїв до рідної Вітчизни, почесного обов'язку захищати її від ворога. Найчастіше ці складові зустрічаються в казках Сашка Лірника «Про село Легедзине і чотири станкові кулемети», «Про Гандрея і яничарський скарб», «Про дівчину Варочку, козака із запроданою душею та срібний грошик» та ін.

У такий спосіб письменник підкреслив значення Вітчизни, закоріненість у генетичну пам'ять народу, довів нерозривний взаємозв'язок воїна-визволителя з землею, праматір'ю життя, початком усього суцього. *Святе й шанобливе ставлення до України, її народу є найбільшою чеснотою нації, утілює його безмежну самовідданість рідній землі, прагнення безкорисно відстоювати волю і свободу.*

У казках «Про вдову Ганну-Шулячку, Чорного козака і страшне закляття», «Про силу характерницьку, богатиря Ахмеда і Грицька Кобилячу Смерть», «Про Гандрея і яничарський скарб» та ін. Сашка Лірника ми виокремили *мужність, героїчну звитягу українців*, що уособлюють риси характеру нашого народу, пов'язані з такими *поняттями, як сини України, братерство, завзятість, згуртованість, бойова майстерність* і розкривають мужність у боротьбі з ворогом за незалежність рідної землі, хоробрість і відчайдушність, незламну віру в перемогу, щирі любов до України.

Отже, *волелюбність, незламне прагнення до щастя, бажання кращого майбутнього своїм нащадкам завжди визначали характер української нації упродовж віків. Дружба, взаємодопомога, повага до народних звичаїв – головні пріоритети в житті українського воїна-визволителя.*

Важливою ознакою ментальності української нації є *особливе ставлення до праці*, що розкривається в казках: «Про чумака Микиту, сокиру і халепу», «Про Гандрея і яничарський скарб», «Про село Легедзине...» та ін. за допомогою таких понять, як: *мирна праця, вміння наполегливо господарювати, достаток, злагодженість, взаємодопомога, щедра душа українця*. В уявленнях героїв ці риси пов'язані з *відчуттям радості, глибоким духовним задоволенням від зробленого*, що підкреслюють значення мирної праці на землі для кожного українця, є уособленням щедрості, достатку, духовного єднання з нею, вічного зв'язку із прашурами, є сенсом буття, мрією, за яку варто боротися.

Не менш важливим, на нашу думку, є зображення *звичаїв, реалій побуту українців*. Досить часто вони зустрічаються в таких казках Сашка Лірника, як: «Про старого козака, рудого чорта, чотири роги і козацький рід», «Про Степана Сороку, його жінку і відьомське кодло», «Про те, як козак з відьмою одружився», «Про шевця Віника, смерть, золотий перстень і долю» та ін. через описи *житла*, які, зазвичай, будувалися українцями для захисту і безпеки від ворога. Помешкання українців прикрашалися вишитими рушниками, гаптованими килимами, запашним зіллям на добро і щастя в родині. Вони розкриваються за допомогою таких *концептів-уявлень: гостинний, щедрий, відкритий для гостей, безпечний. Оселя для українця є*

оберегом, уособленням духовного єднання з Вітчизною, з традиціями й культурною спадщиною народу, що передавалась від роду до роду. Колоритний побут українського народу у казках Сашка Лірника розкривають *народні повір'я*. Автор за допомогою головних героїв розкриває віру народу в чародійні властивості квітки папороті, яку за традицією шукають молоді хлопці й дівчата в ніч на свято Івана Купала для щасливої долі; доводить важливість повір'я, якого дотримувалися українці при народженні дитини і нареченні її ім'ям; чарівну силу хрестика, свяченої води, щире дотримання канонів православної віри.

Колоритний побут українців у казках Сашка Лірника розкрито за допомогою традиції українського народу. Автор акцентує увагу на найголовніших складових української душі – *щирості, гостинності, щедрості, безмежній сердечності до подорожнього, до кожного, хто завітає до господи.* З добрим гумором митець згадує про давні традиції вечорниць, особливо в день Святого Андрія тощо. Багато уваги відводить Сашко Лірник опису *національного одягу* (пояс, шапка козацька зі шликом, кирея, шаровари, жупан червоний, лапсердак тощо). Особливої уваги автор надає опису національної сорочки-вишиванки.

Отже, *концепт «душа української нації», поданий автором в описах національного одягу, житла, традицій та давніх повір'їв українців, підкреслює їх колоритний побут, самобутню культуру, що є духовним сенсом буття.*

У казках Сашка Лірника концепт «душа української нації» доповнює така ментальна риса українського народу, як *гострий розум та дотепний гумор.* Розкривають мудрість українців, вказують на пошанування ними моральних цінностей – *прислів'я й приказки.* Багаті на паремії такі твори митця: «Про вдову Ганну-Шулячку, Чорного козака і страшне закляття», «Про чумака Микиту, сокиру і халепу», «Про жида Лейбу, Пудика й нечищений оселедець» та ін. Моральні цінності українського народу пов'язані з *щирістю, совістю, правдою, хоробрістю, безмежною любов'ю до Батьківщини.* Запорукою щасливого життя людини є любов до ближнього, терплячість, сила духу. Сашко Лірник виражає щире подяку, доземний уклін всьому Запорозькому війську, народу українському за честь, звитягу в боротьбі за свободу і незалежність Батьківщини. Наші предки вміли долати труднощі з жартами на вустах, вміли протистояти лиху, кривді, жорстокості. Використані прислів'я та приказки, заповзяті історії про козаків вдало розкривають *гострий розум та гумор українців,* засвідчують, що пріоритетним для головних героїв його казок, простих козаків, *є перемога*

добра над злом, совісті й честі над брехнею та підлістю, любові над ненавистю.

Література

1. Квасниця І.Ю. Традиції та звичаї українців: В 2 т. Т. 1 / Авт.упоряд. І. Квасниця. – К. : Гнозис, 2007. – 407 с.
2. Казки Лірника Сашка / Сашко Лірник. – К. : Гамазин, 2014. – 72 с.
3. Лірник Сашко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file: //C: /Users/ User/ Desktop/ Kazky_Lirnyka_Sashka.fb2
4. Лірник Сашко [Електронний ресурс]: Казки Лірника Сашка. Публікації. – Режим доступу: <http://justus.com.ua/ua/articles/2006/12/20/244/>.
5. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В.А. Маслова. – 3-е изд. – Минск: Театр Система, 2005. – 256 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОР В СОЦІОЛОГІЇ

М. М. Підлісний

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Довгий час метафори розглядали як занесений із поетичного світу і чужий природі академічної науки небезпечний вірус-причину страшних захворювань. Протягом останніх 50 років вони виявили безліч доказів того, що метафора – не занесена хвороба, а неодмінний елемент, що дозволяє їй [науці] здійснювати відкриття, та й просто існувати [1].

Уся діяльність соціолога – в полі або в кабінеті – пронизана метафоричністю: конструюючи абстрактні поняття або формулюючи анкетні питання, він знаходиться в хмарі розмитих образів і когнітивних фреймів: «Концепти, що розробляються соціологом для опису своєї предметної області, є метафорами, які містять набір посилань на інші аналогічні об'єкти (за допомогою посилань метафори можуть бути пов'язані в асоціації, які також є метафорами). Процес утворення нових метафор завжди поєднана з автором, тобто метафоротворчество осмислено тільки для автора, що виконує асоціювання. Методологічна складність побудови метафор полягає в тому, що автор метафори і особа, її використовує (актор), часто вкладають в один і той же текст різні смисли. Метафора, взагалі кажучи, неоднозначна [2]. Протягом серії статей він переконливо доводить, що робота соціолога – це безперервний процес створення метафор, головна властивість яких – неоднозначність. Анкетування з моменту побудови моделі опитувальника і до збору і обробки даних, а потім їх інтерпретації є приклад єдиного процесу соціологічного метафоротворчества [3].

Соціальна проблема як об'єкт вивчення по-різному сприймається учасниками опитування і вченим. Чим же тоді соціологія відрізняється від поезії, якщо обидві вони побудовані на метафорах? Ще на початку ХХ ст.

Ч. Х. Кулі відгукувався про соціологію як про «художню науку». У 1976 р. Р. Браун, один із провідних фахівців із соціологічним метафор, відкрито заявляв, що «соціологія, подібно природничих наук і мистецтва, також повинна зображати свій світ за допомогою метафор. Однак ми, соціологи, не усвідомлювали, що наукове теоретизування є надзвичайно метафоричним [4]. У наш час право соціології на метафоричність відстоює Дж. Уррі. «Подібно до будь-якої іншої форми думки, – впевнений він, – соціологічне мислення... не може здійснюватися без метафор [5].

Провідні соціологічні парадигми (перспективи) – марксизм, структурний функціоналізм, символічний інтеракціонізм й інші – йдуть навколо базових метафор. К. Маркс використовував майже архітектурну термінологію, створюючи модель суспільства як єдиної будівлі, що складається з базису і надбудови. А коли йому довелося описувати класову боротьбу, не знехтував і дарвіністською термінологією. Г. Спенсер був активним пропагандистом біологічних метафор в соціології. Соціальні інститути він уподібнював органам людини, яка виконує аналогічні функції. Так, уряд англійський мислитель порівнював з людським мозком, а дороги і магістралі – з венозною системою. Звичайно, це метафора, але вона надихнула наступне покоління європейських, а потім і американських соціологів на створення безлічі цікавих теорій в рамках структурно-функціональної парадигми (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, Р. Мертон).

Метафори життєво необхідні у соціології, вони – інструмент відкриття нового. Весь концептуальний апарат сучасної науки про суспільство, в тому числі кількісний, являє собою слід безлічі згаслих зірок. Еліта, клас, організм, машина, ринок – все це метафоричні образи, перенесені з повсякденного життя в науковий дискурс. Так, спочатку поняття еліта позначало найбільш породистих особин великої рогатої худоби. Але хто сьогодні думає про корів або биків, коли мова заходить про культурної, політичної або духовної еліти суспільства?

У своїй останній книзі «Фантоми російського суспільства» Ж. Т. Тощенко вводить у науковий обіг нові категорії-метафори, надаючи образним визначенням соціальний зміст [6]. Галерея фантомних типажів представлена у нього бісами, мутантами, позерами і політичними клоунами, блазнями та нарцисами, колабораціоністами різних мастей, етнополітичними ксенофобами, перебіжчиками, геростратами, епігонами і будяками. Вивчаючи їх, автор спирається на сукупність емпіричних досліджень, статистику, нарративні методи, аналіз документів. Представлений метод можна визначити як соціологічну гіперболу, висвічує різні форми деформації і деградації політичної еліти. При описі соціальних фантомів Тощенко

вживає багатий лексичний ряд, у результаті чого на світ з'являються ліберальні жерці, семибанкірщина, еліта другої свіжості. Він створює свого роду «метафоричну мозаїку», з'єднання фрагментів якої дозволяє побачити цілісну картину сучасного російського суспільства.

У висновку відзначимо, так що ж таке соціологія – наука чи мистецтво? А може бути, і те й інше одночасно? Якщо соціологія – наука, то чому в ній гармонійно поєдналися кількісна та якісна методології, ці лід і полум'я наукового пошуку? Якщо вона наука, то чому не відбувається акумуляції наукового знання і послідовної зміни парадигм, як у фізиці? Чому в ній одночасно співіснують кілька перспектив, підходів, загальних теорій, наукових картин світу, які не мають між собою нічого спільного? І хіба не така ж ситуація склалася у світовому малярстві або музиці? І все-таки будемо стриманіше в своїх висновках, часом нагадують звинувачення. Дві найбільш просунуті на сьогоднішній момент галузі самої передової науки – фізика елементарних частинок і космологія – представляють собою точно таке ж клаптева ковдра самих різних, найчастіше сперечаються і суперечать один одному загальних теорій і картин світу. І всі вони, як зоряне небо вночі, усипані метафорами: квантовий стрибок, чорні діри, великий вибух, суперсиметрія, суперструн, темна матерія ... Ні для соціальних наук, ні для природознавства сьогодні вже не годиться мудрий вислів Гете: «Сірка теорія, мій друг, а древо життя – вічно зелене». Це життя у нас сірка, а різноманіття, точніше, різнобарвності теорій стає все яскравіше і яскравіше. Чи можна в такій ситуації говорити про те, що організм соціологічної науки, «заражений» метафорами, хворий? Або він тільки зараз починає видужувати?

[1]

З останніх публікацій, присвячених цій проблемі, слід виділити статтю Шмерліной І. А. Метафора – когнитивний бар'єр (на прикладі використання поняття «інститут») // Социологические исследования. – 2017. – № 10. – С. 15-25.

Література

1. Кравченко А. И. Метафоры в социологии: новые перспективы или путь в никуда? // Социологические исследования. – 2016. – № 7. – С. 124-133.
2. Каныгин Г.В. Социологическое измерение и метафора // Социологический журнал. – 1998. – № 1/2. С. 113-129.
3. Каныгин Г.В. Преобразование метафорического концепта в количественный объект // Социологический журнал. – 2002. – № 1. – С. 60-75.
4. Brown R.H. Social Theory as Metaphor: On the Logic of Discovery for the Sciences of Conduct // Theory and Society. 1976. Vol. 3. № 2. P. 169-197.
5. Урри Дж. Социология за пределами обществ. Виды мобильности для XXI столетия / Пер. с англ. Д. Кралечкина. М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2012.
6. Тощенко Ж.Т. Кентавр-проблема // Тезаурус социологии: темат. слов.-спр. / Под ред. Ж.Т. Тощенко. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – С. 152-156.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Н. О. Побережна

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

З огляду на те, що юридична термінологія є інформативним шаром лексики мови законодавства, який сприяє точності й лаконічності юридичного тексту, уможливорює виразність і змістовність у формулюванні правових розпоряджень, лексико-семантична варіативність юридичних термінів, специфіка вивчення мовного явища майбутніми фахівцями визначає адекватність інтерпретації девіантних вчинків і злочинів в юридичному дискурсі.

Юридична термінологія перебувала в полі уваги науковців Н. Бородіна, А. Ляшук, Г. Онуфрієнка, О. Серебенської, І. Усенка, що уможливило надання загальної характеристики мови законодавства. Нині розробляються питання теорії лінгвістики права, стильових особливостей (Н. Артикуца, М. Вербенець, І. Кочан, С. Кравченко, М. Леоненко, Б. Стецюк, Ю. Прадід).

Дослідження специфіки системних відношень юридичних термінів сприяє подальшому розвитку теорії мовних терміносистем, окреслює функціонально-поняттєву співвіднесеність термінопонять у сучасному комунікативному просторі, що дозволяє актуалізувати функціональні підходи до теорії термінологічної (юридичної) субмови.

Методика навчання правничої мови передбачає розгляд питання синонімії в юридичних текстах на основі визначення характеру комунікативно типізованих текстів, текстових функцій і системності синонімів (з урахуванням їхньої лексикографічної кореляції), але в підпорядкуванні характеристик синонімів їх відповідності екстралінгвальному завданню.

Лексична робота юристів з правничою термінологією розробляється з урахуванням таких аспектів:

1. Виявлення дискурсивного потенціалу юридичних термінів.

Завдання. Порівняйте дефініційну інтерпретацію поняття *держава* з позиції чинного законодавства / історії (державознавства) / філософії [2; 3; 4; 6].

Держава – особлива політико-територіальна організація, що має суверенітет, спеціальний апарат управління й примусу і здатна надавати своїм велінням загальнообов'язкової сили для всього населення країни [5, с. 873].

Подайте склад лексико-семантичної групи «держава». Визначте взяємозв'язок термінів *держава, право, обов'язок, громадянин*.

2. Когнітивно-прагматичне моделювання семантики юридичного терміна.

Відображення поняття *злочин* в українській лінгвокультурі має місце в семантичних групах: 1) термінів на позначення протиправної дії; 2) термінів, які характеризують психічний стан особи та її ставлення до протиправної дії / скоєного злочину; 3) термінів на позначення покарання.

Ознайомтеся з загальним визначенням поняття: **Злочин** – це суспільно небезпечне, винне та протиправне діяння (дія або бездіяльність), відповідальність за яке передбачена Кримінальним кодексом України, та вчинене осудною особою, яка може бути суб'єктом кримінальних відносин [5, с. 207].

Навести приклади термінів на позначення ставлення до злочину із такими семантичними компонентами: *стан, усвідомлювати, бездіяльність, відповідальність*.

3. Урахування специфіки правничої репрезентації елементів мовної свідомості.

Завдання. Семантична структура базових правничих термінів охоплює такі базові складові, як: *право, обов'язок, судовий, судочинство, справа, розгляд, протиправна дія / злочин*. Схарактеризуйте семантичну будову правничих термінів на позначення понять судового процесу; розкрийте спільні й диференційні семи аналізованих термінів на позначення *суб'єкта права (підсудний, свідок, винний, обвинувачений)*.

Підсудний – особа, віддана суду за звинуваченням у злочині [5, с. 95].

Свідок – дієздатний громадянин, якому відомі будь-які обставини справи, якщо він не має статусу потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого і відсутні обставини, які надають йому право імунітету свідка [5, с. 595].

Обвинувачений – це особа, щодо якої в установленому законом порядку винесено постанову про притягнення її як обвинуваченого [5, с. 535].

Таким чином, лексична робота майбутніх юристів з термінологічним апаратом має враховувати такі аспекти: 1) виявлення дискурсивного потенціалу юридичних термінів; 2) когнітивно-прагматичне моделювання семантики юридичного терміна; 3) урахування специфіки правничої репрезентації елементів мовної свідомості.

На подальший розгляд методичного забезпечення навчальних дисциплін у межах базової юридичної підготовки має вплинути впорядкування, уніфікації, стандартизації правничої терміносистеми.

Література

1. Бородін Н.П. Синонімія у термінології / Н.П. Бородін // Мовознавство. – 1992. – № 3. – С. 32-34.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
3. Вербенец М. Принципи творення сучасного двомовного словника юридичної термінології / М. Вербенец // Вісник Міжнародного слов'янського університету: Серія Філологічні науки. – Харків, 2003. – Т. 6. – № 3. – С. 5-7.
4. Горський В.С. Історія української філософії: курс лекцій / В.С. Горський. – К.: Наукова думка, 1996. – 288 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України [від 13 квіт. 2012 р.] / [О.А. Банчук та ін.]; за ред. О.А. Банчука, Р.О. Куйбіди, М.І. Хавронюка; Центр політ.-прав. реформ. – Х.: Фактор, 2013. – 1058 с.
6. Философский энциклопедический словарь / редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев. – М.: Сов. Энциклопедия, 1989. – 815 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОВНОЇ ГРАМОТНОСТІ КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ У НЕФІЛОЛОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

А. З. Подворчан

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Основними положеннями Концепції державної мовної політики є визначення стратегічних пріоритетів і орієнтирів у подоланні деформацій національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, забезпеченні мовних прав громадян та єдності України [2, с. 1-2].

Актуальність теми визначається необхідністю формування у здобувачів вищої освіти високої мовної культури.

Сучасна вища освіта спрямована на виховання особистості, для якої властивий високий інтелектуальний потенціал та здатність навчатися і працювати в умовах постійного збільшення інформаційного простору, що переважно залежить від того, чи вміють студенти самостійно відшукувати, переосмислювати, об'єктивно оцінювати інформацію із застосуванням її у подальшій професійній діяльності. У сучасних умовах розвитку української мови особливо важливим є максимальне впровадження і реалізація методів, прийомів, засобів для підвищення мовної грамотності студентів.

Вітчизняні лінгводидакти приділяють велику увагу теоретичним і практичним пошукам, пов'язаним із підготовкою комунікативно-компетентного студента (О. Біляєв, С. Караман, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентилюк, М. Плющ, О. Семенов, В. Тихоша, В. Цимбалюк); упровадженню комунікативно-діяльнісного підходу до навчання української мови (А. Богущ, Т. Донченко, Г. Онкович, Г. Шелехова); удосконаленню риторичної підготовки (Н. Голуб, Т. Ладиженська, Л. Скуратівський та ін.).

Грамотність – це критерій освіченості людини. Вона передбачає урахування вимог до усного і писемного мовлення, а саме: послідовність, багатство, точність, виразність, правильність, доцільність, образність, змістовність.

Завданнями вивчення української мови у вищих навчальних закладах є підвищення загальнолінгвістичного рівня студентів, розширення диференційованого навчання відповідно до здібностей, формування умінь самостійно здобувати лінгвістичні знання, працювати з науковою й довідковою мовознавчою літературою, підвищення інтересу до слова, розвиток гуманістичного мислення й мовного чуття, що спирається на мовно-комунікативну компетентність.

Найбільш поширеними в писемній мові студентів помилками є такі: *граматичні помилки* (помилковий словотвір, помилка у творенні самостійних форм частин мови, порушення узгодження, керування; порушення зв'язку між підметом і присудком, помилки в побудові речення з однорідними членами, у побудові речення з дієприслівниковими зворотом; помилки в побудові складного речення; змішання прямої і непрямої мови) та *мовні помилки* (необґрунтоване змішання слів різного стилістичного забарвлення, невдале вживання експресивних, емоційно забарвлених слів і виразів, невмотивоване використання діалектних і просторічних слів і виразів, застарілої лексики, фразеологічних русизмів; помилки, викликані порушенням порядку слів; необґрунтовані повтори слів, словосполучень і речень; помилки в побудові тексту; нерозрізнення синонімічних слів; уживання зайвих слів, у тому числі плеоназм; уживання поряд або близько однокореневих слів; невиправдане повторення слова; одноманітність синтаксичних конструкцій тощо).

Для формування грамотності лише знання правил недостатньо, потрібна також різноманітна й систематична практика письма, виконання навчально-тренувальних вправ, які мають виробити навички безпомилково і швидко застосовувати вивчені правила, працювати усвідомлено, адже правописна практика взаємопов'язана з постійним мисленням.

У боротьбі за високу грамотність важливо, щоб усі викладачі-предметники виробляли в студентів навички логічно, послідовно, чітко й грамотно висловлювати свої думки усно й на письмі, збагачувати мову студентів науковими термінами зі свого фаху. Для досягнення цієї мети викладач повинен передовсім стежити за власною як усною, так і писемною мовою, багато читати, частіше звертатися до словника.

Грамотність студентів відчутно зростає, якщо проводитимуться декади української мови у вищих навчальних закладах, виставки кращих творчих

робіт студентів, активно працюватиме студентська преса, здобувачі вищої освіти відвідуватимуть театри, музеї з наступним їх обговоренням. Усі ці заходи разом збагатять лексичний запас студентів, зроблять їхню мову багатшою і яскравішою.

Засобами формування мовної грамотності студентів є упровадження акмеологічних педагогічних технологій; оновлення змісту освіти; нові підходи до методики викладання; години для консультацій оновлений часовий режим; організація самоосвітньої роботи в МАН; презентація продуктів творчої самоосвітньої діяльності; проектна методика в навчально-виховному процесі; індивідуальні години для творчого розвитку та корекції.

Прийомами підвищення мовної грамотності студентів є підвищення інтересу до читання; робота студентів зі словниками; створення власних усних і письмових висловлювань студентів; вправа «Редагування»; вправа «Підбери якнайбільше синонімів / антонімів до слова»; вправа «Самоперевірка»; вправа «Переклади українською»; робота в парах «Взаємоперевірка»; прослуховування аудіозаписів професійних читців; грамотне мовлення педагогів.

Важливими умовами формування мовно-літературної грамотності є опора на інтелектуальний потенціал студентів, урахування мотиваційних настанов вивчення української мови; розробка навчальних комплектів, диференційованих відповідно до профілю навчання, зокрема програм, підручників, посібників, електронних засобів навчання; упровадження комп'ютерних технологій (дистанційних курсів, електронних посібників); підвищення кваліфікації викладачів.

Підвищення рівня грамотності залежить від послідовних, продуманих дій викладача, який організовує пізнавальну і практичну діяльність студентів. Взаємодія цих двох суб'єктів навчального процесу сприятиме успішному розв'язанню поставленої мети – вироблення навичок грамотного письма.

Грамотність студентів – це, насамперед, високий рівень розвитку усної та письмової мови, вміння логічно обґрунтувати думку.

В. Радчук зазначав: «Слово – візитна картка віку, професії, соціального стану». Формування освіченої, творчої, моральної та фізично розвиненої особистості залежить від того, наскільки ця особистість володіє навичками грамотного мовлення.

Література

1. Радчук В. Мова в Україні: стан, функції, перспективи // Мовознавство. – 2002. – № 2-3. – С. 39-45.
2. Указ Президента України «Про Концепцію державної мовної політики» // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 36. – С.1.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

К. В. Пономаренко

(Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг))

Сучасний світ – світ викликів та загроз майбутньому українського суспільства. Наразі Україна має складну мовну ситуацію, спричинену примусовою асиміляцією українців в умовах тривалих періодів бездержавності. Незважаючи на те, що українська мова має статус державної, дедалі більш уживаною в усіх сферах публічного життя стає російська мова.

Мовному питанню та мовній політиці тривалий час приділяють значну увагу науковці (Б. Ажнюк, С. Андрусів, Т. Возняк, Г. Каращук, Л. Масенко, О. Пономарів та ін.), проте вирішити ці проблеми не вдалося. Факт сучасного політичного використання мовного питання надає цій проблемі особливої актуальності.

Відповідно, **метою** нашої розвідки є аналіз сучасного функціонального статусу української мови з погляду чинного законодавства й здійснюваної державою мовної політики.

Поняття «державна мова» активно вживають у багатьох країнах. Державна мова – це, по-перше, мова більшості населення, що проживає на території певної держави, і, по-друге, мова нормативних актів, діловодства, судочинства, діяльності державних органів, освіти, засобів масової інформації. Конституційний Суд України визначає державну мову як мову, «якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування в публічних сферах суспільного життя» [10, с. 7].

Відомо, що законодавче регулювання вживання української мови як державної бере початок від 1918 р., коли було прийнято закон Центральної Ради про державну мову: «Всякого роду написи, вивіски <...> повинні писатися державною українською мовою... Мовою в діловодстві має бути державна українська...» (Цит. за [11]). Але з втратою незалежності цей закон утратив силу. Наступним визначальним документом був Закон про мови в Українській РСР (1989 р.), у якому українській мові було надано статусу державної. Намір запровадити українську мову в усі сфери життя було затверджено й Декларацією про державний суверенітет України (1990 р.).

У статті 10 Конституції України (1996 р.) зазначено: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України». Конституційний Суд України своїм рішенням від 14

грудня 1999 р. дав таке тлумачення цього та інших пунктів Конституції: «Таким чином, положення Конституції України зобов'язують застосовувати державну – українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, у роботі і в діловодстві тощо органів державної влади, представницького та інших органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України» [10]. Після згаданого рішення найглибшим нормативно-правовим актом стала Постанова Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань «Про функціонування української мови в Україні» від 22 травня 2003 року № 886-IV, у якій було констатовано, що «незважаючи на законодавче закріплення за українською мовою статусу державної, відбувається процес звуження сфери її застосування, що спричиняє соціальну напругу в суспільстві, породжує сепаратистські настрої, суперечить інтересам національної безпеки України та ставить під загрозу її суверенітет і державне самовизначення» [9]. У рекомендаційній частині була запропонована ціла низка детально виписаних заходів. Проте більшість рекомендацій не було виконано.

Неоднозначно потрактовуваним дотепер постає підписання від імені України Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (1996 р.) та її ратифікація (2003 р.). Адже, з одного боку, утверджується право на використання регіональних мов або мов меншин у приватному та суспільному житті, а з іншого – підкреслено, що охорона й розвиток регіональних мов та мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх [3]. Відповідно, наслідком першого розуміння постав Закон України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012, детальний аналіз якого запропоновано П. Пилипенком [7], а наслідком другого – його скасування («Про визнання таким, що втратив силу ЗУ «Про засади державної мовної політики» від 28.12.2012).

Окремо зазначимо, що всі міжнародні правові документи вимагають, щоб національні меншини, користуючись своєю мовою, у повному обсязі володіли й мовою країни свого проживання. Зокрема, у преамбулі до Європейської хартії регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 р. зазначено: «Захист і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні проводитися на шкоду офіційним мовам і необхідності вивчати їх» [3]. Вільне володіння державною мовою – юридичний обов'язок кожного громадянина України.

Аналізуючи сучасну ситуацію, фахівці схиляються до думки, що в Україні державна політика як така відсутня (Л. Масенко, Т. Марусик,

І. Кресіна, В. Горбатенко й ін.): не створено органу, що забезпечив би організацію й контроль виконання мовного законодавства; натомість змінюються інституції, покликані формувати мовну політику, структура й кадровий склад яких апріорі не сприяє вирішенню питання. Водночас науковці підкреслюють, що національній мові належить чільна роль у державотворчому процесі. Спільна мова є одним із головних факторів, які забезпечують солідарність населення і, відповідно, стабільність держави [5, с. 8].

Отже, усвідомлення того, що державна мова є чинником консолідації, національним багатством, а підтримка та розвиток мов національних меншин є культурним збагаченням суспільства, має бути основою у правовому регулюванні мовної політики нашої держави. Сучасна державна мовна політика має поєднувати в собі цілеспрямованість з розсудливістю й обережністю. Для того, щоб зріс престиж і зміцніли позиції державної української мови, її носіями мають стати якомога більше молодих, успішних, освічених людей. Українська мова повинна стати символом успіху, надавати перспективи для самореалізації й здійснення конституційних прав. Для цього необхідно законодавчо закріпити виважену Концепцію державної мовної політики й органи контролю її виконання, надати всім громадянам можливість безкоштовно вивчати українську мову, використовувати не лише законодавчі, а й ринкові механізми щодо мови ЗМІ, вітчизняного книгодрукування, реклами, соціальних мереж тощо.

Перспективним видається подальше соціолінгвістичне дослідження функціонування української мови в окремих регіонах країни в синхронному та діахронному аспектах.

Література

1. Гринів О. Державна мова в конституційному полі / Олег Гринів // Мовні конфлікти і гармонізація суспільства : Матеріали наукової конференції : 28-29 травня 2001 року. – К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2002. – С. 10-11.
2. Губенко Д. Сучасна мовна політика Балтійських держав / Дмитро Губенко // Державність української мови і мовний досвід світу : Матеріали Міжнародної конференції. – К., 2000. – С. 30-33.
3. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин : Міжнародний документ від 05.11.1992. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_014
4. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.07.2012 // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 23. – Ст. 218.
5. Масенко Л. (У)мовна (У)країна / Лариса Масенко. – К. : Темпора, 2007. – 88 с.
6. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом / [Майборода О.М., Шульга М.І., Горбатенко В.П. та ін.]. – К. : ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. – 398 с.
7. Пилипенко П. Юридичні аспекти мовного питання в Україні / Пилип Пилипенко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sociolinguistics.lnu.edu.ua/ua/issues/05/12.pdf>.

8. Плахута Є. Цілі мовної політики держави: українські проблеми на тлі досвіду Латвії та Білорусі / Євгеній Плахута // Державність української мови і мовний досвід світу : Матеріали Міжнародної конференції. – К., 2000. – С. 45-48.
9. Про Рекомендації парламентських слухань «Про функціонування української мови в Україні» : Постанова, Рекомендації від 22.05.2003 № 886-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/886-15>.
10. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. Справа про застосування української мови // Вісник Конституційного Суду. – 2000. – №1. – С. 7–9.
11. Хрестоматія з історії держави і права України : навч. посіб. / [Чайковський А.С., Копиленко О.Л., Кривоніс В.М. та ін.]. – К. : Юрінком інтер, 2003. – 656 с.

ЧИ ПЕРЕВЕЛИСЯ ПЕРЕВЕРТНІ?

А. М. Поповський

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Життя сучасного українського суверенного суспільства активізує в усному й писемному мовленні ряд мовних одиниць, породжених народними повір'ями, надаючи їм певного смислового значення. Серед них магічне слово *перевертень*, значення якого Віталій Жайворонок тлумачить так:

перевертень – за народними повір'ями – людина, чаклуванням обернута на тварину або будь-який предмет; також нечиста сила, що набула вигляду кого-, чого-небудь; перевертні живуть то як люди, то як звірі, тобто ведуть подвійне існування; вони небезпечні, бо людина часто не може й знати, хто перед нею – справжня звірина чи перевертень; перевертнями є відьма, чаклун, сам чорт; вони ж можуть зробити перевертнем людину; про це багато мовиться в народних казках і легендах [1, с. 438].

Словник української мови, окрім цього значення подає ще такі:

1. Людина, що зрадила свої переконання. – *Правда Наливайкова, що на нас може напасти, як коршун на курчат без квочки, отой перевертень людський, гетьман Жолкевський* (Ле, Наливайко.1957, 344).

2. діал. Непородиста, нечистокровна тварина; помісь. **Перевертні** [вівці] *продаються або вирізуються на лій* (Сл. Гр.) [2, VI, 138].

То ж не випадково, що українські прізвиськові назви з народних повір'їв успадкувалися антропоніміями **Перевертень** (Укр. радіо, 22.07.2007), **Перевертун** (Українське слово, 2011, 28 вересня – 1 жовтня, с. 2), **Перевертнюк** (Вивчаємо ми українську мову та літературу, 2013, № 32, листопад, с. 21) та ін.

У поезії Тараса Шевченка «Розрита могила» ця мовна одиниця набуває глибоко соціального значення в розкритті жорстокого колоніального режиму царської Росії в долі України й породження українських перевертнів:

«Стети мої запродані

*Жидові, німоті,
Сини мої на чужині
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває...
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає,
А тим часом **перевертні**
Нехай підростають,
Та допоможуть москалеві
Господарювати.
Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати [3, с. 169-170].*

То ж чи перевелися перевертні впродовж трьох століть від Шевченкової застороги? Тавровані Кобзарем доморощені перевертні, розширюючи свій синонімічний потенціал, не зійшли з арени й сьогоденного суспільного життя українського народу. Вони ретельно виконують свою чорну роботу на зламі історичних епох, хоч і попадають під обстріли демократичних сил, які викривають їх антигуманну діяльність у повноцінному розвитку української мови:

*Десь під ногами повзають **перевертні**,
Переплутці, пере хвости, перекидці,
Піднімуть раптом справжнє ревище,
Аж тошно розгорлаються, розниються,
Як в Україні їх, мовляв, утискують.
Чому ж не розмовляють по-українському,
А ніби по-мишиному попискують [4, с. 41].*

Значно ширше тема перевертництва розкривається в художній прозі Наталки та Олександра Шевченків «Оksamитовий перевертень» [5], поезіях Михайла Костіва «Перевертень»:

*Колись він фіксував і доносив,
Тепер швиденько перефарбувався.
І всім доводить із останніх сил:
«Я в демократах міцно приписався» [6, с. 8];*

Миколи Миколаєнка «Нічого не проси ні в кого»:

*...Я витримати мушу всі удари
Перевертня, манкурта чи почвари [7, с. 10];*

Олени Ткачук «Пощо тобі ці гони і дощі...»:

*Хто віда: ти **перевертень** чи вовк?*

А глянеш – звиду начебто людина...

Я вірю, що, хоч ангел твій замовк,

Та совість є. Принаймні совістина [8, с. 124] та

інших митців поетичного слова.

Проте найчастіше використовується ця лексема в сучасній публіцистиці для викриття перевертнів у правоохоронних органах, військових оборонних структурах, серед працівників державного апарату, духовних пасторів церкви і т.п. Про це свідчить і вельми скрупульозне узагальнення до вище поданого Анатолія Ковальюка:

«Саме через це не український народ, а окупант-москаль господарює в нашій Батьківщині. Сини України, поневолені й пограбовані ворогом, вигнані на чужину, а всіма її багатствами, передусім землею, заволоділи різноплемянні заїди. Московський окупант не поводить би себе так жорстоко, підло, зухвало й нахабно, якби численні зрадники українського народу – огидні *«перевертні»* й *«недолюдки»* – не допомагали йому «матір катувати».

...Якби впродовж усіх років незалежності Україною керували справжні державники, духовні українці, люди шевченківського, козацького гарту (а не *«перевертні»* й *«недолюдки»*, *«раби, підніжки, грязь Москви»*, різнонаціональні злодії, шахраї і пройдисвіти), вони б діяли відповідно до твердо усвідомлених всіма патріотами істини. А саме: Україна – держава самостійна, її народ – талановитий, працьовитий, дбайливий і мудрий – нічим не поступається своїм заможним і щасливим європейським сусідом» [9, с. 5].

Ще дошкульнішим у цьому плані є вердикт Петра Таланчука, професора, доктора технічних наук, Президента Відкритого Міжнародного університету розвитку людини «Україна», першого міністра освіти незалежної України:

«Справедливості ради слід сказати, що продуктом тієї ж системи є значна частина українського суспільства, якщо не більшість, які обирали і підтримували всю цю владу, не зважаючи на те, що вони плювали на наші з вами інтереси. Це теж правда!

Недавнє електронне декларування найвищих державних чиновників показало нечуваний цинізм правлячої касты. Увесь цивілізований світ здивований тим, що він побачив: на тлі масового зубожіння населення України *купка перевертнів*, що править Україною, жирує, втративши при цьому всі ознаки нормальної порядної людини. Це явище викликало у суспільстві моральний шок і отримало назву «Духовний Чорнобиль» [10, с. 1].

Отже, перевертні, породжені уявою народних повір'їв, у процесі тривалої історії розвитку українського етносу набули людського вияву і тих негативних характеристик, притаманних для нашого сьогодення. І щоб

викорінити представників цього антисуспільного явища, треба «громадою обух сталить...» і бути пильними до будь-яких їх проявів.

Література

1. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник довідник. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
2. Словник української мови: У 11-ти т. – К.: Наукова думка, 1970-1980.
3. Шевченко Тарас. Кобзар. К.: Держвидав художньої літератури, 1956. – 591 с.
4. Вофлик А. Манкурти // Січеслав. – 2010. – № 3 (25), липень-вересень.
5. Шевченки Наталка та Олександр. Оксамитовий перевертень. – Х.:Фоліо, 2008. – 248 с.
6. Костів М. Перевертень // Літературна Україна. – 2009. – 5 березня.
7. Миколаєнко М. Нічого не проси ні в кого // Зоря. – 2013. – 6 березня.
8. Ткачук О. Пощо тобі ці гони і дощі... // Дніпро. – 2009. – № 10.
9. Ковальчук А. Розрита могила // Українське слово. – 2017. – № 42. – 18-24 жовтня.
10. Таланчук П. Модель процвітаючої України (Виступ, що не відбувся) // Українське слово. – 2016. – 7-13 грудня.

ДИСКУРС В ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

В. В. Почуєва

(Харківський національний університет внутрішніх справ)

У лінгвістичних дослідженнях останнім часом набула поширення наступна точка зору: мовцю для участі в мовленнєвому спілкуванні необхідні мовні, комунікативні і енциклопедичні знання. Енциклопедичні знання відображають картину світу мовців, включаючи знання ситуацій, подій і чинників, які становлять зміст мовленнєвого спілкування; мовні, лінгвістичні знання співвідносяться з мовленнєвою картиною світу, тезаурусом тих, які навчаються; комунікативні знання подають інформацію про правила і форми ведення дискурсу, його організації, виборі найефективніших способів досягнення мети комунікації. Крім цього, необхідне знання соціальних норм, тобто норм мовленнєвої поведінки в певній ситуації відповідно до очікувань іншомовного комуніканта.

Стратегії оволодіння іноземною мовою є когнітивними процесами, за допомогою яких студенти засвоюють нові правила мови, що вивчається, і автоматизують вже наявні знання через перероблення інформації, що сприймається за допомогою досвіду набутого раніше. Так, наприклад, в англійській мові існує два поняття «economy» і «economics». Перше означає: control and management of the money, goods and other resources of a community. Термін «economics» має на увазі наступне: science of the production, distribution and consumption of goods; condition of a country as to material prosperity.

В українській мові існує поняття «економіка» або «економічна наука/теорія» – наука, що вивчає фактичний або бажаний розподіл обмежених ресурсів. Як видно, ці поняття не ідентичні і мають ряд істотних відмінностей. Поняття «економіка»/«економічна теорія» має деякі загальні сторони з поняттям «economics», а саме, вивчення того, як люди розподіляють обмежені ресурси, але при цьому слід зазначити, що в англійському визначенні ці два поняття більш розгорнені і диференційовані, ніж в українській мові. Таким чином, українське визначення пропонує більш загальну характеристику поняття науки «економіки», а англійське – доповнює і розширює його.

Що стосується додаткових значень українського поняття терміна «економіка», то вони включають: сукупність суспільних відносин у сфері виробництва, обміну і розподілу продукції; народне господарство даної країни або його частину, що включає певні галузі або види виробництва.

Спілкування фахівців носить, як правило, офіційний характер, для якого характерне вживання професійної лексики і знання специфіки використання того чи іншого терміну. Так, наприклад, якщо буде вжите слово «economy», але при цьому мається на увазі економіка як наука, то це приведе до нерозуміння з боку іноземного партнера, що, у свою чергу, перешкоджатиме здійсненню адекватного професійного спілкування.

Як відомо, дискурс не може існувати зовні ситуації і контексту, обов'язковою умовою здійснення комунікації в професійній сфері буде наявність у учасників спілкування загального фону знань про світ, достатнього об'єму спеціальних знань, професійного володіння предметом обговорення. Тільки за наявності цих чинників можливе здійснення професійного міжкультурного спілкування.

Наявність фонових знань є важливою складовою для здійснення професійної комунікації. При їх відсутності комунікант інтерпретує мовленнєву поведінку носія мови з погляду своїх культурних традицій, норм поведінки, прийнятих в його рідному мовленнєвому середовищі.

Когнітивні стратегії з'єднані спільною функцією трансформації засобів мови, що вивчається, переробкою значення і вилучення необхідної інформації. Для цього також необхідне придбання фонових знань, даних про історичні і культурні особливості країни мови, що вивчається. Наприклад, «meltdown» означає обвал на ринку цінних паперів 1987 року; Bay street – популярна назва фондової біржі в Торонто, найкрупнішої в Канаді; будівля біржі розташовується на вулиці Бей. Окрім цього, іноді цей вираз включає могутні фінансові установи Торонто. To be in Carey Street, to be in Tap City – ці вирази означають «збанкрутіти», «залишитися без грошей». Перший вираз є

британським варіантом, а другий – американським. Дана назва походить від вулиць у Великобританії і США, де знаходяться установи, що займаються питаннями банкрутства.

Наведені вище приклади показують, що знання фразеологізмів і стійких словосполучень дуже важливо при здійсненні професійної комунікації. Інформація про значення подібних мовленнєвих одиниць являється необхідною також тому, що вони відображають специфіку іншої лінгводидактичної спільності.

Безсумнівно, розуміння дискурсу – це процес побудови висновку на всіх рівнях: на рівні слова, фрази, речення, на глобальному рівні макроструктур. Отже, при обробці інформації користувачам мови необхідно зробити правильний висновок про те, про що оповідає той або інший фрагмент дискурсу. Для цього необхідна не тільки контекстуальна, текстова інформація, але і великий обсяг фонових знань. Фахівці відзначають, що приналежність до певної культури найбільшою мірою обумовлює можливість успішної комунікації між членами мовленнєвого колективу [1].

Немає сумніву, що при взаємодії членів одного мовленнєвого колективу, які належать до різних професійних кіл, можуть виникнути проблеми нерозуміння, не говорячи вже про те, що подібного роду складності з'являються при взаємодії членів різних мовленнєвих колективів. Звичайно, фахівець в тій або іншій області краще розуміє за кодовану в тексті або повідомленні інформацію, ніж неспеціаліст. Без знання специфіки англійських текстів (термінології, аббревіатур, фразеологізмів) неможливе повне і адекватне сприйняття повідомлення і обміну інформацією. Річ у тому, що виділяється два основні типи макростратегій: перший базується на нашому знанні про навколишній світ, оскільки дискурс оповідає про існуючі ситуації, знаннями про які ми реально володіємо. Другий тип макростратегії торкається знань стосовно конкретних типів дискурсу. Найбільша частина типів дискурсу має діапазон, обмежений тим, що називається тематичним репертуаром певного типу дискурсу. Не існує строгих рамок, що обмежують цей тематичний репертуар, але очевидно, що він залежить від цінностей, інтересів, соціокультурних норм. Тематичний репертуар лімітований не тільки типом дискурсу, він пов'язаний з конкретною культурою, субкультурою, комунікативним контекстом, ситуацією, особливостями людини [2].

Структура професійного дискурсу нерозривно пов'язана з міжкультурним спілкуванням. Таким чином, створення ефективної методики навчання професійного дискурсу має за передумову, як теоретичну основу,

всестороннє вивчення даного поняття з метою забезпечення успішного міжмовленнєвого професійного спілкування.

Література

1. Kenneth Kong Professional Discourse. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
2. Britt-Louise Gunnarsson Professional Discourse. – London, United Kingdom: Bloomsbury Publishing PLC, 2009.

СКЛАДЕНІ ТЕРМІНИ У КРИМІНАЛЬНІЙ СУБМОВІ (ДВОКОМПОНЕНТНІ НОМЕНИ)

Н. В. Руколянська

(Хортицька національна академія)

Одним із найпродуктивніших шляхів поповнення термінології, який помітно активізувався наприкінці XIX століття і не зменшує своєї активності й сьогодні, є аналітичний спосіб, в основу якого покладено творення складених номінацій – термінів-словосполучень. Це зумовлено потребою уточнення наукових понять, а терміни-словосполучення, на відміну від термінів-слів, виявляють більшу здатність до конкретизації значень завдяки залежним словам, хоча і суперечать вимогам короткості. Саме тому складені за структурою терміни є досить чисельними за кількістю і в сучасній термінології кримінального права України.

Утворення термінів-словосполучень є характерною особливістю термінології кримінального права та наукового стилю загалом. Таке мовне явище В.П. Даниленко пояснює тим, що словосполучення «здатні з найбільшою повнотою відбити необхідні відмітні риси поняття, яке називається» [1, с. 132]. Словосполученнями легше, ніж іншими словотворчими способами (наприклад, афіксальними), передати належність до класифікаційного ряду, ґрунтованого на родо-видовому співвідношенні понять.

Метою дослідження є аналіз двокомпонентних термінів у субмові сучасного українського кримінального права. Джерельною базою став чинний Кримінальний кодекс України [2].

Загальновідомим є те, що термінологізоване словосполучення має властивості терміна, з одного боку, та властивості словосполучення – з іншого. Як різновид терміна він характеризується системністю, наявністю дефініції, тенденцією до моносемії в межах свого термінологічного поля, відсутністю експресії, стилістичною нейтральністю. Як різновид словосполучення аналітичний термін є певною синтаксичною конструкцією, що складається з двох або більше слів на основі підрядного зв'язку. У будь-

якому терміносполученні самостійність окремих компонентів ослаблена або зовсім втрачена, і за характером значення воно наближається до окремого слова. Незалежно від лінійної довжини та лексико-граматичного категорійного складу терміносполучення виражає функціонально одне термінологічне значення, одне комплексне поняття.

Термін-словосполучення – різновид стійкого словосполучення, а елементи, що входять до його складу, поєднуються за певними лексичними та граматичними правилами відповідно до закону валентності, тобто здатності входити до словосполучення при утворенні лексико-семантичного ряду слів.

У субмові кримінального права терміни-словосполучення утворюють переважно модель підрядної залежності компонентів узгодження та керування (*кваліфікувати злочин, неповнолітній злочинець, підкуп свідка*), досить рідко – прилягання (*безвинно засуджений, особливо небезпечний*). Проте частіше використовуються моделі, побудовані на узгодженні складових частин (*виправні роботи, громадська порука, дрібне хуліганство*).

У наведених номінаціях означуване слово називає родові поняття, а означення дає видову характеристику. Узгоджуване слово здебільшого прикметник, рідше – дієприкметник (*відвернена шкода, незакінчений злочин, невідбуте покарання*).

Терміни-словосполучення, побудовані за моделлю керування, становлять як безприйменникові, так і прийменникові конструкції (*вирок суду, порушення присяги, право на захист*).

Складовими словосполучень, побудованих за моделлю прилягання, є прислівник та прикметник/дієприкметник (*безвинно засуджений, надзвичайно небезпечний, фактично невинний*).

У статтях Кодексу переважають розкладні терміносполучки, у яких збережена самостійність компонентів. Часто у своєму складі вони мають спільне опорне слово, утворюючи таким чином цілі лексико-семантичні гнізда (*законний арешт, незаконний арешт, необґрунтований арешт; вина потерпілого, змішана вина, необережна вина, особиста вина, умисна вина*), що сприяло процесові систематизації елементів словника сучасного українського кримінального права загалом.

Терміни-словосполучення залежно від кількості компонентів (термінотворчих ресурсів) поділяємо на три структурні типи: двокомпонентні, трикомпонентні та багатоконпонентні (*службовий злочин, знаряддя вчинення злочину, злочини проти політичних і трудових прав громадян*). У межах аналізованого матеріалу кількісно переважають

двокомпонентні (дволексемні) терміни-словосполучення, що підтверджує загальнономовну тенденцію.

Залежно від частиномовного вираження складників і їх розташування серед двокомпонентних структур, а також участі у структуруванні прийменників, можемо виокремити терміни, побудовані за такими моделями:

1) прикметник + іменник у Н.в. (*злочинна недбалість, кримінальна відповідальність, насильницька дія*). У термінах-словосполученнях такого типу іменники є назвами родового поняття, тобто базовими компонентами, а прикметники уточнюють їх і є видовими назвами. В окремих випадках вони можуть утворювати антонімічні пари (*законний арешт – незаконний арешт, закінчений злочин – незакінчений злочин*);

2) іменник у Н.в. + іменник у Р.в. (*акт диверсії, жертва злочину, обмеження волі*). Серед таких термінів переважають терміни-словосполучення об'єктного типу. Головне слово часто може бути виражене віддієслівним іменником. У багатьох випадках терміни, побудовані за цією моделлю, ускладнюються прийменниками (*вбивство з необережності, доведення до банкрутства*);

3) дієслово + іменник у З.в. (*відбувати покарання, вчиняти самогубство, застосовувати санкції*).

Непродуктивними є моделі термінів-словосполучень, у яких поєднуються: дієслово + прийменник + іменник у Р.в. (*звільнити від покарання, переховуватися від правосуддя*); прислівник + прикметник/дієприкметник (*безвинно засуджений, особливо небезпечний*); числівник + іменник у Н.в. (*перша судимість*); іменник у Н.в. + прийменник + іменник у З.в. (*акт про помилування, вбивство на замовлення*); іменник у Н.в. + іменник у Д.в. (*участь у злочині*); іменник у Н.в. + субстантивованій іменник у Р.в. (*арешт обвинуваченого, вина потерпілого*); іменник у Н.в. + іменник в О.в. (*зловживання довірою, торгівля наркотиками*). Терміни-словосполучення цієї моделі можуть ускладнюватись прийменниками (*знущання над тваринами, пограбування зі зломом, свідчення під присягою*); дієприкметник + іменник у Н.в. (*відвернена шкода, необґрунтований арешт*); дієслово/дієприкметник + іменник в О.в. (*займатися браконьєрством, передбачено законом*); дієслово + іменник у Д.в. (*запобігати злочинності, підлягати штрафу*).

Двохкомпонентні терміни-словосполучення служать базисними структурами для побудови складніших, багатокомпонентних термінів (*охорона порядку – охорона громадського порядку, суспільно небезпечний – суспільно небезпечний характер діяння, тяжкий злочин – особливо тяжкий злочин*).

За походженням компонентів двоскладові терміни-словосполучення, які функціонують у субмові кримінального права, можна поділити на три групи, кожна з яких утворює певну модель:

- національний + національний компонент (*злочинна самовпевненість, суворе покарання, суспільна небезпека*);
- іншомовний + національний компонент (*арешт майна, кримінальна відповідальність, стягнення штрафу*);
- національний + іншомовний компонент (*загальний рецидив, небезпечний рецидивіст, підприємницький рекет*);
- іншомовний + іншомовний компонент (*кримінальна санкція, кримінальна юрисдикція*).

Таким чином, двокомпонентні терміни-словосполучення сучасної української термінології кримінального права щодо їх семантики переважно вмотивовані, тобто внутрішня форма значною мірою визначає характер складеного найменування. Вони поряд з термінами-іменниками становлять основу сучасної української термінології кримінального права, і їх частка серед усіх термінів-словосполучень є найбільшою. Принцип конструювання двокомпонентних термінів усіх структурних моделей – конкретизація опорного компонента. Перспективами наукового дослідження є порівняльний аналіз аналітичних термінів різних галузей українського права.

Література

1. Даниленко В.П. Русская терминология: опыт лингвистического описания // В.П. Даниленко. – М., 1977. – 246 с.
2. Кримінальний кодекс України. – Х., 2011. – 224 с.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МОВ

Г. С. Рябовол

(Харківський національний університет будівництва та архітектури)

Глобалізація в сучасному світі стрімко зростає. Це об'єктивний процес, який охоплює всі сфери суспільства і носить системний характер. У результаті глобалізації світ стає більше взаємопов'язаним і залежним від його суб'єктів. Термін «глобалізація» привніс із собою нове поняття, що узагальнює явища планетарного масштабу, пов'язані з розширенням транснаціональних обмінів в умовах переходу від індустріального до інформаційного суспільства. Вплив глобалізації на мову і на культуру мови може мати як позитивний, так і негативний ефект. Безсумнівно, мовна глобалізація збагачує будь-яку мову новою лексикою, кальками, наприклад, *мильна опера - soap opera (англ.); комп'ютерна грамотність – computer*

literacy (англ.), розширює коло значень слів. Разом з тим поширення такої глобалізації – як мовної, так і економічної – веде до зникнення інших мов і культур.

Лінгвістичні дослідження, що проводились ще в 70-х роках минулого століття, показали, що в найбільшій небезпеці знаходяться мови, якими розмовляє обмежена кількість населення, яка проживає на невеликій географічній території, а також швидке зниження чисельності такого населення. За оцінками провідних учених кожні два тижні «вмирає» одна мова й 25% усіх мов світу перебувають на межі зникнення.

Безумовно, мови зникали завжди – це постійне явище. Однак паралельно з'являлися й нові – від взаємодії народів і племен. На сьогодні, на жаль, за таких самих обставинах нові мови не з'являються, проте старі з катастрофічною швидкістю зникають. Економічні причини змушують людей залишати рідні міста, країни, де вони відмовляються від рідної мови, використовуючи в роботі загальноприйняті мови. Таким чином, малі мови витісняються і поглинаються такими мовами-гігантами, як англійська, китайська та російська.

Така загроза мов може стати загрозою ідентичності культури. Щоб уникнути загрози зникнення, мова повинна бути здоровою. А що ж означає здорова мова? Здорова мова – цей та, якою починають говорити діти після народження. Створення мовних класів, підтримка спілкування рідною мовою в родині, у мистецтві та в інших сферах, що відображають національну ідентичність, допоможуть у вирішенні зазначеної проблеми.

Захист будь-якої національної мови можливий лише за умови підтримання її комунікативної потужності. Мовна політика повинна бути спрямована на всіляку підтримку національної мови і культури. Подібна політика сприяє відкритості сучасних постіндустріальних суспільств і водночас захищає їх від розчинення у глобалізованому світі, забезпечуючи підтримку власної ідентичності шляхом збереження національних лінгвокультурних цінностей.

Література

1. Jordan Pearson Globalization Is a Leading Factor in the Death of Minority Languages. <https://motherboard.vice.com>.
2. Herve Delhumeau. Language and Globalization. <https://hdelhumeau.wordpress.com>.

ВІДОБРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЙ ІСТИНИ І СПРАВЕДЛИВОСТІ У ЛЕКСЕМІ «ПРАВДА»

І. Ю. Сковронська, Б. Д. Юськів

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Когнітивна лінгвістика послуговується своїми термінами, хоч і методика проведення концептуального аналізу і його термінологія перебувають у процесі становлення. Мовна репрезентація поняттєвого апарату когнітивної лінгвістики передусім пов'язана з уявленнями про основні смисли (модуси) людського буття, їх аксіологію, морально-етичну оцінку.

Мета цієї наукової розвідки – схарактеризувати особливості вияву концептосфери *права* у межах мовної картини світу.

Мовну картину світу українців сьогодні описують такі вчені: В. Іващенко, О. Левченко, Л. Лисиченко, Т. Космеда, Т. Радзівська, О. Селіванова та ін.

Вирізняється низка прийомів концептуального аналізу, серед яких: аналіз значення за словниковими дефініціями; етимологічний аналіз (С. Воркачов, Г. Кусов); метод «профілювання» (Й. Бартмінський, С. Небжеговська); опис концепту за його асоціативним полем (Л. Чернейко, В. Волинський); «візуальний» метод (Р. Ленекер).

Мову справедливо називають тим засобом, що допомагає пояснити духовність людини, систему її цінностей, ментальність, тобто спосіб мислення, процес породження думки, світогляд, поведінку. Саме мова визначає спосіб членування світу у тій чи іншій культурі, спосіб його опису, інтерпретації. Саме за допомогою мови людина описує категорії права, інтерпретує закон.

Історія становлення правових систем європейських держав споконвіків ішла пліч-о-пліч із намаганням розв'язати проблему «право-справедливість». Ще в античні часи тогочасні нормативні акти творили достатньо високий рівень права у свідомості громадян; вони не підлягали буденній політичній дискусії і могли бути змінені лише за особливих обставин. Хоча, з іншого боку, в суспільстві засуджувався правовий позитивізм.

Мова у праві – це не тільки питання юридичної техніки та стилістики, це конструктивна основа існування самого права як своєрідного соціального феномена. Юридичні норми закріплені словесно, тому поглиблені знання про властивості слова дають змогу осягнути логіку юридичного мислення, більш глибоко розібратися у системній побудові права і механізмах її дії на

свідомість і поведінку людей. У мові відображено і деформації правосвідомості, що виникають у суспільстві.

Право пов'язане з концептами *правди, істини, святості*. Ідеї істинності, що мають безпосереднє відношення до кожної людини, поєдналися у моральному терміні «*правда*», що походить від старослов'янського **правь* (*прямий, правильний, справжній*) зі смисловими відтінками, які поступово розвинулися, – «*добрий, «чесний, «порядний, «сильний, «дієвий, «сміливий, «такий, що прагне вперед* [5, с. 550-551]. Одним і тим самим терміном позначилися і *правда життя*, тобто вільне самозречення особистості в ім'я блага, і *правда в юридичному аспекті*, тобто найважливіший принцип суспільної справедливості. Так сформувалося «*право*», як абстрактне поняття, зокрема й у значенні «*правосуддя, «справедливості*», що містить такі смисли, як: «*визнана звичаєм або надана влада, «сила, «воля, «свобода дії*»; *влада і воля в умовних межах*».

Отже, у словах *право, справедливість, правосуддя і правда* в українській мові простежуємо етимологічно спільний корінь [1. – Т.4, с. 550]. У цьому, очевидно, слід убачати давню глибоку українську традицію втілення у праві правди та справедливості.

Лексема *правосуддя* у великому тлумачному словнику української мови ототожнюється із *справедливим судом*. Словник українських синонімів підкреслює, що *правосуддя* (*юстиція, суд, судівництво; судочинство*) має своїм завданням забезпечити точне і неухильне виконання законів [2, с. 381]. Дані лексеми імплікують додаткові смисли цієї моральної категорії, такі як «*вірний, «правильний, «істинний, «правдивий, «правомірний, «законний, «праведний, «совісний, «чесний*» і т. д. Вони свідчать, що довіра до людей, які здійснюють правосуддя, була високою, як високою була суспільна оцінка їхньої діяльності, статус у суспільстві.

Ключове слово «*правда*», що об'єднувало пізнавальну категорію істини із етичною категорією справедливості, й визначило сприйняття правової дійсності.

Зі зміною принципів, що конституують розуміння права, змінюється й правова мова, а також спостерігається поява певних лексико-граматичних варіацій, оскільки нові ключові слова мають своє специфічне значення, інші можливості синтаксичної сполучуваності. У той самий час юридична мова здатна здійснювати і зворотний вплив на правову систему суспільства. Справа в тому, що слова, які використовують у процесі конструювання права та його інститутів, задають ті чи інші схеми сприйняття довікля, наприклад: *право – справедливість – революційна доцільність; право – справедливість – дотримання прав людини; покарання – відшкодування за збиток, помста;*

покарання – страх перед відповідальністю; покарання – поновлення соціальної несправедливості, тощо. Такі концептуальні схеми стають невід’ємною частиною суспільної свідомості. Вони відіграють роль своєрідного «культурного реформатора» соціального життя і тією чи іншою мірою впливають на прийняття різних нормотворчих та правозастосовчих рішень.

Література

1. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / Редкол.: О.С. Мельничук (головн. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1983.
2. Словник синонімів української мови: у двох т. / А.А.Бурячок, Г.М.Гнатюк, Головащук та ін.; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні, Ін-т української мови. – К., 200. – Т.2: О-Я. – С. 917.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Н. Г. Сорокіна

(Дніпропетровський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентіві України)

У сучасних умовах розвитку державного управління в Україні, ні в кого не викликає сумнівів теза про необхідність суттєвих реформ системи державного управління, однією з найбільших недоліків якої в Україні є високий рівень поширення та сприйняття корупції. Одним із напрямів ефективного впливу на поточний стан протидії корупції в державному управлінні є реформування антикорупційного законодавства як правової основи антикорупційної політики в державі. Очевидно, що активна фаза цього процесу вже розпочалася, і перші позитивні кроки вже зроблено. Разом із тим про конкретні успіхи в протидії корупції в Україні говорити поки що рано.

Важливим кроком у прямуванні країни до міжнародної спільноти став той факт, що 23 жовтня 2014 р. Президент України підписав ряд законів у сфері протидії корупції – це і Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [3], «Про запобігання корупції» [1], «Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки» [2] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів». Зазначені документи були ухвалені Верховною Радою України 14 жовтня 2014 р.

Серед цих законів необхідно виділити новий базовий антикорупційний закон – Закон України «Про запобігання корупції» [1]. Цим Законом розширено базовий термінологічний апарат, запроваджено нові підходи до визначення кола осіб, на яких поширюються положення Закону, змінено

ліміт сукупної вартості подарунків, дозволених до отримання з одного джерела протягом року.

Можна констатувати, що в Україні створена в цілому достатня законодавча база для ефективної боротьби з корупцією. Вона передбачає цілий комплекс кримінально, адміністративно, цивільно-правових, дисциплінарних та інших заходів, який дозволяє притягнути до того чи іншого виду відповідальності практично будь-яку посадову особу органів публічної влади, що допустила те чи інше зловживання владою чи посадовим становищем. В окремих випадках така відповідальність є надто суворою.

Таким чином, твердження про те, що відсутність відчутних результатів боротьби з корупцією в нашій державі зумовлюється недосконалістю законодавства про відповідальність за корупційні діяння, не мають під собою достатніх підстав.

Проблема полягає не у відсутності належної законодавчої бази, а в її неефективному застосуванні. Разом із тим це не означає, що законодавство про відповідальність за корупційні правопорушення є цілком досконалим. Важливим фактором запобігання проявам корупції є вдосконалення діяльності органів по боротьбі з корупцією.

До заходів по боротьбі з корупцією в органах публічної влади, на нашу думку, можна віднести: визначення корупції як національного злочину (занесення в чорний список корпорацій, що беруть участь в корупційних угодах при укладенні міжнародних договорів); припинення монопольної влади посадових осіб в органах публічної влади (розмежування повноважень, випадкове розподіл посадових осіб за регіонами, інтенсивний моніторинг і аудит надання державних послуг), децентралізація і прозорість діяльності уряду; побудову раціонального і спрощеного законодавства; посилення відповідальності співробітників органів публічної влади, розробка схем заохочення і матеріального стимулювання за підвищення показників ефективності роботи; мінімізація особистої взаємодії службовців органів публічної влади з клієнтами – отримувачами державних послуг (автоматизація процедур); невідворотність покарання посадових осіб, що мають відношення до корупційних операцій; створення антикорупційних комісій; інформування населення про їхні права і т.п.

У зв'язку з цим, при виборі заходів протидії корупції не можна допускати такого зміщення орієнтирів, при якому виявлення і переслідування фактів корупції стає самоціллю. Навпаки, вони повинні бути спрямовані на підвищення авторитету органів публічної влади, культивування таких правил поведінки, які не допускають використання корупції як прийнятного способу вирішення ділових питань і побудови відносин.

Література

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.
2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>.
3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС МОВИ ПРАВА

Г. М. Стояцька

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мова – основоположний фактор існування та функціонування наукової практики в усіх без винятку сферах людської діяльності, в тому числі і в праві. Тому глибоке вивчення ролі мови у формування права та суспільства є визначальним не лише для лінгвістів, але й для широкого кола фахівців. Адже бути висококласним спеціалістом у своїй науковій галузі означає, на сьогодні, глибоку міждисциплінарну обізнаність. Саме тому в сучасній високофаховій освіті ледь не головним трендом є інтеграція різних галузей знань на основі використання, в тому числі, і здобутків порівняльного мовознавства. Що ж стосується юридичної освіти, то тут очевидним є прямий зв'язок між такими синтетичними сферами наукового пізнання як порівняльне мовознавство та порівняльне правознавство.

Відносини між мовою та правом мають довготривалу історію та спільну площину інтересів для філософів, правників, лінгвістів. Як правило, історія цих відносин демонструє тісну взаємозалежність, адже еволюція мови та писемності сприяла стрімкому розвитку права та його збереженню у джерелах, а розвиток права, в свою чергу, впливав на мовні трансформаційні процеси. Оскільки довга історія існування та функціонування закону цікавить мовників, переважно, точки зору структури, це дає їм суто раціональні переваги перед юристами, для яких мова виступає головним інструментом та мистецтвом професії. Найважливішою функцією, що її виконує мова у структурі правової реальності, є адаптивна: мова потрібна не тільки для формування закону, але також людині потрібна мова для розуміння права. Сам процес праворозуміння повертає нас до класичного тлумачення поняття норми, яке філософія права давно відносить не до морально-етичної, а до гносеологічної проблематики. Саме семантичне підґрунтя поняття норми, яке актуалізується у площині «пізнання-розпізнання-визнання», на останньому своєму етапі формує те, що ми в сучасній правовій науці визначаємо як усвідомлену необхідність, як

адаптацію до заборони і обмеження, зрештою – як правосвідомість. Правомірність поведінки, виходячи з зазначеного, неможлива без мови як універсального адаптера між свідомістю та нормою. Так само ефективність правової системи залежить, багато в чому, від термінології, що використовується для її побудови. Історія права знає багато прикладів, коли правову систему вдавалось зробити значно ефективнішою просто використовуючи гнучкий мовний інструментарій.

Американський юрист, професор школи права Гарвардського університету Гарольд Берман ще близько чверті століття тому наголошував, що у історіографії та філософії права, як правило, не брались до уваги такі сенсоутворюючі фактори як «мова права» [1, с. 39]. Схожої позиції приблизно в цей самий період притримується професор університету Північної Кароліни Вільям О'Барр, коли наголошує що мова і право – це співвідношення, яке не знало статусу наукової проблеми аж до 70-х років ХХ століття [2].

Підкріплене домінуючими лівими філософськими та політичними поглядами, останні майже два століття у західному світі домінує переконання у праві як інструменті суб'єктивного волевиявлення, примусу та припису. Вважається що «мовна функція» права зводиться до формальної визначеності, превенції та застереження на грані залякування. Найбільш промовисто це упередження проти мови права продемонстрував Оксфордський філософ та теоретик права Герберт Харт у своїй роботі «Приписування відповідальності і прав», говорячі про типові помилки свідомості у ідентифікації прескриптивної та аскриптивної особливостей права. Він наголошує, що переважна більшість висловлювань нашої буденної мови не носять ознак аскрипції, втім коли йдеться про мову права, будь-які висловлювання тут інтуїтивно сприймаються на кшталт «...позовних заяв, обвинувальних актів, визнань, рішень суду та вироків, що формують наскільки велику, настільки і важливу частину мови юристів» [3, с. 27]. Така стереотипізація сприйняття мови права накладає відбиток на не лише на розвиток феномену права як такого, але й на формування правосвідомості загалом, стає, в значній мірі, правилом для прийняття рішень, поведінки, вчинків. Саме таке розуміння мови права багато в чому спричиняє і формування соціальної нерівності. Такий висновок про привласнювально-аскриптивну функцію мови можна зробити ще на підставі міркувань Ж.-Ж. Руссо, який у своїй дисертації відзначав, як на ранніх етапах формування громадянського суспільства мовленнєва актуалізація сприяла виникненню нерівності та надлишкового продукту через публічне проголошення власних претензій на суспільні надбання (знаменитий пасаж про огороження).

Сучасна ж наука пов'язує аскриптивну мовну стереотипізацію з, зокрема, рядом суспільних колізій, які спричиняють гендерну або професійну нерівність через природне формування ставлення до статі, гендеру або роду занять саме через категоричність мовленнєвих висловлювань.

У цілому, співвідношення права і мови – питання, що охоплює надзвичайно широку сферу наукового застосування, соціальних, міжконфесійних, трудових відносин. Враховуючи шляхи формування права через звичаї, табу, заборони та відповідне ставлення до термінів і категорій, якими вони висловлені, варто навести думку відомого правника Денніса Ллойда, який вважав що «Право з одного боку, та мораль і релігія з іншого часто говорять різними мовами і, не зважаючи на ауру авторитету влади та моральну силу, яку може мати правова система, створена людиною, вона, втім, може вступати у протиріччя з тією мораллю, на якій і базується її авторитет» [4, с. 54]. Дане висловлювання цілком може бути застосоване і до мови як інструменту актуалізації владної сили права та сутності, що є сенсоформуючою як для правових систем, так і для правосвідомості. Дослідження свідомісних та соціальних аспектів такого формування постає таким, що є на часі.

Література

1. Berman H. J. Faith and order : the reconciliation of law and religion. Atlanta, Ga.: Scholars Press, 1993.
2. O'Barr W. M. Linguistic evidence : language, power, and strategy in the courtroom (Studies on law and social control). New York: Academic Press, 1982, pp. xv, 192 p.
3. Харт Г. Л. А. Философия и язык права / Герберт Лайонел Адольф Харт. – М. : Канон +, 2017. – 383 с.
4. Ллойд Д. Идея права / Деннис Ллойд. – М. : Югона, 2002. – 415 с.

МОВА ПРАВА ТА ЇЇ ВИВЧЕННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Є. В. Стрюк

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мова права – функціональний різновид літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, обумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Основними галузями функціонування сучасної правничої мови є законодавство (національне і міжнародне), судочинство, нотаріат і діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація.

Мова права характеризується набором певних лінгвостилістичних параметрів, які водночас слугують і вимогами до сучасного юридичного

тексту: офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, чіткість структури викладу, настановчо-інформативний (директивний) характер правових приписів, кодифікованість, узагальненість, суворота нормативності на всіх мовних рівнях, високий ступінь стандартизації (термінології і синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше), стилістична однорідність, нейтральність (беземоційність), традиційність (стабільність) засобів вираження, відсутність індивідуально-авторських рис.

Юридична мова має свої специфічні риси, традиції, правила, особливості логіки та функцій. Вони складаються під впливом юридичної сфери застосування як такої. Право, правова доктрина та практика значно впливають на мову, що використовується у правовій системі. Зокрема, істотний вплив на юридичну мову здійснює висока абстрактність права, офіційність, обов'язковість.

З іншого боку, мова права несе відбиток особливостей правових традицій окремої правової системи. Усталені риси юридичної мови є одним з критеріїв розмежування правових сімей сучасності.

Мова права має такі характерні ознаки: точність, чіткість, визначеність; ясність та зрозумілість; розумна стислість, інформаційна насиченість; конкретність; інформативно-зобов'язальний характер; системність; логічність; об'єктивність; нейтральність; сталість; нормативність мовних засобів тощо.

Мова права характеризується такими ознаками: офіційність; повнота; раціональна стислість; вмотивованість; однозначність; достовірність; зобов'язально-інформативний характер; зрозумілість, точність і визначеність; системність; логічність; об'єктивність; нейтральність; стандартизованість; сталість; нормативність мовних засобів, тощо.

Мова в діяльності юриста виступає як носій інформації і як спосіб впливу. Вплив завдяки мові може бути різних типів: вплив людини на людину, людини на групу осіб, людини на аудиторію і ін. Мовну діяльність юриста можна класифікувати як мова усну та письмову, внутрішню і зовнішню, діалогічну і монологічну, буденну і професійну, підготовлену і непідготовлену.

Мова права має такі функції: номінативна (ознайомлення з правовими реаліями і поняттями); гносеологічна (спосіб суспільно-правового розвитку та передавання юридичного досвіду); аксіологічна (надання правової та морально-етичної оцінки); комунікативна (можливість правового спілкування); культураносна (вдосконалення та передавання спадщини

правового знання та правової культури); естетична (лінгвістична довершеність юридичного тексту як еталон для усіх правових документів).

Багаторівневість мови права простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: лексеми (слова), терміни права, термінологічні словосполучення, фразеологізми, юридичні дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, стилістичні засоби і прийоми тощо.

Відкритість мови права як системи виявляється у наявності в юридичних текстах поряд із юридичною лексикою загальноживаних слів, спеціальної лексики суміжних із правом сфер, у процесах термінологізації та детермінологізації, тенденції до розширення юридичного словника за рахунок новоутворень, взаємодії власних мовних ресурсів і запозичень тощо.

Мова права послуговується засобами різних функціональних стилів, серед яких найважливішими є: офіційно-діловий (обслуговує сферу внутрішнього і міжнародного законодавства, правозастосування, судочинства, нотаріату, діловодства), науковий (сферу правничої науки й освіти), публіцистичний (засоби масової юридичної інформації, правова освіта населення, судові промови) та розмовний (сфера переважно неофіційного професійного спілкування юристів).

Ці основні функціональні різновиди правничої мови згідно з тематикою і жанровою класифікацією юридичних текстів поділяються на підстили. Так, в офіційно-діловому стилі є підстили: законодавчий (конституція, закон, постанова, указ, декрет, кодекс та ін.), дипломатичний (догівір, угода, конвенція, декларація, меморандум, нота та ін.), судово-правовий (позов, апеляція, протокол допиту, обвинувальний висновок, касаційне подання та ін.), адміністративно-канцелярський (довідка, контракт, доручення, звіт, службовий лист та ін.).

Офіційно-діловий стиль юридичного мовлення, відображений передусім у текстах юридичних документів, характеризується сукупністю таких основних стильових рис (одночасно й вимог до нормативно-правових актів): офіційність, точність, однозначність, стандартизованість (термінології, синтаксичних конструкцій: усталених зворотів, формул, кліше; структури документа), зрозумілість, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, суворона нормативність на всіх мовних рівнях, настановчо-інформативний характер приписів, безособовість, узагальненість, стилістична однорідність, емоційно-експресивна нейтральність, відсутність образності та індивідуально-авторських рис.

У мові правових приписів специфічними засобами висловлення правового змісту є: юридична термінологія як система словесного вираження

понять і категорій права; юридичні конструкції як логіко-правові феномени; юридична аргументація; моделювання і тлумачення норм права; юридичний текст як мовне (текстуальне) вираження юридичного мислення і репрезентації правового знання; юридично-технічні правила побудови і формулювання правових норм, дефініцій термінів, нормативно-правових актів на основі вироблених у правотворчості, юридичній науці та практиці методів і прийомів.

РОЗВИТОК ВМІНЬ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ВИШАХ НЕФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

К. М. Тимофіїва

(Дніпропетровський університет внутрішніх справ)

Навчання діалогічної форми спілкування – надзвичайно складний процес. Це найбільш характерна форма прояву комунікативної функції мови, яка передбачає вміння вести бесіду, зав'язати розмову, щоб одержати потрібну інформацію та з'ясувати для себе ті чи інші питання.

Діалог – універсальний засіб взаємодії між людьми. Його роль особливо зростає під час демократизації суспільства. Наше майбутнє багато в чому залежить від вміння організовувати продуктивний діалог у різноманітних сферах діяльності, адже не існує альтернативи діалогу як виду взаємодії між людьми.

Саме тому, це питання розглядають багато визначних науковців та методистів, серед яких можна виділити роботи Хілько Н.В., Швець О.П., Кіріченко В.Р., Борисової Р.Г., Mercer N., Борзової Є.В. та багатьох інших.

Учені-лінгвісти виділяють численні види і форми діалогу, серед яких можна назвати: сократичний, або дослідницький діалог, риторичний діалог, діатрибу, науковий діалог, письмовий та усний [1, с. 179].

Діалогічне мовлення характеризується певними комунікативними психологічними й лінгвістичними особливостями. Кожна з них є дуже важлива і невід'ємна.

Щодо психологічної особливості Хілько Н.В. зазначає, що у ході діалогічного мовлення кожному з учасників контакту приходиться вирішувати цілий ряд задач психологічного характеру, а саме:

1) пам'ятати всі попередні бесіди з даним партнером, щоб максимально використовувати досвід спільного спілкування, не повторюватися;

2) пам'ятати усе, що сказав співрозмовник у ході даного контакту, і усе, що сказав сам;

3) миттєво оцінити всю суму зведень, отриманих до початку своєї мовної партії;

4) уміти вчасно вставити слово (не порушуючи при цьому прийнятих правил спілкування);

5) уміти слухати співрозмовника;

6) витримувати визначений емоційний тон;

7) стежити за правильністю мовної форми, у яку наділяються думки;

8) слухати своє мовлення, щоб контролювати її нормативність, якщо потрібно, внести у вже сказану частину фрази відповідні зміни, виправлення [2, с. 7].

Щодо комунікативної особливості діалогічного мовлення, Борзова Є.В. зазначає, що діалогічне мовлення виконує такі функції:

1. Запит інформації – повідомлення інформації;

2. Пропозиція (у формі прохання, наказу, поради) – прийняття, неприйняття запропонованого;

3. Обмін судженнями, думками, враженнями;

4. Взаємопереконання, обґрунтування власної точки зору [3, с. 36].

Не менш важливою, третьою особливістю навчання діалогічного мовлення є його лінгвістична особливість, адже як стверджує Mercer N. «Характерними мовними якістьми діалогічного мовлення є його еліптичність, наявність «готових мовленнєвих одиниць», слів – заповнювачів, пауз, а також так званих «тягнутих форм» [4, с. 174].

У методиці викладання англійської мови існують різні шляхи навчання діалогічного мовлення, з яких можна виділити два основних.

Перший шлях – «згори вниз» – навчання діалогічного мовлення розпочинається зі слухання діалогу зразка з його подальшим варіюванням, а згодом і створювання власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування.

Другий – «знизу вгору» – надання елементів для самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікативної ситуації, що не включає прослуховування діалогів – зразків. Відомо, що діалогічна єдність складається з реплік – ініціативних та репродуктивних. Як зазначає Скалкін В.Л. «насамперед необхідно навчити «реплікування», тобто швидко й адекватно реагувати своєю реплікою на репліку викладача, а також продукувати ініціативні репліки за зразком викладача» [5, с. 133].

Навчання власне діалогу передувє велика робота зі словами, тренувальні вправи, заучування готових мовних структур, мовних штампів, фрагментів і цілих діалогів. У методиці навчання англійської мови існує безліч варіантів навчання діалогічного мовлення, але якою б не користувався

сучасний викладач, він все одно повинен пам'ятати про такий важливий факт – завжди користуватися основними методичними прийомами.

Таким чином, проведений теоретичний аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що питання навчання діалогічного мовлення має свої особливості та нюанси. Для систематизації роботи з формування вмінь діалогічного мовлення необхідно методично правильно підібрати комплекс вправ, використовувати та поєднувати нетрадиційні та традиційні форми організації навчальної діяльності, а також безперервно та послідовно викладати матеріал.

Література

1. Борзова Е.В. Диалогическая речь как цель и средство обучения английскому языку в V-VI классах / Е.В. Борзова // иностранные языки в школе – 1985. – № 2. – С. 34-39.
2. Курбатова Ю.В. Развитие навыков та умінь діалогічного спілкування в поза аудиторній роботі з англійської мови / Ю.В. Курбатова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб.наук праць. – Запоріжжя, 2007. – Вип. № 43. – С. 178-181.
3. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): Пособие для учителей. – К.: Рад. шк., 1989. – 158 с.
4. Хілько Н.В. Навчання діалогічного мовлення як засіб розвитку креативного мислення учнів / Н.В. Хілько // Англійська мова та література. – 2012. – №13. – С. 2-11.
5. Mercer N. Dialogue: the role of language in the classroom for developing the global learner and the global teacher / N/ Mercer // Вопросы филологии. – 2011. – № 2. – С. 174-178.

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В.Ю. Тютюнник, Ю.В. Дегтярьова, К.А. Ільєва

(Придніпровська державна академія будівництва та архітектури)

Для вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням найбільш результативними є методи навчання, що враховують професійну спрямованість і зорієнтовані на особистість студента, його здібності. Нові види навчання визначають інші підходи до процесу освіти, що приводить до виникнення інноваційних форм навчання. Це – так звані «нетрадиційні» або «нестандартні» заняття – імпровізовані навчальні уроки, що мають нетрадиційну структуру та проводяться з використанням методів і прийомів різних форм навчання. Погляди педагогів і вчених на них розходяться: одні бачать прогрес педагогічної думки, правильний крок у напрямку демократизації школи і вузу (Савченко. А.Я., Кульневич С.В., Троцько Г. В. і ін.), а інші вважають такі уроки небезпечним порушенням педагогічних принципів, вимушеним відступом педагогів під впливом учнів (Харламов І.Ф.). Багато з дослідників вважають, що специфіка нетрадиційних форм навчання передбачає розробку адекватної технології кожного уроку, а це, в

свою чергу, вимагає певної їх класифікації (Волкова Н.П., Фіцула М.М., Лозова В. І., Подласов І.П., та ін.) [1,3]. Таких класифікацій на сьогоднішній день налічується вже кілька десятків. Це і класифікація, що поділяє всі нетрадиційні форми уроків на дві групи: 1) «пульсуючі», 2) «нестандартні уроки».

Досить поширена тенденція класифікувати нестандартні уроки відносно педагогічних технологій навчання. Згідно цій теорії найбільш поширеними є такі форми нетрадиційних уроків: інформаційно-комунікативні технології – урок-лекція, урок-конференція, урок-залік, інтегрований урок; ігрові технології – змагання, ділові, рольові ігри; дослідницькі технології – діалог, роздуми, диспути, прес-конференції, репортаж, подорож; інтерактивні технології – кооперативне навчання, колективно-групове навчання, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань.

Мета роботи – проаналізувати особливості застосування нетрадиційних форм на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням у немовних вишах. Відповідно до міжнародних стандартних вимог сучасний бакалавр, спеціаліст або магістр, повинен до закінчення ВНЗ мати високий рівень професійної підготовки, бути готовим до іншомовного спілкування. У зв'язку з цим, все більшого розвитку отримують особистісно-діяльний і комунікативний підходи. методи навчання, некомунікативного характеру, відповідно витісняються структурно-орієнтованим і комунікативно-зорієнтованим методами [2]. А це, в свою чергу, вимагає і нетрадиційного підходу до форми заняття. Специфіка немовного вишу полягає в тому, що спочатку студент повинен отримати достатній рівень знань для комунікативного використання мови в побутових ситуаціях, а потім, на старших курсах – у професійній і науковій сферах. У міру освоєння мови ці заняття починають набувати більш професійний ухил та можуть бути не обов'язково повністю «нетрадиційними», а часто вкрапленнями моментів «нетрадиційності». Поступово зростає використання проблемного методу. Якщо на початку цей метод використовується для створення проблемної ситуації, далі – це вже ціле заняття (заняття-проблема, заняття-проект). У міру переходу від загальноосвітньої лексики і тематики до спеціальної це вже дослідні-проекти, інформаційні проекти, практико-орієнтовні проекти, наукові конференції. Проектна методика характеризується високою комунікативністю, дозволяє створити творчу дослідницьку атмосферу. У зв'язку з темою конференцій, не можна не зупинитися, на такому методі, навчання або подачі матеріалу, як «Відео-презентація», створена, в Microsoft Power Point. Презентація, може бути як елементом будь-якого заняття, що

дозволяє урізноманітнити урок, перетворити будь-який складний для сприйняття матеріал в інтересний і цікавий, подати наукові і технічні рішення в доступній і наочній формі, так і цілісним уроком з використанням відеоряду.

Для немовних вnz особливий інтерес представляють дослідні та інформаційні проекти. Часто вони є справді науковим дослідженням, особливо на заняттях у магістрів, спеціалістів, аспірантів. І заняття – проекти, і заняття – круглі столи поступово готують студентів до більш складного і відповідального типу заняття – конференції. Наукові конференції можуть бути як окремим заняттям в масштабі навчальної групи, так і серйозним науково-дослідним заходом в масштабі вузу, області, регіону, країни або міжнародному. Такі як нтегроване заняття, де рівень конференції визначає завдання, які вирішуються як викладачем, так і студентом. Особливе місце в практиці навчання іноземної мови в технічних вузах належить «міжпредметним» та «інтегрованим урокам. Приклад інтегрованого уроку – круглий стіл на тему «Євроінтеграція України», проектне заняття за темою на архітектурному факультеті «Ордери в архітектурі Античної Греції і Стародавнього Риму».

Змішане навчання (blended learning) – саме одна з тих форм сучасного навчання, яка дозволяє використовувати необмежений арсенал методів і засобів, щоб покращувати можливості для навчання в ХХІ ст. Сьогодні термін в основному відноситься до досвіду поєднання інтегрованих в навчальний процес технологій дистанційного, комп'ютерного та веб-орієнтованого навчання з традиційними аудиторними (face-to-face) заняттями і методиками. Слід зазначити, що найчастіше інструментарій blended learning включає в себе з'єднану з мережею Інтернет навчальну аудиторію, оснащену і іншим сучасним мультимедійним та цифровим обладнанням, при цьому обов'язковим є фізична присутність там як викладача, так і студентів. Протягом тривалого часу термін зазнавав безліч інтерпретацій. Так, синонімами поняття blended learning багато хто вважає такі терміни, як «гібридне», «інтегроване», «змішане» навчання. У спеціальній літературі можна зустріти такі поняття, як «технологічно опосередковане», «веб-орієнтоване» навчання або ж «в змішаному режимі», для опису все тієї ж технології blended learning. Проблема, мабуть, полягає в тому, що термін blended learning несе різні смисли для різних людей. І в цьому ключі можна сказати, що дана технологія може бути віднесена до будь-якої комбінації інформаційно-комунікаційних технологій, педагогічних традицій і новацій, старих і нових засобів комунікації, демонстрації та візуалізації та ін. У 2005 р проф.. К.Дж. Бонк (Curtis J. Bonk) і його колега Ч.Р. Грехем (Charles R.

Graham) опублікували «Довідник змішаного навчання» (The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives.). Автори скрупульозно проаналізували неоднозначність поняття і дали йому таке визначення: «blended learning – це система такого змішаного навчання, яка поєднує в собі традиційне навчання віч-на-віч (face-to-face) з технологією, опосередкованою застосуванням комп'ютерів» [5]. Такі нестандартні форми навчання потребують і зміни взаємовідносин між викладачем і студентом, і спільної роботи студентів в групі (collaborative team work), і обмін інформацією з використанням різноманітних джерел, застосування комп'ютерів і мережі Інтернет з її безмежними можливостями і доступністю автентичних матеріалів. Все це вкупі дає студентам почуття свободи і задоволення від автономної роботи. Досвід показує, що сьогодні важливими є наступні ролі викладача іноземної мови: новатор і дослідник, якій володіє сучасними технічними та технологічними знаннями; компетентний консультант і незмінний провідник в світ знань; помічник, який формує і розвиває у студентів потребу до самостійного здобуття знань (зі створенням передумов для автономного вивчення іноземних мов); ерудований посередник і партнер в справі залучення студентів до історії і культури країни досліджуваної мови; професіонал, якій самостійно створює та інтегрує електронний та мультимедійний контент у навчальний процес. Інтегроване змішане навчання включає навчальну діяльність, коли комп'ютери і інтернет повністю інтегровані в процес навчання «обличчям до обличчя» (face-to-face); навчальна діяльність чітко структурована і займає приблизно 50% планових занять, залишаючи 50% часу аудиторних занять. У концентрованій формі змішаного навчання навчальна діяльність із застосуванням комп'ютерів і інтернету виділена в окремі обмежені за часом блоки або цикли (chunks), зазвичай в рамках додаткових програм, що вивчаються в літню пору; навчальна діяльність також чітко структурована і співвідносна по годинах з аудиторними заняттями. Зазвичай прийнято говорити про дві форми змішаного навчання, а саме: інтегрованої і концентрованої [6]. Змішане навчання стає все більш популярним. З'явилися терміни «перевернутий клас» (flipped classroom) і «навчання навпаки» (flip teaching), які, по суті, є варіантами змішаного навчання, але в так званому реверсному форматі. Те, що в традиційному навчанні прийнято робити в аудиторії (вводити новий матеріал, читати лекцію), в «перевернутому класі» виконується студентом самостійно, а то, що прийнято вважати домашньою роботою (написання есе, аналіз прочитаного), тепер переноситься в навчальний клас, щоб за підтримки викладача і у взаємодії зі студентами виконати більш якісно.

На відміну від традиційного навчання в «навчанні навпаки» знайомство з новим матеріалом відбувається поза аудиторією, а студенти або самостійно читають тексти та лекції вдома, або переглядають заздалегідь підготовлений для них відео контент в синхронному (онлайн) або асинхронному (відкладеному в часі) режимі у зручній для них час. Аудиторне заняття використовується для вирішення більш складних завдань для закріплення і повноцінного засвоєння матеріалу за допомогою таких стратегій, як аналіз, дискусія, дебати та ін. Мета «навчання навпаки» – це переведення студентів з пасивного на активне навчання. При цьому викладач повинен прагнути залучити студентів в такі види навчальної діяльності, які б формували у них здатність до самоосвіти, підвищували рівень навчальної автономії, креативних і дослідницьких умінь, розширювали межі їхньої культури, кругозору. Такі види навчальної діяльності, ймовірно, повинні волати до навичок глибшого мислення і обов'язково включати аналіз, синтез і рефлексію. Як і у випадку з технологією змішаного навчання, метод «навчання навпаки» може порізно називатися як вченими, так і практиками. Відомі такі терміни-аналоги, як «реверсне навчання», «реверсне інструктування», «метод навчання Тайера».

На закінчення хотілося б відзначити, що використовуючи «нетрадиційні уроки» можна досягти значних позитивних результатів у формуванні пізнавальних інтересів студентів, створення передумов для взаємодії суб'єктів навчання. І найголовніше – ці уроки створюють сприятливі умови активізації комунікативної та пізнавальної учнів, стимулюють студентів до прояву мовної активності.

Література

1. Агафонова А.С. Практикум по общей педагогике: Учебное пособие / А.С. Агафонова. – Санкт Петербург: СПб.: Питер, 2003.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник / Н.П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002.
3. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки. Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотній зв'язок. Ідеальність: посібник для учителів – 2-ге вид. – доп. / А.О. Гін. – Луганськ.: СПД Резников В.С., 2007.
4. Кульневич С.В., Лакоценина Т.П. Анализ современного урока [практик. пособие для учителей и классных руководителей, студентов пед. учеб. заведений, слушателей ИПК]. Изд-е 2-е, доп. и переработ. / С.В. Кульневич, Т.П. Лакоценина. – Ростов н/Д: Изд-во «Учитель», 2003.
5. Bonk C.J., Graham Ch.R. The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs / foreword by M.G. Moore, J. Cross. John Wiley & Sons Ltd., 2006. 624 p.
6. Christensen C.M., Horn M.B., Staker H. Is K-12 Blended Learning Disruptive? An Introduction of the Theory of Hybrids. The Clayton Christensen Institute, 2013. 48 p.
7. Horn M.B., Staker H. The Rise of K-12 Blended Learning. Innosight Institute – Charter School Growth Fund – Public Impact, 2011. 17 p.

ОДНОКОМПОНЕНТНІ РАКЕТНО-КОСМІЧНІ ТЕРМІНИ

Л. В. Тягло

(ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»)

У складі ракетно-космічної термінології однокомпонентних термінів досить багато. Вони визначають матеріал, дію, процес чи ознаку, не конкретизуючи їх. Виражені слова-терміни, як правило, субстантивами, оскільки термін номінативний за своєю суттю: *космос, капотування, розстикування, зчеплення, сурдокамера, суспензія, досяжність, димогенератор, догорання та ін.*

Однокомпонентні терміни-прикметники також поширене явище в ракетно-космічної термінології. Галузевий словник фіксує основні термінологічні ад'єктиви, хоча основна їх роль-входження до термінологічного сполучення: *орбітальний, геліоцентричний, оптичний, оспорний, органічний, випробний, досліджений, космічний, ракетний, висотний, повітряно-космічний та ін.*

Аналогічно до прикметникових термінів входять вербальні одиничні терміноназви, які позначають, в основному, галузеву дію, назва якої належним чином зафіксована в іменниковій її назві: *зростати – зростання, горизонтувати – горизонтування, глушити – глушіння, глушення, коректувати – коректування, корегування, обмежувати – обмеження, гальмувати – гальмування та ін.*

Особливу групу однокомпонентних термінів становлять **терміни-юкстапозити**. У ракетно-космічній термінології зберігається тенденція до збільшення кількості юкстапозитів. Віднесення їх до групи слів-термінів визначається семантикою граматичного терміна юкстапозит (франц. *juxtaposition* – розміщення поряд – від лат. *juxta* – поряд, біля + *positio* – положення). Термін **юкстапозит** на позначення утворень на кшталт *девица-краса, художник-дизайнер* до наукового обігу ввели О. О. Білецький, Н. Ф. Клименко. Він позначає складне слово з декількома основами, що є утвореним складанням слів чи словоформ.

Лінгвісти використовували різні терміни для їхнього позначення: *складні слова* або *складні іменники* (Л. А. Булаховський, Б. Б. Фрідрак, Л. А. Шеляховська та ін.), *складні іменники на основі поєднувального зв'язку* (Л. А. Леон), *складені слова* (Л. М. Засоріна, В. В. Акуленко-Тисенко, І. Г. Галенко, В. О. Горпинич), *складні, складені слова* (Н. М. Шанський, Г. М. Абакшина, К. С. Горбачевич, Т. І. Кочеткова), *складнопоєднані слова* (Д. І. Коков), *зближення* (М. І. Привалова), *зближення окремо оформлених утворень* (Н. М. Шанський), *крупноблочні слова* (Т. Д. Якубович),

апозитивні словосполучення номінативного характеру (С. С. Вартапетова, П. О. Лекант, О. С. Малахов, М. В. Корнілов), *нейтральні словосполучення* (Н. С. Родзевич), *складні утворення з прикладкою* (М. М. Фещенко), *сполучення іменників за типом прикладки* (В. М. Русанівський), *зрощення* (О. А. Стішов, З. С. Сікорська), *зближення* (М. І. Привалова), *комплексні найменування* (О. І. Моїсєєв), *поєднання сполученого типу* (О. О. Орлова), *біноніми* (М. В. Костроміна).

Отже, в сучасній лінгвістиці сформувалися основні концепції стосовно характеру юкстапозитних одиниць, на базі яких ці одиниці розглядаються як: особлива категорія складних слів; різного типу словосполучення; перехідне явище на межі лексики й синтаксису.

Ракетно-космічні терміни-юкстапозити є переважно сполученнями іменників, еквівалентом яких виступають, відповідно, словосполучення із сполучником *як*, внутрішній зв'язок яких характеризується рівноправним поєднанням елементів за загальною схемою

I елемент	Як	II елемент
-----------	----	------------

Наприклад: *жінка-космонавт, інженер-конструктор, двері-трап, автомобіль-цистерна, мотор-генератор, спирт-пальне, корабель-супутник, ракета-носіє, супутник-інспектор, супутник-ретранслятор, ракета-антисупутник, сельсин-датчик, пластина-компенсатор.*

Характерною ознакою ракетно-космічних термінів-юкстапозитів є висока сполучуваність запозичених компонентів з українськими (*трап-місток, двері-трап, кабель-щогла, корабель-ракетоносець, гвинт-вентилятор*) або комбінація (*блокінг-вакуум-камера, дельта-функція*).

Завдяки певній фразеологічності юкстапозитних сполучень їх семантика структурується залежно від позиції головного й залежного компонентів як гіперо-гіпонімічна. Унаслідок, як зазначає Н. Ф. Клименко, з'являються основи-класифікатори (гіпоніми) і основи-ідентифікатори (гіпероніми).

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНІ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Ю. С. Хорольська

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Процеси, що відбуваються на сьогоднішній день в Україні, пов'язані з реформуванням правової системи і змінами у законодавстві саме вони

здійснюють вплив на правове регулювання інтересів суспільства в цілому та безпосередньо захисту дітей. Правову основу захисту дітей від злочинних посягань складає вітчизняне та міжнародне законодавство. Злочини щодо дітей посягають на їх нормальний розвиток, честь, гідність, недоторканість, а також на основи суспільної моралі у сфері їх виховання, що істотно впливає на рівень дитячої та злочинності взагалі.

Значна кількість дітей щорічно потерпає від злочинів. У силу того, що неповнолітня особа не завжди усвідомлює факт вчинення незаконного діяння по відношенню до себе – ці злочини мають високий рівень латентності, на що впливає низка детермінантів. Положення Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку в Україні – найвищою соціальною цінністю (ст. 3), а держава, в свою чергу, зобов'язана всіма доступними засобами та можливостями захищати особу, особливо дитину.

Злочинність дітей і до сьогодні залишається актуальною проблемою не тільки в Україні, але й в інших державах. Питання кримінально-правової характеристики та кримінологічного запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність розглядалися в працях багатьох вчених, особливо таких, як: Т.С. Барило, Ю.В. Баулін, М.М. Биргеу, М.І. Блум, К.М. Бейсебаєв, О.І. Белова, Ф.Г. Бурчак, В.В. Вітвіцька, С.Ф. Денисов, В.В. Дзундза, В.П. Ємельянов, С.Г. Киренко, І.П. Лановенко, Г.С. Мауленов, В.Ф. Мороз, І.О. Топольскова, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, О.М. Костенко, Л.М. Кривоченко, І.П. Лановенко, В.А. Ломако, П.С. Матишевський, Г.С. Мауленов, Г.М. Міньковський, В.О. Навроцький, В.К. Негоденко, А.П. Пермінова, А.А. Примаченок, Ю.Є. Пудовочкін, Г.В. Ткаченко, А.П. Тузов, Є.В. Фесенко, Н.С. Юзікова, С.С. Яценко та інші, але їхні праці в основному присвячені проблемам кваліфікації та профілактики злочинів. Викладене засвідчує відсутність на сьогодні комплексних кримінологічних досліджень питання кримінологічної характеристики та запобігання злочинам пов'язаних із схиланням неповнолітніх до вживання одурманюючих речовин, що свідчить про актуальність теми та зумовлює необхідність проведення відповідного комплексного наукового пошуку. Адже, часто виникає ряд запитань. Скільки років повинно бути особі, щоб мати правовий статус дитини, новонародженої, малолітньої, неповнолітньої? Коли особа досягає віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування? І як взагалі тлумачити поняття «дитина», «новонароджена дитина», «малолітня дитина», «неповнолітня дитина»?

Аналізуючи чинне положення законодавчих актів, можна зробити висновок, що їх зміст загалом не протирічить загальній сутності поняття «дитина», проте очевидним є існування неточностей з приводу вікових меж та їх чіткого розподілу в залежності від категорій.

Наприклад, зупиняючись на кримінально-правовій охороні неповнолітніх, слід зазначити, що чинний Кримінальний кодекс містить 37 статей, які встановлюють відповідальність за злочин щодо дітей (малолітніх, неповнолітніх, новонароджених) [1; с. 53-54, 57, 58, 60-68, 76-79, 83, 141-144, 146, 148, 151-152, 155-156, 177]. Це, переважно злочини, які захищають волю, гідність, моральні та духовні засади розвитку дітей.

При призначенні кримінальної відповідальності за вчинення протиправних дій по відношенню до своєї або чужої дитини, особа яка веде кримінальне провадження повинна точно визначити вік дитини. Наприклад якщо за ч. 1 ст. 304 ККУ особа понесе відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми), а за ч. 2 ст. 304 КК особа понесе відповідальність, якщо вчинить ті самі дії по відношенню до малолітньої особи, а от у ст. 156 ККУ відповідальність особа нестиме за вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, а у ст. 150-1 КК відповідальність за використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб. Так ст. 117 КК передбачає відповідальність особи (матері) за вбивство дитини (своєї) новонародженої. Що стосується ст. 150 ККУ, кримінальна відповідальність настає за експлуатацію дітей, які не досягли віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування.

За повнотою викладу норм права в статтях нормативно-правових актів розрізняють форми (способи): повну (пряму) – у статті містяться всі необхідні елементи норми права без посилань до інших статей; відсильну – у статті містяться всі елементи норми права, але є посилання до інших статей цього акта, якщо є недостатні відомості; бланкетну – у статті міститься посилання не на якесь конкретне нормативне розпорядження даного закону, а на інший нормативний акт [2, с. 292].

Під час призначення кримінальної відповідальності, відбувається використання бланкетної форми і звернення до таких нормативно-правових актів, як: сімейний кодекс України (далі – СКУ) або в останньому випадку кодекс законів про працю (далі – КЗП), а також кримінально-процесуальний кодекс України (далі – КПКУ). Положення СКУ а саме ст. 6 «Дитина» розкриває поняття правового статусу дитини, малолітньої та неповнолітньої. У ч. 1 ст. 6 законодавець визначив, що дитина – це особа до досягнення нею повноліття,

у ч. 2 цієї статті малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, а неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [3, с. 5].

У положеннях нового КПКУ в п.п. 11, 12 ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу» дає такі визначення: малолітня особа – дитина до досягнення нею чотирнадцяти років; неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [4, с. 9].

Аналізуючи вищезазначені положення законодавчих актів, можна зробити висновок, що їх зміст загалом не протирічить загальній сутності поняття «дитина», проте очевидним є існування неточностей з приводу вікових меж та їх чіткого розподілу в залежності від категорій «малолітній», «неповнолітній», «дитина», більш того, в жодному нормативно-правовому акті не зустрічається розкритого змісту поняття «новонароджена».

Виходячи з вищесказаного, пропонуємо доповнити положення кримінального кодексу України ст. 22-1, в якій розкрити зміст понять «дитина», «малолітня особа», «неповнолітня особа», «новонароджена» а також «вік, з якого законодавством дозволяється працевлаштування», або взагалі доповнити новою статтею, де було б визначення основних термінів ККУ аналогічно до чинного КПК України.

Отже, захист прав дитини – важливе завдання Української держави, що виразилося у формуванні та реалізації принципово нової політики у сфері прав дитини. Враховуючи вищезначене, вважаємо за доцільне реформування нормативної бази, яка стосується кримінальної відповідальності за вчинення злочинів щодо дітей, враховуючи при цьому специфіку професійної термінології та необхідність роз'яснення понять.

Література

1. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 1 берез. 2012 року: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 216 с.
2. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
3. Сімейний кодекс України. – Х.: ТОВ «Одісей», 2009. – 104 с.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т.1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

МЕТОДИ ЗАПЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ

І. О. Шинкаренко

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Раціональна організація спілкування ґрунтується на вмілій індивідуальній взаємодії партнерів у розмові.

Цілеспрямованому конструюванню комунікації підпорядковані такі дії мовців (учасників діалогу, полілогу): установлення мети спілкування; установлення психологічних особливостей об'єкта (об'єктів); забезпечення співробітництва під час діалогу.

Дієве спілкування можна забезпечити, знаючи, з яких етапів воно складається. До них належать: підготовка до спілкування; створення умов для відповідного психоемоційного настрою співрозмовника; актуалізація теми у потрібному руслі; акцентуація проведеної бесіди, приведення до логічних висновків, узгодження результатів або повторне їх озвучення.

На етапі підготовки до спілкування треба встановити межі результативності комунікативного акту із партнером (співрозмовником), про якого попередньо варто хоча б мати якусь першопочаткову інформацію. В залежності від багатьох чинників віку, соціального статусу, мети комунікації – має бути вироблена тактика спілкування, якою можна передбачати реалізацію мети у найраціональнішому вигляді, тобто у найсприятливішій ситуації (час, місце, обставини спілкування).

Чи не найбільшу вагу у комунікативному акті має зачин розмови. У кожному випадку на початку розмови відчутний певний психологічний бар'єр між комунікативними, що значно заважає досягненню поставленої мети.

Нікому не до вподоби, якщо помітні: незацікавленість особою співрозмовника, демонстративна неприязнь до неї; фальш у виявленні компліментів; надмірна зацікавленість особою, засвідчена з'ясуванням безлічі деталей особистого життя; постійне і посилене жестикулювання, артистизм у розмові; нав'язування лише своїх тем для бесіди, неприємних для когось; негативний егоцентризм (у полі зору перебувають теми про особисті та інтимні справи чи то хвороби, чи неприємності); примітивізм (говоріння заради розмови, озвучування банальних афоризмів, анекдотів); безпричинний сміх, викликаний власною реплікою; пасивність у розмові, демонстрування незацікавленості в бесіді; низька емоційність (відсутність відповідних емоційних реакцій у погляді, на обличчі, відведення погляду); надмірна люб'язність, загравання і показана дружелюбність; відсутність тактовного порозуміння у з'ясуванні складних проблемних питань; поспішність у розмові, намагання стрімко досягти результату; виголошування непродуманих питань, що містять двояке тлумачення, образливий підтекст; образливий, принизливий тон бесіди.

Особливо це дається в знаки, коли співрозмовник категорично налаштований на протидію, на уникнення контакту. Свідчення відповідного психоемоційного стану об'єкта розмови є його негативні реакції на

пропозицію розпочати бесіду. Вони виявляються як у вербальній, так і не вербальній формі. Це короткі різні фрази у відповідь на пропозицію розповісти щось, започаткувати певну тему, небажанням дивитися в очі співрозмовникові, холодний, побіжний погляд, відверта пропозиція припинити діалог, не витратити зусиль.

У випадку прихованого небажання спілкуватися його можна «зчитати» із паравербальних чинників, реакцій партнера на пропозицію відійти від теми: відведення погляду, заперечливого хитання та ін.

Оптимальну манеру спілкування забезпечує знання таких індивідуальних особливостей: з особливо чутливими і вразливими людьми – уникати всього того, що їм неприємне, дотримуючись певних меж, за якими такі особи перетворюються у тиранів; із недовірливими і підозрілими – бути максимально обережним і терпеливим; зі сварливими – бути рішучим і твердим, а якщо треба то дати відсіч; із вередливими – розмовляти спокійним тоном і не звертати увагу на такі прояви; із хвалькуватими і самовпевненими – проявляти іронічне сприйняття; із сором'язливими і без почуття гумору – уникати будь-якої іронії.

Кожній людині подобається: коли частіше звучить її ім'я; коли її уважно, зацікавлено слухають; якщо не зловживають незнайомими словами. Практиці відомі такі загальні рекомендації щодо організації комунікативного акту.

Учені встановили, що вибір часу і місця для спілкування суттєво впливає на результативність комунікації, а тому знання особливостей ефективної взаємодії конче необхідне кожному юристові, усім фахівцям.

Отже, нагадаємо відомі сприятливі ситуації для комунікативного акту: 1. якщо мета спілкування є прийнятною для обох сторін; 2. якщо час узгоджений і вибраний із урахуванням загального встановленого періоду: а) у холодну пору року, у сухі дні людина краще працює; б) спекотна чи волога погода притупляє інтелект; в) морський клімат особливо сприятливий для взаємодії комунікативів; г) близько 19.00 години нервово-психічний стан людей стає нестійкий, що може виявитися у дратівливості, нервозності; д) нелюдне, без натовпу місце, затишний кабінет, неофіційна обстановка сприяють бесіді; е) досвідченість співрозмовника – позитивна деталь на противагу примітивізму, дилетантності суб'єкта; є) надмірні контакти (в окремих ситуаціях) шкодять встановленню довірливості на основі симпатій.

Щоб зняти напругу у спілкуванні, можна використовувати випробуванні технології: запропонувати цілком іншу, не передбачену співрозмовником тему, приємну для нього; вміло «розташувати» до себе учасника діалогу, запропонувавши йому зручне місце; маломовного

співрозмовника спочатку треба пізнати за типом характеру агресивного і холеричного варто спонукати до ведення «болючої» для нього теми (мати, батько, родина, дитинство і та ін.); упертого і меланхолійного можна словесно «вдаряти», щоб змусити його гніві заговорити.

Стратегія спілкування. Існують два різновиди програм спілкування: симетрична; додаткова.

Симетрична модель передбачає рівність – вікову, інтелектуальну, соціальну.

Додаткова програма утворює нерівність, що є наслідком різних чинників – соціальних, вікових та інших. Комунікативна взаємодія відбувається у чітко передбачених етикетом, моральними нормами межах. Зміна вказаних моделей спілкування, як зазначають психологи, призводить до непередбачуваних результатів.

РОЛЬ МОВИ У ТВОРЕННІ ПРАВА

Т. І. Шубенок

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Мова і право. Як пов'язані ті поняття? Для визначення права використовують декілька визначень. В основному – це система правил з повноваженнями і примусом. За визначенням англійських правників Слаппера і Келлі це виключно формальний механізм суспільного контролю. Право пов'язане з мовою тим, що воно набуває форму завдяки мові, і через мову здійснює контроль за суспільством. Законодавство, судові рішення, норми – все залежить від мови. Завдяки мові право можна реалізувати.

Мова відіграє велику роль у творенні права та його впровадженні у життя. Мова і право йдуть завжди поруч. Без мови право не може існувати. Мова допомагає нам спілкуватись, розуміти юридичні поняття, більш точно визначати права та обов'язки, вирішувати спори. Мова права – навколо нас, хоча ми не завжди це розуміємо. Можна сказати, що вона є прихованою.

Мова може мати юридичні наслідки, але ми не завжди задумуємось про це. Щоб уникнути цих наслідків, іноді треба зважати на деталі і лінгвістичний вибір у своїх висловленнях. Вибір слів та їх поєднання особливим способом може мати великі наслідки для людини, яка їх використовує.

Мова права не завжди є тим, що ми думаємо; вона має багато «обличчів». Вона є різноманітною, може мінятися, може бути складною для сприйняття у своїх проявах: вона розповідає нам про світ, у якому ми живемо, і про саму мову, тому не дивно, що лінгвісти цікавляться правом та

його лінгвістичними проявами. Тим більше, що лінгвісти розробили інструменти та підходи, які дуже гарно підходять для аналізу юридичної мови, а також і для аналізу контексту, який використовується і в юридичній мові. Через те, що законодавство покладається на мову, юристи мають свої погляди на функціонування мови і на те, як мова змінюється у залежності від того, як нею користується промовець, або як написане висловлення, який воно має контекст. Наприклад, спосіб, яким користуються адвокати і судді у судових засіданнях відрізняються від того, яким користуються співробітники поліції при розмові з громадськістю.

Таким чином, важливо відзначити, що право є ні однорідним, ні виключним способом вираження. Дуже важливо розуміти, що означає право в основному і в абстрактному сенсі, і що його реалізація залежить від контексту; від того, що робиться, ким і де. Юридична мова має багато проявів. Як і право, мова може бути описана у визначених правилах. Лінгвісти звертають увагу на способи структуризації мови і на те, як мова вживається. Але не можна сказати, що норми мови і норми права є ідентичними.

З одного боку, мовні норми описують те, що люди роблять з мовою, тобто, як вони нею користуються. З іншого боку, норми права детально викладають, як люди повинні поводитись. Наведемо такий приклад.

На станції у Лондонському метро висить постер, де написано:

From 1 June 2008 drinking alcohol is prohibited on public transport.

Це означає, що пасажирам заборонено пити алкогольні напої у громадському транспорті. Але на картці, якою користуються пасажир метро (Oyster card), викладено наступні умови перевозки пасажирів:

Alcohol ban – on our buses and Underground trains and in our bus and Underground stations, you must not:

- **consume alcohol**
- **be in possession of an open container of alcohol.**

You may be prosecuted if you disobey these requirements or our Underground trains and in our bus and underground stations.

(Transport for London, 2012, p. 10)

Правила на картці і на постері застерігають пасажирів від вживання алкогольних напоїв, але парфуми і рідина для ополоскування ротової порожнини також утримують алкоголь. Закон 2003 року говорить, що парфуми та рідина для ополоскування ротової порожнини не є алкогольними напоями і не є забороненими. Можна побачити, що право і здоровий глузд не завжди співпадають.

Цікаво розглянути також наступний приклад. У січні 2010 року у Великобританії були великі снігопади. Robin Hood аеропорт був закритий, плани багатьох мандрівників через погодні умови зруйновані. Один з пасажирів, Пауль Чемберс, виклав свої обурення у Twitter. Його повідомлення було таким:

Grasp! Robin Hood Airport is closed. You'll got a week and a bit (sort it out). Otherwise, I am blowing the airport sky high!

Про що написав автор? Це дійсно загроза підірвати аеропорт? Як на це електронне повідомлення зреагував суд присяжних? Як на жарт, або на повідомлення про вчинення незаконного вчинку – підірвати аеропорт.

Автор цього повідомлення був обвинувачений судом і ув'язнений. Тільки через два роки Високий суд анулював рішення попереднього суду. Це говорить про те, що з мовою треба поводитись обережно. Підбір слів та поєднання їх відповідним чином може мати різні наслідки.

Таким чином, всюдисуща юридична мова означає, що лінгвісти повинні приділяти їй належну увагу. Вона є невід'ємною частиною правової системи і через свої лінгвістичні особливості впливає на систему права.

УКРАЇНСЬКА НАУКА ОЧИМА СТУДЕНТІВ

ПОНЯТТЯ МОВНОЇ НОРМИ ТА ЇЇ ВИДИ

Ю. І. Байдуж

(студентка 1 курсу магістратури Дніпровського державного
університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат філологічних наук Дніпровського державного
університету внутрішніх справ **Мороз Валентина Яківна**

Процес розвитку мови охоплює всі рівні її системи. Лексичні, граматичні та звукові перетворення – те, що характеризує будь-яку живу мову, тому можна сказати, що сам час є чинником мовного розвитку. Зміна й розвиток, зумовлені потребами спілкування людей, здійснюється в процесі безперервного використання, добору, створення різних варіантів, словом у процесі нескінченного варіювання.

Дослідженням цього питання займалися наступні вчені: Матезіус В., Гавранек Б., Вахек Й. та інші.

Мовна норма – сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, які закріплюються у процесі спілкування.

Головні ознаки мовної норми – унормованість, обов'язкова правильність, точність, логічність, чистота і ясність, доступність і доцільність [1, с. 75].

Норми характеризуються системністю, історичною і соціальною зумовленістю, стабільністю. Проте з часом вони можуть змінюватися. Тому в межах норми співіснують мовні варіанти, під якими розуміють видозміни однієї й тієї самої мовної одиниці, наявні на різних мовних рівнях: фонетичному, лексичному, морфологічному чи синтаксичному. Варіанти виникають відповідно до потреб суспільства у кодифікації написань і відображають тимчасове співіснування в мові старого й нового.

У словниках українського літературного слововживання розрізняють варіанти: акцентні (алфавіт і алфавіт), фонематичні (вогонь і огонь), морфологічні (Н.в. міст, Р.в. моста і мосту). У процесі розвитку літературної мови кількість і якість мовних варіантів змінюються. Мовні норми найповніше й у певній системі фіксуються у правописі, словниках, довідниках, підручниках і посібниках з української мови [2, с. 8].

Розрізняють різні типи норм: орфоепічні (вимова звуків і звукосполучень), графічні (передача звуків на письмі), орфографічні (написання слів), лексичні (слововживання), морфологічні (правильне вживання морфем), синтаксичні (усталені зразки побудови словосполучень,

речень), стилістичні (відбір мовних елементів відповідно до умов спілкування), пунктуаційні (вживання розділових знаків) [2, с. 10].

Таким чином, орфоепічні норми – це сукупність правил літературної вимови. В основі орфоепічних або вимовних норм літературної мови лежать відповідні фонетичні закономірності, властиві українській мові. Однією з характерних рис української літературної мови є її милозвучність (евфонічність). Проте евфонічність української мови не є її постійною й неодмінною якістю. Вона, як і кожна мова, потребує певної фонетичної організації висловлювання, свідомого прагнення уникати незграбності в поєднанні звуків під час мовлення. Важливим засобом досягнення милозвучності в українській літературній мові є позиційне чергування голосних та приголосних. Невід’ємною рисою української орфоєпії, що теж сприяв її милозвучності, є чітка вимова дзвінких приголосних в кінці слова та складу.

При характеристиці будь-якої літературної мови серед інших властивих їй рис виділяють акцентуаційну норму. В українській літературній мові ця цілком сформована норма є водночас найменш усталеною. Тут дуже відчутні впливи діалектів (для яких характерна строкатість наголосу) та інших мов, особливо близькоспоріднених. Строкатість наголосу в різних українських говорах, представники яких робили й роблять більший чи менший внесок у збагачення літературної мови [3, с. 285].

Лексика, як відомо, є найменш консервативним елементом мовної системи. Якщо фонетична система, наприклад, української мови лишилася в основному середньонаддніпрянською, то словниковий склад її поповнився й поповнюється лексемами з інших говорів, запозиченнями з чужих мов. Лексичні норми, як і норми взагалі, відзначаються стабільністю, певною консервативністю, однак їм притаманна й значна рухливість. Лексичну норму відображають і утверджують насамперед словники. Сучасна українська літературна мова має в своєму розпорядженні «Словник української мови» в 11-ти томах (1971–1980 рр.), «Великий тлумачний словник української мови» за редакцією В. Бусела (2003 р.), «Новий тлумачний словник української мови» в 4-х томах (1999 р.) та ін. Ці праці роблять лексичні та інші норми доступними для всіх. Але відступи від норм слововживання в мовній практиці широких мас мовців досить численні. Це пояснюється кількома чинниками. По-перше, названі й неназвані лексикографічні праці далекі від довершеності. По-друге, з огляду на звуження до критичної межі сфери вживання української мови з середини 60-х до другої половини 80-х років та масового «добровільного» переходу

українців на російську мову почастишали випадки відхилення від літературних норм як українського, так і російського мовлення.

Морфологічні – це правильність вживання і побудови слів та їх форм.

За синтаксичними нормами української літературної мови прикметники вищого й найвищого ступеня узгоджуються з означуваним словом у роді, числі й відмінку. Часто до помилок синтаксичного плану призводить порушення законів сполучуваності слів, яка залежить від специфіки позначуваних ними понять, від стильової властивості, емоційно-експресивних якостей, граматичних особливостей та норм слововживання.

Стилістичні норми регулюють правильне вживання мовних засобів відповідно до мети висловлювання та мовленнєвої ситуації. Для кожного стилю існують свої стилістично марковані засоби і вживати їх треба лише в тій мовленнєвій ситуації, якої вони стосуються. Так, наприклад, для офіційно-ділового стилю характерні стандартні вислови, яким властива відтворюваність, стійкість семантики, нейтральність забарвлення. І якщо мовець буде вживати канцелярські вирази в інших стилях, то це призводить до кумедних ситуацій [4, с. 5].

Отже, на нашу думку, на сьогодні мовна норма характеризується високодинамічністю, що призводить до зміни та зрушення мовної норми. Цей факт зумовлює необхідність систематизації існуючих концепцій норми в лінгвістичних працях. Окрім цього, звертаючи увагу на динаміку зміни мовної норми, вона потребує аналізу її чинників та вищевказаних змін.

Література

1. Жмаєва Н.С. Мовна норма й варіативність / Н.С. Жмаєва // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. – 2012. – № 15. – С. 74-82.
2. Мовні норми. Види мовних норм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5643730/page:4/>.
3. Лекції: Унормованість української літературної мови – основна її ознака [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.su/6_22207_vidi-movnih-norm.html.
4. Мацок З. Українська мова професійного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/11384-vidi-literaturnih-movnih-norm.html>.

СЕМІОТИКА В ПРАВООХОРОННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

В. О. Бакало

(курсант III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Декусар Ганна Геннадіївна

Семіотика – це наука, яка досліджує способи передачі інформації, властивості знаків та знакових систем в людському суспільстві (головним чином природні та штучні мови, а також деякі явища культури, системи міфів, ритуалів), природі (комунікація у тваринному світі) або в самій людині (зорове та слухове сприйняття тощо). Іншими словами, семіотика – це теорія знаків та знакових систем.

Основоположним поняттям в семіотиці права слід вважати, за аналогією з загальною семіотикою «правовий знак». У семіотиці «знаком» є все, на чому можуть генеруватися значення (наприклад, слова, образи, звуки, жести). Формалізовані мови, які використовуються для різних наук, у тому числі і для правової науки, є штучними трансформами природної мови – особливо її письмового різновиду.

Поліцейському у ході комунікації часто доводиться мати справу з активним або пасивним спротивом з боку інших осіб або мікрогруп. До того ж спілкуватися випадає із представниками різних професій, соціальних груп різного культурного рівня та соціального прошарку. І в кожному конкретному випадку треба знаходити потрібний тон, відповідні слова, аби вимоги поліцейського було належним чином сприйняті. У професійній діяльності поліції конфлікти неминучі. Власне в основі своєї діяльності зорієнтована на виявлення і подолання (або надання допомоги у подоланні) конфліктів у різних соціальних вимірах.

В умовах переживання у щоденній професійній діяльності численних конфліктних ситуацій різного рівня складності, поліцейському слід пам'ятати: вихід із конфлікту є необхідним комунікативним ефектом, що забезпечує основну функцію комунікації – встановлення й підтримання контакту між комунікаторами.

Характер спілкування з самого початку значною мірою задається просторовими та деякими іншими візуальними ключами, як от: поза, жести, міміка. Опанувавши ці дані поліцейський, зможе краще зрозуміти оточуючих людей, дізнатися про їх справжнє ставлення, приховані схильності і справжні

наміри. Спеціаліст із «мови тіла» А. Піз стверджує, що за допомогою слів передається 7% інформації; звукових засобів (включаючи тон голосу, інтонацію і т.п.) – 38%; міміки, жестів, пози (невербальне спілкування) – 55%.

Психологи вважають, що найбільш важливими є перші чотири хвилини спілкування, під час яких складається загальний портрет співрозмовника. У професійній діяльності поліцейського важливо знати смислове наповнення найбільш розповсюджених жестів, аби отримати повну інформацію про співрозмовника.

1. Жести впевненості – пальці рук зчеплені, проте долоні не стискаються; пальці рук зчеплені позаду тулуба, підборіддя високо підняте; під час передачі інформації лікті не притиснуті до тулуба; одна рука охоплює іншу в області долоні (прагнення домінувати над іншими).

2. Жести невпевненості, роздратування – невпевнена у собі або знервована людина часто поправляє на собі одяг або прикраси(особливо це стосується краватки, манжетів – у чоловіків; браслета чи обручки – у жінок); двома руками тримає букет квітів, чашку із чаєм, сумочку.

3. Жести, що виражають агресивність – тісно сплетені пальці рук, особливо коли руки знаходяться на колінах, руки в кишенях, великі пальці зовні.

4. Жести незгоди – погляд у бік, дотик до носа або легке потирання його.

5. Оцінювальні жести – почисування підборіддя, потирання пальцем спинки носа, маніпуляції з окулярами, потирання шиї рукою.

Найбільше інформації у ході спілкування ми зчитуємо з обличчя людини.

Дослідження основних мімічних станів – радості, гніву, страху, відрази, здивування, страждання, дозволяє зробити аналіз виразу обличчя на основі мімічних ознак. Про щирість слів і намірів людини свідчить симетрії у відображенні на обличчі почуттів. Особливою емоційною виразністю відрізняються губи, читати за ними найлегше. Така посилена рухливість рота, кусання губ є ознаками схвильованості, а скривлений в один бік рот видає скепсис або насмішку. Посмішка на обличчі, як правило, свідчить про доброзичливе ставлення або потребу у схваленні.

Хоча обличчя є джерелом інформації про психологічний стан людини, воно все ж таки є менш інформативним, ніж тіло: мімічні вирази обличчя свідомо контролюються людиною краще, ніж рухи тіла. Тому так важливо знати, яку інформацію можна отримати, якщо перенести фокус

спостереження з обличчя людини на її тіло і рухи. Поза та рухи тіла говорять про характер людини та її ставлення до ситуації.

З огляду на розв'язання ідентифікаційних завдань щодо ототожнення особи людини, яка вчинила злочин або безвісно зникла, її особливі прикмети, до яких належить і татуювання, – найбільш цінні та інформативні серед інших ознак зовнішності людини.

За допомогою криміналістичного дослідження змісту татуювань можна отримати також певну інформацію про властивості особи її носія. Серед різноманіття видів татуювань, для отримання криміналістично значущої інформації про особу злочинця, становить інтерес, насамперед, так зване кримінальне татуювання, а не інші його види – побутове, пам'ятне, декоративне, бо відомо, що наявність у особи кримінального татуювання, перш за все, пов'язане з її кримінальним минулим.

Виділяють три типи татуювань:

- регалки (регалії – відзнака) – наносять зазвичай «еліті» злочинного світу. Вони відрізняються високою якістю малюнка і нормами «злочинського життя», що відповідає статусу особи;

- портачки (партачити – псувати) – це, як правило, саморобки, виготовлені «кустарно» за допомогою підручних засобів та інструментів у порушення «злочинської етики»;

- нахабні (або ганебні) – це татуювання, зроблені злочинцям насильно (нахабно) або під загрозою застосування сили, що виконують функцію ганебного клейма (стигми). Вони наносяться за будь-які провини, відступництво від «злочинської віри», а також особам «нижчого стану» злочинного світу.

Татуювання, на відміну від інших особливих прикмет, є джерелом доволі великого обсягу криміналістично значущої інформації, завдяки якій можна отримати відомості не тільки про фізичні властивості особи, а й про біологічні, соціальні, психологічні та психічні властивості носія татуювання.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=980:020315-12&catid=119:5-0315&Itemid=154&lang=ru.

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?catid=119:5-0315&id=980:020315-12&Itemid=147&lang=ru&option=com_content&view=article.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК НОСІЙ ЮРИДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В. П. Брагінець

(учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»)

Науковий керівник: старший вчитель курсу машинопису та діловодства КЗО «Міський юридичний ліцей» **Стещенко Лідія Миколаївна**

Електронний документ – найбільш актуальна форма існування всіх сучасних файлів, що містять у собі величезну кількість важливої інформації. Електронний документ – це матеріал, який зафіксований на спеціальних носіях (диски, USB-флешки, додаткове обладнання). Він може являти собою цілий набір зображень, звукових файлів і символів. Такий файл можна передати в просторі і часі, використовуючи спеціальні засоби телекомунікацій. Телекомунікаційні канали зв'язку можна також застосовувати для публікації, зберігання і подальшої обробки. Під таким документом слід розуміти спеціальну форму, за допомогою якої можна використовувати дані в абсолютно різних цілях. Мова йде про фіксування інформації на електронних чи магнітних матеріальних носіях, а потім про їхню подальшу обробку та відправлення всім учасникам процесу коригування даних. Основні переваги електронного документа полягають у можливості працювати швидко і якісно. Матеріали у такому форматі легко підписувати, навіть якщо всі ті, хто повинен їх завізувати, знаходяться далеко один від одного. За рахунок цього вдається заощадити величезну кількість грошей і сил.

Крім усього іншого, наявність електронного архіву дозволяє уникнути потреби розмістити величезну кількість документів в організації. Для зберігання паперів знадобиться виділити відповідну площу на території підприємства, а також найняти висококваліфікованого архіваріуса, який зможе швидко орієнтуватися в наявних матеріалах. Щоб зберігати електронний архів, достатньо лише декількох жорстких дисків.

Паперові та електронні документи не можна порівняти один з одним, адже цифрові володіють цілим рядом переваг. Серед них: можливість тривалого зберігання; зручність у здійсненні додаткових операцій (редагування, видалення, архівування тощо); можливість пошуку даних всередині файлів з використанням ключових маркерів; простота в обробці матеріалів з допомогою автоматизованих систем. Електронні документи повинні володіти юридичною силою – в іншому випадку їх не можна використовувати при роботі з іншими структурами. Закріпити дію документа можна за допомогою електронно-цифрового підпису, що володіє тими ж самими можливостями, що і звичайний паперовий. ЕЦП буде актуальним,

якщо при його формуванні буде дотримано цілий ряд умов. Для отримання такого підпису знадобиться звернутися в засвідчуючий центр. При цьому треба заздалегідь підготувати пакет документів (знадобиться надати копію вашого паспорта і актуальний e-mail).

Крім цього, потрібно заздалегідь підготувати USB-носій, на який співробітники засвідчувального центру мають записати ключі і сертифікати, необхідні для візування електронних документів). Реквізити електронного документа є дієвими тільки у тому разі, якщо він заверений електронно-цифровим підписом. ЕЦП має рівну значимість з паперовим аналогом, однак для цього повинні дотримуватися всі необхідні умови. Підпис має бути легальним та зареєстрованим. Електронним документом є файл, що містить в собі певну інформацію, не завжди зрозумілу користувачеві. Для створення архівів і фондів цих файлів потрібно знати їхні класифікації. Файли можуть розрізнятися за тим, яка саме інформація в них міститься. У цій класифікації мова йде про: текстові, образотворчі; звукові; мультимедійні видання; програмні продукти. Останні слід розглядати як публікації окремих фрагментів текстів програм і кодів. Найбільш вдалою класифікацією слід вважати види електронних документів за цільовим призначенням. Наприклад, виробничі видання, що використовуються на підприємствах. Вони несуть у собі інформацію про організацію існуючого виробництва. Деякі матеріали були спеціально створені для інформування працівників тих чи інших виробничих сфер про наявність норм і вимог при знаходженні на території підприємств. Створюються навчальні та довідкові видання (підручники, додаткова література, посібники), зручні в застосуванні.

Політичні партії досить часто використовують електронні видання в якості агітаційних матеріалів. У них містяться твори громадської тематики, які призначаються для широкої аудиторії читачів. У подібних матеріалах найчастіше знаходиться аналітична інформація, якою користуються політологи і соціологи всього світу. Ще одна класифікація документів відрізняє їх за способом поширення. Існують локальні видання, які можуть бути використані в межах окремого взятого підприємства чи для широкого використання.

Сучасні засоби зберігання інформації (наприклад, користування комп'ютером) дали змогу перетворити інформацію зі звичного вигляду – тексти книжок і журналів, креслення і малюнки, картини і скульптури, музику і рухомі зображення тощо – в електричні сигнали, які можна записати на магнітні та оптичні носії для зберігання, передати по електричних каналах на будь-яку відстань, відтворити у звичний вигляд для сприймання людиною. З розвитком техніки з'явилися фото-, кіноплівки та магнітні стрічки. З

появою комп'ютерів були розроблені нові види носіїв – напівпровідникові мікросхеми, магнітні та оптичні диски, флеш-карти. Переваги сучасних засобів зберігання інформації полягають в тому, що об'єм різноманітної інформації, що зберігається на магнітних носіях і оптичних дисках, величезний. Розміри їх набагато менші від традиційних носіїв інформації. Завдяки оснащенню комп'ютерами зменшилася кількість людей для обслуговування сховищ. Магнітні й оптичні диски з інформацією знаходяться у спеціальних пристроях, постійно діючих комп'ютерів для того, щоб була можливість звернутися до них і отримати необхідну інформацію з будь-якої відстані. У разі потреби можна не тільки ознайомитися з інформацією, але й переписати її на свої носії, роздрукувати, відтворити зображення і звук. Електронний документообіг міцно увійшов у сучасний діловий світ. При роботі в такому форматі виникає багато питань, пов'язаних із копіюванням документації. Цей процес займає окрему важливу нішу в процесі документообігу. Якщо говорити про паперові носії, тут все просто – це копія, підписана посадовою особою та завірена печаткою організації, але електронна копія документа – це відносна новинка, і з нею стикалися ще не всі. Такі сфери, як страхування, пенсійні фонди, кредитні організації давно перейшли на цифровий документообіг, тобто досить часто в своїй роботі вони використовують електронні копії документів. Як зазначено в законодавстві, вони створюються «шляхом заповнення зовнішнього вигляду документа на паперовому носії». Тобто зміст дублюється на паперовому носії, який і завіряється. При цьому на знімку має бути зазначено, що він є саме копією електронної версії. Посвідчення може бути виконано як нотаріусом, так і індивідуальним підприємцем, які мають ліцензію на цей вид діяльності. Будь-яка інша копія електронного документа, завірена неналежним чином, юридичної сили не має.

Одним з основних і успішних факторів у використанні електронних копій документів є їх правильне зберігання в спеціалізованих базах. Для цього необхідно забезпечити такі умови, як стабільне електроживлення техніки – потужні системи безперебійної подачі струму; створення резервних копій. Додаткові резервні комплекти створюються на будь-якому місткому зовнішньому носії (найчастіше, це диски); надійний антивірусний захист. Коштує така система недешево, але вона допоможе захистити комп'ютери від несанкціонованих проникнень і зараження шкідливими програмами, які можуть пошкодити або знищити інформацію; регулярна діагностика і профілактика системи. Цей пункт необхідний для безперебійної роботи електронних баз.

Таким чином, електронний документ та електронна копія поступово займають міцні позиції, поступово витісняючи класичний формат паперових відносин. Це говорить про те, що суспільство в цілому готове до переходу на більш досконалий етап ділових відносин, де спеціалізовані системи і бази використовуються по-максимуму для полегшення роботи людини і його зосередження на більш важливих деталях. Основним же при переході на більш сучасний етап є увага до деталей і ретельне, продумане відношення до прийнятих рішень. Кожен документ є унікальним носієм юридично значимої інформації. Він повинен бути не тільки складений у певній формі і у відповідності з існуючими нормами і правилами, але і завірений підписом та печаткою уповноваженого органу. Електронний документ став цифровим аналогом «паперового». Не можна не згадати і про засоби захисту такої інформації. Як і у випадку із звичайними «паперами», їх захищають підпис та печатки, але не реальні, а електронні. Спільна робота з документами в інтернеті – це можливість доступу до обробки одного документа декількома користувачами. У такій ситуації особливо важливим є простеження останніх унесених змін у текстове повідомлення. Раніше спільна робота над текстом виглядала так: одна людина створює своєрідну текстову «канву», роздруковує і віддає її іншому на ознайомлення. Останній вивчає роздруківку і виділяє маркером частини тексту, які необхідно доопрацювати або змінити. З появою нових інформаційних технологій, особливо, якщо документ є складовою частиною електронного документообігу, виключається необхідність роздрукування кожного примірника. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють в найкоротші терміни обробляти колосальні обсяги інформації.

Поширені електронні системи, що дозволяють з одним документом одночасно працювати декільком співробітникам: OpenOfficeWriter. Програмний продукт, який з'єднав в собі 1 і 2 вищезазначені пункти. Після створення «основного» документа, виділення всіх недоробок його можна розробити на дрібні частини і розподілити між виконавцями; MicrosoftWord. Ця програма дуже схожа на попередню за властивостями і можливостями роботи; Google Docs. Це вже не програма, а додаток в браузері. Прийнято вважати, що воно набагато простіше і зрозуміліше для користувачів, ніж попередні версії. Додаток надає право одночасного доступу до одного і того ж документа в мережі кільком людям; LaTeX. Особлива система і мова створення текстів різного обсягу і складності. Має в собі задатки програмування, так як для того, щоб відформатувати текстовий документ, для початку необхідно створити файл, в якому будуть описані всі параметри, які необхідно застосувати; розробники ІТ-технологій пропонують

користувачам безкоштовні онлайн-сервіси, які включають в себе різні форми, архіви, таблиці, текстові редактори. Дані інструменти дозволяють створити документ онлайн, при цьому одночасно контактуючи з іншими користувачами. Онлайн-редактори підтримують експорт і імпорт документів в безлічі форматів: pdf, tif, xps, eps, psd, pages, svg та інші. На сучасному етапі розвитку документів спостерігаємо таке явище, як швидкий перехід від паперової документації до її електронного вигляду.

У ХХІ столітті все більше і більше людей користуються електронним документуванням, адже документи такого типу можуть зберігати більше інформації, ніж паперові та передавати їх у будь-яку точку планети. Паперові ж документи втрачають своє первісне значення, залишаючи поле битви. Існування будь-яких підприємств неможливе без електронних документів. Майже всі засоби комунікації базуються на використанні електронних носіїв інформації. Електронні носії інформації стають все більш персоніфікованими. Яскравим прикладом цього можуть служити планшети і мобільні телефони, причому останні все більше і більше виконують функції не просто телефонів, а цілих комунікативних пристроїв, включаючи в себе створення, обробку та передачу інформації в документованому вигляді як: текстова інформація, аудіо, відео тощо. Електронні пристрої тісно пов'язані з такою могутньою системою передачі інформації, як інтернет, який поєднав країни і континенти, створивши єдиний інформаційний простір планети.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

М. О. Бурлакова

(учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»)

Науковий керівник: учитель-методист КЗО «Міський юридичний ліцей»

Лахута Олена Анатоліївна

Щоб рухатись уперед, бути щасливим і досягати намічених цілей, кожній людині, незалежно від статі, потрібно пізнати саму себе. Кожна людина є неповторною, своєрідною, тобто є індивідуальністю: має свої захоплення та уподобання, інтереси та здібності; характер та звички, погляди та ставлення до оточуючих. І це тільки невеликий перелік якостей, які відрізняють одну людину від іншої. Визначити своє місце в житті – це, перш за все, визначити ставлення до себе і до свого довкілля, відповісти на питання: «Хто я є?», «Що я можу?», «Ким я хочу бути?», «Якою мене бачать інші?», «Як я ставлюсь до оточуючих мене людей?» тощо. Наше Я – це відображення самого себе у свідомості. Кожен з нас сприймає й усвідомлює

себе цілісно, тому наше Я можна вважати результатом складної інтеграції психічних функцій та властивостей людини. Існує «фізичне Я» – моє тіло, моя зовнішність, мій фізичний стан. «Емоційне Я» – мої почуття та переживання. «Інтелектуальне Я» – світ моїх думок. «Соціальне Я» – включеність у систему стосунків із дорослими та однолітками, у свою професійну діяльність з урахуванням певних життєвих цінностей, інтересів.

Підлітковий вік – це час, коли підліток має створити власну «Я» – концепцію таку, яку сам бажає і на яку здатен, визначитися у власній гендерній ідентичності, адже незабаром він стане чоловіком чи дружиною, батьком чи матір'ю. Підлітковий вік визначає подальший розвиток особистості, орієнтацію на справжні зразки «Я – чоловіка» і «Я – жінки» в нових змінних умовах, наповнення їх егалітарними (рівноправними) цінностями, якими передбачено формування гендерної самосвідомості та «Я» – концепції. До середини ХХ століття статева належність індивіда вважалася біологічним фактом, з якого автоматично виводилися всі біологічні, соціальні і тілесні відмінності між чоловіками і жінками. Пропозиція американського психоаналітика Р. Столлера про розмежування біологічної та культурної складових у вивченні питань, пов'язаних зі статтю, дала поштовх формуванню особливого напрямку в сучасному гуманітарному знанні – гендерним дослідженням. Гендерні дослідження набувають все більш широкого розмаху і є дуже важливими у сучасній трансформації поглядів на природу чоловіка і жінки, у боротьбі суспільства з масовими стереотипами свідомості. Більшість сучасних дослідників зосереджують свою увагу на соціальній природі гендеру, психологічних (а не біологічних) відмінностях між статями та культурних чинниках формування гендерної ідентичності. Останнім часом проблема формування гендерної ідентичності людини набуває особливої актуальності, оскільки в умовах трансформації гендерної політики та ідеології можуть виникати суттєві протиріччя між психологічною статтю та елементами соціальної статі індивіда, що, в свою чергу, може провокувати особистісні та міжособистісні конфлікти.

З наукової точки зору, зацікавленість гендерними аспектами людського світобуття підвищилась ще й тому, що гендерний аналіз дає можливість переосмислити традиційні способи бачення суспільної дійсності в цілому й особистісного світу зокрема. Проблема розвитку та функціонування гендерної ідентичності, її окремих компонентів привертала увагу таких закордонних і вітчизняних науковців, як С. Бем, Ш. Берн, Л. Колберг, Р. Столлер, Е. Еріксон, Т.В. Бендас, Т.В. Говорун, Є.П. Ільїн, В.Є. Каган, О.Б. Кізь, І.С. Кон, О.С. Кочарян, І.С. Кльоцина, Л.М. Ожигова, Т.В. Кубриченко, В.Г. Романова, О.Т. Соколова, А.А. Чекаліна та ін. Завдяки

їхнім працям дослідження гендерної ідентичності особистості перетворилися в самостійний науковий напрямок.

У теорії і методології гендерних досліджень базовим положенням є розрізнення понять стать і гендер. Традиційно поняття статі використовувалося для позначення морфологічних і фізіологічних відмінностей, на основі яких людські істоти (й інші живі організми) визначаються як чоловічі або жіночі, але, крім біологічних відмінностей, між людьми існують поділ соціальних ролей, форм діяльності, відмінності в поведінці та психологічних характеристиках. При цьому неважко виявити те, що в одному суспільстві вважається «чоловічим», в іншому може визначатися як «жіноче».

Сьогодні вчені відкинули постулат З. Фрейда про те, що анатомічна будова тіла визначає відмінності між чоловіками та жінками, і розглядають формування гендерної ідентичності в контексті соціокультурних впливів. Так виникла необхідність розрізнати: біологічна стать (в англійській мові позначається словом sex) як сукупність анатомо-біологічних особливостей та соціальна стать (по-англійськи – gender) як соціокультурний конструкт, «надбудоване» над фізіологічною реальністю. Поняття гендеру позначає по суті і складний соціокультурний процес: продукування суспільством відмінностей у чоловічих і жіночих ролях, поведінці, ментальних і емоційних характеристиках, і сам результат – соціальний гендер. Ще в 30-і роки відома антрополог із США Маргарет Мід показала, як по-різному у вивчених нею суспільствах визначалися ролі матері та батька, позиції чоловіків і жінок в суспільній ієрархії. Більш того, самі уявлення про чоловічу і жіночу ролі дуже, на її думку, варіативні. Згодом багато інших етнографів продемонстрували відносність тих соціальних норм, які в західній культурі вибудовані на підставі біологічної статі, а потім представляються як аксіоми культури.

Історичні дослідження, проведені в 70 - 80-ті роки з використанням цих ідей, показали, що уявлення про типово чоловіче і типово жіноче змінюються навіть в історії одного і того ж суспільства. На початку 90-х років цивілізовані країни почали активно використовувати гендерний підхід до розв'язання суспільних проблем, аналізу політики. Про це свідчить і створення законодавчої бази. Закони про рівність жінок і чоловіків були прийняті у Польщі, Литві, Японії, Норвегії, Швеції, Франції, Фінляндії, Голландії тощо. Зокрема, країни Британської співдружності схвалили програму дій щодо гендеру і розвитку. У ній стратегічним напрямом був визнаний гендерний, що полягає у врахуванні гендерних перспектив на всіх етапах дослідження та реалізації державної політики, програм,

законодавства. В Україні гендерні дослідження сьогодні є актуальними. Важливу роль у розвитку та підтримці гендерної системи відіграє свідомість людей. Конструювання гендерної свідомості індивідів відбувається за допомогою розповсюдження і підтримки соціальних і культурних стереотипів, норм і приписів, за порушення яких суспільство карає людей (наприклад, ярлики «чоловікоподібна жінка» або «мужик, а веде себе як баба» дуже болісно переживаються людьми і можуть викликати не тільки стреси, але і різні види психічних розладів).

З моменту свого народження людина стає об'єктом впливу гендерної системи – у традиційних суспільствах відбуваються символічні обряди народження дитини, і розрізняються в залежності від того, якої статі народилася немовля. Колір одягу, колясок, набір іграшок новонародженого у багатьох суспільствах також визначені його статтю. У процесі виховання сім'я (в особі батьків і родичів), система освіти (в особі виховательок дитячих установ і вчителів), культура в цілому (через книги і засоби масової інформації) впроваджують у свідомість дітей гендерні норми, формують певні правила поведінки і створюють уявлення про те, хто є «справжній чоловік» і якою має бути «справжня жінка».

У сучасній науці гендерний підхід до аналізу соціальних і психологічних процесів і явищ використовується дуже широко. В ході гендерних досліджень розглядається, які ролі, норми, цінності, риси характеру наказує суспільство жінкам і чоловікам через системи соціалізації, розподілу праці, культурні цінності та символи. Сучасна гендерна політика розвивається за такими напрямками: рівноправність у зайнятості та навчанні; сервісний контроль за дітьми; контроль за народжуваністю, юридична та фінансова незалежність жінок; протидія сексуальному гнобленню та чоловічому насильству. Жіночий чинник є значним у сучасній картині світу, вимагає переосмислення засад цивілізації. На передній план виступають принципово нові проблеми визначення місця жінки в сучасному світі, без розв'язання яких неможливий подальший прогрес людства.

До сьогодні розуміння терміна «гендерна ідентичність» (Gender Identity) для багатьох дослідників неоднозначне, тому існують різні трактовки «гендерної ідентичності». Наприклад, Н.К. Радіна визначає її як приналежність до тієї чи іншої соціальної групи на основі статевої ознаки. Т.В. Бендас розглядає гендерну ідентичність як ототожнення себе з певною статтю, ставлення до себе як до представника певної статі, освоєння відповідних форм поведінки і формування особистісних характеристик. Е.А. Здравомислова і А.А. Тьомкіна говорять про соціально-психологічний феномен, продукт і процесі конструювання суб'єктом себе і соціальної

реальності за допомогою конструктів маскулінності і фемінінності. І.С. Клеціна розуміє під гендерною ідентичністю аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як представника певної статі. Всі вони не просто підкреслюють її системний характер (зв'язок зі статтю, культурою, інститутами соціалізації), а говорять про узгодженість гендерної ідентичності з усіма особистісно прийнятими образами «Я».

До недавнього часу у вітчизняній психології поняття «ідентичність» практично не використовувалося і не було предметом теоретичного й емпіричного вивчення. Тільки в останнє десятиліття воно стає в центрі уваги вітчизняних психологів. Поняття «ідентичність» вперше детально було представлено в 60-х рр. американським вченим Е. Еріксоном. У зарубіжній психології дослідження ідентичності здебільшого здійснювалося в межах двох теоретичних напрямів: перший спирається на поняття ідентичності, введене згадуваним Е. Еріксоном (1960, 1968), другий виходить з концепції «Я» Дж. Міда (1975). Більшість авторів відрізняють поняття «гендерна ідентичність» та «сексуальна ідентичність», оскільки гендер – поняття не стільки біологічне, скільки культурне та соціальне. Існують різні підходи і до опису структури гендерної ідентичності. Так, Р. Столер виділяє статеву ідентичність, статеворольову ідентичність і сексуальну орієнтацію (Тайсон Ф., Тайсон Р., 1998). Л.Г. Степанова пропонує схему співвідношення складових частин ідентичності: статева ідентичність. Базовими категоріями при аналізі змісту поняття «гендерна ідентичність» є те, що індивіду притаманна маскулінність/ фемінінність; ці якості – відкрите вираження гендерних, в рівній мірі як біологічних, так і середовищних, впливів, що здійснюються на дитину, яка розвивається.

Гендерна ідентичність – це усвідомлення свого зв'язку з цими культурними визначеннями. Гендерна ідентичність – базова структура, яка не дається індивіду автоматично, а створюється в результаті складної взаємодії його природних задатків та відповідної соціалізації. Недостатньо народитися хлопчиком або дівчинкою, треба навчитися бути чоловіком або жінкою. Активним учасником цього процесу є сам суб'єкт, який приймає чи відкидає запропоновані йому ролі або моделі поведінки. Гендерна ідентичність – це особливий вид соціальної ідентичності, що співіснує в самосвідомості людини в єдності з уявленням про професійний, сімейний, етнічний, освітній, інший статус. Це продукт соціального конструювання. Поняття «бути жінкою» або «бути чоловіком» відмінні для різних етнічних, релігійних, расових груп, для різних соціальних прошарків, для різних поколінь.

З теоретичного аналізу з'ясовано, що гендерні дослідження набувають все більш широкого розмаху і є дуже важливими у сучасній трансформації

поглядів на природу чоловіка і жінки, у боротьбі суспільства з масовими стереотипами свідомості. Більшість сучасних дослідників зосереджують свою увагу на соціальній природі гендеру, психологічних (а не біологічних) відмінностях між статями та культурних чинниках формування гендерної ідентичності.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

О. О. Гіренко

(курсант III курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Декусар Ганна Геннадіївна

Бажання України інтегрувати спричинило чимало реформ, що зачепило усі сфери життя суспільства, але чи готово воно до сприйняття динамічних змін та істотного впливу європейського законодавства, культури, світогляду? На сьогоднішній день, проблема євроінтеграції освіти є дуже актуальною оскільки саме вона визначає майбутнє України.

Мене, як майбутнього правоохоронця, цікавить професійна підготовка спеціалістів у світлі взаємодії інновацій колег із Європи та вітчизняних стандартів. Важливим компонентом глобалізації суспільства є підготовка фахівців, які мають, окрім професійних знань та навичок, здібності до іноземних мов. На мою думку, при підготовці кадрів для Національної поліції повинні використовуватися традиційні й інноваційні методи, адже професійно-орієнтоване навчання дає змогу отримання нових знань у правоохоронній сфері. Справді, використання іноземної літератури, наукових робіт, досвіду закордонних колег допоможе необхідній підготовці фахівців, її професійному розвитку, а також зростання нового кваліфікованого покоління, орієнтованого на євроінтеграцію суспільства на усіх рівнях.

На думку багатьох, слід звернути увагу на підготовку до міжкультурної та міжнаціональної взаємодії у процесі кваліфікованого навчання та професійної діяльності. Окремі дослідники розглядають навчання іноземної мови за професійним спрямуванням як стадію оволодіння іноземною мовою, як обов'язкове додаткове «вивчення іноземної мови у відповідності з характером подальшої професійної діяльності». Професійна спрямованість правоохоронної діяльності вимагає: по-перше, інтеграції дисципліни «Іноземна мова» з профільними професійно-орієнтованими дисциплінами;

по-друге, ставить завдання навчити майбутніх фахівців на основі дисциплінарних зв'язків використання іноземної мови як засіб систематичного поповнення своїх професійних знань і вмінь; по-третє, передбачає використання інноваційних форм, методів, технологій навчання, здатних забезпечити формування кваліфікованої підготовки для набуття нових навичок. Особливість змісту навчання іноземної мови проявляється, передусім, у моделі фахівця, до якої включені професійні знання, навички та вміння здійснення професійної діяльності, складові кваліфікаційні вимоги до фахівця [1].

В умовах європейської інтеграції й відповідно до загальноєвропейських стандартів професійної освіти й підготовки правоохоронців провідною метою є комунікативна підготовка курсантів та студентів вищих навчальних закладах МВС, що включає формування необхідних умінь і навичок практичного володіння професійно орієнтованими іншомовними вміннями на доброму рівні у сфері професійної діяльності, поетапне формування професійної комунікативної компетентності.

Отже, цілі навчання курсантів та студентів іноземної мови визначаються професійними комунікативними потребами фахівця. Формування професійної комунікативної компетентності в правоохоронній освіті здійснюється у процесі вивчення декількох навчальних дисциплін, орієнтованих на формування активної особистості правоохоронця, готового до співпраці у процесі міжнаціональної взаємодії, здатного здійснювати професійну комунікацію іноземною мовою із зарубіжними колегами й іноземними громадянами, що потрапили в біду, або порушили закон на території нашої держави [2, с. 4].

Політика щодо підготовки курсантів і студентів ВНЗ системи МВС чітко сформулювала вектор щодо вивчення іноземної мови. Сама держава забезпечила усіма можливостями для розвитку процесу навчання фахівців у сфері правознавства, але постає питання, чи усвідомлюємо ми, нове покоління, яке покликане йти у крок з реформами й сучасними вимогами, важливість вивчення та використання іноземної мови. Мотивація висвітлити державу з позитивного боку, в час реформ й інтеграції, має бути у кожного, хто є українцем і бажає власній країні найкращого.

Література

1. Грітченко І.А. Актуальність вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей у вищому навчальному закладі. – Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
2. Іванова І.Л. Якісне викладення іноземної мови в правоохоронній освіті // Іванова І., Коршенко А. – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017.

ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУСПІЛЬСТВІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Т. П. Дембицька

(курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ **Поповський Анатолій Михайлович**

*Коли зникає народна мова – народу нема більше!..
Відберіть у народу все – і він усе може повернути,
але відберіть мову, і він ніколи більше не створить
її; нову батьківщину навіть може створити народ,
але мови ніколи: вмерла мова в устах народу –
вмер і народ.*

Костянтин Ушинський

Кожного дня в суспільстві постає безліч питань, частина з яких присвячена «мовному питанню», хоча відповідь на це кожен знає чітко: українська мова є єдиною державною, але для нашого населення ця тема залишається «недомовленою».

Історія розвитку нашої мови – це історія утисків та заборон. Варто повернутися в минуле хоча б на декілька десятків років назад, щоб зрозуміти, наскільки твердим був намір знищити так зване «малоросійське наріччя». Нам відомо також, що розвиток української науки, освіти, друкування книг завжди були під загрозою. За свідченням історії знаємо, що 30-ті роки ХХ століття – це жорстокі репресії, спрямовані проти національної інтелігенції, але багато українських письменників, активістів ставили на захист і збереження рідної мови.

Згадаємо 2014-2015 роки, роки «Революція гідності», коли регіони України поділилися, особливо східні виступали за введення двомовності, чим породжували сепаратистський настрій. Проблема сепаратизму дуже для нас серйозна, причиною чого є гібридна ідентичність. Ми досі для себе не визначились: хто ми – росіяни чи українці. Значну роль у цьому відіграють економічні та сімейні зв'язки з Росією. Після революції думки населення розділилися, значна кількість вважає, що все це було марно, майже більша половина розмовляє російською мовою, якби це соромно не звучало: не знає своєї історії та розвитку культури.

На британському телебаченні розмовляють по-англійськи, на німецькому – по-німецькому, чому ж на українському розмовляють вільно двома мовами? Інші країни давно дали відповідь на це питання. Існує

концепція м'якої сили. У таких державах рідна мова шанується, розвивається, на відміну від нашої, де квітує мова витісняється молодіжними сленгами, русизмами, сквернослів'ям.

Розглядаючи «мовне питання» неможливо не згадати таких осіб, як: Сергій Ківалов та Вадим Колесніченко, які намагалися ввести закон щодо регіональної мови на території України, але його не було прийнято. Хоча станом на грудень 2016 року законопроект про скасування закону про мови не підписаний, але й не витований президентом, його поточний статус «готується на підпис». Сам Сергій Васильович запевняє, що закон не суперечить статті 10 Конституції України. Він навів приклад Швеції, де офіційно мов 4, та Канади, де їх 2.

«До речі, у цій країні (Канаді) не кажуть « рідна мова», як у нас. А кажуть «домашня мова», тобто мова, на якій найчастіше говорять у сімейному колі. Але суті це не міняє, бо серед канадських громадян найчастіше звучить саме англійська і французька мови. Так ось ці «домашні» мови – англійська та французька – визнані Конституцією Канади «офіційними». Логіка тут проста: народ хоче говорити цією мовою, а держава створює для цього умови», – зауважив Ківалов. Нардеп запевняв, що введення регіональних мов не загрожує знищенням української мови. Але чи все так прекрасно як нам розповідає народний депутат? Відповідь очевидна, звичайно ні, кожен працює за для одержання влади. Вони порахували, що не вистачає голосів на західному регіоні і – пообіцяли, що українська – залишиться єдиною державною мовою; не вистачає достатньої кількості електорату у східних регіонах – значить запроваджується друга мова – російська. Підтвердженням є слова самого Ківалова, – «Це записано в нашій програмі. Не хочу, щоб це звучало пафосно, але ми просто виконали обіцянку, яку давали своїм виборцям. Може, багато хто здивується, але виконувати свої передвиборчі обіцянки – це нормально. Я вважаю, що ми прийняли закон красиво...». Нашій владі слід пам'ятати слова геніального та великого письменника Тараса Григоровича Шевченка *Передмова до нездійсненого видання «Кобзаря»* «А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чиє краще, нехай судять люди».

У сучасному світі є дуже багато різної масової інформації, а особливо це соціальні мережі, де кожен може вільно висловлювати думки. Неодноразово зустрічаються статті про українську мову, яку тим чи іншим чином намагаються зневажити, а саме частиною цих осіб є росіяни, яким є вигідний конфлікт між нами, українцями. Багато хто не розуміє цього і, як маріонетка, піддається впливу, а потім продається за копійки, не думаючи про

майбутнє. Просто хочеться кричати: люди схаменіться!!! Але коли частина з них все усвідомлює, стає пізно.

Підводячи підсумки, хочеться додати, що кожен із нас повинен поважати рідну мову, вивчати історію, а обов'язком держави є надання умов для її розвитку. Для того, щоб все змінювалось, кожен із нас повинен почати із себе. Не важливо, де ти і хто ти, важливо, щоб ти залишався людиною та шанував свою державу, історію, культуру, мову. Потім інші країни будуть визнавати нас. І хочу підкреслити це словами Тараса Григоровича Шевченка:

Ну що б здавалося слова?
Слова та голос – більш нічого,
А серце б'ється, ожива,
Як їх почує.

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ У ТВОРАХ ІВАНА ФРАНКА

В. А. Дегтяр

(курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Подворчан Алла Зеновівна

Сьогодні термінологічна лексика посідає помітне місце у словниковому складі будь-якої розвиненої літературної мови. Дослідження становлення і розвитку професійної лексики, себто юридичної, а саме через призму творів І. Франка – одне з актуальних питань української лінгвістики.

Постать І. Франка займає одне з найголовніших місць в становленні, розвитку правничої, юридичної вітчизняної термінології. Діяльність письменника на ниві української термінології була предметом досліджень в українському мовознавстві низки вчених: Ю. Шевельова [4], Я. Яремка [5] та ін.

Термінологія, яка є характерною для точних стилів викладу, як-от науковий, наполегливо прокладає собі шлях у світ художньої літератури, і є автори, які ставлять собі за мету точність відображення реальності в художньому викладі. Беручи до уваги той факт, що основне завдання художнього слова – це не повідомлення, а вплив шляхом повідомлення, реалізація певного наміру через повідомлення.

Поема-казка «Лис Микита» в перекладі Р. Карпішки є цікавим випадком на межі двох типів тексту. По-перше, юридична термінологія і юридичні тексти за своєю природою можуть бути різноплановими. З іншого

боку, природа юридичних термінів полягає в їх точності та чіткій позиції, яку вони займають в ієрархії правової термінології [3, с. 36].

Письменник, відомий як автор художніх творів, писав також наукові праці з юридично-економічної та політичної галузі (наприклад: «Що таке громада і чим би вона повинна бути?», «Що то була панщина?» та ін.), де використовував правничу термінологію: акти насильства, арешт, жалоба, присягати, стягнення, юридичне правило, судівництво, законодавство тощо.

Наступний твір «Перехресні стежки», що вражає широтою правничої лексики, яку можна поділити на наступні тематичні групи:

1) назви судових установ: повітовий суд, карний суд, трибунал, канцелярія тощо;

2) назви судових посад: комісар, судовик, суддя, ад'ютант, комісар, адвокат, практикант, урядник тощо;

3) назви судових процесів та учасників судового процесу: карні справи, переслух, карні справи, лава оскаржених тощо;

4) назви юридичних актів, документів та частин промови: подання, свідоцтво, скарга, рапорт тощо;

5) назви загальних юридичних понять: посада, факт, агітація, голосування тощо;

6) назви на позначення злочинів, злочинців та покарань: хабарник, донос, крадіж, шахрайство тощо;

7) терміни, пов'язані діями в сфері судочинства: арештувати, практикувати, бунтувати тощо.

Наприклад:

Євгеній прибув до суду пів до дев'ятої і застав коридор, повний селян, міщан, жидів і мужчин. Деякі сиділи на сходах, інші стояли на коридорі, держачи капелюхи в руках, жиди шваркотали щось, жінки зітхали важко, хрестилися та шептали молитви. Всіх очі час від часу позирали на двері зали розправ, відки мав появитися «Пан секретар», щоб викликати справи, які сьогодні на деннім порядку.

Євгенієв клієнт, громадський радний із одного з поближких сіл, гарний, чорновусий мужчина яких 35 літ, побачивши свого адвоката, протовпився до нього, привітався з ним і, відводячи його трохи набік, шепнув:

– Усе добре, прошу пана адвоката.

– Що добре?

– Та з моєю справою.

– А що, відступив жид від оскарження?

– Е, ні!

- Свідків маєте?
- Свідків? Яких свідків? **Жид** має свідків.
- Але ж ви мали мати своїх.
- Нащо?
- Ну, щоб **посвідчили вашу невинність**.
- Мою невинність? Але ж я не потребую її посвідчувати. Я таки набив жсида.
- **І признається?**
- А певно.
- Ну, то що ж доброго вам **трафилосся?**
- **Най** лише пан адукат питають жидових свідків, за що я його набив.
- Ну, розуміється, що буду питати. Сам суддя буде питати.
- Ні, **прошу пана, судія** не буде питати.
- **Відки** знаєте, що не буде?
- **Побачать пан.**
- Ну, ну не бійтеся, я своє зроблю.

*В тій хвилі двері від зали отворилися, в них появився **возний**, прочищуючи дорогу, а за ним молодий панич, **протоколянт** пана судді Страхоцького, з аркушем паперу в руках. Увесь народ лавою повалив до нього. Протоколянт серед загального гуркоту і шуму почав відчитувати листу розправ [2, с. 104].*

Отже, проаналізувавши творчість І. Франка можна виділити наступні ознаки юридичних термінів, що були введені письменником: 1) використовувалися народом; 2) запозичувалися з інших мов. Значна кількість уживаної лексики І. Франка поповнила термінологічну систему української мови. Його термінолексика наділена потенційною здатністю активізуватися у сучасному мовленні, що неабияк важливо на сьогоднішньому етапі становлення незалежної України.

Література

1. Панько Т. І. Українське термінознавство : [підруч.] / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994.
2. Токарська А.С., Кочан І.М. Культура фахового мовлення правника. – Львів: Видавництво «Світ», 2003. – 175 с.
3. Франко І. Хто такий «Лис Микита» і відки родом? // Франко І. Лис Микита. – Львів, 1896. – Вид. II.] Закревська Я. Казки І. Франка: Мовно-художній аналіз. – К., 1966.
4. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови / Юрій Шевельов. – К. : КМ Академія, 2003], І. Кочан [Панько Т. І. Українське термінознавство : [підруч.] / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994.
5. Яремко Я. Іван Франко як основоположник синтетичного підходу розбудови української літературної мови / Ярослав Яремко // Мовознавчі студії. Вип. 3: Діалект у лінгвокультурологічному просторі (За матеріалами Міжнародної наукової конференції на пошану 100-річчя від дня народження професора Гаврила Шила). – Дрогобич: Швидкодрук, 2010.

ЮРИДИЧНА ЛІНГВІСТИКА В УКРАЇНІ

О. О. Мармута

(курсант III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Декусар Ганна Геннадіївна

Розвиток мовознавчих дисциплін, антропологічний поворот у гуманітарній галузі знання призводить до утворення нових наукових напрямів. Саме такою є й юридична лінгвістика. Потреба застосовувати методологічний інструментарій різних дисциплін, юриспруденції та мовознавства, продиктовані потребою здійснювати комплексне дослідження закону, влади в їх взаємозв'язку з мовою, культурою, соціумом. Актуальним є аналіз напрямків та перспектив розвитку юридичної лінгвістики.

Юрислінгвістика розглядається не тільки як галузь мовознавства або юриспруденції, а й окрема наука, що виконує власні завдання, має арсенал понять, методів, прийомів аналізу, розробляє термінологічний апарат.

В Україні перші дослідження проводилися в напрямку дослідження правових проблем мови та мовних проблем права (В. М. Демченко, І. Б. Іванова С. П. Кравченко, В. О. Навроцький, Ю. Ф. Прадід, Я. Радецька, З. О. Тростюк, Л. М. Пелепейченко, В. В. Посмітна). Сьогодні проблематика праць з юридичної лінгвістики розширилася: досліджуються природа, функції та специфіка мови права, жанрово-стилістичні різновиди мови законотворчості та судочинства. У центрі уваги й історія мови юриспруденції, а саме: термінологія, лексикографія, текстологія та стилістика.

Набуває розвитку порівняльне юридичне мовознавства, судова лінгвістика. До настанов цієї мовознавчої галузі зараховують розробку правил вживання мовних ресурсів в юриспруденції та законотворчості, оптимізацію використання мовних одиниць відповідно до ситуації, професійно-комунікативних потреб. Це все створює сучасним юристам комфортні умови праці, робить діяльність правників більш ефективною та менш затратною. Юрислінгвістика сконцентрована на дослідженні проблем лінгвоправового простору: лінгвістична експертиза юридичних документів, рекомендації з розробки текстів законів та інших нормативно-правових актів, проведення досліджень у сфері юридичного перекладу, криміналістичні дослідження для визначення мовної стратегії й тактики.

Однією з проблем юрислінгвістики є питання інтерпретації текстів законів. Проблему розрізнення юридичної та законодавчої техніки розглядають О. С. Александров, Н. Д. Голєв, В. М. Баранов. Зацікавлюють дослідників питання взаємодії риторики та права. Юридична техніка ґрунтується на мистецтві читання та тлумачення текстів закону. Законодавча техніка виявляється в манері написання законів. Сьогодні юрислінгвістика сконцентрована на проблемі лінгвістичної експертизи, особливо щодо використання комунікативних та функціональних підходів у здійсненні юридичної експертизи. Наприклад, аналіз провокаційних листівок, що є доказами у справі про розпалювання міжнаціональної ворожнечі, допомагає виділити комунікативну мету та комунікативну перспективу. Такий аналіз допомагає виокремити провокаційну комунікативну стратегію, усе інше виявляється фальшивим. Такий комунікативний підхід є важливим для криміналістики, де текст є не тільки об'єктивною лінгвістичною даністю, але й має комунікативні характеристики «автор»–«аудиторія», «автор»–«читач», комунікативна стратегія і тактики, мета та перспектива тексту, особливості мовленнєвої ситуації.

Юридична лінгвістика знаходиться на межі двох наук – лінгвістики та юриспруденції. Поява низки наукових питань, що співвіднесені з різними галузями знання, породжують утворення комплексних наукових дисциплін, серед яких і є юрислінгвістика. Ця наукова дисципліна формується й розвивається з урахуванням досягнень лінгвістики та юриспруденції, підтвердивши положення про зв'язок мови і суспільства. Сьогодні юрислінгвістика ще не отримала статусу окремої науки й поки сприймається лінгвістами як дослідження на стику мови та права [1].

Хочеться зазначити, що юрислінгвістики відносно молодий розділ лінгвістичної науки, який зараз переживає період активного розвитку, але останнім часом більшість досліджень мови права поступово змінили акценти – на перший план вже виходять не просто формальні дослідження спеціальної мови з точки зору його термінологічного складу або синтаксичної структури, а мовні дослідження змінюються міждисциплінарними дослідженнями. Мова права досліджується як соціальний феномен, не випадково в цьому зв'язку з'являються соціолінгвістичні дослідження проблем розуміння юридичної мови не фахівцями. Проблеми, якими займається юрислінгвістики, багатогранні і непрості. Одні з них вимагають одночасно юридичної та лінгвістичної компетенції, для вирішення інших необхідні глибоке теоретичне осмислення і практична розробка. Тим не менш, можна зробити

висновок, що стан юридичної лінгвістики як науки знаходиться на стадії активних наукових досліджень мови права у всьому світі [2].

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sociolinguistics.lnu.edu.ua/ua/issues/05/03.pdf>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-referat.com>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Є. І. Матвієнко

(курсант II курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Нагорна Юлія Анатоліївна

На сьогодні юридичну термінологію називають найдавнішим пластом термінологічної лексики української мови, яка своїми коренями сягає глибокої дописемної старовини, коли право існувало у своїй первинній формі – формі звичаїв і традицій. Норми звичаєвого («неписаного») права зафіксовані у перших юридичних писемних пам'ятках періоду Київської Русі: договорах руських з греками 907, 911 і 944 рр., Правді Руській та інших документах князівського законодавства, що дають нам, як зазначав І. Франко в «Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р.», найстаріші зразки актового язика і юридичної термінології дохристиянської Русі X століття. Ця тема є актуальною, тому що юридична термінологія є однією з найбільш значущих галузевих терміносистем. Проблеми вдосконалення термінології притаманні в тій чи іншій мірі будь-якій галузі науки і практики. Такі процеси характерні і для юридичної сфери життєдіяльності суспільства, оскільки глибокі соціальні зміни, що відбуваються в Україні в останні роки, зумовили стрімкі темпи правотворчої діяльності.

Виявлення та дослідження проблем використання юридичної термінології у законодавстві України є досить актуальним і потребує ретельного дослідження. Отже, юридична термінологія, яка функціонує саме у сучасній українській літературній мові, має такі особливості:

1. Переважна більшість юридичних термінів – запозичені слова, тобто інтернаціоналізми, що вживаються в багатьох мовах світу і мають одне джерело походження. Наприклад, з латинської мови, яка з давніх часів почала проникати в нашу мову, взяті такі терміни, як *алібі*, *архів*, *агент*, *адвокат*, *референдум*, *акцент*, *юриспруденція*; з грецької мови –

дактилоскопія, амністія; з французької мови запозичені такі терміни, як *анкета, арбітраж, паспорт* тощо. Багато запозичень з англійської, німецької мов. Однак поряд з запозиченими термінами у юриспруденції використовують і власне українські: *допит, злочин, свідок, позивач, позов, відповідач, очевидець* тощо.

2. Юридична термінологія насичена словами, що мають особливе юридичне значення, наприклад, *дознавач, безчинство, обшук, понятий, правник, хабарник, шахрай, злочинець, суд, суддя*, словосполученнями *викривальний доказ, документальний доказ, незаперечний доказ, неспростований доказ, аббревіатура МВС* тощо. Вживаються віддієслівні іменники, не характерні для загального вжитку, наприклад, *притягнення, призупинення, обвинувачення* тощо. Більшість багатозначних слів визначає особливі юридичні поняття. Так, пом'якшити – зробити покарання менш суворим, стаття – певна частина тексту в юридичному документі, організатор – ініціатор злочину, епізод – частина злочинних дій тощо [1, с. 393].

Існуючі проблеми юридичної термінології, перш за все, є відлунням традиції радянського законотворення. Так, включення нормативних визначень у закони радянського періоду не було поширеним законотворчим прийомом (наприклад, Житловий кодекс УРСР не містить понять житло, жилі приміщення, жилі будинки тощо, проте ці терміни становлять основу поняттєвого апарату житлового законодавства і на сьогодні). Це було можливим за умов існування стабільності правового механізму в цілому, коли радянський законодавець надавав визначення базовим поняттям, юридична наука формувала поняттєвий апарат законодавства в правосвідомості суспільства, а судова практика надавала уточнення визначень понять (керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду), що сприяло нормальному, гармонійному розвитку поняттєвого апарату законодавства. Так, законсервована державна система породжувала відповідну їй юриспруденцію, яка ставала водночас одним із засобів консервації суспільної системи. Наслідком цього стала невідповідність між наявними суспільними запитами і реаліями життя. Нині ситуація з кількістю та якістю законів суттєво змінилася.

Сучасне законодавство – це законодавство занадто тривалого перехідного періоду Української держави, що характеризується фактичною відсутністю політичної еліти, частою зміною «квазіеліт» і відображенням їх партикулярних інтересів у державній політиці, безсистемний підхід до формування галузевих нормативних актів (наприклад, проблема застосування Цивільного та Господарського кодексів України). Зазначене призвело до ситуації, коли новітнє законодавство складають нормативно-правові акти,

частина яких так і не була оновлена після розпаду Радянського Союзу, а нові закони – це закони зі швидко змінюваними, неузгодженими між собою правовими положеннями.

Для вирішення однозначного розуміння юридичних термінів поширеною практикою є видання юридичних словників, що покликані усунути існуючі невідповідності серед юридичних термінів та надати роз'яснення законодавчо- невизначеним термінам [2, с. 7].

Таким чином, що проблеми використання юридичної термінології на сьогодні набувають особливого значення, а тому потребують подальших змістовних досліджень, що будуть спрямовані на аналіз та розроблення пропозицій щодо впорядкування термінології у законодавстві України. Наявних на сьогодні вимог, що вироблені у теорії та практиці (їх якісний та кількісний склад) достатньо для започаткування процесу оновлення та впорядкування наявної юридичної термінології, що використовується у законодавстві України. Практично це можливо реалізувати за умови, що всі проекти нормативно-правових актів проходитимуть обов'язкову (не формальну) мовно-термінологічну експертизу термінів, що вживаються законодавством України. До складу експертної комісії повинні входити фахівці різних галузей (мовознавці, правознавці тощо) знань. Сучасні інтеграційні процеси у державі і задекларовані нею реформи не допускають роздумів та декларативних гасел. Тільки загальнодержавна системна політика щодо дотримання загальних вимог термінотворчості, встановлення персональної відповідальності розробників та осіб, що приймають нормативні акти, зможе гармонізувати наше законодавство, не допустити ще більшої кризи у термінотворчому процесі та дозволить створити несуперечливу систему термінів чинного українського законодавства.

Література

1. Хохрякова Л. Юридична термінологія та проблеми її вивчення на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) у ВНЗ / Лариса Хохрякова // Вісник маріупольського державного гуманітарного університету. – 2009. – № 2. – С. 402.
2. Horobets N.O. Problems of use of legal terminology are in legislation of ukraine / Horobets N.O.. // Scientific Herald of Kherson State University. – 2016. – №1. – P. 81.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ДЕРЖАВА: ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ

Д. П. Міатова

(учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»)

Науковий керівник: викладач КЗО «Міський юридичний ліцей»

Нетьосова Світлана Феліксівна

Проблеми взаємодії Громадянського суспільства і держави досліджував Петро Петриченко, Голова ВГО «Громадська Палата України», експерт з питань праці, соціальної політики та розвитку громадянського суспільства. Югославський соціолог Велько Рус зазначає, що перший крок до громадянського суспільства полягає в демілітаризації суспільства й розвитку самоврядування. Другий крок – розширення самоорганізованості суспільства, запровадження цього принципу в усіх сферах, а не лише в господарських організаціях.

За останні 2,5 роки, починаючи з Революції Гідності і до сьогодні, відбувається активне формування, консолідація громадянського суспільства в Україні, яке намагається активно впливати на державу. В зв'язку з цим постає ряд проблем – як з боку держави, так і з боку самого суспільства. Існуюча модель механізму формування і розвитку права є недосконалою, потребує свого наукового переосмислення та подальшого вдосконалення. В юридичній літературі абсолютно справедливо зазначається про те, що сьогодні гостро постає необхідність вироблення єдиної наукової концепції правотворчості, законотворчості, правового регулювання розпочатих реформ. Водночас гальмування назрілих перетворень призводить до поширення правового нігілізму, падіння довіри громадян до державних інститутів, що посилює загрози нових соціально-політичних потрясінь в умовах неоголошеної «гібридної війни».

За таких умов побудова дійсно демократичної, правової та сильної Української держави залежить від збереження взаємодії громадянського суспільства та органів влади. Нормативно-правова база взаємодії включає передусім Указ Президента України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (від 31.07.2004 р.) та Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (від 15.10.2004 р.). Тривалий час у Міністерстві юстиції України розробляються законопроект «Про участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення та її доступ до інформації, що знаходиться у володінні органів державної влади, органів

влади АРК, органів місцевого самоврядування»; проект «Концепції взаємодії держави з громадянським суспільством», проект Закону «Про волонтерство». Втім слід відзначити, що за цей час було проведено широке попереднє громадське обговорення цих законопроектів. Згідно зі ст. 140 Конституції України, сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна. Органи самоорганізації населення діють на підставі Конституції України, Закону України «Про органи самоорганізації населення» 20.11.2012 та інших законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, рішень відповідних органів місцевого самоврядування, рішень місцевого референдуму, статутів територіальних громад, розпоряджень сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті (у разі її створення) ради, виданих у межах своїх повноважень, положень про органи самоорганізації населення, рішень зборів (конференції) мешканців за місцем проживання, які їх обрали. Орган самоорганізації населення, утворений за дозволом районної у місті ради, керується у своїй діяльності також рішеннями міської ради та її виконавчого органу.

Громадянське (цивільне) суспільство – це сфера спілкування, взаємодії, спонтанної самоорганізації і самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави і в якій переважають громадянські цінності.

Ознаками Громадянського суспільства є: свобода та ініціативність особистості, що спрямовані на задоволення розумних потреб членів суспільства без шкоди для його загальних інтересів (статті 22, 23, 29 тощо Конституції України); розвиток суспільних відносин відповідно до фундаментального принципу кантівської філософії, за яким людина завжди повинна розглядатися як мета і ніколи як засіб (статті 21, 22 Конституції України); ліквідація відчуженості людини, неприйняття людьми соціально-економічних реформ і перетворень, економічних і політичних структур та інститутів (статті 34,35 Конституції України); реальне забезпечення здійснення принципу рівних можливостей у політиці, економіці, духовній сфері життя суспільства (ст. 24 Конституції України); постійний захист прав і свобод людини і громадянина, який зумовлює необхідність визнання незалежності громадянського суспільства щодо держави (ст. 22 Конституції України); плюралізм усіх форм власності, серед яких приватна власність в її різних формах посідає домінуюче місце як основа ініціативної, творчої,

підприємницької та іншої господарської діяльності. Реальне і практичне визнання того факту, що тільки власник може бути дійсно вільною і незалежною щодо держави особою (ст. 41 Конституції України); плюралізм духовного життя суспільства, в основі якого визнання і реальне забезпечення гуманістичних та демократичних загальнолюдських цінностей (ст. 15 Конституції України); офіційна заборона і практична відсутність з боку держави та інших соціальних суб'єктів жорстокої регламентації і будь-якого втручання в приватне життя членів суспільства (ст. 32 Конституції України); існування і функціонування розвинутої соціальної структури, яка гарантує задоволення різноманітних інтересів різних груп і верств населення; активна участь у всіх сферах суспільного життя недержавних самоврядних людських спільностей (сім'я, корпорація, господарські товариства, громадські організації, професійні, творчі, спортивні, етнічні, конфесійні та інші об'єднання, діяльність яких врегульована статтями 36-40 Конституції України); розвиток ринкових відносин, у яких, відповідно до своєї сутності, беруть участь на рівних засадах суб'єкти всіх форм власності і видів господарської діяльності (ст. 42 Конституції України); визнання і гарантування ідей верховенства права, що відображається у його поділі на публічне і приватне, теорії розподілу права і закону та визнанні, що право може існувати поза своєю інституційною формою – законодавством. Магістральна орієнтація права на людину трудівника і власника, на рівний правовий статус у сфері приватного права державних, громадських структур і окремого громадянина; підпорядкованість громадянському суспільству демократичної правової соціальної держави, сутність соціальної спрямованості якої виявляється в тоні, що держава, використовуючи всю гаму відповідних демократичних владно-управлінських засобів, забезпечує своїм громадянам економічну та іншу безпеку, особисту свободу і суспільну злагоду.

На жаль, Україна і громадське суспільство, на цей момент доволі віддалені поняття. Формування в Україні громадянського суспільства відбувається досить повільним шляхом. Причиною такого повільного його розвитку є те, що частина суспільства просто не усвідомлює необхідність демократичних реформ, а інша значна частина тяжіє до повернення тоталітарного управління радянського зразка. Країни Західної Європи, на відмінну від нашої держави, вже пройшли цей процес, навіть значно раніше. Характеризуючи становище громадянського суспільства в сучасній Україні варто зазначити, що для нашого суспільства є характерним маргіналізація громадського життя. Так, за декілька останніх років значна частина громадян взяла участь у страйках, демонстраціях. Причому, участь людей у зазначених

громадських акціях пов'язана насамперед через соціальні проблеми: (невиплата заробітньої плати, пенсій).

Крім цього, після Помаранчевої революції 2004 року багато українських громадян зневірилися у політиках, а тому якщо і беруть участь у акціях на підтримку того чи іншого політичного діяча, то лише за суму певної винагороди.

Таким чином, залишається низька активність громадян у громадському житті, що негативно впливає на становлення демократичного суспільства. Але, не дивлячись на те, щороку відбувається тенденція зростання громадських, організацій політичних партій етапі в Україні станом на 2012 рік налічується 3307 організацій: з них 199 політичних партій, 3108 громадських організацій, а за 2011 рік – 3208 організацій. Масові акції та протести, так би мовити штучно створеним проблемам в державі, починаючи з 2004 року починають набуватися громадянами більш свідомих дій в прийнятті участі, яких завжди підтримає якась партія, організація або спілка. Розбудова громадянського суспільства в Україні має орієнтуватися на європейські стандарти забезпечення та захисту прав і свобод людини, зокрема впровадження практики належного врядування, доброчесності, відкритості, прозорості та підзвітності інститутів влади, створення умов для різноманіття суспільних інтересів, у тому числі економічних, екологічних, соціальних, культурних, релігійних, територіальних тощо, і форм їх вираження (громадські ініціативи, суспільні рухи, асоціації, об'єднання).

Громадянське суспільство у країнах Західної Європи перебуває на значно вищому щаблі розвитку, ніж в Україні, тому держава має здійснювати процес його створення шляхом поєднання українського та європейського досвідів. Як ми розуміємо, громадянське суспільство в Україні має перспективи помітного, свідомого розвитку. Обраний Україною європейський шлях розвитку економіки та соціальної сфери, на відміну від багатьох інших декларацій влади, широко підтримується громадянами. Реалізація конкретних кроків в напрямку висвітлення відповідної інформації та наближення нашої країни до стандартів якості життя європейської спільноти здатна відновити довіру українців до дій органів влади, зменшити соціальну напругу, викликану зокрема станом споживчого ринку. Ринок перенасичений недоброякісною продукцією, а недобросовісний бізнес майже відкрито пішов у наступ на права та інтереси споживачів, використовуючи бездіяльність відповідних органів влади. Отже, маємо знати, як діє та розвивається споживча політика Європейського Союзу, її пріоритети, а також позиції урядів країн-членів ЄС у стосунках зі споживчою громадою та незалежними організаціями споживачів.

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

Т. А. Мороз

(слухач магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук Дніпровського державного університету внутрішніх справ **Мороз Валентина Яківна**

Професійна культура є багатожанровою та багатокомпонентною. Основними складовими якої є мовна культура, мовленнєва та духовна культура, які також мають свої складові. В свою чергу, духовна культура складається з комунікативної, моральної, етичної, естетичної, національної, суспільної та правової культури. Серед них одне з найважливіших місць в особистій культурі юриста посідає моральна культура. Це можна визначити характером та сферою їхньої діяльності, а також тими завданнями, які стоять перед ними в межах професійного обов'язку. Питання моральної культури юриста висвітлювалися в наукових дослідженнях Г.Ф. Гребенькова, С.Д. Гусарева, В.О. Лозовського, О.В. Петришина, О.Ф. Скакуна, С.С. Сливки.

Моральна культура юриста є предметом особливої уваги суспільства. Традиційно мораль пов'язують саме з юридичною професією і уявлень про такі основоположні цінності, як гуманізм, справедливість, порядність та чесність. Більшість представників юридичних професій зазнають чимало критики в цьому питанні з боку громадськості. Це зумовлено на необхідність великої уваги з боку самих юристів до питання осмислення морального аспекту юридичної діяльності.

Першорядне значення моральних якостей юриста підкреслене в п. 10 Основоположних принципів, що стосується питання незалежності судових органів [1]. В якій зазначено, що відібрані на судові посади, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну підготовку і кваліфікацію в галузі права. Саме це і відокремлює представників юридичної діяльності від інших професій за значущістю морального аспекту їхньої діяльності. Слід зазначити, що рівень моральної культури юриста має випереджати та підноситися над загальним рівнем культури суспільства. Працівник має пам'ятати свою особливу відповідальність і в зв'язку з цим добровільно себе обмежувати. Так, відповідно до п. 2.2 розділу II Кодексу правил здійснення адвокатської діяльності адвокатів Європейського Співтовариства, зазначено, що «довірчі відносини між адвокатом та і клієнтом можуть виникнути лише у разі відсутності в останнього сумнівів

щодо чесності та сумлінності адвоката». Для адвоката всі ці властивості є обов'язковою передумовою здійснення його діяльності [3].

Також моральна культура юриста передбачає сприйняття не тільки загальноприйнятих моральних вимог, які стосуються всіх пересічних громадян, але й розроблені на цій основі спеціальних правил, зумовлених специфікою умовами певного виду юридичної діяльності. Такі правила можуть існувати в якості суто моральних, наприклад норми кодексів професійної етики, а також в якості морально-правових норм.

Отже, моральна культура юриста відіграє в його діяльності велике практичне значення. Адже, саме засвоєння фахівцем моральних норм та принципів допомагає в їх професійній діяльності і дає змогу говорити про юриста як про моральну особистість і справжнього професіоналу. Крім цього, моральна культура юриста базується на підвищених стандартах, а тому має бути вище за рівень моральної культури суспільства.

Література

1. Основні принципи незалежності судових органів, ред.від.13.12.1985 року.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ред.від 05.01.2017 року.
3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, ред. від 01.10.1988 року.

ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

Я. А. Олійник

(слухач магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук Дніпровського державного університету внутрішніх справ **Мороз Валентина Яківна**

Ефективність професійної діяльності юриста закономірно пов'язана з його економічною культурою. Відомо, що економіка – це певна система цінностей, яку створює держава та її народ [1]. Вирішальну роль у формуванні економічної культури відіграє цілеспрямований процес професійної освіти, під час якого реалізується соціально-педагогічна функція, що передбачає передачу знань, умінь, навичок, вироблення особистісних якостей, що складають економічну освіченість [2].

Економічна культура була предметом наукових досліджень багатьох вчених: О.Д. Несімко, В.С. Рижков, В.М. Ворона, Л.В. Губерський, С.С. Сливка, А.В. Сур'як, О.В. Плахотнік та інших. Економічна культура юриста – це система економічних знань, вмінь та навиків, які дозволяють

реалізовувати економічні права та економічно обґрунтовано виконувати свої професійні обов'язки. Структура економічної культури юриста полягає в:

- оволодінні знаннями економічної теорії та законодавством у сфері економіки, широкій інформованості про економічне життя суспільства, його закономірностях, правах і обов'язках громадян, які виступають активними учасниками економічних відносин;

- переконаності в необхідності економічних реформ ринкового типу, піднятті економічного рівня країни, звільненні економіки від тіньових структур та схем, утвердженні її стабільності, охороні та захисті економічних прав і свобод громадян;

- участі в недопущенні та попередженні різного роду зловживань у системі економіко-правових відносин.

Надзвичайно важливе значення має знання юристом економічних прав, тобто суб'єктивних прав у сфері економіки, у сфері економічних (майнових) відносин. Глибина пізнання механізму їх здійснення необхідна не лише для реалізації власних прав. Вона дозволяє юристу кваліфіковано охороняти та захищати економічні права потенційних клієнтів.

Економічні права – це можливості або свободи людини і громадянина розпоряджатися предметами споживання та основними факторами господарської діяльності: власністю і працею, проявляти зацікавленість та ініціативу при реалізації своїх здібностей та набутті засобів для існування, беручи участь у виробництві матеріальних та інших благ.

До цих прав належать: право приватної власності, право на підприємницьку діяльність, право громадян на користування: а) природними об'єктами права власності народу; б) об'єктами права державної та комунальної власності [3].

Основними принципами економічної культури правника можна вважати такі: цивілізованість, мобілізованість, компенсаційність, контрольованість, знання тіньового ринку, логічні економічні переконання, раціональність, діловитість [4].

Важливими функціями економічної культури юриста є:

- сприяння дотриманню податкової дисципліни (ліквідація проблеми неплатежів, пропаганда фінансово-податкового законодавства, посилення відповідальності суб'єктів права за невиконання договірних зобов'язань тощо) та перетворенню тіньової економіки у державну;

- запобігання негативним етнонаціональним наслідкам міграційних процесів;

- встановлення причиново-наслідкових зв'язків між економічними та правовими явищами;

➤ формування нового економічного мислення [5, с. 209].

Отже, економічна культура юриста – це система економічних знань, умінь та навичок, які дозволяють реалізовувати економічні права та економічно обґрунтовано виконувати свої професійні обов'язки. Економічна культура дуже тісно взаємопов'язана з професійною діяльністю юриста, це ми бачимо, виходячи із її функцій та структури. Окрім цього, знання економічних прав дозволяє юристу кваліфіковано охороняти та захищати економічні права потенційних клієнтів.

Література

1. Несімко О.Д. Економічна культура як одна з невід'ємних рис професійності юриста / О. Д. Несімко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 32. – С. 259-264. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2006_32_43
2. Плахотнік О.В. Формування професійно-економічної культури студентів вищих навчальних закладів / О.В. Плахотнік // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2017. – Вип. 56. – С. 232-240. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpviknu_2017_56_30.
3. Несімко О.Д. Поняття економічної культури юриста та її структура / О.Д. Несімко // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – Вип. 29. – С. 257-261. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2006_29_52.
4. Рижиков В.С. Економічна культура: історичний аспект, аналіз та перспективи розвитку в умовах становлення економічних відносин ринкового типу / В.С. Рижиков // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №1. – С. 52-58. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_1_8.
5. Сливка С. Юридична деонтологія. Підручник. – Вид. 2-е, пере-роб. і доп. – К.: Атіка, 2003. – 320 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ВИБІР ІМЕНІ

М. В. Патріман

(курсант 1 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних
мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Подворчан Алла Зеновівна

*Ім'я людини – найсолодший
і
найважливіший для неї звук
у будь-якій мові.*

Дейл Карнегі

Ім'я людини – це той код, з яким вона йде по життю, його дають кожній фізичній особі, незалежно від раси, нації та місця, де вона проживає.

В українському законодавчому процесі введеним правилом є при народженні дитини реєструвати її прізвище, ім'я, по-батькові, та надавати всі права та свободи громадянина України.

Усі деталі цього процесу описані в Сімейному кодексі України. «Стаття 144 Сімейного кодексу України» проголошує те, що після народження дитині її обов'язково повинно бути видане «Свідоцтво про народження». Це право є невід'ємним. Прізвища, імена та по батькові є тими ознаками, які індивідуалізують особу, виділяють її з-поміж інших, надаються їй при державній реєстрації народження і є невід'ємними від неї. Що стосується прізвища, воно дитині визначається за прізвищем батьків. Якщо мати, батько мають різні прізвища, прізвище дитини визначається за їхньою згодою. Батьки, які мають різні прізвища, можуть присвоїти дитині подвійне прізвище, утворене шляхом з'єднання їхніх прізвищ. Спір між батьками щодо прізвища дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом [1, с. 1].

Стаття 146 Сімейного кодексу України визначає правила присвоєння дитині ім'я. По батькові дитини визначається за іменем батька [1, с. 2].

Юридично зафіксовані дані дитини вносяться до реєстру та супроводжують її все життя.

Які ж чинники впливають на вибір ім'я дитини в XXI столітті? Дійсно, є чимало чинників, які впливають на вибір батьків щодо ім'я дитини. По-перше, це розвиток культури на даному етапі, також це вплив Європи та прагнення до скорішої «європеїзації», саме ці бажання батьків супроводжуються такими іменами, як: Рон, Адам, Генрі, Лія, Маріанна, Жозефіна, Лола, Марк, Ауріка, Кім та багато інших.

Також великий вплив має телебачення та інтернет мережі. Адже саме тут молоді батьки шукають унікальні імена для своїх чад, тому що хочуть підкреслити унікальність їхньої дитини, хоча б за її ім'ям, навіть якщо дитина носитиме звичайне пересічне прізвище як «Шевченко» та по батькові буде «Василівна» або «Васильович». Тому ім'я її виділить, і це буде виглядати приблизно так: «Шевченко Лія Василівна». Та не відкидаємо факту про повернення старослов'янських імен в наш час. Батьки почали використовувати давно забуті імена. На кшталт: Єлисей, Лукаш, Матвій, Арсеній, Макар, Федір, Пилип, Мирослава, Ярослав, Меланка, Уляна, Євдокія, Злата, Ярина та інші.

На жаль, на майже всі імена має нещадний вплив русифікація та «суржикова атака» нашої мови. Ми все більш і більш чуємо викривлені імена суржиком. Наприклад, при реєстрації батьки порушують всі граматичні та лексичні правила написання імені дитини, і в результаті ми отримуємо

громадян з іменами – «Діма» – Дмитрик, «Ростік» (замість Ростик, Ростислав), «Славік» (замість Славко, Славчик), «Владік» замість Владик, тобто Владислав... а якщо дитину з таким ім'ям записали Денисом, то зменшено-пестлива форма – Дениsik або Дениско. Олексій – начебто й без помилки, хоча є в українській мові й інша, українізована, форма цього чужого ім'я: Олекса. Тож самі батьки роблять помилки при реєстрації [2].

Історичні факти при виборі імені впливають на українське суспільство теж, найпопулярніші 2016 року імена Анастасія та Максим 20-30 років тому зустрічалися значно рідше. Натомість тодішні лідери іменного рейтингу зараз втратили свої позиції. У 70-ті роки минулого століття популярними були Людмили, у 80-ті – Тетяни, але сьогодні їх дуже-дуже мало. На вибір імені також можуть вплинути і поради знайомих, і політична ситуація у країні. Недаремно серед нових імен в Україні є Кармеліта або Есмеральда. Залишаючи за батьками право обрати ім'я своїй дитині. Ім'я все ж таки має бути звичне.

Водночас історик Ярослав Тинченко вважає, що не варто перебільшувати вплив історичних обставин на людину, коли вона обирає ім'я дитині. І як приклад Ярослав Тинченко порівнює нинішню епоху і радянські часи, коли люди називали своїх чад не лише Марксенами, Сталінами. Зараз дуже популярна тема християнства, за радянських часів вона була непопулярна. Проте за радянських часів іменами Володимир називали досить широко – це як внутрішній протест, а зараз Володимирами називають дуже мало дітей [3].

Таким чином, від обраного імені людина не змінюється, вона залишається людиною, а закон лише узаконює вибір батьків щодо імені та прізвища.

Література

1. Сімейний кодекс України // Голос України. – 2002. – № 38.
2. www.radiosvoboda.org/a/2114238.html.
3. www.uamodna.com/articles/nashi-naymennya-imena-po-batjkovi-prizvyscha/.

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕЗІЙ ШІСТДЕСЯТНИКІВ

Ю. Є. Петрова

(учениця 11 класу Комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Ліцей нових інформаційних технологій – загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів – дошкільний навчальний заклад» Кам'янської міської ради)

Науковий керівник: учитель української мови та літератури, учитель-методист Комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Ліцей нових інформаційних технологій – загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів – дошкільний навчальний заклад» Кам'янської міської ради

Чопенко Лариса Анатоліївна

Феноменом української літератури ХХ ст. є творчість шістдесятників. Цей рух – унікальне мистецьке і громадсько-політичне явище в Україні, що викликало хвилю соціальної активності й обумовило появу і взаємовплив у національній культурі нових художніх явищ, напрямів і стилів, розширило коло тем, поглибило і загострило проблематику та мистецький пошук у літературі. У творчості шістдесятників уживалися модернізм і традиційність із новаторськими пошуками в царині форми і зображувальних засобів. Серед письменників-шістдесятників назвемо Ліну Василівну Костенко та Василя Семеновича Стуса.

Ліна Василівна Костенко – майже легендарна постать в українській літературі. Вона ввійшла у світ поезії з оригінальними філософськими думками і спостереженнями, із зображенням різної та неприкритої правди життя, з неповторними художніми образами. Її поезії вражають чистотою, відвертістю, багатогранністю, чіткістю у висловленні думок, тематичною різноплановістю. Твори поетеси увібрали в себе думки і прагнення народу від прадавніх часів до сьогодення, але позначені яскравою індивідуальністю. У багатому творчому доробку Ліни Костенко представлена як інтимна, так і громадянська лірика, поетичні твори історичного характеру, філософські вірші-роздуми. Настрій її творів визначається широкою гамою емоцій та почуттів, що постають у вигляді як чистих кольорів, так і ніжних відтінків. Практично у кожному вірші присутні філософські або психологічні узагальнення афористичного характеру.

Отже, твори Ліни Костенко становлять складний і неповторний світ Поезії. Творчий доробок поетеси становлять збірки: «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958), «Мандрівки серця» (1961), «Зоряний інтеграл» (1963 – набір було розсипано), «Княжа гора» (1972 – аналогічно), «Над берегами вічної ріки» (1977), «Неповторність» (1980), «Сад нетанучих скульптур» (1987), «Бузиновий цар» (1987 – вірші для дітей), «Вибране» (1989 – туди ж

увійшла збірка «Інкустації»), а також історичні романи у віршах «Маруся Чурай» (1979) та «Берестечко» (1999).

Василь Стус, як і Ліна Костенко, по праву вважається одним із найвизначніших українських поетів ХХ століття. Його поезія новаторська за своєю суттю. Вона позначена своєрідним сплавом інтелектуалізму з ліризмом, медитативністю, оригінальним філософським осмисленням буття, нелегка для розуміння. Поет часто відходить від усталених канонів образотворення, сміливо деформує слова й поняття так, що звичайна логіка сприйняття художнього твору часто заважає досягнути складності його образів, здебільшого метафоричних. Поетичне слово Стуса – в кращих своїх виявах – енергійне, м'язисте, гранично виразне попри безперечну ускладненість і рафінованість його словника, сповнене внутрішнього вогню, щомиті готового вибухнути. Творчий доробок В. Стуса, незважаючи на його страдницьку долю та непереборні, здавалося б, труднощі, які поставали на шляху творчості, досить великий. Першу свою збірку «Зимові дерева» наприкінці 60-х років поет запропонував видавництву «Радянський письменник», збірка так і не побачила світу. У 70-му році виходить друга збірка під промовистою назвою «Веселий цвинтар». Вершинна частина Стусового доробку – збірка «Палімпсести» (1972). Поезії Стуса останніх років об'єднано у збірці «Птах душі».

Сьогодні велика увага в мовознавстві приділяється дослідженню особливостей індивідуальних стилів письменників. Серед таких особливостей не останнє місце належить засобам художньої виразності, які в поезії великою мірою зумовлюються архітектонікою вірша. Велику роль як для ритмічної будови, так і для емоційно-сислової насиченості вірша відіграють синтаксичні конструкції, членують речення на менші структурні утворення. Серед них особливу увагу привертають відокремлені члени речення, а саме відокремлені означення, які часто вживаються у творах Ліни Костенко і Василя Стуса та значно увиразнюють поетичне мовлення. Однією з моделей, вживаних Ліною Костенко найчастіше, є модель **О+П**. Вона сприяє досягненню точності та лаконічності у поезіях, вносить семантичні відтінки. Особливої виразності набуває ця модель у випадках, коли означуване слово виражене займенником. За цих умов на відокремлене означення припадає логічний наголос. В обох поетів найпоказовішою щодо емоційно-експресивного увиразнення є модель **О+пП**. Тут прикметники характеризують не тільки означуване слово, а й один одного, завдяки чому створюється виразна і точна картина. У межах цієї моделі на особливу увагу заслуговує випадок сурядного поєднання двох відокремлених прикметників, тобто модель **О+П1 і (й,та) П2**. Застосовуючи цю модель, поети досягають

довершеного відображення деталей у творі, надають їм особливої ваги, виділяють із загальної картини. Значний інтерес для нас представляє модель **О+В+П** у поезіях Ліни Костенко. У цій моделі поетеса відокремлює означення за допомогою вставного слова чи словосполучення, рідше – звертання. Ця модель вживається у діалогах та монологіях для досягнення ефекту живого мовлення, тобто для максимального наближення до розмовного стилю мовлення. Найбільшого художнього увиразнення, образності надає поезіям Л. Костенко і В. Стуса модель **О+П+ПЗ**. Вона дає як власне означальну характеристику явища (за допомогою прикметника), так і образну. Завдяки поєднанню цих двох елементів картина набуває об'ємності, ємкості, реальної відчутності. Більш детальної, уточненої характеристики те чи інше явище набуває завдяки використанню моделі **О+П+ЗС**. Залежні слова конкретизують ознаку явища. Завдяки тому, що відокремлене означення є поширеним, воно набуває значної синтаксичної самостійності в реченні. Інверсійний порядок слів у такій моделі характеризує ритмомелодику поезії. Найбільш численною у творах обох поетів є група відокремлених означень, виражених дієприкметниковим зворотом, тобто побудованих за моделлю **О+ДЗ**. Дієприкметник має при собі одне або два залежних слова, що дозволяє, з одного боку, дати досить повну характеристику явища, а з іншого – уникнути багатослів'я. Ліна Костенко і Василь Стус вживають дієприкметниковий зворот з різними цілями, що у кожному конкретному випадку залежить від контексту. У поезіях В. Стуса наявна модель **О+ДЗ+ПЗ**, яка сприяє творенню образів та їхньому увиразненню. Дієприкметниковий зворот у поєднанні з порівняльним зворотом уточнюють ознаку того чи іншого явища, роблять їх зрозумілою на рівні чуттєвого сприйняття. У ліриці Ліни Костенко значною своєрідністю відзначаються означення, відокремлені крапкою. Частіше за все вони не становлять окремих речень, а виступають у функції приєднувальних конструкцій, надаючи прикметникам синтаксичної, але не смислової самостійності. Такі конструкції допомагають значною мірою увиразнити ознаку предмета, перетворити її на художній епітет. Порівняно рідко у творах Ліни Костенко і Василя Стуса вживаються узгоджені препозитивні означення, які є менш виразними та самостійними, ніж аналогічні постпозитивні моделі. Одним із типів відокремлених означень є неузгоджені означення. Вони також складають незначну частину із загального масиву досліджуваних зразків. Тут окремої уваги заслуговує модель **О+ПЗ**, що допомагає створити окремий троп або навіть художній образ. Окремо виділяється група складних відокремлених означень. У Ліни Костенко вони поділяються на два типи: речення без означуваного слова та складні

відокремлені конструкції. У першому типі виділяємо еліптичні конструкції з пропуском підмета або додатка та називні прикметникові речення. Другий тип є більш складним і найчастіше характеризується поєднанням кількох типів відокремлення. При цьому можуть бути наявні такі стилістичні фігури, як ампліфікація та парцеляція, що значною мірою увиразнюють поезію як в емоційному, так і в семантичному аспекті. У поезіях Василя Стуса група складних відокремлених означень поділяється на три групи: речення без означуваного слова, парцельовані конструкції, відокремлений зворот з підрядним реченням у його складі. Найбільш уживаною підгрупою є парцельовані конструкції. Речення без означуваного слова вживаються рідше, ніж парцельовані. У структурі речень цього типу наявний еліпсис, що у цьому випадку вживається з метою досягнення лаконічності. Менш уживаною підгрупою складних відокремлених означень є відокремлений зворот з підрядним реченням у його складі, який надає означенню часткової самостійності, сприяючи формуванню вторинного граматичного центру речення.

Отже, відокремлені означення відіграють важливу роль у поезіях Ліни Костенко і Василя Стуса як засіб художнього увиразнення, уточнення.

ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА

О. Ю. Поклонська

(слухач магістратури юридичного факультету Дніпровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук Дніпровського державного університету внутрішніх справ **Мороз Валентина Яківна**

Професійна культура юриста є багатокомпонентною, багатожанровою та різноманітною. Вона містить такі складові елементи, як мовна культура, мовленнєва культура та духовна культура, кожна з яких містить свої підскладові елементи. Так, духовна культура включає в себе естетичну, етичну, моральну, політичну, риторичну, правову, психологічну та інші культури. З-поміж них помітне місце посідає психологічна культура. Актуальність цієї проблеми досліджували науковці: В.Л. Васильєв, О.О. Бодальов, М.М. Обозов, Л.С. Калмигоров, Я.Л. Коломінський, Л.Д. Дьоміна та інші.

Психологічна культура в юридичному середовищі простежується в усіх основних іпостасях взаємодії: особистість, суб'єкт, індивідуальність. Вона має ієрархічну багаторівневу будову й багатокомпонентний склад; дозволяє

виявити особливості сприйняття іншого суб'єкта, глибину його розуміння, адекватність знань про нього, характер переживань, пов'язаних з іншою людиною [3, с. 117]. Психологічна культура юриста – це органічна єдність психологічної освіченості (знань, навичок, прийомів автотренінгу, саморегуляції тощо), волі, відповідних професійно-психологічних якостей, які чинять ефективний вплив на розв'язання правових ситуацій [6, с. 185]. Вона має таке підґрунтя, як мовна освіта, мовна поведінка, мовна і мовленнєва компетентність та компетенція. Мовна освіта – це невід'ємна складова професійної компетентності [2]. Мовна поведінка – це вся сукупність мовленнєвих дій і їхніх форм, що розглядаються насамперед у соціально-комунікативному аспекті [1, с. 2]. Мовна компетенція – це засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці та адекватне їхнє застосування в будь-якій людській діяльності в процесі використання певної мови [1, с. 2]. Мовленнєва компетенція – це вміння адекватно і доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення [1, с. 3].

Зміст психологічної культури правника полягає в тому, що він повинен уміти володіти такими психологічними категоріями, як мотивація, бажання, спонукання, захоплення, натхнення, нахили та ін. Саме вони характеризують психологію юридичної праці та управління. Важливу роль наразі відіграє професійне навчання та наукова організація професійних дій.

З психологічного погляду це означає, що юрист повинен вміти знімати апруженість чи долати психологічні бар'єри, на основі власних сформованих позитивних емоцій виявляти професійну зацікавленість, уміло застосовувати владні повноваження. Завдяки цьому збільшується творчий потенціал, з'являється натхнення, підвищується працездатність, саморегульованість та спостережливість, активізуються пізнавальні процеси та гострота почуттів у професійній діяльності [4, с. 187].

Мета психологічної культури юриста досить вагома, адже йдеться про вміння юриста працювати з людьми, зберегти себе як моральну особистість. Слід зазначити, що юристові треба постійно вдосконалювати свої знання з мови, психології, філософії, культури мовлення з тим, щоб забезпечувати рівновагу між внутрішніми і зовнішніми психічними процесами, що, звичайно, впливає на зміст професійної діяльності.

Таким чином, простежується взаємодія рівня психологічної культури юриста безпосередньо з освітою. Адже, саме при здобутті освіти студентів-

правників викладачі навчають, як саме долати ті чи інші психологічні бар'єри, як реагувати в різноманітних ситуаціях. А при проходженні щорічної практики студенти мають змогу набуті знання застосовувати в практичній діяльності. Слід пам'ятати, що високого рівня знань досягнутих у професійній освіті, буде замало. Щоб стати професіоналом своєї справи, потрібно чимало докласти зусиль і в мовній освіті. Адже, як говорив Сократ, «заговори, щоб я тебе побачив», тобто можна добре володіти юридичним матеріалом, але, не маючи належного рівня знань з мови, не зможеш висловити свої думки. Мова юриста не завжди відповідає його психологічній культурі, тому що не кожен юрист уміє використовувати слово як засіб юридичної праці [4, с. 186]. Тому, здобуваючи освіту в навчальних закладах, треба вдосконалювати свої знання з мови та навчитися долати семантичні, фонетичні, логічні та стилістичні бар'єри.

Література

1. Артюшкіна Л.М., Рудь О.М. Мовленнєва компетентність як складова комунікативного процесу державних службовців // Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//soipro.narod.ru/documents/konf_zhuk/artushkina_rud.doc](http://soipro.narod.ru/documents/konf_zhuk/artushkina_rud.doc). – С. 1-4.
2. Енциклопедія сучасної України // [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=745.7
3. Кайманова Я.В., Тюрнянський О.Д. Особливості психологічної культури адвоката // Я.В. Кайманова, О.Д. Тюрнянський / Науковий вісник Херсонського державного університету. – Х., 2016. – С. 117-121.
4. Сливка С.С. Юридична деонтологія: навчальний посібник / С. С. Сливка. – К.: Атіка, 2008. – 296 с.

ЮРИДИЧНА ЛІНГВІСТИКА В УКРАЇНІ І СВІТІ

Д. В. Приступа

(курсант ІІ курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Декусар Ганна Геннадіївна

Якщо лінгвістика – наука про мову, її сутність, будову, функціонування та розвиток, правознавство – наука про об'єктивні закономірності розвитку держави і права, їх місце і роль у суспільному житті, то юридична лінгвістика – це міждисциплінарна наука про роль і функції мови в юридичній теорії та практиці. Об'єктом юридичної лінгвістики є мова, яка функціонує в царині юридичної науки й освіти, правотворчій, правозастосовній практиці й судочинстві [1].

Завдяки розвитку мовознавчих дисциплін, істотно змінюються знання у гуманітарних галузях, що призводить до утворення нових наукових напрямів. Саме такою є й юридична лінгвістика. Потреба у застосуванні методологічних інструментів різних дисциплін, юриспруденції та мовознавства, потребують здійснювати комплексне дослідження закону, влади в їхньому взаємозв'язку з мовою, культурою, соціумом. Сьогодні актуальним є аналіз напрямків та перспектив розвитку юридичної лінгвістики. Л.М. Пелепейченко [2], Ю.Ф. Прадід [3], І.Б. Штерн [4] працювали над проблемою становлення юридичної дисципліни як науки. Ю.Ф. Прадід [3] визначає наукову актуальність та новизну юрислінгвістики, яка досліджує мови юридичної теорії і практики з усіх сторін, зокрема законотворчості, ораторського мистецтва, правил оформлення юридичної документації на всіх рівнях, тому вивчення юридичного аспекту в мові стає необхідним. Юрислінгвістика розглядається не тільки як галузь мовознавства або юриспруденції, а й окрема наука, що виконує власні завдання, має арсенал понять, методів, прийомів аналізу, розробляє термінологічний апарат. Дослідження присвячені для виявлення когнітивного підґрунтя мовленнєвої діяльності людини, прагматичного потенціалу реалізації владного та законотворчого дискурсів. І.Б. Штерн [4] вивчає питання розвитку та перспективи цієї мовознавчої галузі.

Слід відзначити, що помітну роль у становленні вітчизняної юридичної лінгвістики відіграли праці таких учених-юристів й учених-лінгвістів, як М. Антонович, Н. Артикуца, Л. Дадерко, Т. Демченко, О. Копиленко, М. Коржанський, Т. Литвин (Будко), М. Мацкевич, О. Підпригора, А. Токарська, З. Тростюк, І. Філіпчук, Є. Харитонов, Л. Чулінда, О. Юрчук та ін., які побачили світ у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. на сторінках юридичних і філологічних видань [5].

Ще одним переконливим свідченням того, наскільки актуальними постали в ХХІ ст. проблеми юридичної лінгвістики, стало проведення протягом 2013-2015 рр. лише навчальними закладами Міністерства внутрішніх справ України близько 20 наукових симпозіумів, присвячених цим проблемам, тоді як протягом 2005-2007 рр. подібні конференції взагалі не проводилися. Найбільш представницькими серед них були дві міжнародні науково-практичні конференції «Право і лінгвістика», що відбулися в Криму, у яких взяли участь державні і громадські діячі, викладачі вишів, працівники правоохоронних і судових органів, науково-дослідних установ із України, Казахстану, Німеччини, Польщі, Росії, Словаччини (серед учасників, до речі, було заявлено понад півсотні докторів філологічних і юридичних наук) [6].

На мою думку, проблема розвитку науки юридичної лінгвістики є актуальною. У різних правових професіях фахівці зустрічаються з різними юридичними термінами, поняттями. Для повного розуміння змісту різних ділових документів необхідно володіти певним запасом саме юридичних термінів. Це придає справжньому професіоналу впевненості у виконанні своєї роботи і підвищує його авторитет серед колег та клієнтів.

Література

1. Карпенко Ю.О. Мовознавство // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови). – 3-є вид., зі змінами і доповненнями. – К., 2007. – С. 381; Бобровник С.В. Правознавство // Юридична енциклопедія : В 6 т. – К., 2003. – Т. 5. – С. 46; Шемшученко Ю.С. Юридична наука // Там же. – К., 2004. – Т. 6. – С. 472.
2. Пелепейченко Л.Н. Основи теорії мовної комунікації / Л. Н. Пелепейченко. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2007. – 130 с.
3. Прадід Ю.Ф. Юридична лінгвістика та деякі актуальні проблеми законодавчої практики / Ю.Ф. Прадід // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України. – 2002. – Вип. 1. – С. 120–126.
4. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник / І.Б. Штерн. – Київ : АртЕк, 1998. – С. 191–193.
5. Для прикладу назвемо лише деякі з них, що опубліковані на сторінках часопису «Право України»: Демченко Т., Філіпчук І. Українська мова – правові проблеми // Право України. – 1996. – № 7. – С. 47-50; Артикуца Н. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права // Там же. – 1997. – № 12. – С. 58-60; Копиленко О. Мовні проблеми в українській політичній думці та законодавстві 1917-1920 рр. // Там же. – 1998. – № 9. – С. 44-48; Леоненко М. Правові питання визначення принципу національної мови в кримінальному судочинстві // Там же. – 1999. – № 4. – С. 66-67, 78; Антонович М. Законодавство України та зарубіжних країн щодо статусу державної мови (порівняльний аспект) // Там же. – 1999. – № 6. – С. 73-74, 83; Токарська А. Культура ділового мовлення: стан і проблеми // Там же. – 1999. – № 11. – С. 58-60; Тростюк З. Щодо назв у понятійному апараті Особливої частини Кримінального кодексу України // Там же. – 1999. – № 12. – С. 77-80.
6. Право і лінгвістика : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : У 2 ч. – Сімферополь. – Ч. 1-2.; Право і лінгвістика : Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. : У 2 ч. – Сімферополь. – Ч. 1-2.

МОВА ЮРИСТА ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ

Рец Віолетта Володимирівна

(курсант I курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри
українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ **Крашеніннікова Т.В.**

Юрист – це фахівець із фундаментальними, правовими знаннями, які використовуються для потреб того чи іншого виду юридичної діяльності. На

тлі постійних соціально-економічних, побутових і політичних суперечок, регулярного внесення змін до нормативно-правових актів завжди необхідна допомога досвідченого правника з достатнім рівнем володіння мовленнєвих вмінь та навичок.

Для представників професії дуже важливо розуміти, що говорити і як правильно висловити свою думку, як донести її до адресата. «Хто має справу з людьми... повинен мислити добре, але говорити ще краще» – пише Михайло Сперанський [1]. Альфа і омега для правника є потреба в постійному вербальному самовдосконаленні. Крім цього, щоб остаточно переконатися в значущості мовних умінь і навичок, доцільно згадати, що юрист – це не мононапрямок, маленька ніша у поліфонії професій, а юристами вважаються прокурори, судді, слідчі, адвокати, нотаріуси, юрисконсульти та інші спеціалісти у галузі правознавства.

Мова юриста – специфічна мова, яка характеризується високою концентрацією юридичних термінів, є засобом впливу представників даного фаху на суб'єктів правовідносин. Вона має ряд суттєвих ознак: нормативна грамотність; аргументованість; конкретність; рівень мовного етикету; вживання мовних конструкцій і зворотів з огляду на ситуацію тощо.

Це перелік, який можна визначити завдяки мовній практиці, а також ознайомлення із численними працями філологів, які працюють в цьому напрямку. Наприклад, у підручнику «Українська мова професійного спрямування» Крашеніннікової Т. В., Поповського А. М. та ін. виокремлено такі ознаки зразкового мовлення: правильність; змістовність; послідовність; багатство; точність; виразність; доречність тощо [2].

Безперечно, ознаки є відносно сталими, але їх можна по-різному формулювати, під іншим кутом виносити питання про важливість знання цих пунктів. Існує багато мовних досліджень і праць саме з цієї теми. Для прикладу наведемо такі: Галузинська Л.І. «Українська мова за професійним спрямуванням»; Шевчук С.В., Клименко І.В. «Українська мова професійного спрямування»; Нелюба А.М., професор кафедри української мови ХІФТ «Професійна мова юриста» тощо. В усіх підручниках, працях і монографіях визначають тотожні ознаки усної мови правознавця. Усі вони формують культуру мови – сукупність таких якостей, які мають найкращий вплив на адресата (слухача). Вона за багатьма ознаками залежить від словникового запасу, а також від вміння в потрібний момент сказати необхідні слова.

Навіщо ретельно досліджувати і заглиблюватися в дане питання? Тому що слово в знавця права є не тільки засобом комунікації, але і засобом впливу. Від того, якими фарбами розмалює юрист своє висловлювання, як структурує мову і які аргументи віднайде, щоб переконати людину, групу

осіб або велику аудиторію, залежатиме успіх справи, а відтак і професійний успіх, кар'єрне зростання фахівця.

Відкритим для дискусії залишається питання: як удосконалювати мовний рівень? Щоб відповісти на це запитання, доцільним буде згадати чи не найголовнішу в галузі мови дисципліну-риторику. Риторика – наука красномовства, ораторське мистецтво; навчальний предмет, у якому викладено теорію красномовства, ораторського мистецтва тощо [3]. Серед розмаїть принципів, за якими існує наука, виділяють такі: «мистецтво переконання» і «мистецтво говорити витончено». Якщо у першого принципу зміст прозорий і зрозумілий: переконати будь-кого і в будь-якому обсязі, то другий принцип можна охарактеризувати великою кількістю іменників: краса, вишуканість, витонченість, змістовність, оригінальність думки. Для того, щоб досягти таких показників, необхідно постійно збагачувати свій словниковий запас, думати раціонально і нестандартно, намагатися подавати одну і ту саму думку різними способами.

Юрист у своїй професійній діяльності не має права на помилку, тому вважаю за необхідне прийняти до уваги те, що його мова повинна бути чітка, зрозуміла, заздалегідь підготовлена, вона повинна мати чистоту і точність стилю. Уміння публічно говорити не приходять само собою. Цьому треба наполегливо учитися, постійно відшліфовувати знання і навички [4]. Важливими є також технічні нюанси. По-перше, артикуляційна робота. Артикуляція – робота мовних органів, спрямована на вимовляння того чи іншого звука мови; положення органів при вимові такого звука [5]. Чим краще артикуляція, тим зрозуміліше і виразніше мова. Тобто між цими поняттями існує пряма залежність. По-друге, під час мови слід регулювати інтонацію, темп, тембр, гучність тощо. Крім того, ці показники є психологічними. Завдання правника правильно проаналізувати і оцінити ситуацію, виходячи з цього, грамотно врахувати основні приписи усного мовлення.

Отже, устами юриста говорить закон. Фахівець цієї галузі повинен у повному обсязі володіти мовними засобами, чітко і структуровано висловлювати свою думку, робити все, щоб його не могли не зрозуміти. Питання мовної компетенції в галузі права сьогодні є дуже актуальним, адже безпорадність у питанні мови офіційно-ділового стилю призводить до суперечок, неточностей під час формулювання виду стягнень і запобіжних заходів.

Література

1. Сперанский М.М. Правила высшего красноречия / М.М. Сперанский. – М., 1973.
2. Крашеніннікова Т.В., Поповський А. М., Руколянська Н.В. «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Навчальний посібник. – Дніпропетровськ, 2015. – 332 с.

3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). – К., 1970-1980.
4. Праці Кацавець Руслана Сергійовича, викладач кафедри Теорії держави і права Міжгалузевого інституту управління м. Києва.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., 2009. – 508 с.

СЕМІОТИКА ЯК СУЧАСНА НАУКОВА ПРОБЛЕМА

М. А. Сальнікова

(курсант I курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ **Крашеніннікова Тетяна Валеріївна**

Мова – це знакова система, що є універсальним засобом встановлення взаємовідношень людини з довкіллям у процесі її життєдіяльності. Людина засвоює мову, а потім використовує її у різних видах діяльності з певною метою. Вона намагається робити це якнайкраще, адже вміння граматично правильно нею користуватися – найголовніша зброя сучасної людини ХХІ ст.

Семіотика – це міждисциплінарна наука, яка вивчає знаки і знакові процеси. Це молода наукова дисципліна. Вона сформувалася лише у ХХ ст.

Виділяються три розділи семіотики: *синтактика* (або синтаксис, від грец. *syntaxis* – побудова, порядок) – вивчає закономірності побудови знакових систем безвідносно до їх інтерпретації, тобто співвідношення знаків один з одним; *семантика* (від грец. *semantikos* – те, що позначає) – вивчає відношення між знаком та його смислом; *прагматика* (давньогрец. *pragmatos* – дія) – вивчає відношення знаків з їх відправниками, одержувачами та контекстом знакової діяльності.

Природні мови функціонують на різних рівнях і в різних формах, як-то: мова буденна і наукова, народно-розмовна і літературна, мова засобів масової інформації і професійна і т. д. Усі природні мови історично розвиваються, тобто, в історичному часі змінюються лексика і структура побудови речень. Семіотику певний час вважали штучною мовою.

Штучні (формалізовані) мови – це особливі системи знаків і символів, які створюються людьми з певною метою: для скорочення запису текстів, здійснення математичних та логічних операцій із знаками, уникнення багатозначності (полісемії) природної мови.

До штучних або формалізованих мов належать різноманітні системи знаків-сигналів (наприклад, знаки дорожнього руху), кодових систем (наприклад, азбука Морзе), мова формул або наукова мова, яка створюється в

різних науках вченими (формули у математиці, логіці, фізиці, хімії та ін.), мова програмування (Алгол, Фортран, Кобол та ін.). Основна особливість штучних мов – їх допоміжна роль у відношенні до природних мов. Процес, в якому щось функціонує як знак, називається знаковим процесом або **семіозисом**. Цей процес (згідно з традицією, що сягає часів Стародавньої Греції) розглядається з точки зору чотирьох його основних компонентів. Серед них: *знаковий засіб* (те, що виступає знаком); *значення* (те, на що вказує знак); *інтерпретатор* (той, хто сприймає знак); *інтерпретанта* (дія, поведінка, реакція того, хто сприймає знак).

Іншими словами, ми можемо пояснити це твердження, як «знак вказує на щось для когось». Основним компонентом знакового процесу є знак. Розрізняють два основних типи значення знака: *предметне значення* (денотат – предмет, що позначається цим знаком); *сислове значення* (смісл – сукупність суттєвих рис, властивостей, характеристик предмета, який позначається цим знаком). Невизначеність правової термінології у більшості випадків як практичної, так і теоретичної діяльності правознавця, юриста і т.д. може призвести до небажаних результатів. Тому мова права містить, як правило, таку термінологію, яка відповідає вищезазначеним вимогам.

Наприклад, у судочинстві завжди потрібно знати, чи підпадають дії людини під ту чи іншу статтю закону. Від цього знання безпосередньо залежить життя та доля людини, визначення її винності або невинності. У зв'язку з цим у правових кодексах намагаються однозначно, чітко та ясно зафіксувати термінологію, яка використовується в судочинстві. Зокрема, намагаються чітко вказати, які саме дії підпадають під означення «злочину», «крадіжки», «спекуляції», «хуліганства» тощо.

Слід зазначити, що наявність у мові права багатозначних, нечітких і неясних термінів не можна однозначно вважати її недоліком. Право – це не стала наука, а наука, що розвивається. Її розвиток може супроводжуватися невизначеністю термінології. Однак, застосовуючи подібні терміни у процесах дискусій, суперечок, у науковій діяльності, юрист повинен враховувати їхню невизначеність і оговорювати значення, в якому він їх застосовує, для того, щоб запобігти критичних зауважень або непорозумінь.

Творча активність професійного (правового) мислення юристів полягає у створенні особливої мови як знакової системи (системи мовних виразів), яка служить засобом виразу думок, засобом професійного спілкування, засобом передачі професійної інформації (знання). Ця мовна система складається із спеціальних юридичних термінів, які мають особистий правовий смисл і які об'єднуються між собою в висловлювання за правилами

синтаксису певної природної мови. Ця семантична система називається мовою права або юридичною мовою.

Отже, спеціальна мова права, яка відноситься до природної мови, може бути використана як метамова по відношенню до формалізованої мови права (при використанні мови кодів, знаків дорожнього руху, мови програмування), мови логіки і математики у правовій діяльності, коли мова права береться як знаково-символічний засіб вказівки і аналізу використання формалізованої мови у правовому пізнанні.

Література

1. Степанов Ю. С. Основи семіотики / Д. Ділі ; пер. з англ. та наук. ред. А. Карася; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка // <https://studfiles.net/preview/2413234/page:2/>

МОВА В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Р. М. Сароян

(курсант I курсу Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Іслам Аліна Володимирівна

Дослідження права і мови є досить великим, воно виходить не тільки від галузі мовознавства, а також з інших суспільних наук. Деякі дослідники основну увагу зосереджують на мові, і закон містить відповідні дані для лінгвістичного аналізу та тестування теорій про мову. Для інших закон стає основним інгредієнтом, а мова служить інструментом для розуміння правового процесу та роботи цієї системи. Інші – що мова функціонує в межах правової системи як засіб для дослідження психологічних процесів, соціальних взаємодій або культурних рис [6].

Вченими досліджується мова і мовлення в професійній діяльності юриста, формування культури мовлення у різних аспектах. Наприклад, нові підходи до мовної підготовки працівників і викладачів права цікавили Н. Артикуцу [3]. В. Довганюк встановлював зв'язок професійного мовлення з формуванням мислення правоохоронців [4].

Юрист, який добре володіє промовою, має більше можливостей для досягнення професійного успіху. Йому постійно доводиться вдаватися до різних мовленнєвих форм. На думку психолога Чонсі М. Делью, ніяка інша здатність, якою може володіти людина, не дає йому можливості швидко зробити кар'єру і домогтися визнання, як здатність добре говорити. На

підтвердження цього британський дослідник ділової комунікації М. Орган стверджує, що ставлення інших людей до нас тільки на 30% визначається тим, що ми говоримо, і на 70% залежить від того, як ми говоримо [5].

У діяльності юриста-практика підготовлена мова вживається повсюдно; заготовлені відповіді на запитання, виступи на процесах, заздалегідь продуманий монолог в бесіді, на допиті. Необхідно попередньо підготувати майбутню промову, але разом з цим прихильність до заздалегідь розробленого тексту сковує творче мислення працівника юриспруденції. Тому юристу потрібно передбачати у своєму виступі ще й імпровізацію [8]. Імпровізація – це здатність вести доповідь без попередньої підготовки. Її можна вважати певним етапом у розвитку мовної діяльності, якому передують етап підготовленої промови.

Яскравим прикладом великого значення мови у діяльності юриста є діяльність Федора Плевана, який був одним з тих адвокатів, які почали розробку судової риторики в Росії. Він висловив у судовій залі безліч промов, які ставали потім надбанням громадськості і передавалися з уст в уста. На судових процесах юрист протиставляв своїм супротивникам обґрунтовані заперечення, спокійний тон і строгий аналіз доказів.

Класифікація мовленнєвої діяльності юриста. Мовну діяльність юриста можна класифікувати як усну мову і письмову, діалогічну й монологічну.

Усне мовлення – це спілкування, комунікація, втілена у звуках та невербальних засобах, що сприймається іншими *співрозмовниками* / комунікантами візуально та за допомогою слуху. Усне мовлення може відбуватися через діалог, монолог і полілог. Як відомо, усне мовлення є головним інструментом спілкування. Вона здійснює комунікативну і управлінську функцію. Усному мовленню притаманно те, щоб співрозмовники чули і бачили один одного.

Писемній мові характерна відсутність співрозмовника. Юрист, приступаючи до складання різноманітних документів (звітів, протоколу, довідок тощо), шукає і знаходить мовні засоби для вираження свого мислення/думок. В писемній мові вживаються різні терміни, професійна й загальноживана лексика. Текст має бути професійно точним і відповідати призначенню.

За допомогою письмової мови з'являються національні конституції, закони і Статут. Правові наслідки мови продовжують виходити далеко за рамки суду – до взаємодії між поліцією та підозрюваними, розмовами між юристами та їхніми клієнтами.

Виступи перед аудиторією, усний звіт – може бути представлено юридичним працівником як монологічним мовленням. В юридичній практиці цей вид мовлення дуже поширений. Оволодіння технікою монологічного мовлення передбачає засвоєння основ ораторського мистецтва [7].

Комунікативні вміння, необхідні юристу.

Мовні вміння – це вміння грамотно і ясно сформулювати свою думку, досягти бажаної комунікативної мети, здійснити основні мовні функції (підтвердити, заперечити, засумніватися, схвалити, погодитися, запропонувати, дізнатися, запросити тощо), говорити виразно.

Соціально-психологічні вміння – пов'язані з заволодінням процесами взаємозв'язку і взаємовпливів. Це вміння: психологічно вірно відповідно до ситуацією розпочати спілкування; підтримувати спілкування, психологічно стимулювати активність партнерів; психологічно точно визначити «точку» завершення спілкування.

Психологічні вміння – це вміння долати психологічні бар'єри зі спілкуванням; мобілізувати психофізичний апарат на оволодіння ініціативою зі спілкуванням; емоційно налаштуватися на ситуацію спілкування; психологічно і майже фізично «прилаштуватися» до партнера зі спілкування; адекватно ситуації спілкування вибирати жести, пози, ритм своєї поведінки.

Професійна діяльність юриста неможлива без володіння законами мови й мовлення, тому що йому доводиться виступати публічно, укладати безліч документів, грамотно говорити, вести діалог [2]. Майстерність володіння літературною фаховою зорієнтованою мовою дає можливість юристам, незалежно від їх спеціалізації, досягати в професійній діяльності порозуміння, підтримувати на належному рівні психологічний контакт.

Література

1. David Mellinkoff, *The Language of the Law*. Boston: Little, Brown & Co. 1963: vi.
2. Лисенко О.А., Пивоваров В.М. Українська мова за правознавчим спрямуванням // Навчальний посібник. – Харків, 2004. – 340 с.
3. Артикуца Н. Нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права / Н. Артикуца // *Право України*. – 1997. – №12.
4. Довганюк В. Формування творчого мислення особистості майбутніх правоохоронців / В. Довганюк // *Право України*. – 1997. – №12.
5. Макушина Є.Б. Правова комунікація як феномен права і спілкування // *Вісник Хмельницького державного університету*. – Сер 9: Право. – 2004. – №1. – С. 166.
6. For the language-oriented approach, see Peter Tiersma, *Legal Language*. Chicago: University of Chicago Press. 1993.
7. Юдина Е. В. *Юридическая психология*. – М., 2007. – С. 256.
8. Плевако Ф.М. *Вибрані промови*. – М., 2008. – С. 138.

РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ЮРИСТА

Р. М. Сароян

(курсант Криворізького факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Криворізького факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ **Савченко Анна Вікторівна**

У світі понад 1,4 мільярда людей живуть у країнах, де англійська мова має офіційний статус. Одна п'ята населення світу говорить англійською. Близько 70% науковців світу читають англійською, 90% всієї інформації в світовому електронному пошуку зберігається англійською мовою.

Англійська мова на сьогоднішній день має статус мови міжнародного спілкування, і люди, які добре володіють нею, можуть влаштуватися на престижну роботу, яка стане джерелом стабільного доходу. Особливо іноземна мова стає більш важливою в сучасному суспільстві як засіб міжкультурної комунікації між фахівцями юридичної професії.

Юрист повинен говорити вільно та правильно, вміти знаходити слова, володіти усним та письмовим мовленням, адже йому потрібно користуючись відповідною термінологією наводити факти, переконувати, доступно пояснювати зміст документа як клієнту, так і у суді. А ще краще, якщо юрист має змогу робити це англійською. Навіть досконало знаючи англійську мову, потрібно знати спеціальні терміни і правила їх вживання, адже вони відіграють важливу роль і потребують додаткових зусиль для опрацювання та засвоєння. Навіть носії мови змушені вивчати лексику своєї спеціальності додатково. Юридичний працівник повинен вміти використовувати певні синтаксичні конструкції, віртуозно будувати пропозиції, шукати винятки та невідповідності в законодавчих актах. Юридичний працівник має визначитися, які головні риси, якості та навички потрібно розвивати у собі, щоб стати справжнім професіоналом.

Вільне знання англійської мови – це вимога, без якої юрист не зможе побудувати успішну кар'єру. Наприклад, в Міжнародній юридичній фірмі Integrites, без вільного знання англійської мови юрист просто не зможе працювати, адже більшість проектів пов'язані з міжнародним правом або це проекти іноземних компаній [1].

Визначні науковці В.П. Андрущенко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, П.О. Бех вважали, що якість вищої освіти значною мірою залежить від рівня володіння випускниками вищих навчальних закладів іноземними мовами.

Проблеми викладання іноземної мови за професійним спрямуванням досліджені в публікаціях Л.Я. Личка, А. Waters, Ю.В. Манька та ін. Гаррі Вілсон любить вивчати різні аспекти вивчення юридичної англійської мови. Крім цього, він поширює ці знання серед майбутніх юристів.

Юридична англійська є однією з форм англійської, яка використовується в галузі права. Іншими словами, це спеціально викладена як мова для фахівців у галузі юстиції, таких як судді, адвокати, юристи. Юридичний англійський не є рідною мовою для цих професіоналів. Вивчення юридичних термінів разом із поняттями права є єдиним способом виставити себе як юриста [2].

Т. Хатчинсон вважав, що вивчення іноземної мови базується на питанні: «Why does this learner need to learn a foreign language?» та передбачає взаємодію учасників освітнього процесу, що забезпечить обмін інформацією завдяки активному використанню англійської мови [3]. Тому курс іноземної мови за професійним спрямуванням для майбутніх юристів направлений на оволодіння вміннями користуватися мовою для ведення необхідної документації, ділових переговорів в певних сфері.

Багато курсів побудовані навколо права. Щоб підтвердити свої знання мовної компетенції у сфері міжнародного права студенти юридичних факультетів, а також і професіонали в юридичній сфері складають тест ІЛЕС. До цього тесту краще готуватись на базі офіційного тест центру. В Україні також є такі тест центри, наприклад Grade. Повний курс юридичної англійської ґрунтується на посібниках Афендікової та Зелікмана.

Вивчення юридичної англійської формує комунікативні компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності в професійно-комунікативних цілях і розвиток навиків, без яких неможливо самостійно працювати з англійською правовою літературою і документами. Юрист повинен володіти граматичним мінімумом, який охоплює синтаксис і морфологію. Він повинен принаймні розуміти без словника загальний зміст тексту, щоб ефективно спілкуватися англійською мовою у професійному середовищі.

Не слід забувати і про писемну англійську для юристів. Тут також є багато нюансів, адже кожна країна має свою юридичну систему, відповідну юридичну термінологію тощо. Так, значні труднощі виникають у студентів під час юридичних термінів, так як термінологія англійського, британського і українського права значно відрізняється. Це пояснюється як лінгвістичними причинами, так і різницею в політичній системі [4].

Так, наприклад: місто-графство в Англії – County of city (of town), county – графство, а місто – округ в США – a metropolitan town; county – округ, court of error – апеляційний суд. Терміни «solicitor» і «barrister»

існують тільки у британському праві, «counselor» (адвокат) – в США та Ірландії [5].

Відомий юрист у Нью-Йорку розповідає колегам у своїй фірмі, що хороше юридичне письмо не звучить так, як воно було написано адвокатом 10 років тому.

Слова Оміта Сурплуса

Як починаючий адвокат, я був призначений асистентом старого чоловіка на судовому позові. Він ненавидів багатослівність. Коли приносив йому те, що я думав було готовим документом, він тихо читав і виймав свою ручку. Спостерігаючи через його плече, я помітив, що він викреслює цілі рядки, чергує слова в фрази і перетворює фрази в єдині слова. Одного разу під час обіду я спитав його як він це зробив. Він потиснув плечима і сказав: «Це не важко – просто пропускай надлишки слів».

Розглянемо приклад: *A trial by jury was requested by the defendant.* Слова у реченнях поділяють на робочі і з'єднуючі. Якщо робочі слова виділити вираз виглядатиме так :

*A **trial** by **jury** was **requested** by the **defendant** .*

П'ять слів у цьому дев'ятислівному реченні є з'єднуючими: a, by, by, and the [6].

Іноземна мова стає дуже важливою в сучасному суспільстві і в різних сферах професійної діяльності людини. Володіння іноземною мовою є невід'ємною частиною професійної підготовки сучасного юриста. Вивчення іноземної мови в професійній області права необхідна для оволодіння іноземною мовою в його розмовно-побутовому і професіональних аспектах з метою застосування в різних сферах повсякденного життя і в своїй майбутній професійній діяльності. Метою викладання англійської мови для майбутніх юристів є навчання студентів використовувати мовні знання для ведення документації, виступах у суді. Юрист повинен знати, як мінімум, основи декількох правових систем. Існують певні розбіжності між українською та англо-американською правоохоронною системою. Не потрібно також забувати про грамотний переклад юридичних термінів і текстів.

Література

1. www.integrites.com/ru/publication/681.
2. <https://bdaily.co.uk/articles/2012/10/04/the-importance-of-learning-legal-english-for-lawyers>.
3. Лебедева М.О. Особливості викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичного факультету / М.О. Лебедева // Матеріали конференції «Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі». – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – С. 204-213.

4. Киктева К.С. Межкультурная коммуникативная компетенция как цель иноязычной подготовки будущих юристов в вузе / К.С. Киктева // Вестник Московского Университета. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2009. – С.185-191.
5. Бесараб Т.П., Павлюк М.М. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії /Т.П. Бесараб, М.М. Павлюк // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наукових праць / за ред. Л.Л. Товажнянського, О.Г. Романовського. – Вип. 23-24 (27-28). – Харків: НТУ ХПІ, 2009. – С.421-434.
6. Richard C. Wydick, Plain English for lawyers, 66Cal.L.Rev.727 (1978).

РОЛЬ ІВАНА ФРАНКА В РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

В. Р. Сластіна

(курсант I курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних
мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Подворчан Алла Зеновіївна

Місце Івана Франка в розвитку української термінології, серед усього й правничої, є особливим, бо письменник одним з перших почав розробляти питання творення, вживання й розвитку термінологіки. На думку Михайла Паночка: «Теоретичні та методичні засади термінотворення в українському мовознавстві ХІХ ст. закладались Іваном Франком на ґрунті європейської лінгвістичної школи, з урахуванням надбань української філософії і мовознавчої думки» [1, с. 250]. Письменник розумів творення термінологічних систем не як штучне надбання індивідів, а як продовження мовного процесу. Іван Франко вимагав доброго знання історії мови, її генеалогії, орієнтував термінотворчість та національні джерела.

Науковці І. Кочан, Ю. Шевельова, Т. Панько, О. Пахльовська, О. Сербенська вивчили погляди Івана Франка на становлення української терміносистеми, описали суспільно-політичну термінологію в лінгвістичній концепції Франка. Іван Франко використовував правничі терміни у наукових розвідках і художніх творах. Письменник після закінчення студій на філософському факультеті часто приходив на засідання «Кружка правників» у Львівському університеті, цікавився питанням кримінального та міжнародного права, особливо питаннями звичаєвого права. Співпрацював з періодичними виданнями галицьких юристів.

Іван Франко був автором багатьох наукових праць з юридично-економічної галузі (наприклад: «Галицька індемнізація», «Що, то була панщина?»). Предметом зацікавлення Івана Франко стали й особливості функціонування сільських судів у Галичині, застосування ними українського

звичаєвого права. Досліджуючи сільське звичаєве право, І. Франко у невеликій розповідці використав українську правничу термінологію: *грошовий штраф, кодекс, карна книга, список справ і злочинів, засуджений, судовий розгляд, формула вироків*.

Крім наукових розвідок на право-економічні теми, І. Франко написав низку художніх творів, у яких порушується питання права, наприклад: «На дні», «Перехресні стежки», «Панталаха». У них зафіксовано багато юридичних термінів, які певною мірою відбивають стан тогочасного розвитку цього пласту в складі української лексики. Проза Івана Франка 1890-1900-их років характеризується розширенням лексичних засобів, очищенням мови від вузьких діалектизмів. Значну частку становлять правничі терміни І. Франка: *авансувати, акустика, асистенція, канцеліст, фундація, едукація, девестація*. Важливим джерелом галицької юридичної термінології є і твір «Перехресні стежки» І. Франка – «повість на карному ґрунті».

Авторський текст – це не тільки мова протоколів та судових ухвал, а й численні діалектизми на позначення злочинів та покарань, судових процесів та установ юстиції. Своєрідність твору у послуговуванні особливим юридичним жаргоном.

У творчості І. Франка знаходимо досить розгалужену терміносистему, яка свідчить про розвиненість правничої лексики на галицьких теренах.

Отже, особливості використання письменником правничих термінів можна звести до таких постулатів: І. Франко широко застосовував ту юридичну лексику, яка жила в устах народу; правничу термінологічну лексику, уживану Іваном Франком, в основі своїй загальнонародна; письменник не цурався чужомовних запозичень, коли вони не суперечили національному, а збагачували й удосконалювали українську правничу термінологію.

Для Франка основним критерієм правничого терміна є його зручність, придатність у функціонуванні. Читаючи твори Івана Франка автор підходить до юридичної термінології як до результату людського діяння, людської свідомості і з урахуванням того, що одні й ті самі явища індивід може трактувати по-різному.

Методологічним кредо письменника було підбирати і творити такі правничі терміни, які б концентрували увагу читача на головній аргументації. Це, безсумнівно, сприяло витворенню та використанню юридичної термінології.

Література

1. Гузар З. Вступ до франкознавства / Земон Гузар. – Дрогобич: ДДУ ім. Івана Франка, 2008. – 358 с.

2. Грещук В. Поетична творчість Івана Франка і розвиток лексики української літературної мови кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Василь Грещук // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: (матеріали Міжнародної наукової конференції). – Львів: Світ, 1998. – С.686-690.
3. Панько Т.І. Українське термінознавство: (підруч.) / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
4. Сербенська О. Юридична термінологія в мові творів Івана Франка: (тези допов. сьомої щорічної наук. сесії, присв. вивч. творчості І. Франка) / Олександра Сербенська. – Львів, 1962. – С.38-39.

СКВЕРНОСЛІВ'Я

І. Ю. Соловей

(курсант І курсу факультету економіко-правової безпеки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ **Поповський Анатолій Михайлович**

*Щоб добре знати рідну мову, треба їй
вчитися змалку до гробу, в школі й
поза школою, з книжок і від людей.
Хто вмів пошанувати свого батька
й матір, той зрозуміє, яку пошану
повинен він мати до рідної мови.*

М. Возняк

Сквернослів'я у сучасному світі – найпоширеніший спосіб вираження свого негативного ставлення до людини, предмету або до будь-якої ситуації. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови читаємо: «**Скверна** – що-небудь мерзенне, порочне, що викликає огиду». Маємо тут справу з огидними та гріховними словами людей, аморальністю, як такою. З року в рік наше суспільство все більше і більше деградує. Це зумовлено тим, що навіть маленькі діти здатні використовувати ненормативну лексику. Все це через байдужість батьків, які самі зловживають лайкою. Нецензурщину сьогодні можна почути з вуст чоловіків, жінок, людей похилого віку, дітей. Тож, на мою думку, прийшов час задуматись, чи не котимось ми у безодню? Та чи зможемо ми вибратися з прірви, в яку самі себе загнали?

Мабуть, у сучасному суспільстві дуже важко знайти людину, яка жодного разу не використовувала «міцне слівце». Ненормативна лексика в ХХІ столітті стала невід'ємною частиною спілкування або навіть життя. Більше 80% громадян у тій чи іншій формі хоча б раз у житті вживали лайливі слова. Хтось голосно і привселюдно, хтось тихо, пошепки, практично про себе.

Ставлення до матюків залежить найчастіше від середовища, в якому людина живе або працює, ніж від соціального статусу і віку. Якщо раніше матюки були, головним чином, специфічною мовою злочинців, п'яниць та інших аморальних особистостей, то сьогодні, на жаль, мат проникає все глибше і глибше у всі соціальні та вікові шари суспільства. Ним лаються незалежно від професії, достатку і рівня освіти. Якщо сквернослів'я чорнить уста молоді, це одна біда, інша, не менша – якщо нею, нецензурщиною, послуговується керівник організації, підприємства, школи чи районної ради – люди з вищою освітою, здавалося б, порядні, культурні та коректні. Повинні бути. Нею послуговуються очільники місцевої влади, але й найвищі теж не гребують. Сучасну ситуацію філологи назвали пандемією, тобто пошестю сквернослів'я. Мало того, статистика стверджує, що симпатиків лихослів'я і грубощів зростає. Нашестя сквернослів'я заповонило не лише повсякденне мовлення, а й телевізійний етер і книжки. Бо якщо не самі вживаємо соромітницькі слова, то чуємо або читаємо їх, на жаль, далеко не один раз на день, у тому числі й віртуально. Найприкріше, що нецензурна лексика, яку часто передають телеканали, зовсім не хвилює багатьох із нас. Соціологи дослідили, що не переймаються нецензурщиною 55% нашого населення. Лише 20% із нас відмовляються дивитися передачі та читати літературу з матюками (якщо таке читиво можна назвати літературою).

Людина часто використовує нецензурщину для того, щоб емоційно забарвити своє мовлення, намагаючись якомога точніше виразити свої почуття чи пожартувати. Сороміцькі жарти можна тлумачити також і як намір «поділитися» з іншими своєю невпорядкованою статечністю. Це неначе така собі словесна порнографія. За автором, вульгарні сексуальні жарти свідчать про певні розлади у статевій сфері, виявляючи емоційну та духовну недорозвинутість. Адже, крім аморальних дотепів, сороміцьких анекдотів чи нецензурних слів, що у вульгарний спосіб зображають людську статевість, цинізм виявляється і через заперечення ідеалів у сексуальній моральній сфері життя.

Останнім часом мимоволі раз у раз чуєш лихослів'я: або ти гуляєш і проходиш повз людей, які лаються, або в транспорті, або в інших громадських місцях. Навіть просто так, для пов'язання у вбогому словниковому запасі слів використовується нецензурщина. Для чого? Для соковитості оповідання, для затвердження свого пріоритету перед присутніми, для форсу?

Таким чином, спілкуються і дорослі, і молодь (частіше), і, що страшно, деякі діти. А ще страшніше – це, коли молоді мами збираються разом, гуляючи зі своїми малюками в колясках, і починають розмови з

використанням нецензурщини в присутності своїх же дітей! Адже в малюків пам'ять чиста, і вони в певний момент видають все сповна.

Сквернослів'я, лайка виконує в мовленні людей до 30-ти різних функцій – від психологічної емоційної розрядки, вислову невдоволення, презирства до способу переконання співрозмовника. Наприклад, військові використовують лайку, як розряд від стресових факторів, або скорочення діалогу-заклику до дії у ситуаціях, коли нема часу вдаватися до науково-естетичних роз'яснень. Те, що людина вдається до сквернослів'я, вказує на її слабку силу волі, оскільки вона не може стримувати себе і контролювати емоції. Багато людей помітило, що лихослів'я породжує лихослів'я.

Тема використання нецензурщини дуже поширена і актуальна серед молоді. Між ними побутує така думка, що вживання матюків допоможе здобувати визнання у своїх однолітків, бо, виявляється, що користуватися нецензурщиною стало модним. За психоаналізом, лихослів'я є видом регресивного психологічного захисту, наприклад, від посилення едіпового комплексу у передпідлітковому віці. Використання лайки для молоді є також мотивованим з точки зору психічної розрядки і засобом самоствердження.

Одиниці знають про походження нецензурщини. Сквернослів'я має коріння в релігійних віруваннях людей. Коріння ж сквернослів'я – заклинання поган у різноманітних магічних обрядах. Бруднослів'я має пряме відношення до духовного світу тьми. За вимову лихослів'я мало статися певне лихо, кара Божа.

Як відомо, сороміцькі слова притаманні всім вікам, місцям і народам. Цей порок – язичницька спадщина. Він бере своє коріння із так званих фалічних культів Древнього Сходу, глибин сатанинських і темних безодень розпусти на честь божків Ваала, Астарты, Хамоса. Причому цей гріх і якийсь дивовижний до нього потяг стоїть у прямій залежності від того, наскільки близько людина стоїть до Всевишнього. І якщо ми відсуваємось від Господа, тоді починаємо входити в область диявольську, набуваючи цю погану звичку: замість Бога прикликати ім'я нечистого і замість божественних речей – бридкі, гріховні та жахливі висловлювання, нецензурну лайку, і як дехто стверджує, – молитовні формули, що звернені до нечистих духів.

Як говорив раніше Мішель де Монтель: «Слово належить наполовину тому, хто говорить, і наполовину тому, хто слухає». Хто матюкається, той немовби виливає словесне огидне болото до вух тих, які його довкола оточують. Часто цим самим він спричиняє справжні страждання тому, хто не переносить лайливого слова, бо ж псується гарний настрій душі. Як запевняють дослідники, зміст вульгарних слів такий, що діє на людську свідомість і навіть підсвідомість, особливо на підсвідомість дитячу. Всяке

слово (і гарне, і погане) володіє вагою і силою. Сквернослів'я, безумовно, впливає на формування морального стержня в людині. За посередництвом вух до нашої душі потрапляють богомерзенні слова, закладаючи в людині нечистоту в моральному відношенні.

Крім релігійного пояснення про шкоду сквернослів'я, є ще й наукове. Люди, які використовують нецензурщину, не розуміють, що вони наносять шкоду насамперед собі, що через це з'являються в їх житті хвороби і багато неприємностей. В одній телепередачі ведучий розповідав про велику шкоду матюків, особливо, якщо вони пов'язані з емоціями, що найчастіше і буває.

У результаті з часом, а можливо й відразу приходять хвороби: починає страждати сечостатева система (цистит, простатит, аденома і далі – проблема з потенцією). Адже скільки на цей орган, від природи гідний і у чоловіків, і у жінок, навішується і надсилається! От і приходиться хвороба, хто яку заробив; серцево-судинна система теж не витримує; страждає і ендокринна система, і її розлади вилікувати досить важко, а іноді практично неможливо; шлунково-кишковий тракт теж під ударом.

Людина часом одним махом вимовляє вирок самому собі. Адже ніхто не знає, де погане слово «застряне», але слово сказано – і справу зроблено. Матюки дуже згубно впливають на гормональний фон жінки.

Ще один цікавий факт. У країнах, де відсутня лайка, яка вказує на дітородний орган, синдроми ДЦП і Дауна не виявленні. А ось у країнах СНД ці хвороби існують, на жаль.

Існує наукове доведення доктора біологічних наук П.П. Горяєва з генетичної точки зору, яке описане у книзі «Волновой генетический код». Вчені-біологи П.П. Горяєв і Г.Т. Тертишний дослідили, як людські слова можуть бути представлені у вигляді електромагнітних коливань, які безпосередньо впливають на властивості і структуру молекули ДНК, тому зміст мови безпосередньо впливає на людський геном. Наприклад, людина постійно лається. При цьому її хромосоми починають активно змінювати свою структуру, починає видозмінюватись структура ДНК, і це передається нащадкам, спрацьовує «програма самоліквідації». Вчені зафіксували: лайливе слово викликає мутагенний ефект, аналогічний радіаційному опроміненню в 10-40 тисяч рентгенівських променів. Лайлива мова фатальна і може вбити людину. Вони також довели, що в клітинах сквернослівників дуже швидко настають вікові зміни, проявляються різні хвороби, з'являються психосексуальні проблеми та гормональні ексцеси.

Узагальнюючи проблему використання молоддю нецензурної лексики, слід відзначити, що сквернослів'я в їхньому середовищі вживається понадміру і недостатньо усвідомлено. При цьому нецензурщина втрачає своє

первісне значення і використовується для зв'язки слів. Особа, що використовує у своїй мові слова-паразити, наче внутрішньо черствіє, стає більш жорстокою й агресивною. Нецензурщину вживають дорослі люди, причому більшість роблять це обдуманно з метою скривдити співрозмовника.

Багато хто розуміє, що лайливі слова погано впливають на їх здоров'я, але при цьому не можуть пояснити сутність поганого впливу. Для того, щоб звичка сквернословити не стала нормою життя і не призвела до непоправних змін здоров'я нашого покоління і до виродження нації в цілому, потрібно у всіх навчальних закладах, у родині, у засобах масової інформації приділяти більше уваги цьому питанню і розповідати про шкоду лихослів'я.

І варто пам'ятати, що за канонами християнства від людини, яка сквернословить, відлітає її ангел-охоронець. Бруднослів'я є тяжким гріхом, оскільки таке слово – це виклик Богу. І цей виклик не минеться для неї безслідно.

Література

1. Матюки і нецензурна лексика у сучасному суспільстві [Електр. ресурс] – Lady Facts.xyz.
2. Микосовський М.О. У тумані сквернослів'я без Божого світла [Електр. ресурс]. – DyvenSvit .org.
3. Шевченко О.М., Талько О.М. Психолого-Культурологічні аспекти ненормативної лексики у молодіжному середовищі // Молодий вчений. – № 3 (43). – березень 2017 р.
4. Власенко Є. Ненормативна лексика. – 1юня 2014 р. [Електр. ресурс] – blogs.correspondent.net.
5. Сердунич Л. «Лихослів'я = Деградація» – 5 серпня 2016 р. [Електр. ресурс]. – www.ua.modna.com.

РУСИЗМИ В ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНИ

І. Р. Струцька

(курсант ІІ курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Нагорна Юлія Анатоліївна

У наш час дуже активним є процес поширення іншомовної лексики в українській мові. Не є винятком і юридична термінологія, на яку значно вплинуло поширення закордонного впливу. Іншомовна термінологія так вжила, що вже важко відрізнити її від української.

Проблему влиття іншомовних термінів досліджували такі науковці, як Горобець Н.О., Белевцова С.О., Сімонок В.П., Артикуца Н.В., проте незважаючи на велику кількість робіт в цьому напрямі, вивчення цієї теми потребує подальшого ретельного дослідження.

Щоб розібратися в цій проблемі необхідно визначити, що являє собою юридичний термін – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях) [1, с. 35].

Як зазначає в своїй праці Артикуца Н.В., юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелементом правового знання і слугує його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у звуковій і літерній формах. Поняття, його внутрішній зміст, обсяг і структура є логіко-сисловою основою для побудови термінологічного значення у вигляді дефініції, яка узагальнює найістотніші ознаки і взаємозв'язки правового явища. Поняттєва сутність зумовлює місце і статус юридичного терміна в терміносистемі, його категорійні та класифікаційні ознаки [1, с. 37].

Зазвичай запозичення з інших мов як спосіб поповнення термінологій сприймається як цілком нормальне явище, адже слова іншомовного походження є одним із найактивніших варіантів збагачення лексичного складу кожної мови. При цьому в різних мовах співвідношення питомих і запозичених слів не однаково – в одних їх більше, в інших менше, що пояснюється багатьма мовними та позамовними чинниками. Українська мова, як і інші, також не є винятком, що доводить той факт, що на сьогодні в нашій мові, за підрахунками лінгвістів, чужомовні слова становлять приблизно десять відсотків.

Лексика іншомовного походження розглядається в основному на класифікаційному рівні, показано історію входження запозичень з різних мов (грецької, латинської, тюркських, романо-германських та інших в українську мову), при цьому не порушуються глибинні семантичні явища. Іншомовні слова характеризувалися до певної міри фрагментарно, як щось чужорідне в мові. Самі терміни «іншомовні» вказують радше на їхній генезис, а не статус у новій для них мовній структурі. Це дає підстави проаналізувати проблему запозичень з погляду їх місця і функцій саме в системі сучасної української мови.

Нині юридична мова перенасичена іншомовними термінами й терміноодинацями-русизмами, що ускладнює користування цією мовою як самими правниками, так і громадянами. Такий стан речей у законодавчій термінології є наслідком того, що за тривалий період існування України в умовах бездержавності прогалини в називанні інтелектуальних понять часто заповнювалися запозиченнями й, зокрема, русизмами [2]. Таку думку підтримує дослідниця А. Токарська, яка зазначає, що через насильницькі процеси злиття двох мов (російської й української), що мали місце за часів

Радянського Союзу, в правовій українській мові активно вживається значна кількість русизмів.

Аналіз текстів законів, підзаконних актів України засвідчує, що в них до сьогодні зберігається безліч русизмів. Особливо ж упадають в око форми активних дієприкметників теперішнього часу на *-учий, -ючий, -ячий*, уживання яких аж ніяк не відповідає вимозі узгодженості з внутрішніми законами української мови, наприклад: *блокуюча державна частка, постійно діюча комісія, домінуюче положення, контролюючий орган* тощо [2].

Сказане вище дозволяє стверджувати, що термінологія законодавства має на сьогодні низку невирішених проблем. Основними з них є засміченість мови законодавства русизмами та перенасиченість її лексикою іншомовного походження. Причина такої мовної ситуації має історичні корені, але значною мірою такий стан речей є наслідком недостатньої мовної підготовки законодавців, урядовців. Немає сумніву в тому, що термінологія законодавства – це спеціальна мова, з притаманними їй правилами й особливостями. Розуміти її й спілкуватися нею мають насамперед спеціалісти.

Література

1. Артикуца Н.В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію / Н.В. Артикуца // Українська термінологія і сучасність : Збірник наукових праць КНЕУ. – К., 2005. – С. 35-42.
2. Белевцова С.О. Актуальні проблеми сучасної вітчизняної законодавчої термінології // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». – Харків, 2012. – Вип. 18: [Електронний ресурс] / С.Белевцова – режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/8659/%D0%91#chapter>.

НАРКОМАНІЯ СЕРЕД МОЛОДІ

Р. О. Хитрук

(курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ **Поповський Анатолій Михайлович**

Серед багатьох проблем молодого українського суспільства чи не найгострішою є проблема наркоманії. Зловживання наркотичними речовинами стає глобальною проблемою всіх країн світу, незалежно від рівня їх розвитку, оскільки призводить до рухливих наслідків: згубний вплив на здоров'я людей; зростання злочинності, насильства, корупції; виснаження людських, природних та фінансових ресурсів, які могли бути використані для

соціально-економічного розвитку держави; загибель людей, розпад сімей, деградація громад тощо.

Актуальність проблеми профілактики наркоманії визначається зміною наркоситуації в нашій країні, основною тенденцією якої є катастрофічне зростання числа наркозалежних, насамперед, серед дітей і підлітків, що створило передумови до загрози національній безпеці країни, пов'язаної з епідемією наркозалежності серед молоді. Поширення наркоманії за останнє десятиліття набуло рис соціального лиха. За даними Українського моніторингового центру з наркотиків та алкоголю міністерства охорони здоров'я, на обліку у 2014-2015 роках перебували близько 100 тисяч наркозалежних українців. При цьому наркоманія «молодшає»: якщо кілька років тому до чверті українських школярів віком 13-16 років вживали наркотики хоча б один раз, то на сьогодні, крім них, наркотики пробують і 10-річні діти. Недоступність більшості населення інформації про шкоду наркотиків, причини виникнення, формування та розповсюдження наркоманії, методів протидії наркозалежності робить малоефективною антинаркотичну пропаганду. Відсутність ефективної молодіжної антинаркотичної політики, часті «одкровення поп-кумирів», призвели до формування привабливою для молоді наркотичної субкультури.

Наркоманія (від грецьких слів *narke* – заціпеніння, сон, і *mania* – божевілля, пристрасть, потяг) – група хвороб, що виникає внаслідок систематичного, у наростаючій кількості вживання речовин, які включені до затвердженого на офіційному рівні списку наркотиків (такий поділ зумовлений передовсім правовими, а не медичними чинниками, адже з клінічних позицій наркоманії та токсикоманії патогенетично досить схожі).

Кількість наркоманів зростає в усьому світі, в тому числі і в Україні. Наркоманія в Україні, на думку спеціалістів, давно набула ознак епідемії. Кількість людей, які вживають наркотики близько 100 тисяч (за офіційними даними). Реальна цифра людей, що вживають наркотики, за оцінками МВС, в 10-12 разів більша, і складає 800-900 тисяч, а тенета наркобізнесу ловлять все нові жертви. За даними Інтерполу, в Україні зареєстровано 65 тисяч розповсюджувачів наркотиків.

Дослідження показали, що питома вага проб наркотиків припадає на підлітковий вік. Мотивами вживання психоактивних речовин (ПАР) в більшості випадків є: прагнення випробувати нові відчуття, «втекти» від реальності (тривалий конфлікт з батьками, педагогами, тривала нервова напруга), протест проти «нав'язливих норм поведінки». Особлива небезпека наркоманії для суспільства полягає в тому, що в людей, які вживають наркотики, розвиваються важкі медичні наслідки хронічного отруєння

організму: ураження внутрішніх органів, нервової системи, головного мозку. Звідси – різноманітні психічні розлади і наростаюча деградація особистості, поступова повна інвалідність, висока смертність. Наркомани руйнують себе не лише фізично, а й духовно. Молоді необхідно усвідомити, що вживання наркотиків не просто шкодить здоров'ю людини, а й знищує, вбиває її. Дослідження показали, що середній вік початку прийому наркотиків, – 13-15 років, а в деяких містах нашої країни ще менший – 9-13 років. Середня тривалість життя людини після початку регулярного прийому наркотиків становить 7 років. Наркомани рідко доживають до 30-річного віку. Як свідчать дослідження, часто вживати наркотики починають зовсім випадково, через цікавість. Молодь «знайомиться» з наркотиками на дискотеках і вечірках, в компанії з друзями. Існують й інші причини збільшення кількості наркоманів, а саме: економічна криза, безробіття, проблеми в особистому житті. Все це змушує людину за допомогою наркотиків шукати «кращого життя», але це життя без майбутнього.

У багатьох випадках наркоманія в підлітковому віці починається через особисті проблеми, наприклад, відсутність радості життя. Якщо підліток не знаходить у своєму житті нічого доброго, він не задоволений всім, що його оточує, він наважується спробувати смертельне зілля як рятівний засіб. Відкриваючи в наркотиках дорогу в світ насолод і радісного життя, він не розуміє, що вийти з цієї ілюзії дуже важко, а часом навіть неможливо.

Фахівці стверджують, що наркоманія у дітей та підлітків має найнебезпечнішу причину – задоволення. Вперше спробувавши підступний препарат, підліток відчуває надзвичайно приємні відчуття, які прагне отримати ще і ще. У результаті повторних прийомів наркотичної речовини з'являється залежність, причому, не тільки фізична, «ломка» у відсутність дози, але і психічна – залежність від задоволення, принесеного наркотиком.

Часто причиною розвитку наркоманії в підлітка є його дружба з ровесниками, які мають досвід «наркоманського» життя. Підліткам, що мають труднощі в спілкуванні з рідними, здається, що друзі-наркомани їх відмінно розуміють, і разом з наркотиками можуть замінити йому сім'ю і школу. Специфіка підліткової наркоманії в тому, що причиною її розвитку може бути і зовсім протилежна ситуація. Підліток спілкується з дуже благополучною компанією друзів, але прагне бути в ній лідером. Для цього він починає демонструвати одноліткам свої різні здібності, серед яких виявляються куріння, вживання спиртного і наркотиків як ознаки «дорослості».

Фактори, які впливають на початок уживання наркотиків серед молоді. Передусім – мода, прагнення вписатися в те оточення, ту компанію,

яка для молоді людини важлива, цікава і де споживання наркотиків – норма. Можливо, молодь приваблює поширена помилка, начебто споживання наркотиків – ознака сучасного модного устрою життя. Психологи вважають, що споживання наркотиків – один із шаблів віддалення від реального життя.

Іншими факторами є: наслідування дорослих, специфіка соціалізації й пошук нових вражень, порушення в емоційній сфері; стрес, цікавість, педагогічна занедбаність, наслідки травм; економічні причини, недосконалість законодавства, традиції вживання легальних наркотиків (кава, тютюн, пиво, алкогольні напої); сімейні проблеми, спадковість, психопатології, неповна сім'я і т.д.; особливості характеру, такі як поступливість, почуття провини, нерішучість, тривожність і т.д.; особистісні особливості, потреба у визнанні, пригніченість щиросердечних і сексуальних переживань, психологічний захист, стиль поведінки й мислення.

Ознаки наркоманії у підлітків. Ранніми ознаками вживання наркотичних речовин, незалежно від їх виду, можуть бути такі зміни у поведінці, характері та фізіології підлітків: безпідставне зникнення з дому на досить тривалий час, пропуски занять у школі, зниження успішності в навчанні, різкі зміни у поведінці, що не були властивими раніше, (необґрунтована агресивність, злість, замкнутість, зміна кола друзів, неохайність), часті звернення до аптеки, поява брехливості, відчуженості, виникнення боргів, зникнення цінних речей та грошей з дому, крадіжки, втрата зацікавленості до навчання, праці, захоплень, перегляду телепередач, зникнення з дому таких хімічних речовин, як: оцет, питна сода, перманганат калію, йод, ацетон та інші розчинники; поява у підлітка флаконів з невідомими рідинами, а також пакетів з рослинною сировиною, знаходження у підлітка шприців, голок, гумових жгутів, закопчених ложок, таблеток, наркотичних речовин, поява в лексиці підлітків нових жаргонних слів: *баян, машина* – шприц, *колеса* – таблетки; *дран, план, дур, ширка, мультка* – назви наркотичних речовин та ін.; наявність у підлітків слідів від ін'єкцій у будь-яких частинах тіла, розлади сну (безсоння або надзвичайно тривалий сон, сон вдень, важке пробудження та засинання, тяжкий сон), розлади апетиту (різке підвищення апетиту або його відсутність, прийом значної кількості солодоців, поява надзвичайної спраги), коливання розміру зіниць (зіниці різко розширені або звужені до булавкової).

Досвід багаторічної боротьби з наркоманією довів, що дискримінаційні поліцейські чи медичні методи не дають бажаного результату. Оскільки наркоманія – це, в першу чергу, соціальна проблема, то, як і інші соціальні хвороби, її можна вилікувати тільки в умовах політичного і економічного благополуччя, здорової духовної та моральної атмосфери суспільства. Поки

що таких ідеальних умови в Україні не створено, тому треба шукати інші, реально можливі шляхи викоренення цього явища.

«Щепленням» проти наркотиків може бути тільки бар'єр їхньої несприйнятливості, що виховується з дитинства. Як вважають фахівці, якщо профілактична робота ведеться на належному рівні, гостроту проблеми наркоманії можна знизити на 40 %. Тому профілактична стратегія повинна стати основним напрямком боротьби із цим соціальним лихом, зокрема, валеологічне виховання підлітків та молоді в закладах освіти, використання ЗМІ в інтересах пропаганди здорового способу життя, застосування засобів інформаційного впливу, адаптованих до молодіжної аудиторії, під час проведення заходів в закладах культури і дозвілля, тощо.

Як свідчить практика, будь-яку хворобу легше попередити, ніж потім лікувати. Тому на перший план треба вивести профілактику наркоманії, тобто докласти максимум зусиль, щоб скоротити так звану первинну наркоманію – залучення до цієї пагубної звички нових людей. Позитивним у цьому є досвід Дніпропетровського обласного наркологічного диспансеру, який рекомендує так звану «сімейну» терапію наркотичної залежності. Протягом 4–6 місяців хворий та члени його сім'ї проходять реабілітацію, яка проводиться у формі багатогодинного спілкування з психотерапевтами та такими самими наркоманами, які досягли стійкої ремісії. За 3 роки проведення експерименту цю методику випробували на собі 350 осіб, третина з них позбавилася наркозалежності. Зазвичай успіхом вважається, якщо до нормального життя повертається один із десяти пацієнтів.

Першочерговою вважає профілактику і головний лікар Київського міського лікувально-консультативного центру В. Юдін. На його думку, інформаційну війну з наркоманією треба починати вже з першого класу, пояснюючи дітям, чому небезпечно ставати наркоманом. Такі заняття треба проводити «регулярно і настирливо», щоб у підлітка завжди спрацьовував механізм самозахисту, коли йому запропонують наркотик.

Велику увагу треба приділяти психосоціальній реабілітації колишніх наркоманів та їх адаптації в суспільстві. Для цього, пропонує В. Юдін, треба відкривати кабінети, де наркозалежні матимуть змогу отримати медичну, психологічну, соціальну та юридичну допомогу. З наркоманією треба боротися цивілізованими методами, а не середньовічними, бо переслідування наркозалежних, обмеження їх людських прав, застосування репресивних методів з боку держави посилюють криміналізацію суспільства, відкривають зелене світло наркоманії.

Взагалі проблему наркоманії слід розглядати у двох аспектах. Перший – як хворобу в результаті вживання наркотичних засобів і як необхідність

надання допомоги певній категорії населення та здійснення запобіжних заходів щодо унеможливлення розповсюдження цього явища. Другий – як діяльність всупереч чинному законодавству з виготовлення, розповсюдження та залучення до вживання наркотичних засобів з метою збагачення.

З огляду на реалії сьогодення можна дійти висновку, що в профілактиці наркоманії треба переходити до вузькоспеціальних заходів. За такого підходу державна програма матиме персоніфікований характер. У плані реалізації цієї програми з урахуванням того, що в профілактичній роботі все більше зростає роль психологів, доцільним є відкриття при факультетах психології відділень, де будуть готувати фахівців з проблем наркоманії. Випускники таких відділень можуть працювати в накродиспансерах, реабілітаційних центрах та кабінетах «сімейної» терапії.

На нашу думку, заслуговує на увагу підхід до боротьби з наркоманією В.А. Соболева та А.А. Сердюка, які розглядають це явище як соціальну патологію глобального масштабу і наголошують на тому, що вивчати його необхідно з погляду соціології. Це дозволить розкрити латентні (приховані) механізми, які лежать в основі розповсюдження наркоманії в суспільстві, а головне – в молодіжному середовищі. Автори зазначеного соціологічного підходу вказують на різні методи вивчення проблеми наркоманії: масове соціологічне опитування, поглиблене біографічне інтерв'ю, моніторингове опитування, статистичний аналіз, математичне прогнозування та інші методи. Використання названих методів дає можливість не тільки здійснити поглиблений соціологічний аналіз наркоманії, а й розробити комплексну програму боротьби з цим антисоціальним явищем. І надзвичайно важливим є те, що в такій програмі мають бути враховані якісно нові тенденції в наркотизації. Є всі підстави вважати, що її розвиток буде йти через витіснення інших наркотиків опіатами. Розповсюдження останніх зростатиме в середовищі підлітків.

Література

1. Безпалько О.В. Зміст та напрями професійної діяльності соціального педагога в загальноосвітніх закладах / Проблеми педагогічних технологій. – Випуск 2. – Луцьк, 2002.
2. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними». 15 лютого 1995 року №62/95–ВР.
3. Капська А.Й., Безпалько О.В, Вайнола Р.Х. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи. – К., 2002. – 256 с.
4. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К., 2001. – 218 с.
5. Концепція реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2002-2010 роки. Корнієнко І.О. Методологічні засади профілактики алкоголізму в загальноосвітній школі // Науково-методичні засади діяльності психологічної школи: Навч.-метод. посібник: В 2 т. / За заг. ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка. – К.: Ніка-центр, 2005. – Т.2. – С. 5-19.

6. Психологія адиктивної поведінки: Навч. посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 308 с.
7. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічні аспекти профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. – К., 2000.
8. Панок В.Г. Організація антинаркотичної профілактичної роботи в навчальних закладах // Науково-методичні засади діяльності психологічної школи: Навч.-метод. посібник: В 2 т. / За заг. ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка. – К.: Нікацентр, 2005. – Т.2. – С. 19-33.
9. Пилипенко О.І. Метод арттерапії в соціально-педагогічній роботі // Проблеми педагогічних технологій / Упр. І.Д. Зверева. – Випуск 1. – Волинський Академічний Дім, 2003. – С. 78-92.
10. Пилипенко О.І. Методологічні підходи до соціальної роботи з групами ризику. Сучасна соціологічна парадигма. – МАУП, 2000. – С. 76-80.
11. Про попередження вживання учнями алкогольних напоїв: Метод. Лист Міністерства освіти і науки України від 08.11.2004 р. № 1/9 – 560. Психологія особистості; Словник-довідник / За редакцією П.П.Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
12. Соціальна педагогіка. Підручник / За редакцією професора Капської А.Й. – К.: Центр навчальної літератури: 2006. – 468 с.
13. Терніченко А.С. Первинна профілактика наркоманії серед підлітків//Науково-методичні засади діяльності психологічної школи: Навч.-метод. посібник: В 2 т. / За заг. ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка. – К.: Ніка-центр, 2005. – Т.2.
14. Формування навичок здорового способу життя у дітей та підлітків: За проектом «Діалог»: Навч.-метод. посібник / О.В. Вінда, О.П. Коструб, І.Г.Сомова, Н.О. Березіна, М.М. Галябарник, С.В. Кириленко. – 3-те вид., перероб. і доп. – К., 2004. – 284 с.

МІЛІЦЕЙСЬКО-ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗЛОДІЯННЯ

Б. О. Цісар

(курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ **Поповський Анатолій Михайлович**

У суспільстві ХХІ ст. загострено поширено питання поліцейського злодіяння. Адже поліцейський – це людина, яка склала Присягу на вірність українському народові та повинна захищати права та свободи людини. Проте гірким прикладом є колишня міліція, яка зловживала своїм становищем. Замість того, щоб надавати безкоштовні послуги, вона брала хабарі, поділивши суспільство на класи. До елітного класу вони відносили депутатів, представників народу, яким все дозволено, а не просте населення, яке не мало прав.

На перший погляд, професія поліцейського здається для всіх простою та безтурботною, за яку платять достатню зарплатню, але не все так просто, як здається. Стати справжнім поліцейським дуже важко, для цього потрібно прикласти багато зусиль, не кожному вдається отримати прихильність від суспільства. Клеймо для нашої нової Національної поліції заробила колишня

міліція. Ставлення українського народу до нової поліції негативне тому, що це залишилось ще з минулених, на колишню міліцію поступало багато скарг, заяв, громада висувала свої обурення щодо дій правоохоронців. Ось одна із цих скарг, яку писав Іллічов Максим Серійович, оскаржуючи грубу відмову міліцейських фіксувати правопорушення: *«27.05.2010 року я викликав екіпаж патрульної міліції для фіксування адміністративного правопорушення, а саме: на стихійну торгівлю по вулиці Котлярській 18, м. Львів. На прибуття екіпажу чекав 45 хвилин. Після прибуття екіпажу 0101 Галицького р-ну мені грубо сказали, що: «Патрульна міліція займається більш важливими справами». На що я повідомив патрульним, що це – адміністративне правопорушення, і вони зобов'язані його зафіксувати. На що я отримав аналогічну відповідь: «Ти що не розумієш, що міліція займається важливішими справами, а ніж це?». Після чого, вони закрили вікно патрульного автомобіля і поїхали. На даний інцидент у мене двоє свідків».*

Окрім грубого ставлення до суспільства, хабарів, агресивних відповідей на зауваження громадян, правопорушення за колишньої міліції фіксували такі злочини, як: напади, пограбування, порушення закону, ненадання міліцейських послуг, підтвердженням цього є скарга одного з жителів м. Кременчук Тернопільської області. Особа попросила залишитись невідомою. Ось його скарга:

«26.09.2009 року близько 19.00 в м. Кременчук Тернопільської області мене оточили 4 екіпажа міліції, вивезли мене за межі міста, відібрали скутера, документи та 60 тис. гривень, нічого не пояснивши, відпустили. 27.09.2009 року я звернувся зі скаргами до прокурора району на гарячу лінію НП, голови суду та начальника Кременецького відділу поліції, поки ніяких зрушень немає. Прізвище офіцер поліції Юрієв та Драговський. Дуже прошу вас допомогти», – писав він.

Міліція ще декілька років тому не мала страху перед законом, адже все покривалося, закривалися справи, виправдовувались за відповідну суму. Ні жоден міліцейський не відповідав за своє правопорушення належним чином, тому хорошим прикладом є заява одного із читачів «Електронної книги скарг України»:

«Я Власюк Сергій Олександрович народився 09.05.1992 року в с. Павч Лугинського району Житомирської області, там і проживаю разом з батьками. 16.09.2012 року до нас завітали непрохані гості – працівники міліції Лугинського району, які без жодних наданих документів на обшук приміщення приступили самовільно обшукувати та не пред'явили службові посвідчення. Обшук проводиться із службовою собакою, причини обшуку не пояснили, а після їхнього візиту пропали особисті речі, а саме: ключі від

мотоцикла Ява 350 та мобільний телефон Samsung A7. Працівники міліції вели себе дуже агресивно та нечемно. Після їхнього візиту я зателефонував на лінію 102 і пояснив все, що сталося, але уже пройшов майже місяць ніяких результатів я не отримав. Також звертався і в прокуратуру м. Коростень, теж саме – без результатів. Прошу Вас розібратись у цьому», – написав він.

Аналогічна і заява громадянина міста Рівне, який з особистих потреб бажав залишитись невідомим:

«05.07.2013 року Я потрапив в ДТП поблизу м.Рівне. Фактично п'яний водій (за чутками Андрощук О.І. родич працівника прокуратури) протаранив мене в місці розвороту зустрічного транспорту. Я їхав по головній. Міліція Рівненського РВП зам'яла справу – не зробила експертизу на алкоголь, закрила кримінальне провадження, хоча швидко забрала пасажирку Андрощука з переломом ніг. Мене не визнали потерпілим, хоча я отримав забої рук і ніг. Авто не підлягає ремонту. За 3 місяці відділ ДАІ Рівненського РВП не зміг скласти протокол, хоча випадково (з їхніх слів) опинились на місці ДТП через 15 хв. У результаті Здолбунівський районний суд відправив адміністративну справу на дооформлення. Я писав десятки скарг на НАБУ, Прокуратуру, ГУ Міліції особисто в ГПУ, але отримав відписки, що порушень не виявлено», – написав він [1].

Отже, колишня міліція залишила гіркий слід та негативну думку в суспільстві про себе, але кожного із нас не покидає віра в те, що нова Національна поліція змінить цю ситуацію. Я, як правоохоронець, впевнена, що я і мої колеги будемо наполегливо йти до цієї мети, адже у нас вірять мільйони людей, бо тільки з вірою та підтримкою всього українського суспільства можна досягнути поставленої цілі та навести правовий порядок у нашій державі. Ми – майбутнє нашої країни!

Література

1. <http://www.reaction.org.ua/scargy/bezdiyalnist-lvivskoї-patrulnoї-policii/>

СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

А. Е. Цой

(курсант I курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ **Крашеніннікова Тетяна Валеріївна**

Мовне питання є актуальним у будь-якому суспільстві. Адже кожна держава заохочена у тому, щоб мова була зрозумілою для всіх громадян задля забезпечення їх комунікативних потреб. Рівень розвитку мови, як і стан культури є візитною карткою кожної нації, країни. Також, розвиток культури, у свою чергу, є вагомою ознакою високої фахової культури.

Мовно-термінологічна компетентність – найголовніша складова загальної професійної ерудиції та культури спілкування.

Представники юридичної та правоохоронної професії вирізняються тим, що потребують особливої уваги до мови, слова, його вживання у документах. Ураховуючи, що професія юриста охоплює такі важливі сфери, як законодавство і законотворення, державне управління та ін., мова права – це складний підвид літературної мови, зі своїми стильовими різновидами та жанрами, з великим запасом специфічних мовних засобів (лексичних, фразеологічних, граматичних, стилістичних). Лінгвістична підготовка юриста сьогодні – це досить складний за своїм предметом і змістом творчий навчальний процес, який потребує зусиль як науковця, так і курсанта.

Юридичний термін – це слово чи словосполучення, що вживається у законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, має точний і визначений зміст, вирізняється змістовою однозначністю та функціональною стійкістю; це словесні визначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається та закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави. Наприклад, злочин – це суспільно-небезпечне, протиправне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта, за яке передбачена кримінальна відповідальність.

Сьогодні українську юридичну термінологію формують нормативно-правові акти, які створювались у різний час і мали різну мету. Українська юридична термінологічна система є невід'ємним елементом правової реформи. Але існує проблема, яка полягає у тому, що українську юридичну термінологію формували за правилами російської. На сучасному етапі запроваджують нову термінологію шляхом її опрацювання і включення

безпосередньо до тексту документів. Наприклад, словосполучення «Громадянський кодекс» зараз замінюють на більш українське – «Цивільний кодекс».

Також, в українській юридичній мові у великій кількості використовуються запозичені поняття та терміни. І це закономірно, адже саме так збагачується лексика кожної мови. Наприклад, із латинської мови до нас перейшли такі терміни, як апеляція, референдум, адвокат; з французької: *акція, паспорт, армія* тощо. Також, існує багато запозичень з голландської, німецької, італійської мов. І цей процес не зупиняється й досі.

Нині, коли швидко розвивається законодавча діяльність, юридична термінологія, – один із найважливіших напрямів впливу юридичної теорії на практику, точність і ясність юридичних формулювань, чітке їх мовне втілення, правильне вживання визначає ефективність дії законодавства, сприяє зміцненню законності, охорони і забезпечення прав особистості.

Юридичні терміни посідають особливе місце у мові законодавства. Вони виникають разом з іншими термінами у результаті правотворчості і лише відображають явища дійсності, а не породжують їх. Термінологію, яка використовується у законодавстві, автор книги «Язык закона» А. Піголкін класифікує за вертикальним та горизонтальним принципами. На вершині вертикалі є термінологія, закріплена в Конституції України, основах законодавства. Горизонтальна охоплює різноманітні види міжгалузевої та галузевої термінології. Міжгалузева термінологія – це така, що використовується у деяких галузях законодавства (матеріальна відповідальність, завдана шкода, проступок тощо).

Отже, сучасна юридична термінологія є розгалуженою і динамічною системою найменувань прав, явищ, понять, інститутів, категорій тощо; лексичний склад, внутрішня будова і межі якої перебувають у постійному розвитку та взаємодії з іншими терміносистемами, загальноживаною та неунормованою правовою лексикою.

АНГЛІЙСЬКА МОВА В ЖИТТІ ЮРИСТА

В. В. Чакусова

(учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»)

Науковий керівник: вчитель-методист КЗО «Міський юридичний ліцей»

Ткаченко Тетяна Вікторівна

На сьогодні оволодіння навичками, уміннями вільно говорити діловою англійською мовою для юристів стає необхідністю. Вони її вивчають у дитячих садках, школах, вишах, не кажучи вже про численні курси іноземних

мов та тренінги. У такий спосіб у майбутніх юристів виникає можливість підвищувати рівень мовної і мовленнєвої культури. Вивчивши англійську мову, вони поповнюють лексичний запас слів, поглиблюють знання з культури рідної мови, володіють нормами сучасної української літературної мови. З часом у них виникає перспектива не тільки читати і писати іноземною мовою, але й думати, а отже, створювати іншомовні презентації, відвідувати міжнародні конференції та тренінги, вести ділове листування.

Для успішної роботи в найрізноманітніших сферах і напрямках знання рідної мови є недостатнім явищем. Виокремимо рівні володіння англійською мовою: Elementary; Pre-intermediate; Intermediate Upper intermediate; Advanced; Proficiency. Як відомо, загальноєвропейська система CEFR складається з п'яти рівнів: A 1 – breakthrough; A 2 – waystage; B 1 – threshold; B 2 – vantage; C 1 – effectiveness. Зазначимо, що для комфортної роботи і спілкування необхідно володіти мовою як мінімум на рівні B 1. Для підтвердження цих рівнів існує система міжнародних тестів і сертифікатів, які дозволяють перевірити навички аудіювання, читання, говоріння та письма іноземною мовою. Такі тести використовують роботодавці усього світу для перевірки лінгвістичних здібностей співробітників.

Англійська мова – це одна з найпопулярніших мов, якою говорять люди з різних країн. Вона займає третє місце у світі. Нею розмовляють 106 країн, основною є Великобританія. Більшість людей використовують цю мову, щоб зрозуміти один одного (навіть якщо англійська не є рідною для учасників спілкування). Англійську в тій чи іншій мірі розуміє приблизно 1/3 населення світу. Фактично всі міжнародні ділові, академічні та дипломатичні переговори ведуться мовою Шекспіра.

За короткий час інтернет проник в наше життя, захопивши практично всі сфери людської діяльності. В сучасному світі він впроваджується не тільки в професійну галузь, як бездонне джерело різноманітної інформації, але і в особисте життя людини як комунікативної платформи. Пліч-о-пліч з іншими ЗМІ інтернет однозначно впливає на поведінку людей у суспільстві. Люди починають спілкуватися он-лайн на різних типах веб-сайтів або використовуючи спеціально програми: ICQ, Mail Agent, QIP та інші. Інтернет, укупі з радіо, телебаченням, формує універсальну інформаційну мережу, так званий кіберпростір. Людей, залучених у цю мережу, називають «Netizens» (від англійського «citizens» – городяни, «net» – мережа). Регулярних користувачів називають «Webies» (від англійської web – «www», всесвітня павутина), новачків називають «Newbies» (від англійської «new» – новий). Мову, що використовується в кіберпросторі, називають «Net speak» (від англійського «speech» – мова). Інтернет стає популярним серед

студентської молоді, яка «виросла на комп'ютерах», і, відповідно, стає невід'ємною частиною їхнього життя. Мова сама по собі змінюється повільно, але інтернет значно прискорює цей процес. У середині мережі загальноживана лексика набуває гібридної, обмеженої форми, яскравим прикладом слугують акроніми, що виражають сміх: Lol (laughing out loud) – сміюся дуже голосно, використовується для вираження звичайного сміху); Lmao (laughing my as of) – лопаюся від сміху, відноситься до чого-небудь дуже смішного; Rotflol (rolling on the floor laughing out loud – валяюся по підлозі від сміху, використовується для божевільних і вкрай смішних випадків) та інші типу OMG (oh my god – о Боже).

Відсутність необхідних і достатніх знань у цій галузі є досить поширеною проблемою, але тією, яка вирішується компетентними і досвідченими людьми.

ЗАСОБИ ПЕРЕКОНУЮЧОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Т. П. Чанцева

(слухач магістратури 5-го курсу юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат філологічних наук Дніпровського державного
університету внутрішніх справ **Мороз Валентина Яківна**

Слово – великий інструмент людського спілкування та безмежного впливу на людей. Керівники часто піклуються про зміст словесного впливу, і водночас безтурботно відносяться до його форми, яка не менш важливою. Що, наприклад, мається на увазі, коли мова йде про техніку словесного переконання? Це дикція (чітка вимова звуків), виразна вимова (зокрема правильне оперування логічними наголосами), гучність (залежно від аудиторії), вміння керувати своїми жестами й мімікою, чітка логічна структура мови, наявність пауз, коротких перерв [1, с. 25]. Коли йдеться про соціально-психологічні механізми впливу, мається на увазі, що один суб'єкт психічної активності своїми діями може викликати потрібну йому психічну (душевно-духовну) активність іншого суб'єкта психіки, а саме: певні відчуття, уявлення, спогади, думки, почуття, ставлення, вольові дії тощо [3, с. 110].

До способів спілкування належать способи впливу однієї людини на іншу (або інших), коли ми прагнемо «спровокувати» її поведінку в потрібному нам напрямку, знайти в системі її діяльності «слабкі місця», визначити фактори, що керують нею, і намагаємося змінити їх тощо [4,

с. 101]. Будь-який вплив здійснюється з метою формування, закріплення або зміни настанов, поглядів, взаємин, почуттів. дій тощо. Психологічні механізми різних за природою видів впливу не однакові. Кожний з них специфічний і застосовується за певних умов. До групи психологічних способів впливу на людей належать – навіювання, наслідування, психічне зараження, мода, чутки. Це механізми, які діють насамперед на несвідоме. Існує ще такий важливий спосіб впливу, як переконання. На відміну від попередніх його використовують тоді, коли хочуть вплинути на свідомість людини. Якщо дія трьох перших механізмів пов'язана переважно з некритичним ставленням людей до інформації, поведінки, емоцій тих, хто діє на них, то переконання передбачає логічне мислення, критичний аналіз цих сигналів [2, с. 250].

Переконання – це спосіб впливу, коли людина звертається до свідомості, почуттів і досвіду іншої людини з тим, щоб сформувати в неї нові установки. Переконання впливає не тільки на розум, а й на почуття, якщо звернення до інших супроводжується емоціями. Також це такий вплив однієї людини на іншу або на групу людей, який діє на раціональне та емоційне в їхній єдності, формує нові погляди, відносини, що відповідають вимогам суспільства. Переконання не дасть належного результату, якщо його підмінено моралізуванням, тому краще не вживати слів типу «мусиш», «зобов'язаний», «як не соромно» та ін. Така форма сприймається як формальна і до неї ставляться іронічно, а то і з презирством. Мистецтво переконувати полягає як у тому, щоб бути приємним, так і в тому, щоб логічно обґрунтовувати свою позицію й переводити мислення в мовлення. Проте якщо людина не хоче, щоб її переконали, тут не допоможуть ні логіка, ні аргументація. Не можна також досягти бажаного результату, якщо той, хто переконує, поводить себе зверхньо або поблажливо, прагне самоствердитися [5, с. 148].

Навіювання – це психічний вплив однієї людини на іншу або на групу людей, що передбачає некритичне сприймання висловлених думок і волі. У нашій країні значення навіювання тривалий час недооцінювалося. Його називали буржуазним засобом впливу на людей. Насправді ж навіювання посідає дуже важливе місце в нашому житті, воно є механізмом, який дає змогу вплинути на несвідоме: установки, емоційні реакції, очікування тощо [5, с. 150]. Під час навіювання не досягається згода, а лише забезпечується прийняття інформації, що містить готовий висновок. Використовуючи інформацію, людина, на яку впливають, має сама дійти необхідного висновку. Виокремлюють такі види навіювання на людину: 1) коли вона перебуває в активному стані; 2) під гіпнозом; 3) під час сну. Першим і

основним є, звичайно, навіювання в активному стані. Навіювання може бути навмисним. Це цілеспрямований і свідомо організований психологічний вплив, коли сугестор (тобто той, хто користується цим способом) знає, кому і що він хоче нав'язати і відповідно до цього добирає прийоми впливу. Бажано, щоб сугестор був людиною авторитетною, тоді йому довіряться. Виокремлюють також навіювання ненавмисне, коли сугестор не ставить перед собою спеціальної мети, проте своїми словами та діями навіює іншому саме той стан, який би спонукав того до відповідної дії.

Зараження. Наймасовіший спосіб інтеграції групової діяльності виникає за значного скупчення людей – на стадіонах, у концертних залах, на карнавалах, мітингах тощо. Однією з його ознак є стихійність. Зараження – психологічний вплив на особистість у процесі спілкування і взаємодії, який передає певні настрої, спонуки не через свідомість та інтелект, а через емоційну сферу. Психічне зараження здійснюється через передачу емоційного стану від однієї особи до іншої на несвідомому рівні. Свідомість за таких умов різко звужується, майже зникає критичність до подій, інформації, що надходить з різних джерел. Психологія тлумачить зараження як неусвідомлювану, мимовільну схильність людини до певних психічних станів. Відбувається зараження через передавання психічного настрою, наділеного великим емоційним зарядом. Воно є одночасно продуктом впливу на інших енергетики психічного стану індивіда чи групи, а також здатністю людини до сприймання, співпереживання цього стану, співучасті.

Наслідування – найпоширеніша форма поведінки людини у міжособистісній взаємодії. Це процес орієнтації на певний приклад, взірць, повторення і відтворення однією людиною дій, вчинків, жестів, манер, інтонацій іншої людини, копіювання рис її характеру та стилю життя. Саме через наслідування здійснюється процес соціалізації особистості, реалізуючись через навчання і виховання. Особливе значення воно має в розвитку дитини, тому більшість науково-прикладних досліджень з цієї проблематики здійснюється в дитячій, віковій і педагогічній психології. У дорослої людини наслідування є побічним способом засвоєння навколишнього світу, її психологічні механізми наслідування значно складніші, ніж у дитини та підлітка, оскільки спрацьовує критичність особистості. Наслідування в дорослому віці є елементом навчання певним видам професійної діяльності (спорт, мистецтво). Проте його не можна розглядати як односпрямований рух інформації, зразків поведінки від індуктора (комунікатора) до реципієнта. Завжди існує (іноді мінімальний) зворотний процес – від реципієнта до індуктора.

Мода – це форма стандартизованої масової поведінки людей, що виникає стихійно під впливом настроїв, смаків, захоплень, які домінують у суспільстві. Мода поєднує багато суперечливих тенденцій та механізмів соціально-психологічного спілкування: ідентифікацію та негативізм, уніфікацію та персоналізацію, наслідування та протиставлення. До її особливостей належить те, що вона виявляється в усіх сферах суспільного життя, економіці, політиці, мистецтві, побуті, спорті тощо. Мода дуже тісно пов'язана зі смаками та звичаями людей. З першими її зближують змінність та рухливість з другими – повторюваність та усталеність. Для моди характерна динамічність, постійне прагнення до швидкоплинності, новизни і водночас вона консервативна. Щось заперечуючи, відкидаючи старе, мода разом з тим претендує на роль зразка, еталона. Інакше кажучи, мода – це часткова, зовнішня зміна культурних форм поведінки і уподобань людини.

Чутки. Коли люди стикаються з чимось незрозумілим, але, на їх думку, важливим, вони завжди намагаються знайти відповідну інформацію, в якій було б необхідне роз'яснення. Чутка – це повідомлення, що надходить від однієї або більше осіб, про нічим не підтвержені події. Як правило, вони стосуються важливих для певної соціальної групи чи людини явищ, заторкують актуальні для них потреби та інтереси. Очікування одержати задоволення в інформації є головним мотивом сприймання і відтворення почутого (чутки).

Отже, соціально-психологічний механізм переконуючої комунікації передбачає, з одного боку, цілеспрямований, усвідомлюваний характер впливу, застосування аргументів і фактів, дотримання логіки доведення і обґрунтування, апелювання до істинності і значущості, а з другого – свідоме, уважно-критичне ставлення реципієнта до змісту інформації, що йому пропонується, і до способу її подання. Основне призначення цього механізму – змінити (перетворити чи зміцнити) переконання реципієнта, викликати у нього відчуття і розуміння неможливості жити за іншими змістовими сценаріями.

Література

1. Гриценко Т.Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. / Т.Б. Гриценко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 624 с.
2. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: Навч. посіб. / З.Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.
3. Мацько Л.І. Культура української фахової мови / Л.І.Мацько, Л.В.Кравець. – К.: Академія, 2007. – 360 с.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Я. Радевич-Винницький. – К.: Знання, 2006. – 291 с.
5. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування: Навч.посіб. – 5-те вид., стер. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка. – К.: Вікар, 2006. – 223 с.

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

М. М. Чеботарьов

(учень КЗО «Міський юридичний ліцей»)

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ВНПЗ «Дніпропетровський гуманітарний університет» **Алфьорова Тетяна Миколаївна**

Обраний Україною європейський шлях розвитку економіки та соціальної сфери, на відміну від багатьох інших декларацій влади, широко підтримується громадянами. Реалізація конкретних кроків в напрямку висвітлення відповідної інформації та наближення нашої країни до стандартів якості життя європейської спільноти здатна відновити довіру українців до дій органів влади, зменшити соціальну напругу, викликану, зокрема, станом споживчого ринку. Ринок перенасичений недоброякісною продукцією, а недобросовісний бізнес майже відкрито пішов у наступ на права та інтереси споживачів, використовуючи бездіяльність відповідних органів влади. Отже, маємо знати, як діє та розвивається споживча політика Європейського Союзу, її пріоритети, а також позиції урядів країн-членів ЄС у стосунках зі споживчою громадою та незалежними організаціями споживачів. Згідно з ст. 417 Угоди про асоціацію Україна наближає своє законодавство до *acquis* ЄС у сфері захисту прав споживачів, перелік яких визначається Додатком XXXIX до Угоди про асоціацію, при цьому уникаючи створення бар'єрів у торгівлі.

Будь-який процес у суспільстві проходить еволюційний розвиток від становлення і до сьогодення. На підставі аналізу пройденого шляху суспільство має навчитись планувати свій розвиток на майбутнє. Частина цих планів втілюється в життя, а частина так і залишається нездійсненими. Аналогічне можна сказати про політику ЄС у сфері захисту прав споживачів, яка почала свій розвиток у рамках спільного ринку майже разом із створення Європейського Економічного співтовариства, здійснюючи вплив на політику всередині ЄС, так і за її межами. Підходи до стимулювання громадянської активності споживачів та врахування позицій провідних незалежних споживчих організацій постійно знаходяться в центрі уваги Європейської Комісії та урядів країн Євросоюзу. Серед головних напрямів діяльності Європейської Комісії – охорона здоров'я та захист прав споживачів. Таке поєднання двох сфер суспільної діяльності під патронатом одного з 27 єврокомісарів (відповідно до кількості країн-членів ЄС) свідчить про нерозривний взаємозв'язок між рівнем та якістю споживання і здоров'ям громадян.

Основою європейської системи захисту прав споживачів є споживча політика Європейського Союзу як індикатор стану і розвитку європейського економічного, політичного й суспільного простору. Країни ЄС створюють та ефективно впроваджують нові підходи до розуміння споживчої політики і реалізації визнаних прав споживачів як передумови ефективного розвитку спільного ринку. Європейська Комісія здійснює прийняту нею «Стратегію споживчої політики ЄС на 2007-2013 роки», загальний бюджет якої склав 156,8 мільйонів євро. Розмір фінансового забезпечення свідчить про увагу, що приділяється споживчій політиці в рамках розбудови ЄС, а саме – забезпеченню економічного зростання, авторитету політики серед громадян та підтримці дієвого зворотного зв'язку з громадянами. Метою Стратегії споживчої політики ЄС визначено стабільний розвиток внутрішнього ринку ЄС та поточний вплив Європейської Комісії на повсякденне життя громадян, який забезпечується через зміну акценту з можливостей виробників на потреби споживачів, що є принциповим підходом. Значна увага Стратегії зосереджена на випереджаючому розвитку тих сегментів ринку, що краще відповідають потребам споживачів. Важливою є позиція Стратегії, відповідно до якої поінформований, впевнений і впливовий споживач є невід'ємною складовою такого розвитку. Реалізація конкретних кроків в напрямку висвітлення відповідної інформації та наближення нашої країни до стандартів якості життя європейської спільноти здатна відновити довіру українців до дій органів влади, зменшити соціальну напругу, викликану зокрема станом споживчого ринку. Однією з головних ознак Європейської спільноти є співпраця, коло захисту споживачів також не виняток. Європейські організації співпрацюють двома способами. Переважна більшість їх є членами «Європейської споживчої організації (Bureau Unions de Consommateurs – BEUC)», яка розміщується у Брюсселі. Це політичний і лобістський орган, покликаний представляти точку зору споживачів перед керівними органами Європейського Союзу – Єврокомісією, Парламентом і Радою Міністрів. BEUC частково фінансується Єврокомісією, а також за рахунок членських внесків від організацій, які входять до неї. Вона брала участь у підготовці всіх Директив, описаних у цьому документі. Вони також співпрацюють у структурі «Групи міжнародних досліджень і тестування (International Consumer Research and Testing)», створеної з метою координації проведення спільних тестів, під час яких продукція, що продається у декількох країнах, випробовується один раз, а результати тестування повідомляються через рівні організації. Це дозволяє значно скоротити витрати, забезпечуючи при цьому наявність інформації для споживачів у всьому Європейському Союзі. Європейський Союз за останній час робить

значні кроки у розвитку прав споживачів та їхнього захисту. Створюються додаткові державні установи та організації, проводиться політика розповсюдження інформації для кожного громадянина кожної країни-члена ЄС. Україна, як претендент на членство у євротоваристві має покращувати свою систему нагляду та контролю прав споживачів, одним з найкращих виходів постає імплементація законодавства ЄС та реформування державних органів. Демократичні зміни потребують гармонійного розвитку економічної, політичної та правової систем. Велику роль у цьому процесі відіграють удосконалення правових механізмів, засобів і передусім ефективність самого законодавства. Така оцінювальна категорія, як якість нашого життя, прямо залежить від реалізації ефективності законодавства. Проблема ефективності законодавства, його результативності може й має розглядатися в декількох площинах. Тут потрібно враховувати внутрішній, національний і зовнішній аспекти, навіть зовнішньо-інтеграційний, пов'язаний з імплементацією в законодавство України міжнародних стандартів. Щодня кожен з нас вступає у відносини, пов'язані із задоволенням різних побутових потреб. Купуючи продукти або туристичну путівку, здаючи взуття в ремонт, отримуючи консультацію лікаря, ми не звертаємо уваги на правову сторону цих відносин. Необхідність оцінки своїх дій як споживача послуг і дій виконавця з точки зору закону виникає, на жаль, лише після порушення будь-яких прав. Постраждати можна не тільки від продавця, але і від закрійника, телевізійного майстра, лікаря або екстрасенса. Цивільна відповідальність займає важливе місце в ряді правових засобів, що забезпечують захист прав споживачів. В умовах переходу до економіки ринкового типу роль цивільної відповідальності значно підвищується, оскільки основною її метою є відновлення порушеної майнової сфери потерпілої особи. Відносини між реалізаторами товарів та їхніми споживачами регулюються не нормами прав людини, а спеціальним законодавством у галузі захисту прав споживачів, зокрема Законом України «Про захист прав споживачів», тому запропоновані варіанти вирішення конфліктної ситуації не відповідають вимогам указанного Закону. Після прийняття і введення в дію Цивільного кодексу України відбулися якісні зміни вітчизняного цивільного законодавства, але, незважаючи на окремі зміни в законодавстві – рівень порушення прав споживачів істотно не змінився. Аналіз чинного законодавства свідчить, що український споживач має значні переваги перед продавцем, реалізувати які він може самостійно, тобто звернутися безпосередньо до продавця чи виробника товару, до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суду. Сьогодні на перший план виходить проблема виготовлення і реалізації товару, виконання робіт та надання послуг, що не

відповідають вимогам нормативних документів щодо якості, тобто неякісних або небезпечних. Тому держава, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування зобов'язані створити організаційно-правові, соціально-економічні та примусово-владні гарантії забезпечення права споживачів на безпеку і належну якість товарів, робіт, послуг, що, безумовно, сприятиме забезпеченню належного захисту прав споживачів.

Проблема реалізації прав споживачів та продавців в Українському досвіді існує, та її не можна відкидати. Кожен – споживач, але не кожен – реалізатор (продавець), тому для регуляції відносин між обома створюється законодавча база. В Україні, на цьому етапі, вона не може гарантувати повного захисту та гарантій у разі порушення прав споживачів. Створюються численні владні органи, інстанції, комісії та громадські організації, але доцільно ситуацію змінити вони не можуть. Численні порушення, халатність, корупція та не бажання до змін заважають розвитку нормативно-правової бази, і тому доцільних змін у цій ситуації ми не бачимо. Як рятівною вказівкою залишається міжнародне право та Європейський Союз з його потужною громадянською позицією та успіхами у захисті прав споживачів. Так, нам до такого рівня ще далеко, але зміни починаються не з законодавства, а з людини, кожного окремого громадянина, бо вони складають громадянське суспільство. Більшість демократичних змін ідуть на користь державі, але зупинятися та миритися з такого роду проблемою не можна.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІМИ ЮРИСТАМИ

Т. О. Шестакова

(курсант I курсу Криворізького факультету Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: старший викладач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Криворізького факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ **Савченко Анна Вікторівна**

На сьогоднішній день Україна ставить на перше місце євроінтеграційний процес, а найважливішою умовою здійснення цього процесу вважається оволодіння іноземною мовою, тому якісне вивчення англійської мови є першочерговим завданням для студентів вищих навчальних закладів. Також слід зауважити, що знання іноземної мови досить важливе в сучасних умовах глобальної інформатизації. З кожним роком кількість людей, які мають доступ до мережі Інтернет, безперервно

збільшується. За даними досліджень 80% інформації в всесвітній мережі зберігається англійською мовою, і цей обсяг подвоюється кожні 18 місяців [1]. Вивчення іноземної мови сприятиме особистісному розвитку майбутніх фахівців, полегшить процес пошуку інформації та комунікації з іншими користувачами.

Англійська мова важлива на кожному рівні, починаючи від простого обміну думками з іноземцями до вирішення глобальних питань економіки, науки та ін.

Основна мета вивчення іноземної мови майбутніми юристами полягає у набутті багажу лінгвістичних знань та у вмінні правильного застосування їх для ведення документації, ділових переговорів з професійної тематики тощо.

Професійно-орієнтоване оволодіння іноземною мовою майбутніми спеціалістами відбувається на базі загальноживаної лексики та на лексичі, яка є властивою для певної професійної групи. Особливістю оволодіння іноземною мовою студентами юридичних факультетів є необхідність ознайомлення з загальною та юридичною термінологією права, читання аутентичних текстів, формування навичок самостійної роботи зі створення індивідуального словника, оволодіння навичками усного професійного спілкування на прикладах найпоширеніших ситуацій повсякденного спілкування, необхідних для професійної комунікації [2].

Майбутньому юристу необхідно на високому рівні володіти професійною термінологією, адже її досконале знання, доцільне застосування в галузі юриспруденції є запорукою успішної професійної діяльності. Формуванню термінологічної компетенції приділяється увага не лише у процесі вивчення фахових дисциплін, а й за допомогою засобів іноземної мови.

Важливою функцією професійної діяльності юриста є комунікативна, яка передбачає обмін інформацією, координацію дій партнерів юридичної діяльності та отримання повноцінного зворотного зв'язку. Іншомовна професійна комунікативна діяльність виступає засобом передачі форм культури професійної ролі та професійного досвіду [4].

Зростання зовнішньоекономічних юридичних контактів посилює значення оволодіння іноземною мовою, оскільки гарантує професійне спілкування, ділове листування, ведення переговорів та неофіційних бесід, що посилюватиме ефективність правових контактів. У процесі вивчення іноземної мови студенти вищих навчальних закладів не лише оволодівають мовою, а й формують професійні навички.

Переклад посідає значне місце в науково-дослідній діяльності майбутніх юристів і являється частиною їх професійної компетентності. Для

майбутніх фахівців особливо важливим є вміння комунікації з людьми, які часто спілкуються не літературною мовою, а вживають діалектизми, сленгові слова, якими користуються представники певного виду діяльності (в тому числі і злочинці). В минулому такі письменники як Чарльз Дікенс, Томас Харді, Д. Х. Лоуренс, Марк Твен використовували діалектні форми у мовленні своїх персонажів. Діалектні форми можна знайти і у сучасних письменників [3]:

I got hold of the phone at ones and called the police... But first of all I just walked about, dazed.

Звісно, я негайно зателефонував до поліції. Але спочатку я ходив по квартирі як схиблений.

It wasn't robber. Unless some half-crazy tramp had got in and been too scared in the end to take anything. Whoever it was had made a very clean getaway. Too clean for the police. (John Collier)

Зовсім це не було з метою пограбування, хіба що якийсь пришиблений волоцюга пробрався у будинок, а потім злякався і ніхто його не взяв. Хто б він там не був, а спрацьовано чисто. Занадто чисто для поліції.

Оволодіваючи іноземною мовою, майбутні юристи стикаються з проблемами, пов'язаними з перекладом українських юридичних термінів. Наприклад, «строки й терміни», про які йдеться у главі 18 нового Цивільного кодексу України, російською мовою перекладають як «сроки и даты», а англійською мовою як «periods and dates». Сміслові забарвлення таких перекладів зовсім інше, ніж у автентичному українському тексті [5, с. 47]. Термін «правочин» (глава 6 ЦК) англійською мовою звучить «transaction», а російською мовою можна навести декілька варіантів перекладу «сделка», «соглашение» та «обязательства», тому юридичний переклад вважається одним з найбільш складних видів перекладу.

На закінчення слід зазначити, що питання професійної спрямованості вивчення іноземної мови майбутніми юристами є одним з найбільш складних і є відкритим для подальших методичних знахідок та вдосконалень.

Література

1. Хоменко О. Роль англійської мови в умовах глобалізації / О. Хоменко // Вища школа. Гуманізація навчального процесу: збірник наукових праць. – 2013. – Вип. LXI. – С. 203-217.
2. Лабашева Н.А. Проектирование профессионально-ориентированного обучения иностранному речевому общению студентов юридических вузов: дис. ... канд. пед. наук. – Краснодар, 2002. – 215 с.
3. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. – М.: Воениздат, 1980. – С. 55-57.
4. Храмова А.Б. Формирование коммуникативной компетентности студентов – будущих юристов // Храмова А.Б. – Вестник СамГУ. – 2008. – № 1(60). – С. 251–266.

5. Давиденко А.Л. До проблеми терміна «ділове українське мовлення» // Мова та її функціонування. – Вісник ЛДУ – Вип.25. – 1996. – С. 38-41.
6. Вул С.М., Довженко О.В. О лингвистической экспертизе как новом роде исследований в системе Минюста Украины / С.М. Вул, О.В. Довженко // Экспертное обеспечение правосудия: проблемы теории и практики: материалы международной научно-практической конференции (7-8 сентября 2006 г., Симферополь), 2006.

ЩОДО ПИТАННЯ БІЛІНГВІЗМУ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Южека Роман Сергійович

(слухач магістратури 5-го курсу юридичного факультету, Голова наукового товариства курсантів, студентів та слухачів Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук Дніпровського державного університету внутрішніх справ **Мороз Валентина Яківна**

Однією з особливостей України є наявність великої кількості різноманітних мовних меншин. На сьогодні соціально-мовна ситуація в Україні характеризується як білінгвізм або двомовність. Звідси актуальним видається дослідження проблем білінгвізму в сучасній Україні.

Перш за все, слід зауважити, що білінгвізм (двомовність) – специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається і є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави. Джерелом білінгвізму, як правило, є етнічна неоднорідність самого суспільства, наприклад, існування в одній державі двох етносів, що користуються різними мовами. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно «чистих» держав, білінгвізм, як мовне явище, отримало велике поширення [1, с. 36].

Білінгвізм відображає ситуацію, коли відразу дві мови визнані державою внаслідок юридично закріплених норм або законів на рівні офіційних і з рівноправним статусом для кожної з цих мов. Серед типових прикладів країн з офіційним білінгвізмом є Канада, Бельгія, Фінляндія, Казахстан та ін. Неофіційний білінгвізм відповідає ситуації, коли офіційно визнана лише одна з двох мов, що найбільш часто використовується населенням цієї держави. Разом із тим невизнана на рівні офіційної друга мова продовжує вживатись значною частиною населення достатньо широко. Саме до таких держав сьогодні, через певні історичні причини, належить Україна, як і деякі інші держави на географічному просторі колишнього Радянського Союзу [1, с. 36].

По суті, ситуація двомовності неприродна, нестабільна, навіть

загрозлива та руйнівна, вона характеризується не гармонійною взаємодією мов, а конфліктом і боротьбою, які триватимуть доти, доки на території держави не переможе одна мова. Треба чесно визнати, що у світі не існує двомовності, а є лише проблема двомовності, яку намагаються розв'язати так, як це роблять Фінляндія, Бельгія, Норвегія, Канада, США [1, с. 38]. Звідси проблема білінгвізму в сучасній Україні є досить важливою, та потребує негайного втручання з боку держави задля врегулювання мовної ситуації, що склалася в Україні в останні роки.

На сучасному етапі Україну можна характеризувати як державу національного типу, де наявне чітке протиставлення титульної нації (українців) та національних меншин. Мова титульної нації конституційно закріплена як державна, що означає її введення в усі сфери офіційної комунікації, перш за все на адміністративному рівні, а також у сферу освіти, економіки, культури тощо. Проте процес впровадження української мови в усі сфери суспільного життя став дуже складним. У радянські часи – в період максимального розвитку українсько-російського білінгвізму – російська мова панувала в основних комунікативних сферах на рівні офіційного спілкування. Це не могло не вплинути на розвиток функціональних стилів української мови.

Мовна ситуація, що склалася в Україні в останні роки, досить парадоксальна, оскільки, згідно з Конституцією, державна мова одна, проте вільно функціонують дві з майже повною відсутністю в деяких регіонах мови-опонента. Об'єктивно Україна живе в умовах фактичного (не юридичного) білінгвізму. «Віртуально можна уявити собі, як крізь усю країну проходить невидимий кордон, який розділяє її на дві частини: східну, де панує використання російської мови (чимала частина східної частини пасивно володіє українською мовою), і західну, де в усіх сферах функціонує українська мова (більша частина населення західної частини повною мірою володіє російською мовою)» [2, с. 62].

Масова двомовність України є наслідком тривалого процесу монокультурної асиміляції, тимчасовим перехідним етапом від української до російської одномовності. Здобуття державної незалежності призупинили цей рух, але ця непевна і хитка позиція залишається й досі, тоді як завдання збереження й зміцнення самостійності потребує рішучої зміни вектора двомовного розвитку [3, с. 130].

Нині ситуація в українському суспільстві склалася таким чином, що комунікативна потужність української й російської мов, а також їхній функціональний та соціальний статуси далеко не рівнозначні. Зокрема, у загальнодержавному вимірі серед української молоді лише у сфері навчання

та офіційно-ділових ситуаціях українська мова є більш уживаною, у решті ж комунікативних ситуацій (у сферах розваг, міжособового спілкування, медіа-новин, літератури та музики) домінує російська. Фактично навіть у разі використання державної мови у сфері офіційного спілкування у свідомості мовця формується лише одна мова, лексична система якої вміщує в собі український і російський плани вираження. Прикладом такої мовної поведінки є використання російськомовними громадянами україномовної «паперової» термінології під час спілкування російською мовою. Мовний конформізм українців, їхня звичка підпорядковуватися диктатові російськомовних партнерів по комунікації стали масовим явищем, яке виразно виявляють соціологічні дослідження мовної поведінки молоді в ситуаціях неформального міського спілкування [4, с. 11].

Доводиться констатувати, що в сучасній Україні складається ситуація, яка призводить до масового соціального конформізму, – більше половини населення країни змушене на соціальному рівні переходити до прихильності до російської мови. Адміністративно-директивна українізація вже призвела до розриву між буденним і соціальним рівнями спілкування. Найважчим наслідком цього розриву стає падіння суспільної моралі й утвердження принципу подвійної моралі: для мене – одне, для інших – друге [5, с. 54].

Таким чином, проблема білінгвізму є складною і неоднозначною в Україні, а тому потребує подальшого дослідження у цьому напрямку з метою з'ясування шляхів і причин наявності білінгвізму, а також на основі цього розробки механізмів збалансування мовної ситуації у країні.

Література

1. Павліченко Ю. В. Білінгвізм в Україні: причини й наслідки / Ю. В. Павліченко // Управління розвитком. – 2013. – № 15. – С. 36-38.
2. Савченко Л.В. Міжмовні комунікації: проблеми білінгвізму в Україні / Л.В. Савченко // Культура народів Причорномор'я. – 2003. – № 37. – С. 62-65.
3. Сименко Ю. О. Проблема двомовності в сучасній Україні в соціокультурному аспекті / Ю. О. Сименко // Управління розвитком. – 2014. – № 12. – С. 130-131.
4. Бурда Т. Мовна поведінка особистості в умовах українсько-російського білінгвізму (мовне середовище м. Києва) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 / Т. М. Бурда ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2002. – 22 с.
5. Позняк Д. Комунікативні сфери української та російської мов у регіональному вимірі / Д. Позняк // Соціальна психологія. – 2007. – № 1. – С. 53-69.

МОВНІ ПРОБЛЕМИ В ПРАВИ

М. С. Яворська

(студентка II курсу Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Іслам Аліна Володимирівна

У ході вивчення проблеми Українського законодавства визначено проблеми прав та свобод громадян, пов'язаних із правом на рідну мову. Законодавство України не встановлює повноважень спеціальних державних органів, які відповідають за дотримання цього права, не передбачає конкретної юридичної відповідальності за його порушення тощо, тобто не визначає всього комплексу питань, які є в цій сфері.

У загальних дослідженнях із проблем мови пов'язані з можливістю багатьох інших прав та свобод, тому ми не можемо обминути питання щодо права титульної національності на розвиток української мови, національних меншин на розвиток та використання їхніх мов, а також права усіх громадян на вивчення і використання інших мов.

Метою статті визначення загальних проблем які пов'язані з Законодавством України з правом на рідну мову. Питання розвитку української мови та вивчення і використання інших мов.

Мова є основою національної культури. У ній зберігаються культурні коди нації, акумулюється її історична пам'ять. Вона є важливою складовою національної ідентичності й транслятором здобутків інших культур. Рівень розвитку мови корелюється з рівнем культурного розвитку нації. Для України це питання завжди було актуальним, але й досить контроверсійним, враховуючи складну спадщину, яку вона отримала у мовній сфері. До того ж уже на ранніх етапах існування Української держави виявилася стійка тенденція політизувати мовні проблеми, особливо напередодні парламентських і президентських виборів. Можливо, тому українська мовна політика тривалий час не вирізнялася визначеністю і послідовністю [1].

Особливо цікавим є включення до списку мов, які, згідно із Законом, дозволяється на регіональному рівні використовувати в освіті, судочинстві, роботі державних підприємств, установ та організацій тощо, русинської мови, при тому, що саме питання існування русинів як окремого етносу в Україні є контроверсійним і надзвичайно політизованим. Сумнівно, що зазначені функції зможуть виконувати ромська, караїмська і кримчацька

мови. Перша – через відсутність понаддіалектної норми, дві інші – через надзвичайно малу чисельність в Україні караїмів і кримчаків (близько 1200 і близько 400 осіб відповідно), з яких далеко не всі володіють мовою свого народу.

У законі є неузгодженості з чинним законодавством. Так, у ст. 4 зазначається: «Якщо чинним міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені в законодавстві України про мови, то застосовуються норми, які містять більш сприятливі положення щодо прав людини». Однак ст. 19 Закону «Про міжнародні договори України» чітко визначає: «Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору» [2].

Отже, упровадження регіональних мов або мов національних меншин у роботу місцевих органів державної влади, самоврядування, судочинства, освіти з відповідними кваліфікаційними вимогами при доборі службовців, суддів, вчителів та викладачів знизить соціальну мобільність у середині країни, призведе до поступового взаємного відчуження регіонів. Водночас можна передбачити зростання культурного (а в перспективі економічного та політичного) тяжіння цих регіонів до країн, частиною яких вони колись були. Особливо цьому сприятиме створення повнопрофільної системи державної освіти на регіональних мовах. Вищі навчальні заклади вже невдовзі почнуть орієнтуватися на освітні стандарти відповідних країн, а також на потреби їх ринку праці.

Література

1. <http://www.niss.gov.ua/articles/1227/>
2. Закон України «Про засади державної мовної політики» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПРОБЛЕМАТИКА ОЧИМА НАУКОВЦІВ

Біднова Наталія Іванівна – викладач Державного професійно-технічного навчального закладу «Дніпровський центр професійно-технічної освіти туристичного сервісу»

Бондаренко Вікторія Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівський державний університет внутрішніх справ

Бутиліна Ольга Володимирівна – інженер з охорони праці відділу матеріального забезпечення Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Гдакович Мар'яна Степанівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

Годенко-Наконечна Олена Петрівна – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Декусар Ганна Геннадіївна – старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дегтярєва Юлія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інтенсивного навчання іноземних мов Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Іванський Роман Дмитрович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпровського гуманітарного університету

Ільєва Катерина Анатоліївна – викладач кафедри інтенсивного навчання іноземних мов Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Клименова Олена Миколаївна – доцент кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Кондрашева Ольга Василівна – старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Костенко Ольга Геннадіївна – викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Кузан Галина Степанівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

Логінова Галина Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент, докторант Українського вільного університету (м. Мюнхен, Німеччина)

Межевська Лілія Володимирівна – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін, заступник декана юридичного факультету з навчально-методичної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Мороз Валентина Яківна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Нагорна Юлія Анатоліївна – старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Новікова Ольга Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг)

Пакулова Тетяна Василівна – доцент кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Палій Вікторія Миколаївна – учитель української мови і літератури вищої категорії, учитель-методист; керівник МАН у Комунальному закладі «Ганнівський навчально-виховний комплекс» «Середня загальноосвітня школа – дошкільний навчальний заклад» Верхньодніпровського району

Підлісний Микола Миколайович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Побережна Наталія Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Подворчан Алла Зеновіївна – старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Пономаренко Катерина Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг)

Поповський Анатолій Михайлович – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Почуєва Валентина Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Харківського національного університету внутрішніх справ

Рябовол Ганна Серафимівна – старший викладач кафедри іноземних мов Харківського національного університету будівництва та архітектури

Руколянська Наталія Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Хортицької національної академії

Сковронська Ірина Юріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

Сорокіна Наталія Григорівна – кандидат державного управління, доцент, докторант кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України

Стояцька Ганна Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Стрюк Євгенія Володимирівна – викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Тимофіїва Катерина Михайлівна – старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Тютюнник Віра Юріївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри інтенсивного навчання іноземних мов Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Тягло Любов Василівна – викладач кафедри мовної підготовки ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

Хорольська Юлія Сергіївна – ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант поліції

Шинкаренко Інна Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Шубенок Тамара Іванівна – викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Юськів Богдана Миколаївна – старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ

УКРАЇНСЬКА НАУКА ОЧИМА СТУДЕНТІВ

Байдуж Юлія Ігорівна – студентка I курсу магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Бакало Вікторія Олександрівна – курсант III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Брагінець Валерія Петрівна – учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»

Бурлакова Мирослава Олександрівна – учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»

Гіренко Олександр Олександрович – курсант III курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дембицька Тетяна Петрівна – курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дегтяр Вікторія Андріївна – курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Мармута Олександра Олександрівна – курсант III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Матвієнко Євгенія Ігорівна – курсант II курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Міатова Дар'я Павлівна – учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»

Мороз Тетяна Андріївна – слухач магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Олійник Яна Анатоліївна – слухач магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Патріман Марина Віталіївна – курсант I курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Петрова Юлія Євгеніївна – учениця 11 класу Комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Ліцей нових інформаційних технологій – загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів – дошкільний навчальний заклад» Кам'янської міської ради

Поклонська Оксана Юріївна – слухач магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Пристапа Діана Валентинівна – курсант II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Рец Віолетта Володимирівна – курсант I курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Сальнікова Мирослава Анатоліївна – курсант I курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Сароян Ріпсіме Мгерівна – курсант I курсу Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Сластіна Вікторія Русланівна – курсант I курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Соловей Ірина Юріївна – курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Струцька Ірина Русланівна – курсант II курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Хитрук Руслана Олегівна курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Цісар Богдана Олександрівна – курсант I курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Цой Ангеліна Едуардівна – курсант I курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Чакусова Валерія Владиславівна – учениця КЗО «Міський юридичний ліцей»

Чанцева Тетяна Петрівна – слухач магістратури 5-го курсу юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Чеботарьов Максим Максимович – учень КЗО «Міський юридичний ліцей»

Шестакова Тетяна Олександрівна – курсант I курсу Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Южека Роман Сергійович – слухач магістратури 5-го курсу юридичного факультету, Голова наукового товариства курсантів, студентів та слухачів Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Яворська Марина Сергіївна – студентка II курсу Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ